

H 263332

JOSIP BROZ TITO

H KRITIKI STALINIZMA

ČASOPIS ZA KRITIKO ZNANOSTI

ŠTEVILKA 39-40

1980

IS SOTO ANTROPOLOGIJE

VIII. LETNIK

IZDAJA:

Univerzitetna konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije
Ljubljana in Maribor.
Revijsko sofinancirata: Kulturna skupnost Slovenije in Raziskoval-
na skupnost Slovenije.

IZDAJATELJSKI SVET:

Franšek Drenovec, Franc Kemerle, Davorin Kračun, Igor Pavlin,
Franci Fivec (predsednik), Mik Rebernik, dr. Janko Rupnik,
Marjan Vesnar, Pavle Zgaga.

UREDNIŠTVO:

Mladen Dolar, Pavel Gantar (odgovorni in glavni urednik), Srečko
Kirn, Tomaž Mastnak, Rado Riha, Diana Sivec, Leo Šešerko, Darko
Strajna, Nada Spolar-Kirn, Peter Wieser, Pavle Zgaga, Slavoj Žižek.

UREDNIŠTVO:

Trg osvoboditve 1/II, 61000 Ljubljana, tl. 21-280.

NAROČNINA:

Cena enojne številke 20 din, cena dvojne številke 30 din.
Celoletna naročnina 70 din (za šole, knjižnice in posameznike),
150 din (za institucije).

Številka žiro računa: 50100-678-47303, za ČASOPIS
ZSMS, UK, predsedstvo,
Ljubljana, Trg osvoboditve 1.

Po mnenju sekretariata za informacije v IS skupščine SR Slove-
nije je ČASOPIS po sklepu št. 421-1/72 oproščen temeljnega davka
od prometa proizvodov.

Nezaročenih rokopisov ne vračamo.

TISK:

Zoran Silič, Ljubljana, Stara Ježica 9

JOSIP BROZ TITO: H KRITIKI STALINIZMA

UVODNA BESEDA

IZBOR IZ TITOVIH TEKSTOV, ČLANKOV IN GOVOROV

- Govor na drugom kongresu Komunističke partije Srbije
- Govor oficirima i generalima garnizona u Narodnoj republici Makedonije
- Iz razgovora s rudarima
- Govor u Stolicama
- Čitav naprijedni svijet mora da zna napu borbo za pobjedu istine i pravde - Govor na završetku manevara u Srbiji
- Iz razgovora s bivšim talijanskim partizanima
- Iz razgovora sa nastavnicima i slušaocima inštituta društvenih nauka
- Govor na proslavi dana ustanka na Kozari
- Zadatak socijalističke države jeste da vodi brigu o ljudima - Govor na Drugom kongresu Saveza sindikata Jugoslavije
- Borba komunista Jugoslavije za socijalističku demokratiju (referat sa VI. kongresa KPJ (ZKJ))
- Govor u Susedrevskoj Palanci
- Govor na mitingu u Beogradu
- Gradskoj konferenciji zagrebačke organizacije SKH
- Odgovori na pitanja pretstavnika omladinske štampe Hrvatske
- Iz sjećanja na predratni ilegalni rad - Odgovori na pitanja urednika Radio Zagreb
- Sjećanje na boravak u Srbiji ustaničkih dana 1941 - Iz razgovora s urednikom Radio Beograd "Oslobodjenja" i Radio Sarajeva
- Govor na Trećem vanrednom plenumu Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije
- Govor pred aktivom komunista iz Istre
- Govor na mitingu u Labinu
- Jugoslavija se bori za mir i živi ne samo za sebe nego i za sve potlačene u svijetu - Govor u Beogradu

TITOVO POJMOVANJE PLANIRANJA V GOSPODARSTVU

O "KOMPLETNEM SAMOUPRAVLJANJU"

PRIMERJAVA

UVODNA BESEDA

V letu 1980, ob smrti tovariša Josipa Broza Tita, posveča uredništvo Časopisa za kritiko znanosti številko izbranim Titovim tekstom, člankom, govorom in izjavam predstavnikom tiska kot prispevek k spoznavanju in ponovnem odkrivanju aktualnosti Titove teoretične misli.

Izbor zajema Titove članske objavljene v knjigah "Josip Broz Tito, Govori i članci", Naprijed, Zagreb 1959 (ki velja za eno najpopolnejših izdaj Titovih tekstov, saj jo vse nove izdaje le ponatiskujejo ali pa objavljajo iste tekste okrajšane.). Vsi članki v tej številki so originalni, objavljeni integralno, brez okrajšav in popravkov, kjer pa se v tekstih pojavljajo prazna mesta (označena s ...), so to izpuščene opombe drugih avtorjev, uredništev in novinarjev itd. Gre torej za skrajšavo tistih delov teksta, ki niso Titovi in ki za samo razumevanje vsebine teksta niso nujni.

Teksti, ki so izšli pri založbi Naprijed, tovariš Tito ni imel časa ponovno pregledati, čeprav bi bilo to po njegovem mnenju nujno potrebno. Sam je dovolil, da so lahko določeni teksti izdani skrajšani, vendar pa pri tem ni mislil na reinterpretacijo tekstov.

Uredništvo Časopisa za kritiko znanosti je izbralo nekatere manj znane Titove članke, ki jih je napisal od avgusta leta 1948 pa do konca leta 1959, v vseh drugih pa je razkrit in razčlenjen pojav stalinizma v mednarodnem delavskem gibanju, ali pa se nanašajo na naše odnose s Sovjetsko zvezo v tistem času. Izbrani članki dokazujejo avtentičnost Titove marksistične misli in pripomorejo k razumevanju konkretnih dogajanj v prelomnih obdobjih razvoja socialistične Jugoslavije. Pri tem nas ni vodilo le spoznavanje in potrjevanje pravilnosti Titovih trditev in dognanj ugotavljanje "naključ-

nosti" ali "nenaključnosti" njegovih spoznanj pri kritiki stalinizma, temveč ti članki omogočajo spoznavanje določenega zgodovinskega obdobja razvoja jugoslovanske revolucije, v katero je temeljno vpeta tudi Titova revolucionarna teoretična misel in katere pomen in vrednost postaja jasna šele v celotnem zgodovinskem kontekstu, zlasti pa tudi glede na kasnejše poskuse revizije nekaterih takratnih dogodkov.

GOVOR NA DRUGOM KONGRESU KOMUNISTIČKE PARTIJE SRBIJE

Drugovi i drugarice,

Na vašu želju da govorim, ja ću se ovdje ukratko osvrnuti na nekoliko pitanja koja su vam poznata, odnosno koja nisu nova i o kojima ste vi ovdje već mnogo govorili, ali o kojima je potrebno u ovoj današnjoj situaciji mnogo više govoriti i podvlačiti ih nego što bi to bilo potrebno u normalnim prilikama.

Prvo što bih želio naročito podvući, to je vaš Drugi kongres i to nesalomljivo jedinstvo koje se i ovdje, na vašem Kongresu, manifestovalo. Ako uzmemo da je već prošlo preko šest mjeseci od kako je održan Peti kongres KPJ, zatim kongresi KP Bosne i Hercegovine, KP Slovenije, KP Hrvatske, KP Crne Gore i KP Makedonije, gdje je takođe došla do izražaja puna jednodušnost i jedinstvo redova naše Partije, onda se tek vidi koliko je naša Partija prekaljena i čvrsta, tako čvrsta da joj nisu mogli naškoditi nikakvi naleti i pokušaji razbijanja njenog jedinstva, čak i od strane Kominformbira. Ja mislim da bi ljudi koji su bacili na nas takve lažne optužbe morali voditi računa o toj činjenici, mislim da bi se morali zamisliti nad tim — zašto je naša Partija mogla odoljeti svim pokušajima razbijanja i zašto je ostala tako jedinstvena. Ako bi oni o tome dobro promislili morali bi doći do logičnog zaključka, a taj

je: naša Partija je mogla izdržati sve te napete na njeno jedinstvo zbog toga: — prvo, što je njeno članstvo prekaljeno u surovnoj borbi Oslobođilačkog rata i u revolucionarnoj borbi; drugo, što je naša Partija u dugogodišnjoj borbi čistila svoje redove i spremala se na najteže događaje, da ih savlada; treće, što je naša Partija izvršila najveća revolucionarna djela poslije Boljševičke partije; četvrto, što se naša Partija oslanja na takvu masovnu političku organizaciju kao što je naš Narodni front; peto, što je naša Partija u svojoj praksi od 1937 godine pa do danas imala u osnovi pravilnu liniju o svim pitanjima i blagodareći tome uspjela ostvariti tu svoju liniju; šesto, što je svakom članu naše Partije, i ne samo članovima Partije već i svim radnim građanima naše zemlje, jasno da naša Partija ne skreće sa linije marksizma-lenjinizma, već vodi dosljedno našu zemlju u socijalizam; sedmo, što su članovi naše Partije duboko svjesni toga šta znači jedinstvo redova Partije za uspješnu izgradnju socijalizma u našoj zemlji i zbog toga s prezlom odbijaju sve pozive naših komunističkih listova i radio stanica na unutrašnju metež i samim tim na neminovnu likvidaciju svih tekovina naše teške borbe. Evo, to je ono što čini našu Partiju, poslije svih nepravednih optužbi, još čvršćom i prekaljenijom.

Eto o tome, o jedinstvu naše Partije, vodite svakodnevnu brigu. Ne dozvolite nikome da razbija redove naše Partije, pa ma ko to bio. Znajte da je to neprijateljski rad, ne samo prema našoj Partiji već i prema našim narodima. Budite budni i nemilosrdni prema svakome ko bi to pokušao.

Na vašem Kongresu vi ste govorili o uspjesima i nedostacima. Ja mislim da je sada vaša osnovna zadaća nastojati svim silama da tih nedostataka i slabosti u vašem radu bude što manje, jer baš te slabosti i nedostaci smetaju da uspjesi budu još veći. Vi znate naše zadatke u ovoj godini, one su velike, ali mi ih moramo i možemo izvršiti, a izvršićemo ih ako vi, komunisti, budete prednjačili u

ispravljanju griješaka i ako budete dali sve od sebe za pobjedu našeg Petogodišnjeg plana.

Kao što ste mogli vidjeti iz naših referata na posljednjem zasjedanju naše Narodne skupštine, ove godine se radi o jasnoj liniji šta ima prioritet u našoj privredi i šta to znači. Razumije se da se mi moramo prema tome i ozbiljno orijentisati. Tu ne mogu i ne smiju u vašem radu lokalni interesi biti na prvom mjestu. Oni su potčinjeni interesima cjeline. Tu ne može više biti pitanja: zašto ovo, a ne ono? Tu se zna tačno čega se moramo pridržavati, a ako se budemo pridržavali naznačene linije, onda znajte da je puni uspjeh osiguran. Naročito je važno ove godine pitanje mobilizacije i pravilne raspodjele radne snage. Ja, drugovi, vjerujem da na selima ima još dosta neiskorišćene radne snage koju treba uvući na razne radove. Ne štedite riječi u objašnjavanju ljudima od kolike je važnosti da svako ko je sposoban ide negdje na rad, i to tamo gdje je najpotrebnije.

Želim da vam obratim pažnju na još jedno vrlo važno pitanje; to je pitanje štednje. Baš situacija u kojoj se mi danas nalazimo prisiljava nas da obratimo naročitu pažnju na štednju raznog materijala. Treba čuvati narodnu imovinu, prema kojoj se ponekad postupa aljkavo i čak zločinački. Vi, komunisti, morate biti budni čuvari te narodne imovine. Treba znati da ima još mnogo raznih, nama nenaklonjenih, pa čak i neprijateljskih elemenata koji razvlače narodnu imovinu. Mi ih, dođuše, otkrivamo i tada oštro kažnjavamo, ali to još nije dovoljno efikasno. Svako mora biti budan i paziti da se narodna imovina ne rasipa. Mi imamo državnu kontrolu i vi treba da joj dajete najpuniju pomoć u njenom vršenju dužnosti. Njoj se mora uvijek na vrijeme signalizirati o raznim nepravilnostima, ako vi sami ne biste bili u stanju da ih uklonite iz bilo kojih razloga.

Kao rukovodioci, vi treba naročito da pazite kako se odnosite prema narodu. Vaš odnos ne smije biti odnos onih koji zapovijedaju, već odnos onih koji strpljivo objašnjavaju i pomažu narodu. Mnogi će se nesporazumi

lako ukloniti ako vi budete dobro objasnili narodu razne mjere vlasti. Kada dođu kakve uredbe ili slično, onda vi morate prvi dobro proučiti takve uredbe i zatim ih elastično primijeniti, ne prekoračivši zakon. Naš narod zna cijeniti zakon, kao što zna i mrziti nepravедnost raznih postupaka.

Ako nečega nema, ako vidite da je nepravilno što toga nema, odnosno da bi moglo biti ali ga zbog nečijih grijеšaka nema, onda nemojte to opravdavati, takve stvari radije odmah signalizirajte nama, da bismo ih mogli ispraviti. Budite pravi domaćini, zavirite svuda i vodite o svemu brigu, kako o ljudima, tako i o materijalnim dobrima naših naroda.

Ja sam pratio rad vašeg Kongresa i vidio sam da ste vi, uglavnom, obuhvatili sve važnije probleme, kao i nedostatke. Želio bih da vaše odluke o svemu tome budu zaista sprovedene u djelo. Upozorіću vas samo na jednu stvar, koju sam više puta primijetio, a to je nepravilan odnos prema kritici i samokritici, ne samo u osnovnim organizacijama već i u višim. Mnogi članovi Partije nerado primaju kritiku. Razumije se, nije najpriјatnije da te neko kritikuje, ali je korisno za vaspitavanje članova Partije. Inače u partijskim organizacijama može zavladatai gnјili liberalizam i malograđanština. Radi takozvanog sklada u organizacijama gleda se kroz prste najpriје za male grijеške, a kasnije i za velike. To je vrlo opasna stvar za pravilan razvitak partijskih organizacija i vaspitanje članova Partije. Po tome treba oštro udariti i neka se drugovi ne boје da kritikuju, ako su u pravu. Onaj član Partije koji se zbog toga ljuti — nije zreo komunist; on mora to da uvidi.

Najbolja osobina komuniste jeste samokritičnost, strogost prema sebi samom, prema svojim grijеškama, ali i prihvatanje kritike drugih, ako je ona na mjestu, to jest sa razlogom. No, budemo li, u prvom redu, strogi prema sebi samima, to jest samokritični do najvišeg stepena, onda neće biti potrebno da nas drugi kritikuju. Ovaј otpor prema kritici najčešće dolazi zbog sujete i neskrom-

nosti, što je vrlo loša osobina ljudi, a naročito se toga moraju oslobađati komunisti.

Druga stvar, koju sam primijetio, jeste to da mnogi rukovodeći drugovi, članovi Partije, ne žive punim partijskim životom, to jest ne rade u osnovnim partijskim organizacijama. To je, razumije se, nepravilno, jer takvi drugovi gube ne samo vezu sa životom i radom osnovnih partijskih organizacija, već gube pomalo i partijnost, jer partijnost ne dolazi sama od sebe, već se stiče u svakodnevnom partijskom životu. A ta se partijnost onda pozitivno odražava na rad članova Partije na onim dužnostima i funkcijama, privrednog, državnog ili političkog karaktera, na kojima su oni zaduženi da rade.

Podvlačim, drugovi i drugarice, da to nisu sitne stvari. Naša Partija mora da radi pod vrlo teškim uslovima i zbog toga je potrebno da u njoj vlada partijska disciplina i pravi partijski život. Naročito, drugovi i drugarice, gajite ono prisno drugarstvo koje nam je u najtežim časovima Oslobođilačkog rata uvijek služilo kao najjača moralna podrška. Takvo prisno drugarstvo potrebno je isto toliko i danas, kada se naša Partija bori da savlada nečuveno teške zadatke.

Dozvolite mi, drugovi i drugarice, da se malo više zadržim na metodama propagande, koja se protiv nas, naročito u posljednje vrijeme, razularila u zemljama čiji rukovodioci još uvijek govore da imaju prijateljske namjere prema našim narodima.

Propagande ima svakojake, ima lojalne i nelojalne, ima poštene i nepoštene, lažne i istinite. Ja ću ovdje govoriti uglavnom o lažnoj propagandi. Lažna propaganda ima za cilj da obmane što je moguće širi krug ljudi, da lažnim putem prikrije stvarne činjenice. Ona je sračunata na to da ljudi bar privremeno prihvate laž za istinu, a samim tim, razumije se, istinu za laž. To je duboko nemoralno. Tako su to ljudi uvijek i shvatali — kao nemoralno. Lažnom propagandom žele se postići izvjesni ciljevi koji

se, prema ljudskim pojmovima, uvijek smatraju nepoštenim. Takvu propagandu mi odbacujemo kao nedostojnu komunista. To je najsramočnije naslijeđe starog svijeta, starih društvenih uređenja i običaja u kojima su laž i obmana imale i još uvijek imaju vidnu ulogu u svakodnevnoj praksi.

Mi se nalazimo danas u takvom položaju da moramo voditi borbu sa ogromnom snagom lažne propagande koja je uperena protiv naše zemlje. Takva lažna propaganda vodi se protiv nas i sa Istoka i sa Zapada. I jedna i druga je sračunata na to da postigne ciljeve koji se ne mogu nazvati poštenim. Nama je poznato da su neki rukovođeci ljudi prijateljskih nam zemalja još uoči donošenja famozne rezolucije prijetili time da mi ne možemo računati na uspjeh, jer će se protiv nas pokrenuti ogroman propagandni aparat. Mi smo znali da će nam biti teško ako se taj veliki propagandni aparat bude upotrebio protiv nas, ali mi nismo nikako mogli vjerovati da će se taj propagandni aparat srozati tako, da će se služiti poznatim gebelsovskim metodima i metodima reakcionarne zapadne kapitalističke propagande. Ali da smo to i znali, mi ne bismo mogli postupiti drugačije no što smo postupili. U interesu internacionalizma, u interesu daljeg razvitka socijalizma u svijetu, mi smo morali prihvatiti tu borbu za istinu, a protiv laži i izvrtanja — za socijalistički moral i pravilna shvatanja o odnosima među zemljama koje grade i žele da izgrade socijalizam.

Da, protiv nas danas radi jedan ogroman propagandni aparat, ali on se služi nedozvoljenim i prljavim sredstvima protiv jedne male zemlje sa herojskim tradicijama vječiće borbe za svoj opstanak, za slobodu, pravdu i istinu. Taj se propagandni aparat danas okomio na tekovine naše herojske Oslobođilačke borbe, protiv izgradnje socijalizma u našoj zemlji. Razumije se, mi nemamo propagandnog aparata, naš propagandni aparat je slab, ali i taj naš slabi propagandni aparat služi, uglavnom, tome da prijateljski prikazuje napore i uspjehe naroda u zemljama narodne demokratije i u Sovjetskom Savezu. Dok naše

radio-stanice govore o kulturnom razvitku, o izgradnji i uspjesima u tim zemljama, dotle radio-stanice tih zemalja prenose najgrublje klevete i uvrede o našoj zemlji. Još više, te radio-stanice stavljaju se na raspoloženje onim kriminalnim tipovima koji su izdali našu zemlju, da sipaju svoj otrov protiv nas.

A za nas, drugovi i drugarice, govore samo djela u prošlosti i činjenice — danas. Ali, u tome i jeste naša snaga. Naša borba protiv lažne propagande sastoji se danas u tome da upoznamo svijet sa istinitim stanjem stvari, da ukažemo na činjenice, na stvarnost. Nama je mnogo stalo do toga da napredni ljudi u svijetu upoznaju istinu o nama. Nama je stalo do toga da radni ljudi u svim zemljama svijeta budu svjesni toga da mi svojom borbom za istinu ne slabimo progresivne snage u svijetu, već da ih jačamo. Mi govorimo i govorićemo da je put koji su odabrali naši kritičari pogrešan i štetan za međunarodni radnički pokret uopšte.

Drugovi i drugarice, mi, razumije se, nemamo danas takvih mogućnosti da utičemo na to da istina o nama brzo proдре u svijet. Ta istina krči sebi put vrlo sporo, jer nailazi na taj veliki propagandni aparat kojim se nama prijetilo i koji širi sve moguće laži i izmišljotine, ali ta će istina ipak doprijeti do svakog onog ko voli istinu, ko želi da sazna pravo stanje stvari kod nas, a takvih je velika većina u svijetu. Kada ne bi bilo tako, onda bi perspektiva za ostvarenje boljih društvenih odnosa u svijetu bila vrlo mračna.

Propaganda radio-stanica u zemljama narodne demokratije protiv naše zemlje može se uporediti samo sa propagandom reakcionarnih i fašističkih radio-stanica u danima najbjesomučnije kampanje protiv Sovjetskog Saveza prvih godina poslije pobjede velike Oktobarske revolucije i u vrijeme Hitlerove agresije. Razlika je samo u tome što je Sovjetski Savez imao protiv sebe samo propagandu međunarodne reakcije, a mi sada imamo protiv sebe i propagandu međunarodne reakcije i propagandu zemalja narodne demokratije, plus radio-stanica u Moskvi.

Šta to znači? To znači da je protiv nas pokrenuta jedna besprincipijelna kampanja u zemljama sa kojima mi imamo pismene ugovore o prijateljstvu i kulturnoj saradnji, ali koji su takvom kampanjom svedeni na nulu, jer kakva je to kulturna saradnja kada se pokušava svim sredstvima propagande razbiti jedna prijateljska zemlja. Tu propagandu treba nazvati pravim riječima, to jest da je to neprijateljska propaganda, kontrarevolucionarna propaganda, jer se ona vodi protiv socijalističke zemlje.

Ta se kampanja, doduše, želi prikriti frazom da ona nije uperena protiv naših naroda, već samo protiv rukovodilaca naše zemlje. No to je obična dvoličnjačka fraza, jer se tu ne radi samo o propagandi već i o konkretnim neprijateljskim postupcima prema našim narodima uopšte. Uzmimo samo postupak prema našim sportistima u Budimpešti, Bratislavi, Pragu i tako dalje; zatim postupak prema našim pretstavništvima u inostranstvu, kao naprimjer u Berlinu, Budimpešti, Sofiji, Albaniji, Čehoslovačkoj i tako dalje, onda progon naših manjina u Rumuniji i Bugarskoj i postupak prema našima u Mađarskoj i tako dalje. Ne desetine već stotine raznih primjera mogao bih navesti o tome kako narode naše zemlje vrijeđaju njihovi tobožnji prijatelji u zemljama narodne demokratije. Sve to izaziva kod našeg naroda ogromno ogorčenje i u posljednje vrijeme počelo je masovno slanje pisama redakcijama naših listova i radio-stanica, u kojima pojedini radni građani naše zemlje daju izraza svom ogorčenju protiv postupaka tih tobožnjih prijatelja naših naroda. Naši se ljudi na takve farisejske izjave samo još više ogorčavaju, jer je jasno zbog čega se one daju, to jest jasno je da se takvim izjavama želi razbiti jedinstvo naših naroda, koje predstavlja bedem protiv svih napada izvana.

Drugovi i drugarice, kada je nastalo razmimoilaženje između SKP(b) i nas, to jest kad smo dobili poznata pisma u kojima nas neopravdano optužuju, mi smo mislili da će se to nekako izgladiti između nas i SKP(b), tako da sve to ostane među nama, jer nam je bilo tada, kao što nam je i sada, stalo da od toga ne trpi štetu napredni pokret

u svijetu. Ali, kada je donesena poznata rezolucija Inform-biroa, a naročito kada su štampana pomenuta pisma i čak ilegalno kod nas širena, mi smo došli do uvjerenja da će taj slučaj imati težih posljedica, ne samo za nas već i za čitav napredni pokret u svijetu. U toj mučnoj situaciji mi smo riješili da ne iznosimo naše argumente osim naših odgovora na pisma, da time ne bismo još više zaoštravali odnose. Vi se dobro sjećate da smo mi vrlo oprezno obavještavali naše članove Partije, tek onda kad je SKP(b) iznijela u javnost čitavu tu stvar. Naš je stav čitavo vrijeme bio: što manje govoriti i pisati o tome, ali naši kritičari su pogrešno shvatili našu šutnju i preduzimali sve žestću klevetničku kampanju protiv nas i naše zemlje uopšte. Mi smo nastojali da na tu besprincipijelnju kampanju odgovorimo po mogućnosti što mirnijim tonom i na principijelan način, i tako ćemo raditi i ubuduće, ali danas je već čitava stvar dobila takav karakter i takve razmjere da smo prisiljeni najenergičnije raskrinkavati sve te klevete i laži, pa ma sa koje strane one dolazile. Mi ćemo i dalje voditi računa o tome šta je u interesu a šta nije u interesu međunarodnog naprednog pokreta, ali mi moramo pobijati laži i otkrivati istinu, jer je to ne samo u interesu naše zemlje već i u interesu internacionalizma uopšte, u interesu socijalističkog morala.

Kada su naši kritičari vidjeli da su se zaletjeli kad su počeli osporavati zasluge naše zemlje u velikom Oslobođilačkom ratu, onda su počeli pisati i govoriti da se naš narod, doduše, junački borio, ali sam — bez vođstva. To izgleda tako kao da naši ljudi vole da se tuku i da su zato jedva ugrabili priliku da tu svoju vatrenu želju ispune na bojnopolju, a za to nije potrebna nikakva organizacija, nikakvo vođstvo i neka mudrost i sposobnost. Veću glupost od toga mi nismo odavno imali prilike čuti.

Neka niko ne misli da smo mi ikada pomislili, a kamoli željeli da vodimo borbu radi nekog svog opravdanja, jer mi se nemamo zašto opravdavati. Kad bi se danas htjelo objektivno procijeniti na čijoj je strani više ne-marksističkih, nacionalističkih, neinternacionalističkih i ra-

znih drugih grijeha i ispada, onda svakako ne bismo mi ispali krivci već naši kritičari, na koje se s punim pravom može odnositi sve ono što se nama pripisuje u rezoluciji Informbiroa.

Drugovi i drugarice, neki ljudi u našoj zemlji i van naše zemlje smatraju čitavu tu stvar vrlo tragičnom. Oni je smatraju toliko tragičnom, da govore kako bismo mi morali žrtvovati ne samo sebe već i zemlju i tekovine naše borbe, samo da bude jedinstvo u međunarodnom naprednom pokretu. To je, razumije se, skroz pogrešno. Time se ne bi nimalo pomoglo naprednom međunarodnom pokretu, već obratno — time bi se sankcionisao jedan metod koji nije ni marksistički ni internacionalistički, a to bi u budućnosti donijelo ogromne štete međunarodnom radničkom pokretu. Ko danas govori da treba priznati i ono što nije? Govore razni slabići, polumarksisti i kolebljivci, koji ne vide dalje od svog nosa. Oni ne mogu da shvate da se tu radi o nečem sasvim drugom, a ne o običnom odlasku sa rukovodećih mjesta recimo Tita, Rankovića, Kardelja i drugih. Oni ne vide da se tu ne radi o nekom priznavanju grijeha, već o nečem sasvim drugom, a to drugo nas je obavezivalo da ne smijemo ići u Bukurešt — i pravilno smo postupili što nismo išli.

Ono »drugo« jest: prvo, pitanje odnosa između socijalističkih zemalja na datoj etapi, o čemu smo mi već govorili; drugo, pitanje ekonomskih odnosa; treće, pitanje na koji način i u koje vrijeme se može doći do federacije, recimo između nas i Bugara; četvrto, pitanje nesporazuma o obliku naših ekonomskih i drugih odnosa sa Albanijom; peto, nepravilan odnos, odnosno nepravilno tretiranje naše zemlje, koja je dala u ratu ogromne žrtve i zaslužila da se prema njoj postupa na bolji način, kao prema najvjernijoj saveznicu u vrijeme najtežih časova za sve porobljene narode Evrope, — a naročito za narode SSSR.

Evo, to je nekoliko pitanja koja se mogu uklopiti u jedno opšte pitanje, a to je pitanje: kako i na koji način treba i moraju socijalističke zemlje na sadašnjoj etapi

uređivati svoje odnose, da bi to poslužilo kao osnovni stimul za dalji razvitak socijalizma u svijetu, — da bi socijalizam, kao nova društvena forma, postao mnogo željen za sve napredne ljude u svijetu a ne samo za radničku klasu koja je nosilac tog novog, pravednijeg društvenog uređenja? Zato je neophodno potrebno da rukovodeći ljudi socijalističkih zemalja odbace te negativne pojmove o međusobnim odnosima između socijalističkih zemalja, koji su primjenjivani u kapitalističkom svijetu i ne smiju se praktikovati u odnosima između socijalističkih zemalja, jer to može ne samo smetati, već i mnogo otežati pobjedonosni put socijalizma u svijetu. Naročito je važno da se u socijalističkim zemljama poštuje princip ravnopravnosti malih i velikih zemalja, malih i velikih naroda. To je baš ono, na šta danas mnogo paze ugnjeteni narodi čitavog svijeta, i ne samo ugnjeteni narodi, već i svi mali narodi uopšte. Svaka povreda toga marksističkog principa nanosi veliku štetu svim naprednim snagama u svijetu koje se bore protiv imperijalističkog porobljavanja kolonijalnih naroda, koje se bore protiv ugrožavanja nezavisnosti malih naroda od raznih imperijalističkih sila.

Drugovi i drugarice, evo, taj i druge principe marksizma-lenjinizma mi branimo i zbog toga naša borba prelazi okvire naše zemlje. Braneći naš stav, mi branimo interese naše zemlje koja gradi socijalizam, a braneći interese takve naše zemlje koja izgrađuje socijalizam, vodeći računa o specifičnim uslovima, mi branimo marksizam-lenjinizam od revizionizma koji se počinje uvlačiti u svakodnevnu praksu i u besprincipijelnu borbu protiv nas od strane rukovodilaca nekih komunističkih partija.

Svi ti neprijateljski napadi prikrivaju se danas krilaticom da to jača međunarodni radnički pokret i tako dalje. Oni ne vide da time vrše jednu kontrarevolucionarnu radbotu, jer napadaju jednu malu socijalističku zemlju koja je služila i danas služi za ugled mnogim narodima. Najinteresantnije je to da naši kritičari mnoge stvari primjenjuju sada kod sebe, to jest ono za šta su nas prije napadali, — naprimjer vezane cijene u Mađarskoj i Albaniji, dvojne

cijene koje sada uvodi i Čehoslovačka, pitanje kolektivizacije i borbe sa kulakom, pitanje Narodnog fronta i tako dalje. Da bi pokazali kako ne žele ići našim putem, u nekim zemljama narodne demokratije počeli su raspuštati Narodni front, ali ga sada opet uvlače na zadnja vrata u svoju kuću. Dalje, drug Dimitrov je u svom govoru na kongresu Komunističke partije Bugarske dao neke formulacije o karakteru vlasti u narodnim demokratijama, a sve se to nalazi u našim materijalima prije i za vrijeme našeg Kongresa, koji je održan nekoliko mjeseci prije kongresa Komunističke partije Bugarske. Jednom riječju, ja sam sve to dodirnuo da se vidi kakav kaos pojmova vlada u nekim komunističkim partijama i beskičmenjaštvo kod nekih rukovodilaca tih partija. Zašto ti drugovi moraju mijenjati svoj stav u raznim pitanjima zbog kojih su nas kritikovali? Oni ga moraju mijenjati zbog toga što to traži život, praksa. A sve to zajedno dokazuje nečuvenu besprincipijelnost kritike protiv nas, pokazuje jasno da se ne radi o tome za šta smo mi bili optuženi i napadani, i za šta nas i danas napadaju.

Drugovi i drugarice, kako vidite, za nas čitava ta stvar nije tragična, ali je štetna. Ona je štetna, nesumnjivo, za čitav napredni pokret u svijetu, ali u tome ima i pozitivnih strana, jer se mora naći srećniji izlaz za međusobne odnose socijalističkih zemalja i odbaciti pogrešan put kojim se pošlo. Ako se odbaci taj put, a on se mora odbaciti, onda će to ogromno koristiti međunarodnom progresivnom pokretu, onda će naša borba, borba naše Partije uroditi desetostrukim plodom. Za to se mogu i treba da se podnesu i najveće uvrede i teškoće, a mi smo svjesni da to činimo za pobjedu pravedne i pravilne stvari. U krajnjoj konsekvenciji to neće škoditi ni Sovjetskom Savezu, ni zemljama narodne demokratije, jer ono što je na korist međunarodnom progresivnom pokretu biće od velike koristi i za zemlje narodne demokratije i SSSR.

Naša je perspektiva jasna. Mi moramo istrajati na svom putu i izgraditi socijalizam u našoj zemlji i mi ćemo ga izgraditi uprkos raznim smetnjama. Kad izgradimo soci-

jalizam, onda je gotovo sa ovim optužbama. Onda će se pokazati šta može jedna Partija koja ima jasno određene ciljeve i koja je jedinstvena, šta mogu narodi jedne zemlje, pa ma i mali, ako su jedinstveni i vjeruju u Partiju koja ih vodi, — a naša će Partija dovesti naše narode u bolji život, u socijalizam, u to budimo duboko uvjereni.

Na kraju, drugovi i drugarice, završio bih time što ću vas pozvati na novo, još jače zalaganje u svakodnevnom radu na ostvarenju našeg Petogodišnjeg plana, na još veće zalaganje za ostvarenje socijalizma u našoj zemlji. Čuvajmo, drugovi i drugarice, jedinstvo naše Partije kao zjenicu svoga oka. Gonimo iz njenih redova sve tuđe i kolebljive elemente i primajmo u nju nove, najbolje trudbenike iz naših fabrika, naših rudnika, naših sela, Armije i iz svih onih ustanova i mjesta gdje naši radni ljudi na djelu pokazuju vjernost Partiji i socijalizmu. U našoj Partiji, koja je prekaljena u dugogodišnjoj borbi, i nadalje će ostati najčvršće jedinstvo i monolitnost, jer je to bio залог svih naših pobjeda u prošlosti — i to je залог svih naših pobjeda u budućnosti.

Neka živi Drugi kongres Komunističke partije Srbije!
Neka živi naša slavna Komunistička partija Jugoslavije!
Neka živi i vječno cvjeta naša slavna domovina — socijalistička Jugoslavija!

Beograd, 21 januara 1949

REFERAT NA TREĆEM KONGRESU NARODNOG FRONTA JUGOSLAVIJE

Drugovi i drugarice,

Dozvolite mi da vas najsrdačnije pozdravim i da zaželim najbolji uspjeh u radu ovog, Trećeg kongresa.

Želim u prvom redu da podvučem veliku važnost Trećeg kongresa Narodnog fronta Jugoslavije. Prvo, zbog toga što na tom Kongresu delegati predstavljaju preko sedam i po miliona članova, graditelja socijalizma u našoj zemlji; to je, dakle, Kongres najveće, to jest najmasovnije organizacije svih radnih građana naše zemlje. Drugo, zato što ćete na ovom Kongresu moći da pokažete ogromne rezultate stvaralačkog rada trudbenika socijalističke Jugoslavije, što ćete moći da izmijenjate iskustva iz raznih krajeva naše zemlje, da utvrdite razne nedostatke i da donesete nove odluke o još većoj aktivnosti i zalaganju članova Narodnog fronta, kako u gradu tako i na selu. Treće, zato što se ovaj Kongres održava u vrijeme kad ne samo što još traju već se i pojačavaju klevete i napadi na našu zemlju, na našu Partiju, na naš Narodni front — koji je odmah u početku, od momenta donošenja rezolucije Informbiroa, bio jedna od glavnih meta tih napada.

Drugovi i drugarice, ja sam uvjeren da ste vi svi upoznati sa odlukama Petog kongresa Komunističke partije

Jugoslavije. U tim odlukama dato je, između ostalog, i puno priznanje Narodnom frontu Jugoslavije i istaknuta je važnost njegove uloge. Prema tome, nije potrebno da ja to ponavljam. Osim toga, na ovom Kongresu takođe nije potrebno davati neke nove definicije karaktera našeg Narodnog fronta, jer smo mi već na Drugom kongresu Fronta tačno analizirali i opredijelili karakter i ulogu Narodnog fronta Jugoslavije, a na ovom Kongresu biće to u programu utvrđeno i dopunjeno u vezi s razvojem Narodnog fronta na današnjoj etapi. Ja ću se zbog toga u svom govoru osvrnuti, uglavnom, na neke aktuelne probleme koji se tiču Narodnog fronta neposredno, kao i na one koji se tiču naše zemlje uopšte, kako u vezi s izgradnjom socijalizma tako i u vezi sa situacijom u kojoj se danas nalazi Jugoslavija blagodareći nerazumljivoj kampanji protiv nas.

S obzirom na to da će se kasnije govoriti detaljnije o radu i ulozi Narodnog fronta Jugoslavije, ja o tome neću mnogo govoriti. Želim ipak da podvučem ulogu Narodnog fronta u opštim naporima naših naroda za ostvarenje bolje budućnosti naroda Jugoslavije.

Besumnje, danas je svakome u našoj zemlji jasno da mi bez takve jedinstvene političke organizacije, kao što je naš Narodni front, ni u kom slučaju ne bismo bili sposobni savladati u tako kratkom roku toliko teškoća — koliko smo do danas savladali — i postići takve političke i ekonomske uspjehe. Naročito bi to bilo nemoguće izvršiti pod takvim uslovima pod kakvim smo se mi nalazili, ne samo u toku Oslobođilačkog rata već i poslije rata, a naročito danas.

Samo blagodareći takvom Narodnom frontu koji je već u toku Oslobođilačkog rata prihvatio i priznao rukovodeću ulogu Komunističke partije Jugoslavije, mogli smo mi pred naše narode postaviti takve zamašne i teške zadatke, kao što su: obnoviti zemlju u najkraćem mogućem vremenu, raskršivati i obnavljati naše porušene gradove dobrovoljnim radom članova Fronta, obnavljati i izgrađivati stotine i stotine porušenih i popaljenih seljačkih kuća i staja, u većini dobrovoljnim radom članova Narodnog fronta na

selu, izgrađivati naše porušene komunikacije i graditi nove, uglavnom, dobrovoljnim radom i, u prvom redu, radom naše slavne omladine.

U vatri Oslobođilačkog rata kalio se naš Narodni front. Jedino kroz taj Narodni front, pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije, bilo je moguće stvarati i ostvariti jedinstvo naših naroda. Bez takve široke masovne političke organizacije, kao što je naš Narodni front, bilo bi prosto nemoguće učiniti to jedinstvo trajnim i toliko ga učvrstiti kao što je ono danas učvršćeno. Jer, kroz Narodni front dobilo je jedinstvo naših naroda svoju organizacionu i političku osnovu. Samo kroz takvu masovnu organizaciju mogla je naša Partija sa uspjehom realizirati svoju političku liniju do danas u svim pitanjima. Pod takvim teškim uslovima, pod kakvim se nalazi naša zemlja već od 1941 godine, nikakva koalicija raznih partija ne bi mogla zamijeniti Narodni front našeg tipa. Takav Narodni front, koji je do danas sve odluke KPJ opštepolitičkog i privrednog karaktera prihvatao sa najvećim povjerenjem, prihvata ih i danas i sprovodi u život. Baš blagodareći takvom političkom jedinstvu, naša je vlada mogla da se u prošlosti uspješno odupre velikim kapitalističkim silama, koje su uporno nastojale da u našoj zemlji uspostave stari, omraženi reakcionarni režim s kraljem Petrom na čelu.

Ta masovna podrška naroda organizovanog u Narodnom frontu omogućila nam je da smo poslije rata savladali sve napade na tekovine naše Oslobođilačke borbe, kako od vanjske tako i od unutarnje reakcije. Ta masovna podrška naroda, trudbenika grada i sela okupljenih u Narodnom frontu, omogućila nam je da smjelo i sa najvećim povjerenjem pristupimo ne samo obnovi svoje razorene zemlje već i ostvarenju Petogodišnjeg plana i izgradnji socijalizma.

Evo na tom velikom poslu, na izgradnji socijalizma u našoj zemlji, Narodni front Jugoslavije pokazuje, isto onako kao i u ratu, u punoj mjeri svoju vrijednost i nužnost svoga postojanja. Danas se više ne postavlja pi-

tanje koliko će još dugo biti potrebno da postoji Narodni front. On je danas isto tako nužan, kao što je bio nužan u toku rata. Možda čak i više, jer nam je jedinstvo naroda danas potrebnije nego ikada ranije, pošto sa sviju strana postoji atak na to jedinstvo naših naroda; samo sa još većim učvršćenjem Narodnog fronta i jedinstva naroda mi ćemo moći da izdržimo sve napade na našu zemlju, odnosno na jedinstvo našeg naroda i izgradnju socijalizma.

Drugovi i drugarice, naš Narodni front je danas sasvim drugo nego što je bio, recimo, 1945 ili čak i 1947 godine, jer se on u procesu političke, kulturne i privredne aktivnosti, u borbi za izgradnju socijalizma u našoj zemlji, neprekidno razvija i idejno jača pod uticajem sprovođenja linije naše Partije. Narodni front jača i kvantitativno i kvalitativno, jer socijalistička svijest sve više prodire u milionske mase trudbenika naše zemlje, koji se nalaze objedinjeni u Narodnom frontu.

Kakav ogroman značaj ima Narodni front u izgradnji socijalizma u našoj zemlji vidi se i samo iz toga što je 1948 godine dao preko 329 miliona dobrovoljnih časova rada, što zajedno sa dobrovoljnim kolskim nadnicama predstavlja vrijednost od oko 9 milijardi dinara. Šta to znači? To znači da je u mase naših članova Fronta, koje obuhvataju i ogroman dio naših radnih seljaka, široko prodrila socijalistička svijest. To znači da je Narodni front Jugoslavije disciplinovana organizacija koja predstavlja milionski radni kolektiv trudbenika socijalističke Jugoslavije. Uzmimo kao dokaz za ovo samo stvaranje radnih zadruga. Ono je u posljednje vrijeme zauzelo takve razmjere kakvima se nismo nadali. Od Drugog plenuma CK KPJ stvoreno je blizu 2.000 novih radnih zadruga, tako da danas imamo preko 3.300 seljačkih radnih zadruga sa oko 200.000 seljačkih domaćinstava. Da li bi to bilo moguće bez najveće aktivnosti Narodnog fronta na selu? Razumije se da to ne bi bilo moguće. Odluku 11 plenuma CK o seljačkim radnim zadrugama prihvatio je Narodni front na selu kao svoju socijalističku obavezu i sprovodi je u život sa najvećim poletom.

Danas nema u našoj zemlji nijednog sela, nijednog zaseoka u kome se ne bi razgovaralo o seljačkim radnim zadrugama, u kome članovi Narodnog fronta, komunisti i nekomunisti ne bi tumačili odluke II plenuma CK KPJ. U svim našim selima rasplamsala se čitava borba za stvaranje sve novih i novih seljačkih radnih zadruga; to je borba za socijalizam na našem selu i u toj borbi članovi Narodnog fronta postižu ogromne uspjehe.

Koliko su, drugovi, apsurdni napadi na naš Narodni front i na Komunističku partiju Jugoslavije, koji se još i danas ponavljaju, a koji govore o tome da se KPJ utopila u Narodnom frontu, i tako dalje. Zamislite, naš Narodni front, u kome se nalazi pola miliona članova Partije, preko milion i po članova sindikata, milion i po članova Narodne omladine, naše radno seljaštvo i narodna inteligencija, takav Narodni front zlonamjerno se upoređuje sa nekom privremenom koalicijom buržoaskih partija i govori se o nekom utapanju KPJ u taj Narodni front. Teško je zamisliti veće besmislice od ovog tvrđenja. Mi, drugovi i drugarice, moramo čuvati i još više učvršćivati taj naš ogroman politički i radni kolektiv, koji je stvoren u procesu revolucionarne borbe, sa revolucionarnim parolama, a ne samo sa parolama borbe protiv okupatora.

Dozvolite mi da se sada osvrnem i na kampanju koju prema našoj zemlji vode rukovodioci zemalja narodne demokratije i SSSR. Vjerujte mi da o tome nije lako govoriti. Ti napadi imaju takav karakter da je čovjeka upravo stid što ih mora pominjati, jer dolaze od rukovodilaca onih zemalja koji nikada ne bi smjeli da se služe tako nedostojnim sredstvima prema jednoj tako zaslužnoj savezničkoj zemlji kao što je Jugoslavija.

Ja neću ovdje danas da branim našu zemlju od tih nečuvenih napada, mi nju nemamo od čega braniti. Ja ću samo iznijeti pred vas neke od mnogobrojnih fakata, i to one koji najrječitije optužuju inicijatore i autore tih napada, za koje na našoj strani nema nikakvog opravdanog razloga. Kad nas napada i blati reakcionarna imperijalistička štampa, onda je to sasvim razumljivo,

jer su takva sredstva u toj štampi uobičajena. Ali kad nas napada socijalistička štampa i kad hoće tim vrijeđanjima i klevetama da da karakter tobožnje kritike, onda moramo protiv toga najoštrije istupiti i nazvati to onim što jeste. Od takvih stvari je suvišno i besmisleno braniti se, već ih treba najoštrije osuditi kao antimarksističke i antilenjinističke postupke koji čine ogromne štete naprednim pokretima u svijetu.

Svi oni koji nas iz zemalja narodne demokratije i SSSR danas tako neodgovorno i grubo kleveću i psuju, nazivaju te klevete, vrijeđanja i psovke nekom socijalističkom kritikom. To uopšte nije istina, to nema ničeg zajedničkog sa socijalističkom kritikom. Tako su psovali, vrijeđali i klevetali mladu sovjetsku republiku i njene rukovodioce prvih godina revolucije razvlašćena ruska buržoazija i međunarodna reakcija. To blaćenje naše zemlje i naših rukovodilaca na dlaku sliči onome.

Ja znam, drugovi, da će protivnici sviju boja prevrtati svaku riječ koja će se ovdje izgovoriti. Mnoge će se riječi izvrtati i tumačiti na svoj način, po običaju koji vlada u posljednje vrijeme kod naših »kritičara«, iznakazivaće se smisao jasnih rečenica, i tako dalje, i tako dalje. Ja znam isto tako da će se, kako u našoj zemlji tako i van nje, naći poneki, iako malobrojni kolebljivci, ili oni koji bi najradije prespavali ovu današnju, istinito rečeno, dosta mučnu situaciju, koji će prigovarati što mi na ovom Kongresu opet govorimo o tim stvarima. Tim i sličnim ljudima mi moramo jasno kazati zašto o tome govorimo na ovom Kongresu.

Prvo, mi ovdje govorimo o tome zbog toga što se neopravdani napadi na našu zemlju, na našu Partiju i rukovodeće ljude ne samo nisu stišali i ublažili, već se produžuju sa sve većom žestinom i bezobzirnošću. Drugo, mi ovdje govorimo o tome i zbog toga što se na ovom Kongresu nalaze pretstavnici preko sedam i po miliona članova Narodnog fronta i potrebno je da oni, kao pretstavnici te najveće političke organizacije naše zemlje, kažu šta misle o svim tim napadima i klevetama na socijalističku Jugosla-

viju. Treće, mi o tome ovdje govorimo zbog toga da bi svi trudbenici Jugoslavije bili potpuno svjesni kakve se sve opasnosti kriju iza te nečuvene kampanje protiv naše zemlje, koja se vodi u zemljama narodne demokratije i SSSR, a zbog koje sva reakcija svijeta radosno trlja ruke, jer joj se svakog dana daje sve noviji i noviji materijal kojim se ona u punoj mjeri služi kao sredstvom za borbu protiv naprednih snaga u kapitalističkim zemljama, a naročito protiv zemalja narodne demokratije i SSSR.

Naši narodi moraju znati da se iza te bjesomučne kampanje kriju namjere koje nemaju ničeg zajedničkog sa socijalističkom praksom. Prvo što se krije iza te kampanje jeste namjera da se izazove kaos u našoj zemlji i razbije jedinstvo naših naroda, da se unutarnjim razdorom razbije sve ono što smo sa toliko mnogo žrtava postigli, i što nam je najdraže baš zbog toga što smo se uvjerali da jedino tom stečenom jedinstvu možemo zahvaliti za sve svoje uspjehe u obnovi i izgradnji zemlje. Našim besprincipijelnim kritičarima biće, razumije se, ove moje riječi preoštre, oni će to sigurno okarakterisati i po svome tumačiti preko radija i štampe kao ispad, pa čak i kao neprijateljski ispad prema zemljama narodne demokratije i SSSR, oni će kazati da je to nacionalistički ispad prema njihovoj dobronamjernoj kritici. U čemu se, drugovi i drugarice, sastoji danas ta »kritika« — vi svi dobro znate. To danas znaju svi naši građani koji su čuli radio-emisije Tirane, Budimpešte, Praga, Bukurešta, Sofije i Moskve.

Stotine i stotine protestnih pisama i telegrama naših radnih ljudi sa svih strana naše zemlje ogorčeno govore o tome sa koliko bola naši trudbenici primaju sve te napade i klevete. Ta pisma govore o tome sa koliko ogorčenja naši radni ljudi reaguju na sve te nerazumljive pozive za rušenje svega ovoga što smo do danas sa toliko muke stvorili.

Drugovi i drugarice, imamo li mi pravo da reagiramo na te neprijateljske pozive i da ih najoštrije osuđujemo? Razumije se da imamo pravo, jer time branimo tekovine naše teške Oslobođilačke borbe, branimo izgradnju

socijalizma u našoj zemlji, branimo jedinstvo naših naroda, branimo principe internacionalizma od unošenja metoda svojstvenih reakcionarnoj imperijalističkoj praksi. Mi se time borimo za pravdu i istinu i žigošemo laži i klevete kao nedostojna sredstva u međusobnoj kritici socijalističkih zemalja. Nas farisejski optužuju da vodimo neprijateljsku politiku prema SSSR i zemljama narodne demokratije; ljudi koji svakodnevno prate šta se piše i govori protiv naše zemlje i rukovodećih ljudi u toku deset mjeseci moraju doći do logičnog zaključka da do toga ne dolazi sa naše strane, jer to najbolje dokazuje svakodnevna praksa. I ja ću ovdje morati da iznesem nekoliko primjera iz te svakodnevne prakse zemalja narodne demokratije i SSSR prema našoj zemlji.

Drugovi i drugarice, odmah poslije rezolucije Kominforma i poziva na unutarnje razbijanje naše socijalističke zemlje prešlo se na sistematsku propagandu protiv nas u tim zemljama. Ta se propaganda pojačavala i dobijala sve više neprijateljski karakter čim su naši »kritičari« vidjeli da poziv na ustanak ne uspijeva, to jest da u našoj zemlji nema ko da izvrši te čudovišne želje rukovodstava nekih komunističkih partija. Prije no što produžim želio bih da se jasno utvrdi šta je značio taj poziv: da li je to bio dobronamjerni prijateljski poziv iz nekih simpatija prema našoj napaćenoj i krvlju zalivenoj zemlji, ili je to značilo nešto sasvim drugo?

Razumije se da takav čudovišni poziv nije mogao doći iz nekih simpatija prema novoj Jugoslaviji, nego je došao ne samo kao rezultat unošenja nesocijalističkih metoda u odnose između socijalističkih zemalja već i kao priprema za ostvarenje izvjesnih ciljeva, koji nemaju ničeg zajedničkog sa marksističkim i lenjinističkim shvatanjima o ravnopravnosti i suverenosti malih naroda, o pravilnom gledanju na rješavanje nacionalnog pitanja, o pravu svakog naroda da sam slobodno rješava o svojoj sudbini, o dobrovoljnosti odlučivanja svakog naroda da li će se i kada udružiti s nekim drugim narodom, ili otcijepiti kad to ne bi bilo u njegovom interesu.

Dakle, taj famozni poziv na nasilno skidanje današnjeg rukovodstva Jugoslavije sa njegovog odgovornog položaja značio je pokušaj izazivanja građanskog rata u našoj zemlji i pretstavlja krupan neprijateljski postupak prema savezničkoj i k tome još socijalističkoj zemlji. Takve ustanke obično organizuju razni imperijalisti u nekim polukolonijalnim zemljama, ali je komunistima takva praksa potpuno tuđa i oni se moraju boriti protiv te prakse u svijetu. Postavlja se pitanje da li su tvorci one famozne rezolucije uopšte dobro razmislili šta čine kad su uputili taj poziv. Ako jesu, onda su njihove namjere prema našoj socijalističkoj zemlji bile kontrarevolucionarne, pa ma kako autori rezolucije opravdavali te svoje postupke nekim »višim« ciljevima.

Vama je svima poznato da se u zemljama narodne demokratije odmah ispočetka intenzivno vodila propaganda kako će Jugoslavija prijeći u imperijalistički tabor, kako će se u našoj zemlji ponovo vratiti kapitalizam, i mnogo sličnih gluposti. Čak se određivao i rok od 14 dana do dva mjeseca, i tako dalje. Ali, prošlo je deset mjeseci, a prognoze raznih zlonamjernih proroka nisu se obistinile. U našoj zemlji nije se vratio kapitalizam, već ona sigurno i sa velikim uspjehom izgrađuje socijalizam, u šta se može svako uvjeriti na činjenicama.

Naša zemlja nije otišla niti može otići u imperijalističke vode, i u to se može svako ubijediti na činjenicama. Ali, ako uprkos tim činjenicama neki ljudi u istočnim zemljama i komunistička štampa još i danas uporno tvrde da ćemo mi otići ili čak da smo već i otišli u imperijalistički tabor, kao što govore i pišu posljednjih dana, onda te tvrdnje dobijaju svijesno neprijateljski karakter prema našoj zemlji, jer su lažne, i pretstavljaju produkt planski sračunate zlonamjerne propagande radi kompromitovanja naše socijalističke zemlje u očima naprednih ljudi, a u prvom redu radničke klase van naše zemlje. Kad kažem van naše zemlje, onda time podrazumijevam da se ta neprijateljska propaganda servira publici van naše zemlje, koja nije upoznata sa istinskim stanjem kod nas i koja nema skoro

nikakvih mogućnosti da sazna šta se zapravo radi u našoj zemlji, sa koliko napora i požrtvovanosti do samoodricanja naši radni ljudi izgrađuju sebi bolju i srećniju sutrašnjicu — socijalizam. Naše radne ljude ta lažna propaganda ne može prevariti, već obratno — ona ih samo ozlojeđuje, jer svaki jasno vidi da je neistinita i neprijateljska, da je sračunata da onemogući izgradnju socijalizma u našoj zemlji.

Drugovi i drugarice, većina naših građana nije upoznata ni sa deset procenata toga što se sve piše o našoj zemlji i rukovodećim ljudima i kakve se sve nevjerojatne laži i klevete izmišljaju protiv nas. Samo u toku marta mjeseca ove godine objavljeno je u pojedinim organima komunističkih partija, preko nekih novinskih agencija i glavnih radio-stanica zemalja narodne demokratije i SSSR oko 240 napada protiv naše zemlje, najrazličitije sadržine. Da mi ti »kritičari« ne bi prebacili da sam govorio uopšte, ne navodeći činjenice, ja ću dati nekoliko — iako ne najtežih — primjera tih laži i kleveta koje se koriste u najnovije vrijeme i koje prevazilaze najreakcionarniji rječnik u propagandi poslijeratnog perioda.

Ali prije toga htio bih da se osvrnem na ugovore o kulturnoj saradnji koje mi imamo sa zemljama narodne demokratije i SSSR. Kako mi izvršavamo te ugovore, a kako navedene zemlje?

Uzmimo kao prvi primjer pozorište. U sezoni 1947/48 godine davano je kod nas od 88 djela stranih dramskih pisaca 48 djela samo ruskih pisaca. Za sezonu 1948/49 godine stavljen je na repertoar jugoslovenskih pozorišta 61 komad jugoslovenskih pisaca u 66 postavki, 43 komada pisaca SSSR i ruskih klasika u 26 postavki, 3 komada pisaca iz zemalja narodne demokratije u 7 postavki, 11 komada engleskih pisaca u 16 postavki, 11 komada francuskih pisaca u 20 postavki i 9 komada ostalih pisaca u 31 postavci. Od djela jugoslovenskih pisaca davana je u SSSR samo »Gospođa ministarka« od Nušića, u Rumuniji nije prikazano nijedno djelo naših pisaca, u Mađarskoj je prikazano samo jedno na provinciskoj pozor-

nici, u Bugarskoj su prikazana dva reprezentativna djela i u provinciji neka manja, u Čehoslovačkoj su prikazivana neka reprezentativna djela, a u Poljskoj, izgleda, ništa.

Prema podacima koje imamo o prevođenju naših djela na jezike zemalja narodne demokratije, u Poljskoj su prevedena svega dva djela naših pisaca, a četiri djela koja su već bila u štampi izbačena su poslije rezolucije Informbiroa. Na naš jezik, međutim, prevedeno je sa poljskog dvanaest djela, od kojih tri poslije donošenja rezolucije. Sa bugarskog prevedeno je na naš jezik devet djela do rezolucije i tri poslije rezolucije Informbiroa. U Rumuniji nisu prevodili ništa sa našeg jezika, a niti mi sa njihovog. Sa mađarskog jezika prevedena su na naš jezik tri djela do rezolucije i dva djela poslije rezolucije, a naših djela prevedeno je na mađarski 15 do rezolucije. U godini 1948 štampano je ukupno u Jugoslaviji 3 421 djelo; od toga su 2 631 domaće i 790 prevedenih. Od prevedenih do 1 jula 1948 godine 310 su sovjetska djela, a od 1 jula do kraja godine prevedeno je još 279 djela sa ruskog jezika. Sovjetska djela čine 74 procenta cjelokupnog broja naših prijevoda. Sa našeg jezika prevedena su na ruski samo tri djela. U Albaniji, Rumuniji i Pirinskoj Makedoniji nasilno su zatvorene naše knjižare.

Kinematografija. U SSSR nije do danas prikazan nijedan naš film, iako smo još 5 novembra 1946 godine uputili preko Soveksportfilma u Moskvu dokumentarne filmove »Julijska Krajina«, »1 maj«, »Tito u Hrvatskoj«, »Parada pobjede«, »U ime naroda« i »Nova zemlja«. Dalje, 16 avgusta 1947 godine uputili smo u Moskvu slijedeće dokumentarne filmove: »Omladinska pruga«, »Živa iz Idrije«, »Istina o Puli« i »1 maj 1947«. Ali od svega toga nije ništa prikazano, iako je to bilo 1946 i 1947 godine, kada još nije bilo ni rezolucije ni ovakvih nenormalnih odnosa. Na našu intervenciju dobili smo 10 februara 1948 godine odgovor Soveksportfilma, u kome se za sve filmove kaže slijedeće: »Iznošenje ovih filmova na ekrane SSSR sada nije moguće«. A zašto nije bilo moguće, o tome se u odgovoru ne kaže ni riječi. Jedino je dato obrazloženje

za dva filma, i to za film »Omladinska pruga« i »Tito u Hrvatskoj«. Za prvi su kazali da je predugačak, a za drugi da je zastario. 19 februara 1948 godine poslali smo u Moskvu naše umjetničke filmove »Slavica« i »Živjeće ovaj narod«, ali ni ovi filmovi nisu nikada prikazani u SSSR i na kraju su vraćeni našoj ambasadi u Moskvi.

A kod nas su od oslobođenja do danas uvezena iz SSSR i prikazana 192 umjetnička filma, 189 kratkometražnih, 31 dugometražni dokumentarni film i 145 žurnala — ukupno 557 filmova.

Ima li snažnijih dokaza od ovih, koji bi mogli tako rječitno pobiti tvrdnje da mi gajimo neki neprijateljski stav prema SSSR? Nije li farisejština tvrditi da kod nas ne valja samo rukovodstvo, ali da je narod dobar?

Zašto se u SSSR izbjegavalo popularisanje napretka naroda Jugoslavije, koji je donekle prikazan i u tim filmovima koji su još 1946 i 1947 godine onemogućeni da budu prikazani u SSSR, kad se prema narodima Jugoslavije, kako tvrde, gaje simpatije? Ja mislim da danas već ogromna većina naših trudbenika to zna i ja o tome »zašto« neću ovdje više govoriti.

Iz Čehoslovačke mi smo dosad uvezli i prikazali ukupno 25 filmova, od kojih 18 umjetničkih. Od dva naša filma koji su prikazivani u Čehoslovačkoj, i to »Besmrtna mladost« i »Živjeće ovaj narod«, ovaj drugi je zabranjen na festivalu u Marijanskim Laznima, a na mjesto njega je prikazivan engleski kriminalni film.

U Poljsku smo, prema sporazumu, poslali devet naših dokumentarnih filmova, a krajem januara 1948 godine film »Slavica« i zatim »Živjeće ovaj narod«. Poslije rezolucije Informbiroa, izviješteni smo iz Poljske da prihvataju film »Živjeće ovaj narod«, ali da »Slavicu« odbijaju. Kasnije su odbili da prime film »Besmrtna mladost«, a takođe i već ranije primljeni film »Živjeće ovaj narod«. Ovaj posljednji odbijen je sa motivacijom da je njihova publika sita gledanja ratnih filmova. Mi smo, međutim, uvezli četiri poljska filma i neki od njih prikazuju se i danas kod nas.

Ima i drugih oblika kršenja kulturnih sporazuma koji postoje između naše zemlje i zemalja narodne demokratije. Ja ću navesti samo neke od njih.

U Rumuniji je, naprimjer, trebalo da bude prikazana u Aradu o trošku naše ambasade izložba fotografija »Jugoslavija u izgradnji«, i to početkom juna mjeseca prošle godine, poslije njenog zatvaranja u Temišvaru. Međutim, izložba uopšte nije bila otvorena, a izložbeni materijal uzeo je i zadržao do danas okružni komitet Rumunske radničke partije, onemogućivši vraćanje izložbe u Jugoslaviju. Naša ambasada u Bukureštu intervenisala je i tražila oslobođenje izložbe od OK Rumunske radničke partije u Aradu, od CK RRP u Bukureštu i notom ministarstvu inostranih poslova, ali odgovor uopšte nije primila. Drugi slučaj dogodio se još ranije, sredinom mjeseca maja, kad su iz rumunskih filmskih žurnala izbačene sve jugoslovenske storiје.

Mađarska vlada ne samo da nije postupala prema građanima i ustanovama FNRJ »sa najvećom mogućom sklonošću i predusretljivošću«, kako to izričito predviđa kulturna konvencija, nego se na neobično grub način odnosila prema našim diplomatskim predstavnicima u Mađarskoj, dok su učitelji jugoslovenske manjine u Mađarskoj, Naumović i Đorđević, zlostavljani i 13 jula prošle godine protjerani u Jugoslaviju. Suprotno odredbama kulturne konvencije, mađarska sekcija mješovite komisije nije ni otpočela rad, a društvo Mađarska—Jugoslavija pretvorilo se, po naredbi mađarskih vlasti, u neprijateljski raspoloženu organizaciju prema FNRJ, sa zadatkom da svim propagandnim sredstvima sprovodi u Jugoslaviji neprijateljsku kampanju. Jugoslovenskoj biblioteci u Budimpešti onemogućen je u avgustu mjesecu prošle godine rad na taj način što su joj otkazane prostorije pod isprikom da su dodijeljene nekoj mađarskoj ustanovi. Poslije rezolucije Informbiroa, Mađarska je odmah odbila da primi jugoslovenske filmove i jugoslovenske filmske storiје, a postojeće filmske storiје izbacila je iz svojih žurnala. Osim

toga, prijevodi četiri djela naše literature obustavljeni su, a sve knjige o Jugoslaviji povučene su iz prodaje.

Mogao bih nabrojati mnogo i mnogo takvih i sličnih slučajeva o gaženju sporazuma o kulturnoj saradnji, ali bi to zauzelo isuviše mnogo mjesta. Uzmimo samo kao primjer postupanje sa našim studentima i učenicima u privredi, i sa našim fiskulturnicima, iz koga se takođe jasno vidi takvo držanje rukovodilaca zemalja narodne demokratije i SSSR koje se ne može nazvati prijateljskim.

Ja sam ovdje naveo nekoliko primjera kako mi izvršavamo naše obaveze, koji nisu poznati našoj široj publici, a kako to čine naši istočni saveznici. Ali uzmimo, dalje, ono što je poznato našim narodima, ali nije poznato narodima tih zemalja čiji nas rukovodioci napadaju.

Drugovi i drugarice, kakav bi utisak dobili ljudi u tim zemljama kad bi slušali i razumjeli naše radio-emisije koje često prenose nacionalnu muziku, pjesme i govore o kulturnom i ekonomskom razvitku u tim zemljama? Zar se nije i poslije donošenja rezolucije u našim radio-emisijama i našoj štampi svakodnevno govorilo i pisalo samo najljepše o Sovjetskom Savezu? Zar se to ne čini u najvećoj mjeri i danas? Da li je mogao neko od naših radbenika primijetiti do danas da je naša propaganda u osnovi promijenila svoj stav u odnosu na zemlje narodne demokratije i SSSR i odgovarala jednakom mjerom? Da li je vrijeđala raznim pogrđnim izrazima, lažima i tako dalje rukovodeće ljude tih zemalja? Razumije se da nije, i to svako zna u našoj zemlji. A pogledajte šta se govori i piše protiv naših rukovodilaca u tim zemljama, kakve podlosti se upotrebljavaju u svakodnevnoj praksi protiv naših ljudi koji predstavljaju najvišu narodnu vlast. Kod nas se to nikada ne bi moglo dogoditi, jer naši ljudi znaju da je takva praksa svojstvena fašističkim i najreakcionarnijim krugovima u svijetu i njihovoj štampi. Kod nas svako zna da su se takvim sredstvima služili protiv zemlje socijalizma, Sovjetskog Saveza, u vrijeme revolucije i poslije revolucije neprijatelji Sovjetskog Saveza.

Zbog toga naša štampa i nadalje svakodnevno upoznaje jugoslovenske mase sa borbom trudbenika zemalja narodne demokratije i SSSR na izgradnji socijalizma, dok štampa tih zemalja ne donosi o izgradnji u Jugoslaviji tako reći ni jedno slovo. U vremenu od 1 januara do 10 februara ove godine, naprimjer, »Borba« je posvetila popularisanju SSSR 21,07% prostora svoje spoljnopoličke rubrike, popularisanju zemalja narodne demokratije 8,35%, a Informbirou 7,30%; »Politika« je posvetila popularisanju SSSR 10,1%, zemljama narodne demokratije 8,2%, a Informbirou svega 2%; »Rad« posvećuje SSSR 16,6%, zemljama narodne demokratije 6,43%, a Informbirou 1,37%; »Oslobođenje« piše o SSSR 19,23%, o zemljama narodne demokratije 8,25%, a o Informbirou 0,75%; »Nova Makedonija« posvećuje SSSR 22,9%, zemljama narodne demokratije 6,09%, a Informbirou 5,74% i tako dalje. Od 10 februara do danas ta se srazmjera kod nas ne smanjuje i naša štampa i dalje upoznaje naše mase sa uspjesima trudbenika zemalja narodne demokratije i SSSR, dok štampa tih zemalja, sa malim izuzetkom, uopšte ništa ne piše o izgradnji socijalizma u Jugoslaviji.

Drugovi i drugarice, naprijed sam iznio nekoliko primjera kako mi izvršavamo svoje obaveze prema SSSR i zemljama narodne demokratije. Sada mi dozvolite da vas upitam da li je takav naš stav prijateljski ili neprijateljski. Ja sam duboko uvjeren, da vi svi dijelite moje mišljenje, da je to dosljedan prijateljski stav jedne socijalističke zemlje i da nije tačno da je neprijateljski. Takav stav jedino može imati jedna saveznička prijateljska zemlja, kao što je nova Jugoslavija, koja je i u prošlosti i danas stotinu puta dala dokaze svoga prijateljstva prema svojim istočnim susjedima i SSSR. Ali, ako rukovodeći ljudi u tim zemljama smatraju našu odbranu ili žigosanje tih laži i kleveta u njihovoj štampi kao neprijateljski stav, onda oni jako griješe sa čisto moralnog gledišta, i to sa gledišta socijalističkog morala. Oni bi morali znati, a vjerovatno i znaju da mi imamo pravo braniti se i diskutovati, kao što bi morali znati i to da se komunisti ne bi

smjeli u svojoj štampi i radio-emisijama služiti takvim nedozvoljenim sredstvima kao što su laži, klevete i podmetanja protiv jedne socijalističke zemlje kao što je naša.

A sada, drugovi i drugarice, da nastavimo i da vidimo kako izvršavaju naprijed pomenute države druge svoje obaveze iz ugovorâ o kulturnoj saradnji, o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći prema Jugoslaviji.

Odmah poslije donošenja rezolucije Informbiroa propaganda u tim zemljama potpuno se preorijentisala, prestalo je pozitivno pisanje o našoj zemlji i počelo se sa raznim napadima. Uzelo bi isuviše vremena kad bih ovdje pominjao sve konkretne primjere tog neprijateljskog stava štampe i radija istočnih zemalja narodne demokratije i SSSR. Zato ću pomenuti samo neke iz najnovijeg vremena.

Prema jednoj vijesti od 9 februara ove godine, javio je Radio Prag u emisiji za Jugoslaviju da »narodne mase daju pasivan otpor Titovom režimu... Otpor je naročito jak među rudarima istarskog basena Raša«. Kao prvo, nameće se pitanje: gdje, kakve i kolike su te narodne mase koje daju pasivan otpor režimu? Kao drugo, dolazi zaključak da ta emisija predstavlja običnu klevetu naših rudara koji čine velike napore da daju državi što više uglja i ruda.

Dalje, list »Tvorba« donio je 16 februara članak poznatog trockiste Balka, pun kleveta bačenih na Jugoslaviju i rukovodstvo KPJ. Radio Prag daje 21 februara emisiju klevetničkog karaktera, govori o tobožnjem istje-rivanju naprednih studenata sa Beogradskog univerziteta i pritom izmišlja najgrublje laži o tobožnjem mučenju studenata u zatvorima, i tako dalje. Radio Prag 22 februara opet donosi emisiju punu kleveta o našoj zemlji. Evo nekoliko redaka iz tog neprijateljskog napada: ... »Jugoslovenski vlastodršci razgolićeni su kao neprijatelji Sovjetskog Saveza i tabora demokratije i mira uopšte. Oni su ras-krinkani kao neprijatelji vlastitog naroda, jer u zemlji sprovode protivdržavnu, protivsocijalističku politiku koja ima za posljedicu kvantitativno i kvalitativno opadanje proizvodnje i ozbiljno srozavanje životnog standarda trud-

benika . . . Njihovo ekonomsko vezivanje za imperijalistički tabor je činjenica koja se jasno odražava ne samo u velikom broju privrednih ugovora i sporazuma sa imperijalističkim taborom, već i u stalnom opadanju volumena robne razmjene i ukidanju ekonomskih odnosa sa SSSR i zemljama narodne demokratije« . . .

Pogledajte, drugovi i drugarice, koliko su čudovišne izmišljotine u toj radio-emisiji od početka do kraja. Prvo, kleveta je za naše trudbenike kad se tvrdi da kod nas proizvodnja stalno opada kvantitativno i kvalitativno, iako se zna da naši trudbenici čine nečuvene napore da proizvodnju što više dignu, kako kvantitativno tako i kvalitativno, i u tome postižu ogromne uspjehe koji se već danas, uprkos svim teškoćama, izražavaju u podizanju životnog standarda naših trudbenika. Drugo, ne manja laž u toj emisiji je tvrđenje da smo mi ukidali ili smanjivali volumen robne razmjene sa zemljama narodne demokratije, a naročito sa SSSR, i to zbog toga da bismo mogli više trgovati sa imperijalističkim taborom. Danas čitav svijet zna da mi nismo smanjili taj volumen robne razmjene, već su to učinile vlade zemalja narodne demokratije, a vlada Sovjetskog Saveza je sama dala izjavu o drastičnom smanjenju robne razmjene sa Jugoslavijom po rješenju vlade SSSR, sa motivacijom sa kojom se mi nikad ne možemo složiti. Isto tako i vlade zemalja narodne demokratije smanjuju robnu razmjenu i krše ugovore zbog ekonomskog pritiska na našu zemlju. Izgleda da ti ljudi koji pišu i govore takve izmišljotine uopšte ne vode računa o tome da čitaoci novina i slušaoci radio-emisija nisu toliko neinteligentni da ne bi znali odnosno pamtili šta su čuli ili pročitali dan ili nekoliko dana prije.

Dakle, naše neprijateljstvo prema Sovjetskom Savezu i zemljama narodne demokratije proizilazi, kako tvrde ti jadni »kritičari«, iz dvije činjenice. Prva se sastoji u tome što se kod nas sprovodi protivosocijalistička politika, zbog čega opada proizvodnja kvantitativno i kvalitativno, a na taj način i životni standard. Pošto je ova kleveta naših trudbenika poznata kao kleveta, to ona otpada kao dokaz

našeg neprijateljstva i postaje jasan dokaz neprijateljstva tih »kritičara« prema Jugoslaviji. Druga činjenica ovih »kritičara« sastoji se u tome što oni tvrde da smo mi smanjili volumen trgovačke razmjene robe sa SSSR i zemljama narodne demokratije da bismo se mogli povezati sa imperijalističkim taborom i s njim trgovati. Pošto je i ova tvrdnja obična kleveta, jer je dobro poznato ko je kome otkazao, odnosno smanjio volumen robne razmjene, ko prema kome preduzima ekonomske sankcije, dokazano je i to da to nismo mi već SSSR i zemlje narodne demokratije. Prema tome, i ta tvrdnja naših »kritičara« je duboko neprijateljska prema našoj zemlji, jer je sračunata na obmanu neobaviještenih ljudi i na kompromitovanje Jugoslavije.

Dalje, 8 marta taj isti Radio Prag ponovo priča o tome kako smo se mi prodali kapitalistima, jer ne vodimo trgovinu sa kapitalističkim zemljama kao oni, to jest kao ostale zemlje narodne demokratije, — na ravnopravnoj bazi. Tu svoju tvrdnju potkrepljuje time što smo mi dobili svoje zlato blokirano u Americi i što smo od toga zlata morali platiti 17 miliona dolara za američka potraživanja u Jugoslaviji. Pogledajte samo logiku tih mudrijaša! Prvo su nas najžešće napadali i optuživali zbog toga što smo uopšte tražili to naše zlato i govorili su da nam američki imperijalisti to zlato daju zbog toga da bi nam platili za naš prelazak u imperijalistički tabor; a sada, kad su vidjeli da smo mi to zlato dobili i da smo morali nadoknaditi američka potraživanja da bismo uopšte dobili to zlato koje nam sada vrlo dobro služi za kupovinu raznih mašina — sada nas kleveću da smo mi platili Amerikancima za naš tobožnji prelazak u imperijalistički tabor. Razumije se da se ti ljudi nadaju da one prvobitne njihove klevete nisu čitali i slušali mnogi ljudi kod njih i u svijetu, pa će neko valjda povjerovati u to što sada pišu i govore.

Radio Prag donosi 8 marta i klevetničke izvode iz izdajničkog listića »Nova borba« koji najgrublje napada našu privredu, administraciju i državne ustanove. Radio Prag 9 marta ponovo prenosi klevetnički članak iz istog

lista, u kome se grubo vrijeđaju naš narod i rukovodeći ljudi naše zemlje. A 10 marta organ CK KP Čehoslovačke donosi klevetnički članak u kome govori da mi izvozimo namirnice, iako smo kazali da ove godine nećemo izvoziti, i tako dalje.

Evo, tako se nižu, dan za danom, klevete i grubo vrijeđanje naših naroda i državnih rukovodilaca sa strane službenih organa Čehoslovačke, sa kojom mi imamo ugovor o kulturnoj saradnji i ostale savezničke ugovore. Možemo li mi, drugovi i drugarice, takav odnos prema našoj zemlji nazvati drugim riječima nego da je to duboko neprijateljski stav službenih organa Čehoslovačke prema našoj zemlji, koji nije ničim izazvan sa naše strane. Postavlja se pitanje: zbog čega čehoslovačka vlada tako postupi prema našoj zemlji, zbog čega čehoslovačka vlada grubo krši ugovor o kulturnoj saradnji, ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći? Pita se: zbog čega ona daje ne samo utočište raznim pokvarenjacima i izdajnicima tipa Lala Ivanovića i ostalih, već i dozvoljava da se redovno štampa pamfletski list kome je dat zvučan naziv »Nova borba«? Prág, prijestonica bratske Čehoslovačke, postao je danas stjecište svih najnovijih izroda iz naše zemlje, koji se tamo organizuju, preduzimaju razne terorističke poduhvate i služe kao izvor kleveta službenim organima Čehoslovačke protiv naše zemlje. Za sve to snosi punu odgovornost vlada Čehoslovačke.

Slično je i držanje poljske štampe, radija i rukovodilaca. Poljska propaganda zauzela je prema našoj zemlji od donošenja rezolucije Informbiroa neprijateljski stav. Štampano je do danas mnogo raznih klevetničkih članaka i dato izjava raznih rukovodilaca, uvredljivih i klevetničkih za našu zemlju i naše rukovodioce. Takav stav službenih organa Poljske, koja ima sa nama ugovor o kulturnoj saradnji i druge savezničke ugovore, sve više dobija neprijateljski karakter.

Navodim samo nekoliko primjera. »Tribuna ludu« od 13 februara ove godine objavljuje klevetnički članak pod naslovom »Anglo-američki okupatori podupiru Titovu

kliku u Trstu». U tom članku iznose se razne izmišljotine o navodnom teroru koji vrše naše pristalice u Trstu, iako je dobro poznato kakvih je sve šikanacija bilo i još uvijek ih ima prema našim ljudima u Trstu od strane okupacionih vlasti, od strane talijanskih fašista i vidalijevaca koji imaju punu podršku anglo-američkih okupacionih vlasti. Isti list donosi 27 februara neprijateljski članak protiv naše zemlje i državnog rukovodstva, izmišljajući nekakvu borbu narodnih masa Jugoslavije protiv današnjih vlasti. Ako pisac toga članka pod »borbom narodnih masa« podrazumijeva borbu kulačkih elemenata, špekulanata i raznih štetočina, onda je tačno da se takve »mase« bore protiv nove, socijalističke Jugoslavije, jer klasna borba kod nas još nije završena, a to u još većoj mjeri važi za Poljsku i ostale zemlje narodne demokratije.

Isti poljski list, »Tribuna ludu«, donosi 11 marta klevetnički članak protiv naše zemlje, u kome, na naše najveće iznenađenje, uzima u zaštitu ustaške zločince i štetočine koji su na državnom dobru Belje organizovano trovali svinje koje se tamo gaje za prehranu naših trudbenika. U tom članku nedostaje još samo da se te štetočine proglašavaju pristalicama Informbiroa, jer se sada vrlo često dešava da se razni reakcionarni elementi, kao, naprimjer, isključeni reakcionarni studenti sa Beogradskog univerziteta, razni četnički ili kulački elementi kod nas, zaklanjaju za Informbiro i tako dalje, da bi pod tom firmom mogli lakše voditi borbu protiv novog socijalističkog uređenja u Jugoslaviji.

Dalje, list »Tribuna ludu« donosi 11 marta pod naslovom »Sumnjivo isticanje Tita«, članak pun raznih kleveta i izmišljanja o tome kako smo mi još prije rezolucije Informbiroa, 1948 godine, vodili pregovore i sporazumjeli se da nam Amerika proda strategiski materijal itd. U tome članku citiraju se reakcionarne izmišljotine koje je donio »Jorkšir post« — da smo mi navodno izvezli u Ameriku od decembra prošle godine za 3.700.000 dolara obojenih metala. A to je samo obična izmišljotina reakcionarne štampe, koja takvim lažima nastoji što više produbiti jaz između nas i zemalja narodne demokratije. S druge

strane, »Tribuna ludu« i drugi listovi naših istočnih susjeda zjurado i svijesno, mada su to obične laži, prešampavaju takve vijesti samo da bi imali neku potvrdu za svoje neprijateljsko istupanje prema našoj zemlji. Razumije se da bismo mi danas prodali i Americi obojene metale, ako bi nam Amerikanci htjeli prodavati mašine koje mi hoćemo i koje su nam potrebne. To isto rade i zemlje narodne demokratije, pa i SSSR, koji izvozi u kapitalističke zemlje mangan, naftu, razne namirnice i drugo. Svi smo mi svijesni toga da oni pravilno rade kad prodaju svoje rude ili mašine, namirnice i drugo kapitalističkim zemljama i za to kupuju ono što njima treba. Ali zašto onda nas nazivaju zbog toga izdajnicima? Nepošteno je služiti se ovakvim sredstvima.

Takvi i slični napadi kojih malo koji dan da nema u poljskoj štampi, predstavljaju duboko neprijateljski odnos prema našim narodima koji to nisu ničim izazvali u odnosu na bratsku poljsku zemlju. Razumije se da je za sve te klevete odgovorna poljska vlada, a ne poljski narod.

I sovjetska štampa i radio napadaju nas sve više i zauzimaju stav koji se nikako ne može nazvati prijateljskim. Evo nekoliko primjera. Radio Moskva daje 18 februara ove godine emisiju protiv nas u kojoj lažno prikazuje opadanje tiraža »Borbe«, iako je taj tiraž silno porastao u posljednje vrijeme. U emisiji se to dovodi u vezu sa navodnim napadima u »Borbi« na Staljina i SKP(b). Svako kod nas dobro zna da to nije istina, jer niti je naša štampa napadala Staljina, niti je ona to mogla učiniti. Otkuda je Radio Moskva uzeo taj članak za svoju emisiju? Uzeo ga je iz takozvanog lista »Nova borba«, u kome pišu izdajnici i dezertteri iz naše zemlje. Devetog marta Radio Moskva je opet dao emisiju u kojoj ima teških uvreda i izmišljotina u napadima na našu zemlju i državne rukovodioce. Dalje, 9 marta Radio Moskva donosi, povodom osnivanja Instituta za društvene nauke u Beogradu, iznakažene i izmišljene stvari o tome kako se kod nas zabranjuje izučavanje nekih glava Istorije SKP(b) tako dalje.

Radio Moskva je 16 marta prenio članak Lajtmana, u kome se kaže da američki reacionari i njihove prišepetlje šire preko štampe, radija i usmeno laži koje je »Titova klika« bacila u promet. Lajtman tvrdi da se protiv Jugoslavije ne vodi nikakva kampanja, nego se samo kritikuje neprijateljska politika jugoslovenske vlade prema Sovjetskom Savezu i zemljama narodne demokratije. Isti radio prenio je 17 marta članak Grigorijana, objavljen u listu »Za čvrst mir, za narodnu demokratiju«, koji pokušava da citatima iz nekih zapadnih listova dokaže tobožnju izdaju socijalističkog tabora koju vrše jugoslovenski rukovodioci uspostavljajući ekonomske odnose sa Zapadom. Vrijedajući najgrublje jugoslovensko rukovodstvo, on pored ostalog navodi i pisanje lista »Gazet de Lozan«, koji tvrdi da se u Jugoslaviju vraćaju nedićevci i četnici iz svih krajeva svijeta, »da bi prešli na stranu Tita i stavili sebe na oltar jugoslovenskog patriotizma«. Grigorijan kaže da se takve stvari zaista događaju u Jugoslaviji, pa dodaje da izražavanje reacionarne štampe SAD i zapadnih zemalja i nehotice izdaje »Titovu kliku« kao oruđe u rukama imperijalista, kao izdajnike i neprijatelje Sovjetskog Saveza i zemalja narodne demokratije. Što se tiče Grigorijana, koji u organu Kominforma nalazi prostora da izrazi povjerenje u vjerodostojnost pisanja zapadne reacionarne štampe i propagande uopšte, njemu i njegovom »Gazet de Lozan« ne vjeruju čak ni sami četnici okupljeni oko američkog »Srbobrana«; taj list je, prema jednoj vijesti Radio Atine 18 marta, »dobio izvještaj iz Jugoslavije« u kome se kaže da »proslavljeni četnički komandant Karadžić i drugi četnici krstare Jugoslavijom i nemilosrdno kažnjavaju zločince, a borba se — kaže taj list — vodi na život i smrt«. Četnički »Srbobran« je, dakle, demantovao organ Kominforma, a mi znamo kolika je besmislica i jedno i drugo.

Uopšte uzeto, radio i štampa Moskve imaju u odnosu prema Jugoslaviji rado običaj da citiraju razne listove, među kojima i listić izdajnika »Nova borba« i listove iz zemalja narodne demokratije i tako dalje. Dakle, u isto vrijeme dok naša štampa i radio svakodnevno donose pri-

jateljske članke, radio-emisije i tako dalje, podvlačeći uspjehe Sovjetskog Saveza na kulturnom polju, kao i na privrednom i političkom, dotle štampa i radio Moskve zauzimaju stav koji je sasvim suprotan našem, to jest prijateljskom.

Naročito su se posljednjih četrnaest dana sovjetska štampa i radio toliko razmahali svojim napadima na nas, da su skoro bacili u zasjenak i mađarsku propagandu protiv nas. Prije su se obično moskovska štampa i radio služili citatima iz mađarske štampe i štampe ostalih zemalja, a danas je već obratno, jer im se čine preblagi izrazi koji se protiv nas upotrebljavaju u zemljama narodne demokratije. Mađarski list »Figetlen mađarorsag«, od 28 marta, prenosi članak pročitao u radio-emisiji Moskve, u kome ima i ovakvih gluposti: »Ekonomske krah jugoslovenskih nacionalista naročito se pokazuje na selu. Titovci kažu da će kulaci mirnim putem urasti u socijalizam«. Dalje se kaže: »Politika jugoslovenskih nacionalista u velikoj mjeri potpomaže bogaćenje kulaka, a to znači neprekidni pad životnog standarda srednjih i sitnih seljaka« ... »Oni kažu da se socijalizam u Jugoslaviji izgrađuje na svoj poseban način. Ovaj poseban način doveo ih je do toga da se stanje kulaka danas učvršćuje, a raspada savez radnika i seljaka. Zadrudnom pokretu prijeti uništenje (šta kažete na ovu divnu konstataciju?) ... ekonomsko stanje zemlje postaje sve kritičnije.« Evo takve i slične zlonamjerne laži šire sada punom parom moskovska štampa i radio.

Kakva je propaganda mađarske štampe i radija prema našoj zemlji to svaki čovjek u našoj zemlji dobro zna, jer ta propaganda i njen neprijateljski karakter ne zaostaju iza propagande koju je vodila hortijevska štampa, a u mnogome je čak i prevazilazi, naročito što se tiče falsifikovanja činjeničnog stanja kod nas i raznih kleveta.

Nama je teško vjerovati da bi mađarski narod bio saglasan sa takvom neprijateljskom politikom i raznim provokacijama prema Jugoslaviji sa strane partijskih i državnih rukovodilaca Mađarske. Tim više što mi nismo ničim izazvali takav stav prema našoj zemlji. Baš naprotiv, i

mađarski narod sigurno nije zaboravio da smo mu mi prvi pružili ruku pomirnicu ili bolje reći praštanje za sve zlo koje su nam učinile Hortijeve okupacione trupe, da smo prema svojim mogućnostima u svakom pogledu pomogli demokratske snage Mađarske da ostvare svoje težnje, to jest razvitak Mađarske na principima narodne demokratije. Naša inicijativa i stvaranje ugovora o kulturnoj saradnji i ugovora o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između naše zemlje i Mađarske pokazuju, s jedne strane, da smo mi time bacili u zaborav sve što je bilo u prošlosti, a s druge strane pokazuju naš internacionalistički stav.

Da li je onda to inspirisalo rukovodioce budimpeštanskog radija i mađarsku štampu uopšte da vode protiv nove Jugoslavije hortijevsku propagandu sa izrazitim neprijateljskim karakterom i da šire o našoj zemlji i njenom rukovodstvu najbezočnije laži, kao što je, naprimjer, ovaj komentar Radio Budimpešte od 16 marta ove godine: »Zbog čvrstog i junačkog otpora jugoslovenskih komunista — kaže budimpeštanski radio — koji svakim danom sve više raste, a koji u nekim krajevima Jugoslavije uzima već i oružane forme borbe u vidu antititovskih partizana, Rankovićeve žandarmi imaju pune ruke posla« ...?

Sličan je slučaj, drugovi i drugarice, i sa Rumunijom. I rumunski državni i partijski rukovodioci zauzeli su poslije rezolucije Informbiroa neprijateljski stav prema našoj zemlji, iako mi s tom susjednom zemljom imamo ugovore o kulturnoj saradnji i o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći, iako smo i prema toj susjednoj zemlji pokazali do danas na konkretnim primjerima naše prijateljstvo. Bilo bi nemoguće navesti ovdje sve one mnogobrojne članke iz rumunske štampe koji su puni kleveta i uvreda prema našoj zemlji i rukovodećim ljudima, i zato ću uzeti samo nekoliko primjera iz posljednjih dana. List »Skanteja« donosi 18 februara klevetnički članak u kome se, između ostalog, iznosi i to da se životni standard u Jugoslaviji snizio u 1948 godini na 50 posto u odnosu na 1946 godinu, da se plan proizvodnje kod nas ne izvršava, da se politika industrijalizacije zemlje kompromitovala, i slične

laži. Radio Bukurešt napada nas 19 februara ove godine što smo protestirali notom zato što nismo bili pozvani na ekonomsko savjetovanje i dodaje da smo zbog nacionalizma izgubili socijalističku pomoć zemalja narodne demokratije i SSSR. Oni su i ovdje sasvim zaboravili na činjenicu da je stvar bila obratna, da smo mi, to jest Jugoslavija, pomagali zemlje narodne demokratije, a ne one nas, i to zbog toga što smo mi bili i ostajemo internacionalisti. Ja mislim da je dovoljno poznato u čemu se sve izražavala ta naša pomoć zemljama narodne demokratije. To sigurno pamti i rumunski narod, ako su već vodeći ljudi to zaboravili.

Neprijateljska politika rumunske vlade prema našoj zemlji izražava se ne samo u sve žešćoj, lažnoj i uvredljivoj propagandi protiv naše zemlje i državnih rukovodilaca, već i u raznim provokacijama i progonima naše nacionalne manjine u rejonu Temišvara; hapšenja i maltretiranja tamo se događaju svakodnevno.

I Bugarska je poslije donošenja rezolucije Informbiroa promijenila svoj stav prema našoj zemlji. Sa strane bugarskih rukovodećih ljudi pogaženi su svi ugovori između Bugarske i naše zemlje. Razbijeno je ono bratstvo i prijateljstvo koje smo mi sa toliko pregaranja gradili, vjerujući da nikakva žrtva, ni materijalna ni politička, sa naše strane nije suviše velika da bismo ostvarili istinsko bratstvo sa bugarskim narodom. Ali, partijsko i državno rukovodstvo Bugarske sistematski je rušilo i danas ruši prijateljske veze između naroda Jugoslavije i Bugarske, iskovane iz krvi i suza. To rukovodstvo se ne obazire ni na težnje vlastitog naroda, koji još uvijek gaji simpatije prema našoj zemlji, jer bugarski narod ne može zaboraviti šta je sve nova Jugoslavija učinila za Bugarsku, kako u materijalnom tako i u političkom pogledu.

Iako nas vežu ugovori o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i kulturnoj saradnji, službena propaganda Bugarske protiv Jugoslavije danas je ista, ako ne još i gora no što je bila pod fašističkim režimom kralja Borisa. Klevetnički i uvredljivi karakter pisanja te štampe razmahao se do

nečuvenih razmjera. Dobija se utisak da su neki od tih ljudi tamo potpuno izgubili svako poštenje i da su stali na istu stepenicu sa albanskim avanturistima, koji nemaju ni pojma šta je dozvoljeno a šta nije dozvoljeno državnim rukovodiocima kad se radi o međunarodnim odnosima. Dokle su dotjerali bugarski rukovodioci vidi se iz slijedećeg slučaja. Prije kratkog vremena izišao je u bugarskoj štampi jedan klevetnički članak sa procesa protestantskim sveštenicima, u kome se između ostalog govori kako je na Pariskoj konferenciji jugoslovenska delegacija skrivila što je anglo-američki blok saznao da Jugoslavija misli ustupiti svoj dio reparacija Bugarskoj, pa su zbog toga onda Bugarskoj bile povećane reparacije, tako da je Grčkoj dopalo toliko koliko bi, inače, iznosile ukupne reparacije Grčkoj i Jugoslaviji. Taj članak ima za cilj da iz te klevete izvuče zaključak da zapravo Jugoslavija i nije ništa poklonila Bugarskoj. Razumije se da je veću podlost od ove teško izmisliti, a ona je sračunata na to da pokaže bugarskom narodu kako on upravo nema zašto da bude zahvalan novoj Jugoslaviji. Jednom riječju, ona ima za cilj da izazove mržnju bugarskog naroda prema Jugoslaviji, mada bugarski narod nikako ne može da razumije tu klevetničku hajku prema našoj zemlji.

Mogao bih nabrojati bezbroj raznih drugih činjenica koje, nažalost, jasno govore o neprijateljskom stavu bugarskih rukovodilaca prema našoj zemlji, ali bi to zauzelo ovdje isuviše vremena. Međutim, ne radi se više samo o propagandi već i o mnogo opasnijim slučajevima toga neprijateljstva. Uzmimo samo stav prema Pirinskoj Makedoniji, u kojoj se ponovo počela sprovoditi veliko-bugarska politika, zatim slučajeve hapšenja naših građana u Bugarskoj, a naročito u Sofiji, i drugo. Za sve to snosi najpuniju odgovornost bugarska vlada.

" Albaniji, drugovi i drugarice, i sami znate šta se radi protiv nas. O tome ja zbilja ne moram ovdje govoriti, jer bi svaka riječ bila preblaga da se okarakteriše postupak albanskih rukovodilaca. Mogao bih samo kazati da ljudi koji se nalaze danas u Albaniji na držav-

nom rukovodstvu uopšte ne vladaju svojim ponašanjem i da su izgubili svaku moć rasuđivanja. Šteta je samo što albanski narod mora zbog toga trpjeti i što su rukovodeći albanski megalomani upropastili one prisne i prijateljske veze koje su postojale između naše dvije zemlje. Htio bih još podvući i to da je našim državnim predstavnicima tamo vrlo teško i skoro nemoguće raditi. Službenicima našeg poslanstva i njihovim porodicama nemoguće je kretanje na ulici, jer su izloženi raznim šikanacijama i napadima organa bezbjednosti i svim mogućim vrijeđanjima, Mi ulažemo stalno proteste, ali to ništa ne koristi.

Svim tim obilato se koriste reakcionarna štampa i radio za svoje imperijalističke ciljeve. Oni pišu i govore o tobožnjem ustanku u našoj zemlji, o pokretima trupa na objema stranama naših granica, o privrednim teškoćama naše zemlje i o raznim drugim izmišljenim stvarima.

Evo i za to nekoliko primjera. Londonski »Observer«, prema izvještaju od 13 marta, poziva se na članak objavljen u organu Informbiroa i donosi svoj članak pod naslovom »Opasnosti za Jugoslaviju«, u kome pored ostalog kaže da se čine pripreme za stvaranje neregularnih antititovskih snaga za operacije u Jugoslaviji iz baza u susjednim zemljama, Mađarskoj, Albaniji i Bugarskoj, — »i to po uzoru na grčke pobunjeničke snage«. Radio Atina javio je 18 marta iz Londona da se, prema obavještenjima iz Rima i Trsta, potvrđuje da je Radio Moskva objavio da je počeo rat protiv Tita po srezovima i selima. Pariska štampa 15 marta piše takođe o koncentraciji trupa duž jugoslovenske granice, londonski »Dejli ekspres« naziva ih trupama Kominforma, a Radio Rim, »Glas Amerike«, agencija »Asošijeted pres« i drugi organi reakcije isto tako šire ove i slične laži, pozivajući se na emisije radio-stanica i na štampu Moskve i zemalja narodne demokratije, a prije svega na organ Kominforma.

Prema Radio Moskvi, Lajtman je — kao što sam već maloprije rekao — tvrdio da »Titova klika« baca u promet laži koje šire američki reakcionari i njihove

prišipetlje, a da se sa strane zemalja narodne demokratije i SSSR ne vodi protiv Jugoslavije nikakva kampanja, nego se samo kritikuje neprijateljska politika jugoslovenske vlade prema njima.

Da li je ovo kampanja ili kritika i da li su ovo plodovi kritike? Da li su ovo laži koje je »Titova klika« bacila? Da li je ovo upereno protiv naroda Jugoslavije i države Jugoslavije ili je samo kritika jugoslovenske vlade?

Drugovi i drugarice,

Iz svega što sam naprijed naveo vidi se jasno jedna linija naših »kritičara«, a ta je: svim mogućim lažima i podmetanjima prikazati nas kao zemlju koja će u najskorije vrijeme, ako već nije, ponovo postati kapitalistička. Zašto to? Zašto ljudi iz Informbiroa tako strastveno žele naš povratak u kapitalizam? Na ovo nije teško odgovoriti, jer ako su nam jasni pravi motivi, odnosno ciljevi koje ti »kritičari« imaju prema Jugoslaviji, onda je razumljivo da je za ostvarenje tih ciljeva mnogo lakše voditi borbu protiv naše zemlje kao zemlje koja je prikazana kao kapitalistička, nego kao zemlje koja gradi socijalizam.

Ovo, razumije se, ne važi za naše narode, jer oni jasno znaju šta mi radimo i šta gradimo, ali — to je potrebno za neobaviještene napredne mase u čitavom svijetu, koje sve više sumnjaju u dobronamjernost i istinoljubivost naših »kritičara«, naročito kad se nije obistinilo proročanstvo da ćemo mi za najkraće vrijeme pristupiti zapadnom bloku i restaurirati kapitalizam u našoj zemlji; i baš naprotiv, naprednim radnim masama van naše zemlje sve je jasnije da mi zaista gradimo i da ćemo izgraditi socijalizam u svojoj zemlji. Evo zbog toga je, naročito posljednjih dana, i nastala prava poplava laži o Jugoslaviji u štampi i radio-emisijama zemalja koje imaju sa nama ugovore o savezništvu i kulturnoj saradnji.

Kao što je poznato, drugovi i drugarice, i u SSSR i u zemljama narodne demokratije pristupilo se vrbovanju naših studenata i učenika u privredi da se više ne vraćaju u svoju zemlju. Vršen je pritisak na razne načine

na našu djecu i njemu su neki slabići, iako malobrojni, i podlegli i ostali u tim zemljama. Ali, nisu ostali samo na tome da u svojim zemljama vrbuju ljude da se izjasne protiv naše Partije i njenog rukovodstva, već su preduzeli takvo vrbovanje u svim zemljama u kojima su postojala i postoje naša predstavništva. I razumije se, našlo se raznog ološa koji je izdao svoju socijalističku zemlju. U početku smo mi bili u nedoumici zbog čega nagovaraju naše ljude da izdaju svoju zemlju, ali smo postepeno potpuno shvatili stvar, kad smo vidjeli o kakvim se ciljevima tu radi. Danas već znamo da se ti izdajnici pripremaju za neprijateljski rad protiv svoje zemlje, da tih nekoliko desetina izdajnika treba da posluže kao »zdravi elementi« za razne neprijateljske akcije i tako dalje.

Drugovi i drugarice, pokazalo se kao pravilo da ti ljudi obično imaju vrlo lošu prošlost i da su oni slučajno ili uslijed nebudnosti došli u našu Partiju i prvom prilikom iz nje dezertirali. Naprimjer, poznat vam je slučaj Lala Ivanovića, koji je za vrijeme okupacije bio Nedićev sreski pisar i mučio uhapšene rodoljube. On je uspio zamesti svoj trag i uvući se u našu Partiju. Taj neprijatelj radničke klase bio je jedan od prvih koji se u inostranstvu izjasnio za rezoluciju Informbiroa i danas u Pragu igra ulogu jednog od vođa izdajnika naše zemlje i redaktora listića »Nova borba«.

Drugi slučaj imate sa dr Josipom Milunićem. I taj se u inostranstvu izjasnio za Informbiro. A ko je on? On je jedna mračna ličnost čiju smo prošlost tek sada saznali. Godine 1941 on je bio pozvan u partizane preko dr Ivana Pavletića, koji je danas major naše Armije, ali je odbio da ode u partizane i iste godine stupio je u ustašku vojsku, u jedinicu poznatog krvnika Juce Ru-kavine, sa kojim je bio u dobrim odnosima, a kasnije u domobransku jedinicu. Sa tom jedinicom bio je oko Bosanske Kostajnice, gdje je tada, 1941, ranjena i uhvaćena od ustaša naša poznata drugarica Anka Butorac, član CK KPH. Milunić je lično prisustvovao kad su ra-

nijenu drugaricu Butorac strahovito mučili i onda ubili. Kod neprijatelja je Milunić ostao do kraja 1942 godine, ali je povodom partizanskih uspjeha i brze promjene situacije na štetu okupatora i ustaša prešao na oslobođenu teritoriju. U Glavnom štabu Hrvatske bio je pozvat na odgovornost, a zatim je bio i isključen iz Partije, ali pošto se nije znalo za njegove dužnosti kod ustaša, a bio je ljekar, dato mu je da vrši ljekarsku dužnost. Danas se otkrilo da je u partizanima izvršio čitav niz zločina nad ranjenim partizanima, za koje je zaslužio smrtnu kaznu. Godine 1947 on je ispunio upitnik u kome je naveo da nije služio neprijateljsku vojsku niti je uopšte bio kod neprijatelja, na koji način je privremeno zameo svoj trag u prošlosti. Ali, vjerovatno zato što se bojao da će se sve to jednoga dana otkriti, on se sklonio pod okrilje Informbiroa, izjavivši da se ne slaže sa našom Partijom.

Dalje, ko je Blagoje Hadžipanzov? Sin jedne sitno-buržoaske porodice iz Velesa, koja je još prije rata bila čisto velikobugarofilska, on je i sam na Univerzitetu u Beogradu ispoljavao svoje bugarofilstvo. Godine 1942 on je u Sofiji pod fašističkim režimom polagao advokatski ispit. Njegova braća Strahil i Petar poznate su pristalice Vanče Mihajlova i bili su saradnici okupatora. U početku 1944 godine Hadžipanzova su bugarski okupatori bili postavili za pretsjednika opštine u Srezu kočanskom, gdje je organizovao okupatorsku miliciju za borbu protiv partizana, vršio potjere za partizanskim kuririma i tako dalje. Te iste, 1944 godine, došao je Hadžipanzov pod vrlo sumnjivim okolnostima u narodnooslobodilački pokret. I on je uspio zametnuti privremeno svoju prljavu prošlost. Prema tome, nije nikakvo čudo što se u Bugarskoj izjasnio za Informbiro i ostao tamo, jer se bojao da će se njegova nedjela jednog dana otkriti.

Dalje, ko je Miodrag Popović koji se nalazi u inostranstvu u društvu izdajnika? I taj je uspio zavarati našu Partiju u pogledu svoje prošlosti. On je sin sveštenika i čitava njegova porodica bila je zagriženo monarhistička. Po okupaciji zemlje bio je odveden u Njemačku, u zaro-

bljeništvo, ali se vrlo brzo vratio. Popović je naveo da je pobjegao iz zarobljeništva i da je onda u Beogradu živio ilegalno i pomagao NOB. Sve je to neistinito. Danas je poznato da je on u Beogradu radio u organizaciji Tot i čitavo vrijeme okupacije radio za Nijemce, družio se sa njemačkim oficirima i dobijao namirnice od Nijemaca, pa mu je i na svadbi prisustvovao jedan njemački oficir. Godine 1944 on se povezao čvrsto sa organizacijom Draže Mihailovića i pomagao taj pokret. Pošto se često viđao sa ljudima iz Gestapoa, njegove komšije su ga smatrale zasigurno njemačkim agentom. Jednom prilikom je Popović legitimisao svog susjeda Zorića, a kad ga je ovaj pitao zašto ga legitimije, on mu je samo pokazao neku legitimaciju ali mu nije ništa odgovorio. Poslije oslobođenja postao je vrlo aktivan u Narodnom frontu i ljudi koji su ga donekle znali čudili su se toj aktivnosti i postavljali njegovo pitanje, ali zbog nebudnosti ništa nije preduzeto protiv njega. Danas je taj neprijatelj radničke klase jedan od glavnih »informativaca« u kampanji protiv naše socijalističke otadžbine.

Ko je Milutin Rajković? On je sa našom šahovskom ekipom, kao vođa, otišao u Švedsku i na povratku ostao u Pragu, izjasnivši se za Informburo. On pritom nije zaboravio da ukrade od šahovske ekipe 235 šv. kruna, 5 740 čsr. kruna, 122,5 dolara i kožni kofer jednog druga iz ekipe. Taj Rajković je završio sedam razreda gimnazije i do 1941 godine bio je činovnik »Biljne rose« u Baču. Ranije, 1931 godine, bio je opštinski činovnik, bavio se šahom i fudbalom i, ostavivši svaki drugi posao, kretao se samo u društvu raznih trgovaca i industrijalaca njemačke narodnosti. Postao je poznat kao hohštapler i badavadžija.

Dalje, ko je Radonja Golubović? O njemu se već prilično zna i znalo se, pa se zato s pravom ljudi čude kako je mogao doći na tako odgovorno mjesto kao što je mjesto ambasadora u Bukureštu. Moram da priznam da je to krupna griješka nas samih. Nikakvi izgovori zbog nemanja sposobnih kadrova nisu dovoljni da opravdaju tu griješku. Radi se tu i o nebudnosti koja je za osudu.

Radonja Golubović bio je tri puta isključen iz Partije i opet je primljen u Partiju. Ta praksa nije uobičajena u našoj Partiji, jer takvom čovjeku nema mjesta u Partiji. Ljudi koji su to znali zaslužuju osudu za takvu nebudnost i gnjili liberalizam. Godine 1936 Radonja Golubović držao se u jednoj partijskoj provali u Crnoj Gori izdajnički pred policijom i izdao je sve drugove koje je znao. Zbog toga je onda bio isključen iz Partije. Godine 1938, u vrijeme čišćenja naše Partije od neprijateljskih elemenata, pristupa frakcionaškoj grupi Petka Miletića, za koga smo nedavno na osnovu nađenih dokumenata još jedanput utvrdili da je bio najveći izdajnik naše Partije pred beogradskom policijom. Kao intelektualac, advokat, on je znao da se plasira kod neobaviještenih članova Partije i 1938 godine biva ponovo primljen u Partiju, da 1939 bude po odluci PK Crne Gore opet isključen iz Partije. Maja 1941 godine opet je ušao u Partiju, 1942 godine kažnjen je partijskim ukorom zbog kukavičluka na terenu, a 1943 ponovo je isključen iz Partije. U Narodnooslobodilačkom ratu ispoljio je najveći kukavičluk. Po odlasku naših jedinica iz Crne Gore, 1942 godine, on se zatvorio u bunker, iz koga je izišao tek 1943 godine, po našem povratku u Crnu Goru.

Takva propalica vrši danas funkciju šefa svih izdajnika koji su se grupisali u Bukureštu, Pragu i tako dalje, i koji po direktivi Informbiroa vode klevetničku kampanju protiv naše zemlje.

Takvi, uglavnom, izgledaju svi ti koji su izdali svoju Partiju i svoju socijalističku domovinu. Ja sam dao lik samo nekoliko glavnih, jer bi uzelo suviše vremena da o tome opširnije govorim. Pomenuću samo još slučaj jednog našeg bivšeg oficira koji se nalazio na školovanju u SSSR. Taj se oficir zove Kos i rodom je iz Slovenije. Za vrijeme procesa protiv poznatih gestapovskih agenata iz logora Dahau, zimi 1947/48, jedan od optuženih otkrio je toga Kosa kao agenta Gestapoa. Mi smo ga onda dali nadzirati i zaista se i u školi pokazao sumnjiv. Ja sam lično tada zatražio od našeg vojnog atašea u Moskvi da

sa najvećom oprežnošću sprovedu toga oficira u zemlju, da bismo ga ovdje stavili pod sud. Međutim, stvar se otezala i on je bio jedan od prvih koji su se izjasnili za Informbиро, a protiv naše Partije. Sada taj utvrđeni agent Gestapoa igra u Moskvi jednu od glavnih uloga u klevetanju naše zemlje i njenog rukovodstva.

Ali takvih i sličnih slučajeva ima i u drugim zemljama narodne demokratije. Uzmimo samo posljednja hapšenja u Bugarskoj kao primjer. Tamo su ovih dana otkriveni i pohapšeni mnogi rukovodioci bugarske KP, koji su optuženi da su bili u službi nekih inostranih kapitalističkih obavještajnih službi. Neki od tih ljudi su uglavnom bili najgorčiji klevetnici naše zemlje i naših rukovodilaca poslije, pa čak i prije, rezolucije Informbироa. Ja ću se zadržati samo na Trajči Kostovu, članu Politbироa CK KP Bugarske. On je za vrijeme rata, pod režimom kralja Borisa Koburga, bio uhapšen i zatvoren sa jednom grupom komunista. Iako je bio poznat kao jedan od glavnih rukovodilaca, ipak je fašistički režim samo njega ostavio u životu od njegove grupe, a sve ostale poubijao. Zašto? Razumije se da je imao za to neki razlog. Mi smo već godinama sumnjali na njega kao na nečijeg agenta i o tome su neki drugovi već odavno iznosili svoje mišljenje, ali oni koji su mogli dati tačne podatke, kao što su bili policiski funkcioneri Borisa Koburga, Gešev i drugi, pobjegli su na vrijeme u Carigrad ili druge, zapadne zemlje. Razumije se, više je nego vjerovatno da su oni tamo dali sve podatke i za Kostova stranoj obavještajnoj službi, koja je onda to dobro koristila. Mi danas imamo dokaze u rukama da u nekim od komunističkih partija postoje među funkcionerima agenti nekih kapitalističkih država. Ti su ljudi uglavnom zavrbovani onda kad su bili u rukama Gestapoa, slično slučaju Hebranga i nekih drugih u našoj zemlji. Za Hebranga mi takođe imamo ogroman dokazni materijal i više živih svjedoka da je bio zavrbovan od ustaša kad je bio u zatvoru. Da bi on sebi spasio život, morali su platiti svojim životima mnogi i mnogi čestiti ljudi, komunisti i nekomunisti. Ja danas

nemam namjeru da govorim o tome koje su sve obavještajne službe koristile i danas koriste takve moraine propalice za postizanje raznih svojih ciljeva, ali nam i ovo nekoliko ilustracija može poslužiti da shvatimo kakva se priljava sredstva danas upotrebljavaju i kakve su mračne sile danas upletene u ovu hajku protiv nas i u razne pokušaje da nas razbiju. Mogu vam, drugovi i drugarice, kazati samo da mi svakoga dana dobijamo sve više dokaza u ruke o neprijateljskom radu raznih obavještajnih službi, kako sa Zapada tako i sa Istoka. Organi naše državne bezbjednosti budno prate rad raznih špijuna koji vrbuju ili pokušavaju vrbovati naše građane u civilnom ili vojnom sektoru. Već je nekoliko tih inostranih obavještajaca uhvaćeno na djelu, sa takvim dokazima da im ne mogu nikakva izvrđavanja pomoći da se opravdaju.

Drugovi i drugarice, takvi ili slični onim izdajnicima van naše zemlje, koje sam pomenuo, jesu i oni malo-brojni koji su se u našoj zemlji okrenuli protiv naše Partije i naroda. Kod najmanje 95 procenata od njih vi ćete naći da im je ili loša prošlost ili su skroz bolesnih ambicija, kukavice ili kolebljivci, ili su klasni neprijatelji, kulački sinovi ili četnički i ustaški elementi, razni belogardejci i tako dalje. Svi se oni danas zaklanjaju za Informbiro u svom neprijateljskom radu prema Partiji i narodu. Sve to, drugovi, pokazuje koliko je besprincipijelna borba protiv naše zemlje i Partije, kad se u svojoj propagandi protiv nas služe takvim propalicama.

Kako gleda na sve to reakcija zapadnih kapitalističkih zemalja? Razumije se da se ona svim srcem raduje svemu tome i njena štampa i radio pomažu koliko mogu da se taj jaz još više produbi. U tu svrhu se i zapadna reakcionarna štampa i radio-stanice služe svim mogućim lažima i podmetanjima na našu adresu. I ta reakcionarna štampa i radio-stanice pišu i govore stalno kako mi nemamo drugog puta nego na Zapad, kako moramo prije ili kasnije napustiti svoj komunistički ponos i doći u njihov tabor, i tako dalje, i tako dalje.

... Da bi što više produbila taj jaz koji je stvoren rezolucijom Informbiroa, dakle ne našom krivnjom, reakcionarna štampa svakodnevno izmišlja sve moguće laži i klevete protiv nas, kao naprimjer da Jugoslavija prodaje ogromne količine strategiskih sirovina na Zapad, da američka vlada razmatra pitanje pomoći Jugoslaviji, da se Tito sastao sa predstavnicima Zapada, da Tito na Brionima pregovara sa predstavnicima Zapada i tako dalje. Taj moj navodni sastanak na Brionima izmislila je talijanska štampa još u jesen prošle godine, a sada je ponovo smislila istu laž u vrijeme kada sam ja zaista cijelog marta mjeseca bio tamo na oporavku; samo je pritom morala izmisliti i to da sam se ja tamo sastao triput, jer se inače ne bi moglo »objasniti« zašto sam ja morao biti tamo cijeli mjesec. Plaćenička talijanska štampa svakako je najlažljivija, jer redovno izmišlja najnevjerojatnije stvari. Nekako sredinom marta talijanska profašistička štampa u Trstu izmislila je vrlo glupu laž kako u zoni »B« pucaju topovi, jer je buknuła revolucija baš u toj zoni, kako u Istri operišu antititovski partizani koji su porušili prugu između Trsta i Pule, i tako dalje. O nekim »partizanskim borbama« u našoj zemlji, koje postoje samo u mašti pokvarenjaka, piše se danas ne samo u reakcionarnoj zapadnoj štampi, već se te izmišljotine obilato eksploatišu i u štampi zemalja narodne demokratije. Sve takve i slične izmišljotine onda prešampava ostala štampa, a naročito komunistička u nekim zemljama, kao naprimjer u Francuskoj (»Imanite«) i drugim.

Za posljednjih mjesec dana nastala je prava ratno-huškačka histerija reakcionarne zapadne štampe i radija, koja je u prvom redu sračunata na to da izazove strah i nemir u našoj zemlji i da onemogućí miran rad na ostvarenju Petogodišnjeg plana. Neprekidno se priča i piše o nekoj navodnoj koncentraciji trupa prema jugoslovenskoj granici u zemljama narodne demokratije i SSSR, o pokretu naših trupa u pograničnim zonama i tako dalje. Sve je to sračunato na to da se stvori ratna psihoza

i nepovjerenje između naroda naše zemlje i naroda zemalja narodne demokratije i SSSR.

Zapadna štampa mogla bi se podijeliti na tri vrste po načinu tretiranja odnosa između naše zemlje i zemalja narodne demokratije i SSSR. U prvu kategoriju spada vrlo malobrojna štampa u zapadnim zemljama, koja nastoji da bude objektivna i da prikazuje stvari približno tačno. U drugu kategoriju dolazi reakcionarna i ratnohuškačka štampa koja izmišlja sve moguće laži i podvale, samo da što više zatruje atmosferu, naročito što se tiče nas i zemalja narodne demokratije i SSSR. U treću kategoriju spada ona reakcionarna štampa koja je najmnogobrojnija, ali koja ne istupa otvoreno ratnohuškački, iako radi u tom pravcu. Ta štampa piše sumnjive pohvale na našu adresu, zauzima stav navijača na bokerskoj utakmici, ali isto tako s ciljem da tim svojim »pohvalama« napakosti našoj zemlji i kompromituje nas kod naprednih masa u svijetu. Žalosno je da te trikove sa pohvalama obilato zatim koriste štampa i radio-stanice u zemljama narodne demokratije i SSSR kao argumente koji, prema mišljenju naših »kritičara«, treba da potvrde njihove klevete i proročanstva.

Ta klevetnička kampanja u reakcionarnoj zapadnoj štampi postaje utoliko intenzivnija i nervoznija ukoliko se više reakcija ubjeđuje da sa nama ne može praviti kompromise, da mi nikada nećemo skrenuti sa puta socijalizma, da mi ostajemo dosljedni u borbi za mir koju vode napredne snage u svijetu. Histerični povici lista »Mond« i drugih, da mi ne možemo visiti u zraku već da moramo što prije pristupiti zapadnom kapitalističkom bloku, ostaće samo glas vapijućeg u pustinji. Nikakva zastrašivanja ni sa Zapada kao ni sa Istoka neće nas skrenuti sa našeg principijelnog stava kao dosljednih sljedbenika marksizma-lenjinizma, neće nas skrenuti sa puta socijalizma.

Ja znam da će biti opet »kritičara« tipa kakvih Dikloa, Rakošija, Paukera, onda nekih Lajtmana, Grigorijana i mnogih drugih kvazikritičara, koji će mi možda

reći da se badava kunem na vjernost marksizmu-lenjinizmu jer je stvar o našem nacionalizmu i skretanju u kapitalizam jasna, pošto je to napisao i potpisao Informburo, bez obzira na to što se u Jugoslaviji stvarno zbivalo i zbiva, bez obzira na to kakve smo dokaze podnosili za svoje opravdanje. Na ovo bih im ja mogao odgovoriti poznatom izrekom »Eppur si muove«*.

Drugovi i drugarice, poslije svega što sam ovdje naveo mogao bi neko postaviti pitanje: Pa, šta sada? Mrzi nas reakcija na Zapadu, ne vole nas ovi na Istoku, možemo li mi ovako dalje? Razumije se da možemo, jer moramo, pošto zasada drugog izlaza nema. Mi ne možemo silom natjerati naše saveznike sa Istoka da nas vole, jer su sebi utuvili u glavu da ne popuste i da moraju postići svoj cilj. A kakav je taj cilj — mi već znamo. S druge strane, mi smo takođe čvrsto riješili da ne otstupimo od svega onoga što je pravilno i pravedno, što je u interesu izgradnje socijalizma u našoj zemlji, što je u interesu očuvanja tekovina naše oslobodilačke revolucionarne borbe, u interesu naroda naše zemlje i u isto vrijeme u interesu internacionalizma uopšte.

Toliko o toj propagandi i napadima na našu zemlju. Na kraju bih samo dodao još i to da će se naši »kritičari« ili međunarodna reakcija ljuto prevariti, ako očekuju da ćemo mi pod utiskom svih tih laži i kleveta izgubiti živce i učiniti bilo kakve nepromišljene korake, nešto što bi bilo u suprotnosti sa našom revolucionarnom prošlošću, sa našim principima i tako dalje. Isto tako će se prevariti i svi oni ratnohuškački reakcionarni elementi u kapitalističkim zemljama koji računaju da, uslijed teške situacije u kojoj se danas nalazi naša zemlja zbog stava istočnih zemalja prema nama, mogu u svojim ratnim planovima praviti bilo kakve kombinacije sa nama. Tu ostaje naš stav isto tako dosljedan kao i dosad. Mi ćemo se boriti za učvršćenje mira, a protiv svih ratnih hušaka. Dalje, i naši »kritičari« i svi oni koji nam ne žele dobra uzalud će čekati da nas

ta hajka bilo moralno bilo fizički slomi. Što je ta hajka žešća i klevete bezočnije, tim više u nama raste revolucionarno ubjeđenje da moramo izdržati i biti nepokolebljivi baš zbog toga što je ta propaganda takva, nemarksistička, i što ne samo krnji ugled socijalističkih metoda u odnosima između socijalističkih zemalja, već može imati i katastrofalne posljedice za dalji revolucionarni razvitak u svijetu, — jer se iza svih tih kleveta i izmišljotina prema našoj zemlji i našim rukovodiocima krije revizionizam, krije se otpuštanje od marksizma-lenjinizma. A klevete i izmišljotine treba da nadoknade pomanjkanje teoretskog objašnjenja toga revizionizma, jer u teoriji marksizma-lenjinizma naši »kritičari« ne mogu naći opravdanje za ovakav svoj stav u pitanju odnosa između socijalističkih zemalja.

Drugo — što je vrlo važno — zbog čega moramo izdržati sve te napade, jeste to što imamo izvršiti najkrupniji revolucionarni zadatak: izgraditi socijalizam u našoj zemlji, stvoriti radosnu budućnost radnim ljudima naše zemlje i pokazati trudbenicima cijelog svijeta šta mogu i narodi jedne male zemlje kao što je naša, kad su svjesni svojih ciljeva, kad su jedinstveni i svjesni snage tog jedinstva, kad ih vodi takva prekaljena i monolitna komunistička partija kao što je naša.

Drugovi i drugarice, dozvolite da sada kažem nekoliko riječi o zadacima Narodnog fronta. O privrednim zadacima biće govora u diskusiji i ja bih se zato sada, na kraju, osvrnuo samo na neke političke zadatke Narodnog fronta u vezi s našom današnjom situacijom. Prvo što treba svima da nam bude jasno to je — da nas, razumije se, ni sa jedne strane neće ostaviti na miru, pa ma kako mi to željeli. A zamislite kako bi bilo lijepo živjeti i raditi da nas svi ostave na miru, pa da se svom snagom prepustimo stvaralačkom radu na izgradnji socijalizma, da udešavamo naš privredni, kulturni i politički život kako najbolje odgovara interesima naših trudbenika; uvjereni smo da bi mnogo šta od toga poslužilo kao primjer naprednim snagama u svijetu. Ali, iako naši narodi imaju puno pravo na takav nesmetan stvaralački rad, ipak nam

se ta želja ne može ostvariti u sadašnjoj situaciji, jer nas, kao što smo vidjeli iz ovoga što sam naveo, u tome ometaju sa svih strana.

Drugovi i drugarice, mi smo još u početku ove godine, a i prije toga na zasjedanju Narodne skupštine u decembru mjesecu prošle godine, govorili o tome da će nam 1949. godina biti vrlo teška i da moramo u toj godini mobilisati sve naše materijalne, moralne i političke snage, da bismo lakše savladali postojeće teškoće, o čijim smo uzrocima takođe govorili.

Da vidimo kako smo uglavnom izvršili plan industrijalizacije i elektrifikacije u prvom kvartalu ove godine. Ovim što je do sada urađeno mi možemo biti prilično zadovoljni, jer smo uspjeli postići slijedeće rezultate (u procentima): indeks izvršenja plana iznosi u rudarstvu 98,2, u teškoj industriji 90,3, u lakoj industriji 94,6, u industriji narodnih republika 97,4, a ukupno za sve navedene grane 95,2. Tome treba dodati objašnjenje da je indeks porasta industrijske proizvodnje po planu za 1949. u poređenju sa 1948. godinom, 130, da procenat izvršenja prvog kvartala od godišnjeg plana iznosi 22 od indeksa povećanja, a da je indeks porasta izvršene industrijske proizvodnje u poređenju sa kvartalnim prosjekom 1948. godine — 114,6.

Što se tiče vanjske trgovine, to jest izvoza i uvoza, tu stvar u cjelini stoji ovako: mi smo do danas uspostavili trgovačke odnose sa 26 zemalja, bez i najmanjih političkih koncesija ili otpustanja od naših principa, ma koliko nas za to histerično klevetali naši «kritičari». Za ovu godinu uspjeli smo osigurati, u osnovnom, sirovine za našu industriju, kao što su nafta, pamuk, vuna, koks, valjano željezo i tako dalje. Prema tome, nema opasnosti da će se proizvodnja za široke potrebe naših radnih građana smanjiti, već će se ona, naprotiv, izvršiti prema našem godišnjem planu. Dosad su sve naše fabrike radile punim kapacitetom i time omogućile da već u prvom kvartalu ove godine povećamo obezbijedno snabdijevanje nekim

najvažnijim artiklima, kao što su tekstil, obuća i drugi, za 30 posto.

Nešto teže ide sa nabavkama u inostranstvu za našu kapitalnu izgradnju. Tu se radi u prvom redu o mašinama i postrojenjima za našu tešku industriju i elektrifikaciju. Usljed ekonomskog pritiska na našu zemlju, koji vrše neke istočne zemlje, mi smo izgubili u vremenu dok smo uspjeli osigurati nabavku tih mašina i postrojenja u raznim kapitalističkim zemljama. Trebalo je najprije povećati naš izvoz u te zemlje, da bismo osigurali platežna sredstva za ono što smo morali i što moramo uvoziti da bismo uspješno produžili sa izvršavanjem Petogodišnjeg plana.

Mogu vam kazati da smo i tu već prebrodili najveće teškoće i osigurali veliki dio onih mašina i postrojenja koja su nam bila nužna da bismo sami mogli izrađivati u našoj zemlji razne mašine i postrojenja, ne samo za laku već i za tešku industriju, kao što su visoke peći, Martenove peći i tako dalje. Od ovih posljednjih nešto je već izrađeno i u pogonu, a prva visoka nova peć naše izrade biće uskoro takođe u pogonu. Isto tako izrađena su u domaćoj industriji i neka postrojenja za dobijanje nafte, za racionalizaciju i mehanizaciju rudarstva i tako dalje.

Otkako se prema našoj zemlji vodi ova nerazumljiva kampanja i vrši ekonomski pritisak, razvio se kod naših trudbenika svih kategorija, kako kod radnika tako i kod stručnjaka i naučnika, nezapamćeni stvaralački polet. Našoj socijalističkoj državi daju se svakog dana razni novi pronalasci, a racionalizatorstvo i novatorstvo uzeli su masovne razmjere. Naši radni ljudi čine najveće napore da bi što više doprinijeli ostvarenju Petogodišnjeg plana.

Mi već danas izrađujemo u zemlji veliki broj raznih mašina, aparata i tako dalje, koje smo još nedavno morali uvoziti i plaćati stranom valutom. Ali nama još mnogo toga treba i mi činimo najveće napore da stvorimo platežna sredstva, jer nam niko ništa ne daje na veresiju. Prema tome, pred naše trudbenike, kao i pred naš Narodni front kao cjelinu, još uvijek se postavljaju takvi važni zadaci kao što je sječa šuma i izvlačenje razne građe radi

izvoza, jer drvo kod nas zauzima vrlo važno mjesto u izvozu. Dalje, vrlo je važno za izvoz povećanje dobijanja bakra, olova, uglja i drugih ruda koje takođe služe kao sredstvo za plaćanje onoga što mi uvozimo za industrijalizaciju i elektrifikaciju.

I zapadna i istočna štampa troše na hektolitre mastila i boje na pisanje o tome kako mi, trgujući sa Zapadom, neminovno idemo u tabor kapitalizma. Razumije se da je to obična glupost koju mudraci sa Istoka šire da bi nas što više ocrnili, a reakcija sa Zapada je širi da bi nam što više napakostila i što više produbila jaz između nas i naprednih snaga u svijetu, a naročito između nas i zemalja narodne demokratije i SSSR.

Kako stoji stvar s tim? Stoji tako da nam se i na Zapadu prave dosta velike teškoće oko nabavke nekih najvažnijih mašina i postrojenja. Dakle, više se izmišlja i priča nego što je istina o tome da nam sada zapadnjaci bez smetnje prodaju što želimo. A hoćemo li mi trgovati, to jest kupovati sve što nam treba i prodavati ono što možemo, da bismo platili nabavljene mašine i tako dalje? Razumije se da hoćemo. Bio bi zločin prema našoj socijalističkoj zemlji kad ne bismo tako radili. Oni nama mašine i postrojenja, a mi njima ono što imamo i možemo dati, pare za robu i obratno. Ako žele na toj bazi trgovati, dobro je, ako neće — onda od nas ipak ne mogu ništa više očekivati. To treba da zapamti svako.

A sada nekoliko riječi o snabdijevanju naših građana. Nas kleveću da izvozimo životne namirnice i tako dalje. Kako stoji stvar s tim? Mi bijela žita, kao što je pšenica i druga, ne izvozimo uopšte. Masnoće je ove zime bilo suviše malo da bismo zadovoljili naše potrebe u prvom i drugom kvartalu ove godine dok dospiju svinje koje se tove. Mi smo zbog toga morali pribjeći nabavci masnoće u inostranstvu, morali smo kupiti, i još kupujemo, 1 500 vagona masnoće, da bismo pokrili naše potrebe za prvo polugođe. Prema postojećim domaćim mogućnostima, nama bi nedostajalo svega 500 vagona masnoće, ali dok stigne naša mast, mi ćemo uvesti 1 500 vagona, s tim da onda

1 000 vagona vratimo, jer bi nam to inače silno poremetilo platežni fond za razna postrojenja i mašine.

Eto, tako stoji stvar sa izvozom namirnica i nikako drukčije, jer mi danas svega trošimo mnogo više nego što se trošilo prije rata. Tako je, naprimjer, 1948 godine otkupljeno 873 963 tone bijelih žita ili 38,95% više nego 1947 godine i sve će se to utrošiti u našoj zemlji za prehranu naših radnih ljudi. Mesa je otkupljeno 1947 godine 71 240 tona, a do kraja 1948 godine 102 430 tona ili 43,78% više. Krompira je otkupljeno 1947 godine 111 720 tona, a 1948 godine 175 840 tona ili 57,39% više. Šta to znači? To znači da potrebe rastu, ali da raste i životni standard.

Razumije se da tu i tamo u snabdijevanju postoje izvjesni nedostaci: ili je posrijedi slaba distribucija ili nesavjesno rasipanje, odnosno trošenje namirnica na drugim mjestima gdje nije potrebno. Ja nemam namjeru da o tome govorim podrobnije, ali ću napomenuti da su se sa kartama za obezbijedeno snabdijevanje događale nečuvene stvari. Otkriveno je da je u nekim gradovima izdato desetine hiljada karata više nego što je bio broj potrošača. Dalje, u mnogim selima — i to ne u najpasivnijim — izdavanje su karte za obezbijedeno snabdijevanje za 50—80% stanovništva sela. Takva neodgovorna i rasipnička politika imala je posljedicu da se iscrpio državni fond za snabdijevanje i da je to onda bilo na štetu onih potrošača koji zavise samo od toga snabdijevanja. S druge strane, kad je donijeto rješenje za reviziju izdatih karata, odnosno za oduzimanje karata od onih kojima one nisu potrebne, ponegdje su oduzimate karte radnicima ili radnim građanima koji nemaju nikakve druge mogućnosti za snabdijevanje. Državnom intervencijom to se ispravlja, ali ipak stvara nezadovoljstvo kod ljudi, što je svakako na štetu države kao cjeline.

Drugovi i drugarice, naš državni fond za snabdijevanje nije neiscrpan. On je zasada taman toliki da podmiri naše potrebe, ali samo tako ako se savjesno i pametno gospodari, ako se vrši pravilna raspodjela prema određenoj uredbi. Prema tome, na vama je da nam pomognete odozdo,

kako bi se raspodjela vršila što pravilnije i na vrijeme, ali bez rasipanja, jer inače možemo doći u tešku situaciju, a mi nemamo valute za nabavku onih namirnica koje ne bi trebalo nabavljati ako bi se štedilo.

Otkuda to da i kraj prilično dobre godine, kakva je bila 1948, i pored toga što ne izvozimo hljeb, ipak nema suviška? To je otuda što se danas ravnomjerno raspodjeljuje na sve krajeve naše zemlje, a nekad je u pasivnim krajevima, kao što su Lika, Hercegovina, Bosna, Zagorje, Dalmacija i drugi, stanovništvo kroz čitavu godinu gladovalo. Dalje, danas se za nekoliko stotina hiljada povećao broj industriskog radništva i smanjio broj seoskog stanovništva. Osim toga, danas oni koji rade, a tih ima najviše, dobijaju obavezno mnogo više po količini i redovnije hljeb i drugo nego što su dobijali u staroj Jugoslaviji.

Prema tome, mi sada preduzimamo razne mjere za povećanje sjetvene površine u našoj zemlji, da bismo obezbijedili dovoljno sredstava za prehranu stanovnika naše sve više industrijalizovane zemlje. Isušivanje i drugi radovi na dobijanju novih sjetvenih površina spadaju u red naših najvažnijih zadataka u Petogodišnjem planu. Mi to pitanje moramo riješiti, jer inače možemo kroz dvije-tri godine imati vrlo tešku situaciju u pogledu prehrane gradskog i industriskog stanovništva. To bi moglo ozbiljno usporiti podizanje životnog standarda naših radnih ljudi.

Pri rješavanju tog važnog pitanja naš Narodni front treba da uloži sve svoje raspoložive snage. Još ove godine preduzimaju se ogromni radovi oko isušivanja, i drugi, u kojima će učestvovati desetine hiljada naših radnih građana.

Isto tako kao i povećanje sjetvene površine važno je i povećanje stočnog fonda. Mi danas ozbiljno oskudijevamo u mesu svih vrsta, a naročito u stoci za klanje. Država je preduzela zamašne mjere za gajenje stoke i peradi svih vrsta na državnim poljoprivrednim imanjima, ali je to daleko premalo da bi se naknadio manjak u tim seljačkim proizvodima. Otuda naše česte otkupne mjere

koje, razumije se, nisu simpatične — ali koje mi ove godine još ne možemo ukinuti.

U vezi s tim ja bih ovdje podvukao ogroman značaj naših zadruga, kako u pogledu povećanja sjetvene površine tako i u pogledu povećanja gajenja razne stoke, peradi, svinja i tako dalje. Naše radne zadruge moraju postati prave fabrike za proizvodnju svih vrsta poljoprivrednih proizvoda. Na članove Narodnog fronta padaju pritom veliki zadaci i odgovornost i moraju se svim snagama založiti za rješavanje tih zadataka. To će silno podići standard života naših radnih ljudi uopšte, a još više unaprijediti naše poljoprivredno socijalističko gazdinstvo i obogatiti same zadruge.

A sada još nekoliko opštih, uglavnom političkih zadataka Narodnog fronta.

Da bismo, uprkos svim tim smetnjama koje smo naprijed naveli, ipak uspješno savladali svoje zadatke, potrebno je, u prvom redu, sačuvati političko jedinstvo koje se dosad tako snažno manifestovalo u svim akcijama Narodnog fronta Jugoslavije. Dakle, prvi naš zadatak jeste da sačuvamo i ubuduće to svoje političko jedinstvo.

Drugi naš zadatak je da sačuvamo bratstvo i jedinstvo naših naroda koje je zasnovano na pravilnom rješenju nacionalnog pitanja u našoj socijalističkoj otadžbini. Uloga Narodnog fronta je da budno, kao zjenicu oka, čuva tu — jednu od najvećih tekovina naše revolucionarne Narodnooslobodilačke borbe od svih pokušaja napada, ma sa koje strane bila ugrožena ta velika tekovina naših naroda. Ako želite čuti od mene kakva nam najveća opasnost može danas prijetiti, mogu vam odgovoriti da su sve druge opasnosti daleko manje i daleko beznačajnije od opasnosti koja bi nam zaprijetila ako bismo dozvolili da nam neko razbije naše unutarnje jedinstvo. Prema tome, svi oni elementi koji bi to, bilo unutar bilo van naše zemlje, pokušali — moraju naići na najžešći otpor svih čestitih građana naše socijalističke zemlje. Naši narodi su u procesu krvavih borbi iskovali to jedinstvo naroda, koje je izraženo u šest ravnopravnih narodnih republika bez obzira na nji-

hovu veličinu, i zato ta bratska zajednica naroda FNRJ i pretstavlja tako politički čvrstu i ekonomski sposobnu državu, da može danas sa najvećim uspjehom graditi socijalizam.

Treći zadatak Narodnog fronta je da se još više učvrsti i razvija moralno-političko jedinstvo, da u radne mase okupljene u Narodnom frontu prođe još dublje i šire socijalistička svijest, da u njemu zavlada jedinstvo misli i akcije, kao najsnažniji pokretač širokih masa naših trudbenika u savlađivanju svih naših teškoća koje postoje i koje bi još mogle nastati na velikom djelu izgradnje socijalizma u našoj narodnoj zajednici.

Cetvrti zadatak Narodnog fronta je da članovi Fronta neumorno pomažu i rade na tome da narodna vlast u punoj mjeri odgovara u svom radu interesima naroda, da u organe narodne vlasti dođu najbolji i najzaslužniji ljudi na svim poljima, na polju privredne, političke, kulturne i naučne djelatnosti. Članovi Narodnog fronta moraju budno paziti i preduzimati korake da se na vrijeme najure iz organa vlasti oni elementi koji na razne načine, iz neprijateljskih pobuda sabotiraju pravilno funkcionisanje vlasti ili na koji drugi način vrše svoj štetočinski rad, bilo da nanose materijalne štete narodnoj državi, bilo da svojim postupcima ozlojeđuju narod ili ometaju izgradnju socijalizma u našoj zemlji. Ovo posljednje je naročito važno zbog toga što se još uvijek ne samo griješi u radu nekih narodnih odbora, već ima i svjesnih štetočinskih postupaka u nekim mjestima sa strane neprijateljskih ili inače zlonamjernih elemenata koji su još ostali zakamuflirani u nekim narodnim odborima.

Peti zadatak Narodnog fronta sastoji se u tome da članovi Narodnog fronta i organizacije, kao cjeline koje se nalaze u njemu, ispolje najveću moguću aktivnost u borbi za mir, a protiv ratnih hušaka.

Šesti zadatak Narodnog fronta sastoji se u tome da svi članovi Fronta ispolje najveću budnost protiv svih pokušaja raznih štetočina i diverzanata koji bi htjeli iznutra ometati naš miran rad na izvršenju Petogodišnjeg plana.

a samim tim i izgradnju socijalizma u našoj zemlji. Svugdje, kako u fabrikama i rudnicima, tako i u poljoprivredi i na svim ostalim poljima privredne, političke, administrativne, kulturne i druge djelatnosti, članovi Narodnog fronta moraju biti uvijek budni do najvećeg stepena.

Sedmi zadatak Narodnog fronta je u tome da posvetimo najveću brigu odbrani naše socijalističke domovine, da budno pratimo i onemogućavamo svaki pokušaj razbijanja rada protiv naše državne zajednice iznutra, a isto tako i slične pokušaje spolja.

Drugovi i drugarice, time bih ja završio. Mogu vam kazati da, uprkos surovoj stvarnosti koju sam djelimično morao iznijeti pred vas, nema razloga nekom pesimizmu, već da možemo sa najvećom vjerom produžiti našim teškim ali sigurnim putem ka ostvarenju srećnije budućnosti narodima naše zemlje — ostvarenju socijalizma.

Budimo svijesni svoje snage, koja je oličena u sedam i po miliona članova Narodnog fronta, sa jedinstvenom željom i čvrstom riješenošću da, pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije, stvore od naše zemlje, inače bogato obdarene i ljepotom i raznim dobrima, naprednu i srećnu socijalističku državu.

Neka živi Treći kongres Narodnog fronta!

Neka živi i još više se učvršćuje jedinstvo i bratstvo naših naroda!

Neka živi Komunistička partija Jugoslavije!

Neka živi naša slavna Armija, čuvar naše nezavisnosti i mirne izgradnje socijalizma u našoj zemlji!

Neka živi naš Narodni front — radna armija u izgradnji socijalizma, srećnije budućnosti i sadašnjim i budućim pokoljenjima!

Beograd, 9 aprila 1949

GOVOR OFICIRIMA I GENERALIMA GARNIZONA U NARODNOJ REPUBLICI MAKEDONIJI

Neobično sam srećan što mogu danas da budem ovdje zajedno sa vama, što mogu da vas vidim i da vas pozdravim. Jer, vi se nalazite na jednom odsjeku odbrane naše zemlje koji ima veliku važnost, a na kome su se često dešavale razne provokacije, na kome ih ima i danas i vjerovatno će ih još biti. Vi se nalazite u pripravnim stanju, radi očuvanja mirne izgradnje naše socijalističke zemlje.

Ja znam, drugovi oficiri i generali, da je vaš zadatak ovdje težak, mi stalno mislimo na to i vodimo računa o tome. Ja bih zato htio ovom prilikom da izrazim svoju duboku zahvalnost za vjernu službu i vama i svima borcima, podoficirima i oficirima u ovom dijelu Jugoslavije, koji vjerno vrše svoj dug prema svojoj socijalističkoj domovini.

Već su u više mahova pokazali naši borci, naši oficiri i naši podoficiri svoju visoku socijalističku svijest, već je bilo slučajeva da su se oni ogledali sa neprijateljem oči u oči, već je ovdje pala krv u odbrani naše socijalističke otadžbine. Za svoju socijalističku domovinu već su dali živote najbolji sinovi naše zemlje. Taj primjer, drugovi, ima ogroman značaj za nas, jer se u njemu odražava ona duboka ljubav prema svojoj socijalističkoj otadžbini, jer se u tome odražava spremnost i sigurnost

da će naoružani građani naše socijalističke zemlje, koji sačinjavaju našu narodnu vojsku znati dostojno da odgovore na svako posezanje na našu socijalističku zemlju.

Mi nismo nikad nikome prijetili. Mi smo prijetili samo Nijemcima i drugim okupatorima, ali smo im prijetili na praksi a ne na riječima, onda kad smo ih tjerali iz naše zemlje, kad smo se borili protiv njih i svih njima sličnih. Mi danas, u mirnoj izgradnji zemlje, nikome ne prijetimo. Naprotiv, mi samo upućujemo pozive za ostvarenje bratske saradnje svim poštenim ljudima van naših granica. Mi smo učinili natčovječanske napore da sa svim zemljama, sa kojima su nas nekad vladajući kapitalisti držali u zavadi, ostvarimo najbolje odnose i uspostavimo punu bratsku saradnju i jedinstvo.

Vi to znate, jer se to nije radilo zakulisno već otvoreno, naočigled čitavog svijeta. Mi smo smjelo, bez obzira na mišljenje imperijalista na Zapadu, išli najprije u Sovjetski Savez, a zatim u Bugarsku i druge zemlje i kazali smo da smo s njima i da ćemo biti s njima i ubuduće, pa ma šta se dogodilo. I stvorili smo paktove, da bismo na taj način lakše onemogućili jednu novu katastrofu kao što je bila ona od 1941 godine. Mi smo išli smjelo u Bugarsku, Mađarsku, Poljsku, Čehoslovačku i Rumuniju, bez obzira na sve priče reakcionara na Zapadu. Pružili smo narodima ovih zemalja ruku, da bismo zajednički ubuduće čuvali mirnu izgradnju svojih zemalja. Pružili smo ruku pomirnicu i onim zemljama koje su razni provokatori i reakcionarni elementi uvukli u hitlerovske avanture i kazali smo da više nikad nećemo sa njima da se borimo, to jest da oni nikad više ne smiju dozvoliti da budu povedeni protiv nas. Išli smo čak i dalje od običnog pružanja ruke pomirnice i stvorili smo paktove s tim zemljama. Na Zapadu su tada govorili da je to upereno protiv Zapada. Mi smo kazali da to nije istina, već da je cilj zaključenih paktova samo odbrana naše mirne izgradnje.

Jesmo li mi krivi, drugovi, što taj ostvareni rezultat nije cementiran na duga i vječita vremena, što nije uspostavljena trajna bratska saradnja između naše zemlje

i zemalja narodne demokratije i SSSR? Nismo mi krivi! Mi smo dali velike žrtve, mi smo dali i materijalne žrtve, koje su bile toliko velike da onda čak nismo smjeli odmah reći pred našim narodima kakve su. Mi smo znali da će naši narodi razumjeti te žrtve, znali smo da će nam naši narodi oprostiti to što smo učinili praštajući Bugarima reparacije u iznosu od 25 miliona dolara, jer je ostvarenje bratske saradnje i još tješnje povezivanje sa bugarskim narodom za nas vrijedilo više nego i deset i sto puta veća suma. Mi smo tu dali svoj avans, ali nismo naišli na odziv. Zato mi i nismo krivi što do te saradnje nije došlo.

Mi smo i Mađarima oprostili teške grijehove prema našem narodu, oprostili smo one grijehove koje su mađarski fašisti učinili, a za koje je, razumije se, morala snositi odgovornost čitava zemlja, čitav narod. Međutim, nije se obistinila naša težnja; naša nada da ćemo moći da imamo najljepše odnose sa Mađarskom propala je, i danas su ti odnosi pomućeni, a mađarski rukovodioci sipaju svakodnevno najraznovrsnije klevete protiv nas. I ne samo da se bacaju klevete, nego se vrše i otvorene provokacije i podvale. To prosto ima neki čudovišni karakter.

Vi znate da sa Česima naši narodi nikad nisu imali nikakve sukobe. Još u vrijeme stare Jugoslavije Česi su voljeli Jugoslovene, ne zbog velikosrpske hegemonističke klike i ne znam koga drugog nego zbog samog bratskog naroda u našoj zemlji, jer je i on volio češki narod. Ta ljubav nije nikad ugasla, pa ni danas. Ali, našli su se danas ljudi koji tu ljubav guše i koji i na prisilan način hoće da je uguše u srcima češkog naroda. Ja ipak vjerujem da tu ljubav naroda Čehoslovačke prema nama nikad neće moći da uguše čehoslovački megalomanski rukovodioci, jer mi ničim ne dajemo povod narodu Čehoslovačke da nas mrzi.

A zar postoji povod za to kod poljskog naroda? Ni najmanji! Mi smo odmah po svršetku rata i na početku rada na mirnoj izgradnji naše zemlje i drugih zemalja na Istoku pošli u Poljsku, da im kažemo kako je kod nas.

da im pomognemo i da im dokažemo da narodi Jugoslavije vole poljski narod i žele da on što prije zaliječi svoje rane. I uspjeli smo u tome mnogo; to su nam kazali Poljaci i u Poljskoj i onda kad su dolazili kod nas. Mi znamo da taj marljivi i kroz historiju namučeni narod Poljske nije kriv što pojedini njegovi politički rukovodioci nemaju hrabrosti da za istinu kažu da je istina, već danas sipaju na nas klevete. Mi znamo ko je klevetnik naše zemlje. Mi znamo da to nije poljski narod, i mi volimo taj narod kao i sve ostale narode istočnih zemalja.

Tako isto stoji stvar i sa bugarskim narodom. Ja se opet vraćam na bugarski narod, jer su nezaboravni oni trenuci kad smo ja i moji drugovi iz Centralnog komiteta i vlade prolazili kroz Bugarsku. Stotine kilometara ljudi su prelazili pješice, na konjima ili kolima, da bi došli na stanice na pruzi od granice do Sofije i Varne i drugim pravcem natrag, da bi nas dočekali, vidjeli i pozdravili, da bi vidjeli Jugoslovane koji hoće s njima da grade bratsku zajednicu Južnih Slovena. Nezaboravni su to trenuci i ja vjerujem u iskrena osjećanja većine tih ljudi prema našim narodima i našoj zemlji. Ali i pored takvog raspoloženja naroda, ipak su se našli u Bugarskoj megalomani i razni pokvarenjaci koji su zamutili tu teško stvorenu saradnju.

Danas bi, drugovi, naoko izgledalo da smo mi sami, i mnogi nam to od onih koji nas kleveću i kažu. Ali nije istina da smo mi sami. Sa nama je većina naroda svih ovih zemalja na Istoku i napredni ljudi čitavog svijeta. Pošten svijet ne može zaboraviti šta je Jugoslavija dala u ovoj velikoj historiskoj borbi protiv fašizma, protiv porobljivača naših i drugih naroda. To ne može zaboraviti nijedan pošten čovjek, već samo pokvarenjaci. A ja znam da je ipak većina poštenih ljudi. Nažalost, među onima koji nas kleveću ima mnogo nepoštenih.

Ali, oni neće uspjeti u svojim namjerama. Vi znate šta su oni sve do danas učinili u toku godine dana koja je prošla od one famozne rezolucije. Ja vjerujem da ste vi taj udarac koji nam je neopravdano i bezrazložno zadat

preživljavali teško, zajedno sa mnom i mojim drugovima iz CK. I mnogi su kod nas dugo vremena preživljavali taj udarac. Mi smo, doduše, mnogo ranije znali njihov stav, ali se ovome ipak nismo nadali. Ali nam je zato danas jasno: nas su htjeli zgnječiti, a mi se nismo dali i ne damo se zgnječiti, drugovi! Kad smo mi vidjeli u čemu je stvar i šta se hoće, riješili smo da nepokolebljivo ostanemo pri svom stavu. A taj stav je: izgraditi socijalizam, dosljedno ostati vjeran nauci Marksa—Engelsa—Lenjina, ne odstupati ni za korak od te nauke i ne dozvoliti nikome da se bavi revizionizmom te nauke i u praksi je iskrivljuje. A takvih danas ima mnogo, pa čak i tamo gdje bismo se najmanje nadali da ih ima. Mi smo prisiljeni, i to je naša komunistička, internacionalistička dužnost, da branimo principe marksizma-lenjinizma protiv svakog, pa čak i protiv tvoraca tih principa, ako bi oni protiv tih principa išli.

Mi ostajemo dosljedni učenju te nauke i u praksi svakog dana sprovodimo njene principe, mi neumorno gradimo socijalizam u našoj zemlji i do danas smo, za nekoliko godina, stvorili toliko koliko nijedan naš čovjek, od mene i mojih drugova pa do svih naših ljudi, nije mogao vjerovati da ćemo postići i moći. Mi smo vjerovali da u našim narodima postoje ogromne latentne stvaralačke snage, ali da se one mogu razviti do razmjera koje su dostigle i da mi možemo izdržati dvostruko okruženje, i sa strane kapitalista i sa strane socijalističkih zemalja, to nije bilo tako lako vjerovati. Pod takvim uslovima narod je izdržao blagodareći toj svojoj ogromnoj snazi koju je razvio i visokoj socijalističkoj svijesti.

Ja neću ulaziti u detalje tih razmimoilaženja, jer se o tome već mnogo govorilo i pisalo. Vi o njima svakodnevno čitate i pratite ih. Ja bih samo htio da se osvrnem na neke momente. Vi ste vidjeli da je drskost i podlost u tim napadima na nas beskrajna, da se izmišljaju nevjerovatne i čudne stvari. Naprimjer, za vas koji ste ovdje na našim granicama kažu da ste se dogovarali sa monarhofašistima i tako dalje. Za vas, najbolje sinove naše zemlje, kažu da ste se dogovorili i da ste pustili monarho-

fašiste da udare u leđa grčkim demokratskim borcima. Koliko je bezobrazno i glupo, koliko je podlo, drugovi, smatrati da su naši ljudi na tako niskom stupnju i bacati na njih takve laži. Mi smo ovdje poslali najbolje sinove naše zemlje, naše najbolje oficire i borce, jer smo znali da je to najosjetljiviji sektor. Znali smo da ćete vi, ako šta bude, moći da podnesete prvi udarac, znali smo da ste vi provjereni ljudi. A na njihove klevete mi moramo reći da su laž, laž u koju, uvjereni smo, nijedan pošten čovjek u svijetu ne može da povjeruje. Ali, oni se nisu i neće se na tome zaustaviti. Oni i dalje neprekidno o tome trube, o tome govori i moskovski radio i radio-stanica »Slobodna Grčka«, pišu se članci i nastoji se na sve moguće načine da se ta laž ovjekovječi kao činjenica, hoće da se ni iz čega napravi činjenica koja će im poslužiti da svoje klevete prikažu kao historisku tačnost; oni se drže onoga da će, ako mnogo kleveću, od toliko ponavljane laži bar nešto moći da koriste kao tobožnju istinu. A ja mislim, drugovi, da od svih njihovih laži, pa i od ove, neće ništa ostati i da će sve blato koje na nas bacaju pasti na njihov obraz.

Ja sam vas samo upozorio da se ne čudite ako nas i ubuduće budu klevetali. Klevete će ostati klevete i ništa drugo. Od njih ne može biti istina, a mi nećemo ništa učiniti što bi oni kao istinu mogli da upotrebe protiv nas. Mi ćemo raditi samo ono što je u interesu naše domovine i internacionalizma uopšte. Ja mogu da kažem, drugovi, da se ponosim što sam generalni sekretar jedne komunističke partije koja je u ovo doba, kad se pošlo u revizionizam, visoko podigla zastavu odbrane marksizma-lenjinizma od revizionizma.

Naši narodi vide našu stvarnost i ja se zato ne mogu načuditi gluposti tih naših klevetnika, koji ne misle bar na to da naši radni ljudi u svakodnevnom radu u fabrikama i na svim drugim radovima gdje se god nalaze vide šta se kod nas radi i zato ne mogu vjerovati u glupe i prazne tvrdnje da mi idemo u kapitalizam. U našim,

narodnim rukama je sva naša trgovina i industrija, a brzim koracima idemo i ka likvidaciji kapitalizma na selu. U čemu se onda sastoji to naše skretanje, odnosno vraćanje u kapitalizam? To oni ne mogu objasniti, jer nemaju čime. Ali je nevjerovatno glupo to što oni tako tvrdokorno na tome insistiraju.

Takvim svojim negativnim radom oni su postigli samo to da je ona ljubav, koja je bila bezgranična kod naših ljudi, i ona vjera u njih počela da se koleba. Ja mislim da ovdje treba samo da se pokoleba vjera u njihove namjere prema nama, a ne i u njihova pozitivna djela koja su stvorena u prošlosti, jer djela su djela. Može i mora da se pokoleba vjera u njihovo poštenje i u namjere koje oni imaju prema nama i prema internacionalizmu uopšte kad ovako rade i postavljaju pitanje odnosa među socijalističkim zemljama i druga. Naši ljudi treba da shvate zašto je to tako i to za njih ne treba da bude teško da shvate. Bilo je, drugovi, u historiji stotinu puta takvih anomalija u društvenom razvitku. Zato i mi ovu moramo u njenom korijenu shvatiti.

Drugovi, kad smo završili rat, mi, razumije se, nismo bacili koplje u trnje i kazali da je time sve svršeno. Ne, mi smo sve snage bacili na to da izgradimo našu Armiju. Jer, naša zemlja preživljava revolucionarni period, revolucija kod nas još nije završena jer ostaci kapitalizma još nisu definitivno likvidirani. Oni još postoje u našoj zemlji, a van naše zemlje postoje sistemi koji nisu prijateljski prema socijalističkom sistemu. Još postoje rukovođeci ljudi pojedinih zemalja koji se nisu odrekli svojih aspiracija prema ovako bogatoj zemlji kao što je Jugoslavija. Razumije se da od toga koliko će biti jaka naša zemlja zavisi i jačina naše Armije, i obratno, ukoliko bude jača naša Armija utoliko ima manje opasnosti da će nas neko napasti. Zato mi moramo imati jaku Armiju, moramo se spremati. Na nas su prvih godina vikali zato što smo imali Armiju od pet stotina hiljada ljudi, jer, govorili su, sada je rat svršen i ona nije potrebna. A mi...

znamo, drugovi, da su mnogi ratovi bili svršeni pa su opet novi počeli. Bila bi iluzija misliti da više nikada neće biti rata. Dok postoji kolonijalno porobljavanje, dok još ima perspektive da se razviju oslobodilačke borbe kolonijalnih naroda, dok postoje težnje jačega da potčini i porobi slabije i male narode, dok se kuju planovi da se izvrše nepravedne revizije na granicama na štetu drugih naroda, i tako dalje, dotle će biti i opasnosti od rata. Veliki dio svijeta još stenje pod kolonijalnim ropstvom i postoje kolonijalne zemlje koje hoće da se oslobode ugnjetavanja. Mi danas još nismo u sigurnosti da neće neko prema nama imati kakve pretenzije. O tome su se čuli i čuju se glasovi. U početku su te glasove širili zapadnjaci, misleći da ćemo mi povjerovati u njihove priče da će nas napasti Crvena armija, pa ćemo, brže-bolje, njima u njedra — da se sačuvamo. Mi u to nismo vjerovali, jer smo znali da je to nemoguće, da Crvena armija ne može napasti jednu socijalističku zemlju, jer bi to bio kraj socijalizma u svijetu. Mi smo znali šta misle i žele kapitalisti kad su nas time plašili. Ali danas pokušavaju time da nas plaše i ovi na Istoku, puštajući razne glasove preko takozvane crne berze o toliko i toliko sovjetskih divizija tu i tu, o toliko i toliko sovjetske artiljerije tamo i tamo. Pa čujte, drugovi, mi nismo neki ljudi koje bi bilo moguće plašiti takvim stvarima. Mi se možemo plašiti samo takvih stvari kao što su elementarne nepogode, suša, grad i slične, ali ovakvih ne; toga se mi ne bojimo.

Nad tim glasinama koje se puštaju s vremena na vrijeme mi se nećemo zamisliti. Možda neko hoće, ali mi nećemo, jer znamo da su to samo obične glasine. Pa ipak mi, s druge strane, ni tu ne spavamo. Kao što je maloprije rekao drug general, mi smo spremni da spriječimo sve provokacije, da branimo našu zemlju protiv svakog — jer svako ko bi pokušao da poremeti našu mirnu socijalističku izgradnju i ugrozi naš integritet bio bi za nas neprijatelj, pa ma ko to bio. Jer, ako neko ima poštene namjere, onda ih on sprovodi drugim putem. A mi ćemo, drugovi, izgraditi socijalizam u svojoj zemlji, ali pritom

nikada nećemo zaboraviti svoje dužnosti prema socijalističkim zemljama; mi nećemo nikad učiniti nešto što bi ma i samo smetalo izgradnji socijalizma u tim zemljama. Ali, mi nećemo dozvoliti ni da nama smetaju u izgradnji naše zemlje. Neka se zna jedanput zauvijek, da mi čvrsto stojimo u taboru naprednih demokratskih snaga čitavog svijeta, a u prvom redu socijalističkih zemalja. Mi u isto vrijeme tvrdimo da je dužnost demokratskih zemalja — a neke od njih su još vrlo daleko od socijalizma — da u praksi pokažu da idu u socijalizam i da su socijalističke. Jer to što neki ljudi u tim zemljama danas rade — ja neću govoriti o besposlici kod njih, neću reći da kod njih nema nikakve izgradnje, već mislim samo na klevete koje oni bacaju na nas — to ne smije biti osobina ljudi socijalističkih zemalja; to su radili reakcionari u kapitalističkim zemljama, kad su htjeli da onemoguće stvaranje velikog Sovjetskog Saveza poslije Oktobarske revolucije. Ovi su to sad preuzeli od njih i vjerno kopiraju sve one gadosti koje su nekad sipane na Sovjetski Savez, sipajući ih danas na našu zemlju.

Dakle, drugovi, u ovom periodu, kad smo mi pod ovakvim uslovima u punom zamahu našeg stvaralaštva i napora za izgradnju socijalizma i ostvarenje Petogodišnjeg plana, naša Armija ima velike zadatke. Zato neumorno izučavajte vojnu nauku i tehniku, neumorno obučavajte naše kadrove. Neka naša Armija svugdje i na svakom mjestu bude našim borcima, podoficirima i oficirima škola, škola socijalističkih građana naše zemlje, škola komunista, škola visoko svijesnih branilaca naše socijalističke domovine, škola za upoznavanje i osvajanje vojne vještine.

A na vas ovdje, specijalno na ovom sektoru gdje je uvijek pomalo rovit, pada velika odgovornost. Drugovi, od vaše umješnosti, snalaženja i smjelosti, od vašeg pravilnog ocjenjivanja eventualnih provokacija mnogo zavisi da li ćete nam pričiniti kakvu međunarodnu teškoću ili ne. Vi znate da se sada svaka sitnica stotruko

uvećava kad se radi o nečemu što je u vezi s nama. Vi ovdje morate biti vrlo taktični, ali morate i budno pratiti stvari, to jest bdjeti nad sigurnošću naših granica, da razni provokatori ne prodru preko njih i ne poremete ovdje, u Narodnoj Republici Makedoniji, miran razvitak naše zemlje.

Oficiri i podoficiri u našoj Armiji imaju svugdje, a naročito ovdje, težak zadatak još i u tome da prema sadašnjoj međunarodnoj situaciji pravilno i na vrijeme objašnjavaju čitavom boračkom sastavu svaku stvar, da svako pitanje koje na međunarodnom terenu iskrсне između nas i bilo koje zemlje bude pravilno objašnjeno. Jer, naša Armija je narodna armija i mora biti visoko socijalistički školovana. Naši ljudi moraju biti politički zreli, od redova do generala, moraju znati zašto sjede ovdje po ovoj vrućini ili na zimskoj studeni, zašto su na granici, zašto je učinjeno ovo ili ono u datom momentu prema nama, i tako dalje.

Mi, drugovi, nemamo veliku armiju prema veličini naše zemlje i njenim granicama, ali naša Armija mora biti sposobna da brani našu zemlju protiv svih nasrtaja koji bi došli. Zato je politički rad u Armiji jedan od najvažnijih zadataka naših političkih rukovodilaca. A vi znate da danas i vojni rukovodioci moraju itekako da se bave političkim pitanjima, kao što i politički rukovodioci moraju da se bave vojnim pitanjima. Jednom riječju, političko vaspitanje naših ljudi, podizanje njihovog teoretskog i političkog znanja na viši stepen pretstavlja jedan vrlo važan zadatak kod nas.

Drugovi, čuvajte se od bilo kakvih provokacija i sačuvajte punu hladnokrvnost. Ja još jednom moram da vam izrazim svoju zahvalnost za hladnokrvnost i uvidavnost koje ste do sada pakazali.

A na kraju, drugovi oficiri i generali, molim vas da, kad se vratite u svoje jedinice, isporučite svim borcima,

podoficirima i oficirima pozdrave u moje ime i u ime članova Centralnog komiteta naše Partije. Recite im da naši narodi imaju bezgranično povjerenje u svoju Armiju, da naše rukovodstvo i naš Centralni komitet imaju bezgranično povjerenje u našu Armiju, jer je ona krv i meso naše socijalističke zemlje, izrasla iz narodnih masa.

Neka živi naša narodna Armija, branilac socijalističke Jugoslavije!

Skoplje, 3 avgusta 1949

IZ RAZGOVORA S RUDARIMA

Veoma sam srećan, drugovi, što mogu da pozdravim naše rudare, najbolje među najboljima u našoj socijalističkoj izgradnji. Vi ste za nas dragocjen radni kolektiv, jer snabdijevate ugljem i rudama našu industriju i naš saobraćaj, koji iz dana u dan zahtijevaju sve više i više uglja i rude. Zadatke koje dobijate vi rješavate visokom sviješću i radnim heroizmom, a svojim mišićima uspjeli ste i uspijevate da nadoknadite nedostatak mehanizacije u našim rudnicima. Vi dajete primjer našoj radničkoj klasi i svim našim radnim ljudima kako treba da se bore, jer taj pokret za visoku produktivnost rada i taj polet kojim se radi isto su tako važni u ovoj borbi za izgradnju socijalizma, kao što je za vrijeme rata bio značajan primjer koji su davali pojedini borci ili čitave jedinice u borbi za slobodu i ljepšu budućnost naroda naše zemlje.

U ovoj borbi koja se danas vodi nije dovoljno uložiti samo hrabro srce, već treba pokazati i visoku svijest i ulagati svoju fizičku snagu. Vi ste to, drugovi, uložili i time dali primjer drugim radnicima, i u rudnicima i u tvornicama i svugdje gdje oni rade, da se ugledaju na vas. Vaš primjer ima sve veći zamah, sve je širi. Nastojte, drugovi rudari i ostali borci za visoku produktivnost rada, vi tvorci socijalizma, najbolji među najboljima, da idete još

dalje u toj borbi za pobjedu, za našu pobjedu koja se sastoji u tome da izvršimo Petogodišnji plan i ostvarimo socijalizam...

U čitavoj propagandi koju članice Informbiroa vode protiv nas nema, drugovi, ničeg pametnog. Ima propagande koja je vješto sračunata i spretna da proturi i laž kao vjerovatnu. U ovoj, međutim, ima samo nevjerovatnih gluposti, kojih će oni jednog dana da se stide, ukoliko mogu da se stide.

Što se tiče nas, mi nismo mogli ni misliti da ćemo jednom morati da dokazujemo u jednoj socijalističkoj zemlji da je bijelo — bijelo, a crno — crno. A evo, došlo je to vrijeme u kome mi moramo dokazivati nepobitne činjenice. Ali, mi idemo svojim putem: vi dajte više rude, više uglja, metalurgijski radnici će dati željeza i drugih metala, laka industrija će dati više proizvoda za široku potrošnju, i svi drugi na svojim sektorima rada daće što više i što boljih svojih proizvoda. Mi sada stvaramo bazu koja će omogućiti da se sutra životni standard velikom brzinom i mnogo jače diže. Danas se još ne mogu osjetiti sve i potpune blagodati ovoga što mi gradimo i mi moramo ulagati još velike napore. A za godinu-dvije, a naročito poslije izvršenja ovog Plana, već ćemo osjetiti blagodati ovih napora koje danas ulažemo u socijalističku izgradnju svoje zemlje. Zamislite, drugovi, koliko će biti lakši vaš rad kad budemo imali mehanizovane sve rudnike, kad oni budu snabdjeveni najsavremenijom tehnikom. Vaš rad će tada biti kao pjesma, radićete lako i manje. Neće biti potrebno da budete u rovu osam sati, već šest ili pet, a vremenom i manje. A to mnogo znači. To je ono za šta se ljudi bore.

Mi smo htjeli da naši narodi što prije osjete šta može dati socijalizam, da što potpunija vrijednost naših dobara, naših proizvoda ostane kod nas, u našoj zemlji, a ne da naše bogatstvo ide na drugu stranu. Naš narod to, drugovi, nije zaslužio. To je narod koji je vjekovima patio, to je narod čija je radnička klasa uvijek imala nevjerovatno teške uslove života i rada. To je narod koji je u

ovome ratu dao strahovite žrtve i koji je išao u borbu ne samo da otjera okupatora, nego i da stvori sebi bolje uslove života. A nama su, umjesto da pokažu razumijevanje za taj naš narod, kazali: »Šta će vama industrija? Ako su vam potrebne mašine, mi ćemo vam ih dati, a vi ćete nama davati rude i druge sirovine«. To, jasnije rečeno, znači: evo vama sir, a mi ćemo uzeti kajmak.

A to nije pravilno. Socijalistički front ne smije da bude od štete nikome, a najmanje je trebalo da bude od štete u odnosu na nas, jer smo mi, poslije Sovjetskog Saveza, zemlja koja je najkonsekventnije sprovodila u djelo principe marksizma-lenjinizma. Čitav svijet gledao je i gleda na nas, da bi vidio kako izgleda sprovođenje tih principa u život i mi smo vjerovali da će se svi pripadnici socijalističkog fronta radovati tome. Ali, oni se nisu radovali, oni su u tome vidjeli nekakvu konkurenciju. Ako smo mi komunisti, drugovi, onda tu nema nikakve konkurencije. Mi smo smatrali da, time što ulažemo maksimalne napore, potvrđujemo da je socijalistički sistem, koji se u Sovjetskom Savezu počeo stvarati poslije Oktobarske revolucije, jedini pravilan društveni poredak. Mi smo htjeli da to potvrdimo svojim primjerom, a oni nas u tome sprečavaju. Oni su pritom učinili drugu griješku, iznoseći shvatanje o isključivo revolucionarnoj ulozi Crvene armije, koje ustvari znači demobilizaciju latentnih revolucionarnih snaga koje postoje u svakom narodu, u svakoj radničkoj klasi. Svaka radnička klasa je sposobna da se bori i izvojuje nov društveni poredak. A na bajonetima se nikad nije pravedno širila jedna napredna ideja i donosio društveni preobražaj, već samo porobljavanje. To je zakon, drugovi, i tim putem se ne može stvoriti socijalizam. Socijalizam se može stvoriti samo na najrigoroznijem poštovanju i primjenjivanju principa marksizma-lenjinizma od malih i velikih. Tu brojčanost ne može igrati presudnu ulogu. Narodi Jugoslavije nisu krivi što ih ima šesnaest miliona a ne dvije stotine miliona, ali oni mogu biti ponosni na svoj prilog koji daju ostvarujući u praksi soci-

jalizam i na visoku socijalističku svijest ogromne većine radnih ljudi naše zemlje.

Danas u Jugoslaviji jedva može da se nađe minimalan broj ljudi koji će, iz čisto ličnih razloga, reći da su protiv socijalističke izgradnje, ali zato, na drugoj strani, imate 90% naših ljudi koji svjesno hoće da idu u socijalizam i idu u socijalizam. Nisu to samo komunisti, već naši članovi Narodnog fronta, naši radni ljudi koji su se na djelu ubijedili da mi možemo stvoriti socijalizam i koji već danas vide rezultate.

Međutim, naše su pozicije sada, kako se to na frontu kaže, neosvojiva tvrđava. Vi radite mirno svoj posao i dokažite na djelu pravilnost naše linije, ispravnost i korisnost našeg rada. Oni kažu da mi idemo u kapitalizam. Mi ih pozivamo da dođu i vide, da kod nas pokušaju naći potvrdu za to što govore. Mi širom otvaramo vrata svakome ko hoće pošteno da dođe i uvjeri se šta se kod nas radi i gradi. Neka dođu i neka pitaju vas, jer ćete im vi odgovoriti isto tako dobro kao i ja; odgovorite im onim što gradite, činjenicama, i recite im: vidite naše fabrike, naše hidrocentrale, naše nove ceste, drumove, željeznice i tako dalje...

Mi smo svi skupa jedan radni kolektiv. Ja radim na jednom, a vi na drugom mjestu, ali niko od nas ne smije žaliti truda, pa ni života ako je potrebno, da ostvarimo cilj koji smo sebi postavili. Mi u svom radu nismo pogriješili ništa, sve što smo radili uglavnom smo pravilno postavili i to je kao pravilno dokazano i na djelu. Zašto da se kolebamo sada, kad vidimo perspektivu? A iz zemalja Informbiroa hoće da nas pokolebaju. Drugovi, govorili su nam kako griješimo, pa su između ostalog postavili i pitanje Narodnog fronta.

A Narodni front je baš ono novo što je naša Narodna revolucija dala. Nije ni Sovjetski Savez, ja to smjelo mogu da tvrdim bez pretjerivanja, u tako kratkom periodu mogao dobiti tako ogromne mase građana kod kojih je preovladalo jedinstvo misli i akcije. A mi smo to učinili. Oni sada hoće da nam poruše baš tu, jednu od najvećih

naših tekovina — Narodni front, pomoću koga smo mi uspjeli toliko da postignemo. Komunistička partija, drugovi, sama sebi nije dovoljna. Komunistička partija nije sama sebi cilj; ona je organizacija avangarde radničke klase, rukovodeći odred, ona ima rukovodeću ulogu. Od umještosti i sposobnosti jedne komunističke partije, od njene revolucionarne snage, od stepena njene sposobnosti da vlada naukom marksizma-lenjinizma i u praksi je sprovodi zavisi uolikoj mjeri ona može da proširi svoj uticaj na široke mase. A mi smo ne samo uspjeli da proširimo njen uticaj na široke mase, već i da stvorimo i oformimo njihovu organizaciju. Naš Narodni front je čvrsta organizacija, dvaput bolja i jača, iznutra monolitnija i čak prožetija marksizmom-lenjinizmom nego što je, recimo, mađarska partija koja je do juče imala koju stotinu članova a sad je odjednom prešla milion. Naš Narodni front je nov oblik objedinjavanja radnih ljudi pod rukovodstvom Komunističke partije, koji idu, ne nesvjesno i pod pritiskom već svjesno, za Komunističkom partijom i svjesno vide jasne perspektive jedne bolje budućnosti.

Postoji čitav niz stvari koje nam oni stavljaju u grijeh, a koje su upravo ono najbolje što je dala naša Revolucija. Mi smo se, drugovi, u našoj revolucionarnoj borbi i radu koristili iskustvom Sovjetskog Saveza. Bilo bi nepravedno i štetno govoriti da se mi nismo služili iskustvom velike Oktobarske revolucije. Od nje i čitavog procesa razvitka prve socijalističke zemlje mi smo uzeli ono što je bilo pozitivno, a ono što je bilo negativno nastojali smo da izbjegnemo, kao što smo nastojali da u našim specifičnim uslovima primijenimo nešto novo. To novo nećemo nikome dozvoliti da nam razbije, jer u tome je snaga naše Partije. Zamislite kako bi ovakav udarac, kakav smo mi dobili od Informbiroa, izdržale partije u istočnim zemljama narodne demokratije. Ras-pale bi se tako da od njih ne bi ostao ni kamen na kamenu. A mi se nismo ni potresli, nego smo još čvršće zbili svoje redove. To je jedan organizam, jedinstven organizam koji je svijestan svoga cilja i koji ide neum-

ljivo naprijed, bez obzira na ono što se ispriječi na njegovom putu...

Zato i nema nikakvog smisla kad se u nedavnoj sovjetskoj noti, koju smo dobili, upoređuje Komunistička partija Jugoslavije sa engleskom i američkom, jer naša Partija vodi državu i narod od 16 000 000 stanovnika. Ali, kad se već vrši takvo besmisleno poređenje, onda treba da se zna da, ako neko ima zadatak da mijenja svoje rukovodstvo, to mogu da budu samo naši ljudi i niko drugi. Naši ljudi u zemlji dosad nisu postavili to pitanje, da se skine ovaj ili onaj pojedinac ili čitavo rukovodstvo, a razni Rakoši, Paukeri i drugi ga postavljaju. Oni nemaju prava na to. Ako naš radni narod vidi da pojedini rukovodioci-komunisti ne valjaju, onda ih treba smijeniti. Tu nema pardona. Isto tako kao što se, naprimjer, mijenja rukovodstvo preduzeća, da bi to preduzeće bolje radilo. A naš narod nije pitan da li i koga treba smijeniti, da bi došao neko drugi.

Mi moramo slušati glas našeg naroda ovdje. Jer, za koga gradimo mi socijalizam u svojoj zemlji? U prvom redu za nas, za stvaranje boljeg života našim ljudima. To što mi hoćemo da stvorimo našim radnim ljudima srećniji život, to nije nacionalizam. Mi smo ukinuli kapitalistički sistem, otjerali buržoaziju, uzeli joj fabrike i tako dalje, uzeli smo joj materijalnu bazu i dali narodu u ruke. U vašim su rukama danas rudnici, u vašim su rukama fabrike, u vašim je rukama čitav ekonomski život i vi njime treba pravilno da rukujete, odozdo do gore. Vi imate pravo da skidate i postavljate ljude...

...
Mi smo, drugovi, za ravnopravnost među socijalističkim zemljama, naročito u ekonomskim odnosima, i zato moramo osuditi pokušaje revizije nauke marksizma-lenjinizma. Ja mislim da je zasluga naše Partije baš u tome što je ukazala da se u čitavom tom sadašnjem stavu prema nama ustvari radi o teoretskom iskrivljavanju i revizionizmu. Zasluga naše Partije je u tome što je imala smjelosti —

danima. Onda je i ono oružje, koje su naši narodi platili a to je mogla zahvaljujući svojoj monolitnosti — da kaže: ne, ovakav je put nepravilan, potrebno je ići ovim putem kojim mi idemo u novim uslovima poslije rata. Mi smatramo da već samo postojanje Sovjetskog Saveza kao velike socijalističke zemlje pretstavlja jak faktor koji omogućava da se u mnogim zemljama razvijaju napredne snage i dođu do pobjede. Nema potrebe da se Sovjetski Savez miješa u unutrašnje stvari zemalja koje grade socijalizam, jer to samo šteti.

Mi, dakle, imamo da raščistimo te stvari s njima, a da izgradimo socijalizam u svojoj zemlji i da kažemo, onako kao što je to nekad rekao Lenjin boreći se protiv Trockog, da je moguće stvoriti socijalizam u jednoj zemlji. No danas se već dokazalo da to važi i za male zemlje, kao što je naša, ako je većina naroda svijesna i spremna na razne napore. Znači, mi treba da se borimo da ostvarimo naš Petogodišnji plan i da izgradimo socijalizam, pa da kažemo: vidite, ne samo da smo uspjeli da izgradimo socijalizam, nego smo to uspjeli i protiv vaše volje, svojim sopstvenim snagama. A nikakve priče ne mogu ga uništiti, jer on je tu, krv i meso života naših ljudi. Na taj način mi ćemo prečistiti sporna pitanja.

A izgrađujući socijalizam, drugovi, treba da budemo svijesni da mi ogromno doprinosimo ostalim malim i velikim zemljama, jer pokazujemo da unutar svake zemlje posebice, ako je rukovodstvo sposobno da radničkoj klasi pravilno objasni liniju, postoje snage koje mogu svojom borbom donijeti nov društveni poredak.

Mi smo, drugovi, duboko u pravu i mi ćemo to dokazati, a borićemo se i borimo se i na teoretskom polju. A vi, rudari i svi ostali naši radnici i radni ljudi, vi ste ta armija pomoću koje se mi sada borimo, dokazujući na djelu da gradimo socijalizam. Produžite, drugovi, još upornije svoj rad.

Beograd, 11 septembra 1949

GOVOR U STOLICAMA

Drugovi i drugarice,

Osam godina je prošlo od onoga dana kad smo se 1941 godine sastali ovdje moji drugovi i ja na vojno savjetovanje, da bismo napravili plan o razvijanju narodnog ustanka u čitavoj našoj zemlji. Vama je poznato, a naročito onima koji su u to doba shvatili svu tragediju naše zemlje, kako je režim stare Jugoslavije takoreći bez borbe predao okupatoru čitavu našu divnu zemlju. Vi znate vrlo dobro da je stara Jugoslavija, od samog svog postanka pa do napada koji su na nju izvršili njemački, talijanski, bugarski i mađarski okupatori, crpla iz ovog naroda i posljednju paru pod izgovorom da joj treba za vojsku i odbranu zemlje. A kad je došlo vrijeme da se zemlja brani, onda su posljedice dvadeset i više godina gazdovanja korupcionaških reakcionarnih režima bile katastrofalne za našu zemlju. Za čitavo to vrijeme sistematski se rušila na svim linijama odbranbena moć države protiv eventualnog napada izvana. Kada su fašistički osvajači Njemačke, Italije, Mađarske i Bugarske navalili kao hijene na oslabljenu i nacionalnim razdorom iznutra razjedinjenu Jugoslaviju, onda su se rukovodeći ljudi starih režima pokazali ili kao otvorene izdajice ili kao kukavice nesposobne da vode narode u tako sudbonosnim

danima. Onda je i ono oružje, koje su naši narodi platili svojim znojem i krvlju, otišlo bez svakog dejstva u ruke neprijatelja. Naši narodi našli su se goloruki licem u lice sa mnogostruko jačim neprijateljem.

Nijedna partija, nijedna organizacija osim Komunističke partije Jugoslavije nije bila sposobna da probudi u narodu svijest o njegovim sopstvenim snagama i o potrebi da se bori, da ne dozvoli da bude uništen. Komunistička partija Jugoslavije riješila je da stane na čelo naroda ostavljenog na cjedilu i da povede borbu na život i smrt sa okupatorima koji su išli za tim da istrebe naše narode. Prvih dana ustanka trebalo je našoj Partiji da se još jače poveže sa narodom, da ustanak dobije što masovniji karakter. Kad je ustanak bio već toliko razvijen da nam je bilo moguće da pristupimo malo boljim, savršenijim metodama ratovanja, mi smo sazvali ovdje u Stolicama pretstavnike srpskih, hrvatskih, slovenačkih, bosanskih, crnogorskih i drugih partizanskih odreda, da se dogovorimo o daljim planskim vojnim akcijama i, u skladu s tim, o politici naše Partije na oslobođenoj i neoslobođenoj teritoriji.

Do toga vremena već je bio oslobođen Krupanj, puške su već bile zapucale u predgrađima Šapca, neprijatelj je već čuo u Beogradu pucnjavu naših bombi kragujevčanki i puškomitraljeza kod Ralje. Petnaest kilometara od Beograda već su sinovi srpskog naroda vodili borbu protiv fašističkih zvijeri. A okupator je želio da u mirnim uslovima pljačka zemlju i ojača svoj ratni potencijal, da uništi Sovjetski Savez, što je sebi postavio za cilj.

Pod najtežim uslovima probijali su se tada naši drugovi iz Beograda i Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne i Crne Gore, da bismo se ovdje sastali. Vi znate kakvo je stanje onda bilo. Vi znate da nije bilo ni jednog vagona, ni jednog voza, ni jedne ceste ili puta bez žandarma, ustaškog, njemačkog, talijanskog, mađarskog ili bugarskog, ali su naši drugovi ipak uspjeli da se probiju i dođu ovdje, duboko svijesni da moraju doći na ovo mjesto, na teritoriju na kojoj je bio oslobođen i prvi grad u Srbiji, Krupanj,

da bi iskustvo stečeno na toj teritoriji mogli prenijeti u svoje krajeve, da bi se udarile smjernice za dalju upornu borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Mi smo se tada sastali ovdje ne da činimo neke očajničke pokušaje, nego duboko svijesni da ćemo uspjeti, jer smo već bili upoznali snagu naroda naše zemlje, jer smo već vidjeli na djelu naš narod u Srbiji, Crnoj Gori, u Bosni, Hrvatskoj i tako dalje. Mi smo tada na savjetovanju vidjeli da možemo vršiti ne samo sitne akcije, već i krupne napade na okupatora, postepeno razvijajući narodni ustanak u opštenarodni rat i stvarajući armiju. Ovdje su bili stvoreni prvi temelji naše oružane narodne snage.

Drugovi i drugarice, vi koji ste onda bili ovdje sjećate se onih teških bojeva 1941 godine poslije zauzimanja Krupnja, kad su naše trupe, naši partizanski odredi morali otstupiti od Šapca i iz čitave Posavine i Mačve. Vi se sjećate kako su jedne noći, u početku oktobra mjeseca, ovdje u Stolicama partizani i oni četnici koji su protiv volje Draže Mihailovića ostali s nama, zajednički jeli iz jednog kazana i odmah ponovo odlazili preko ovih brda da spriječe okupatora da proдре na ovo oslobođeno tlo. To su bili veliki dani, historiski dani, i mi danas, na dan kad se navršilo osam godina od toga vremena, možemo da se sa ponosom toga sjećamo, da se sjećamo toga da smo u to vrijeme mi jedini u čitavoj Evropi, usamljeni i hiljade kilometara odvojeni od naših saveznika, digli ne samo svoj glas nego i puške i najrazličitije primitivno oružje, da se borimo na život i smrt, da doprinesemo svoj udio i da pomognemo Sovjetskom Savezu, koji se onda, kad su njemačke trupe bile pod Moskvom, rvaо uz tešku muku, da mu pomognemo iskreno pa makar i svi izginuli. Vi se sjećate toga, drugovi, ali se nama to danas ne priznaje.

Čitava naša borba, borba naših naroda i ovdje u Srbiji, i u Bosni i Hercegovini, u Hrvatskoj, Sloveniji, Crnoj Gori i Makedoniji bila je svuda jedna herojska, epopeja kakvu je rijetko koji narod doživio. Već tada, prvih dana, u vrijeme kad su Hitlerove horde visoko držale svoj nos i bezbjedno šetale po čitavoj Evropi, mi smo

ovdje gledali njemačke gestapovce i druge okupatorske jedinice zarobljene, kako idu kao pokisle kokoši. Vodili su ih srpski partizani. To je bilo 1941 godine.

A gdje su bili tada oni koji nas danas kleveću? Gdje su tada bili oni koji danas kažu da smo mi gestapovski špijuni, mi, a ne oni koji su sjedjeli u zavjetrini i od kojih su zaista neki i bili špijuni! Oni danas imaju smjelosti da tu tešku i besramnu riječ bacaju nama u lice. Ali ona se odbija od nas, od nas i naše herojske borbe i pada na njih kao sramna ljaga na podle klevetnike.

Drugovi i drugarice, razumije se da bi se moglo mnogo pričati o našoj teškoj borbi, o tome šta su naši narodi sve pretrpjeli, koliko je bilo žrtava već prve godine rata, koliko je bio neizmjeran bijes okupatora zbog toga što se jedan mali narod usudio da ustane protiv njega i da mu se odupre. Vi se sjećate kako su Nijemci, u svom divljem bijesu, posipali mrtva tijela srpskih seljaka na Jadru mekinjama, da bi ih svinje jele, sjećate se bezbrojnih vješala po čitavoj Srbiji i nasred Beograda. Zašto je to sve bilo tako? Razumije se, ne zato što su ljudi sjedjeli u zapečku, nego zato što su podigli oružje protiv uništenja i porobljavanja svoje zemlje. Takav narod, drugovi, nije kadar nikada niko na svijetu da okleveta tako da ta kleveta ostane na njemu, takav narod biće čist za vječita vremena, pa ma kakva sila na svijetu, ma ona brojala i stotine miliona, nastojala da ga okleveta i osramoti. Jer, djela su tu, historija je tu pred nama, pisana potocima krvi koju su herojski prolili naši narodi.

Mi nismo došli danas ovdje, drugovi i drugarice, da održimo ovaj miting da bismo se na njemu busali u prsa i hvalili nečim što ne zaslužuje hvalu, iako su žrtve naših naroda toliko velike da nikakva pohvala ne bi bila prevelika. Ne, mi nismo zbog toga došli ovdje, već zato da izvršimo naš čin i da ovo historisko mjesto ovjekovječimo kao žarište borbe, žarište sa koga se naša borba razvila ne samo po Srbiji nego po čitavoj zemlji. Ali, mi smo došli ovdje i da potsjetimo sve one klevetnike koji nas danas kleveću i govore da naša borba nije bila nikakva

borba i da nije ništa više značila nego borba mađarskog, rumunskog, bugarskog ili kog drugog naroda. Drugovi, ja to ovdje nisam rekao zato da bih licitirao ko je više učinio. Ja sam to rekao zbog toga što je već sama takva propaganda od onih koji je čine jedna sramota i atak na pravdu i istinu. I mi to nikada ne možemo prećutati i uvijek ćemo reći da je to podli atak na istinu, na historisku istinu koju zna cio svijet.

Sada bih htio da se osvrnem sa nekoliko riječi na današnju najnoviju situaciju, u koju je stavljena Jugoslavija ne svojom sopstvenom krivnjom nego krivnjom onih koji bi trebalo da budu zahvalni Jugoslaviji što ih je naš narod svestrano pomagao koliko je najviše mogao. Danas se mnogi pitaju i čude otkuda i zašto sve to. Ljudi razmišljaju ovako: Pa, mi smo ratovali, dali smo sve od sebe, nismo štedjeli ni ljude, ni svoje živote, naš seljak nije štedio svoj imetak, dali smo sve što se tražilo od nas, učinili smo sve u ratu, a poslije u miru, četiri godine, gledali smo da sa svima budemo u najboljim odnosima, da uspostavimo prisne veze sa našim prijateljskim savezničkim zemljama na Istoku, uložili smo sve svoje snage i založili se ne samo politički u punoj mjeri, već i doprinijeli materijalne žrtve, da bismo se nekako što bolje povezali sa istočnim narodima, sa narodima Sovjetskog Saveza, Poljske, Čehoslovačke, Mađarske, Rumunije i Bugarske, — pa ipak je sve to uništeno običnim klevetama. Zašto, u čemu je stvar, drugovi?

I mi smo se dugo pitali šta je to i o čemu se radi. Na koncu konca, kad smo unatrag analizirali čitav razvitak naših odnosa sa SSSR i zemljama narodne demokracije došli smo do jasne konstatacije otkuda je i zbog čega sve to došlo.

Vi znate da smo mi sa Sovjetskim Savezom poslije rata imali najtješnje veze, vi znate da smo se mi bili potpuno oslonili na Sovjetski Savez, da smo bili riješeni ići sa Sovjetskim Savezom, pa ma se radilo o životu ili smrti, jer smo se osjećali ne samo krvlju vezani, po slovenskim bratskim osjećanjima, već isto tako i ideološki. Tamo je

bila socijalistička izgradnja, tamo se gradi socijalizam, a mi ovdje takođe smo htjeli i takođe gradimo socijalizam. Pa, mogu li između koga biti bolji odnosi, nego između socijalističkih zemalja, bez obzira kakve je nacionalnosti koja od tih zemalja. Vama su poznati naši govori i članci, a isto tako znate i šta je onda govorio moskovski radio, znate da su oni onda najljepšim riječima, u superlativima govorili o Jugoslaviji jedno izvjesno vrijeme. Pa ipak, drugovi, udarac je došao baš od njih. Oni su začelnici čitave te kampanje koja se danas vodi protiv nas. A zašto?

Mi smo isto tako sa Poljskom, Čehoslovačkom, Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom težili da stvorimo i stvorili smo dobre odnose. Sa Poljskom i Čehoslovačkom bilo nam je u tom pogledu mnogo lakše, jer su i one bile zemlje koje su u prošlom ratu stradale kao predmet zvjerskog napada okupatora, jer su i one podnijele žrtve. Sa njima smo lako našli zajednički jezik i način da najtješnje sarađujemo. Ali, mi nismo učinili samo to. Mi smo, prvi na svijetu i niko drugi, dali inicijativu da i sa narodima Mađarske, Rumunije i Bugarske uspostavimo tješnje veze i neku blisku saradnju. Iako su upravljači tih zemalja za vrijeme rata svojim oružanim hordama pljačkali i palili našu zemlju, mi smo ipak prešli preko svega toga i pomogli tim zemljama, da se dignu iz učmalosti u koju su bile zapale i da što prije stupe na stazu borbe za socijalizam, pa da zajednički s nama uklone sve što nas je u prošlosti razdvajalo. Zašto onda taj napad na nas?

Vi se sjećate, drugovi, kada je naša delegacija išla u Poljsku. Bio je to moj prvi takav put u inostranstvo. Narod nas je u Poljskoj primio vrlo lijepo, naša delegacija bila je bratski primljena. Ali, mi nismo išli u Poljsku zato što smo to sami tražili, nismo išli da se busamo u prsa kako smo ratovali i tako dalje. Ne, drugovi, godinu dana je poljski ambasador ne jedanput tražio da naša delegacija ode u Poljsku, a da je najbolje da odem ja. Na moje pitanje zašto, odgovorio je da je u Poljskoj stanje vrlo teško i da je teško razviti simpatije prema Sovjetskom Savezu, jer

poljski narod ne voli Sovjetski Savez — tako je govorio ambasador. Ja sam na to pitao šta možemo mi tu pomoći, pa i ja, ako dođem. On je rekao: »Vi imate moralno pravo da govorite, jer Jugoslavija uživa velike simpatije u Poljskoj«. Poslije njihovog oficijelnog poziva, naša delegacija i ja otišli smo u Poljsku. I zaista, poljski narod nas je ne samo lijepo primio, nego je i vjerovao našim riječima da samo zajedno sa Sovjetskim Savezom mogu mali narodi sačuvati svoju nezavisnost, a naročito mali narodi na Istoku.

Tako je bilo i u Čehoslovačkoj. Česi su se čak ljutili što naša delegacija nije prvo došla kod njih. U Čehoslovačkoj bili smo još grandioznije dočekaniji nego u Poljskoj, a i kod češkog naroda došla je do punog izražaja ljubav prema narodima Jugoslavije. Ja to podvlačim zato što smatram da, ako je ta ljubav došla do izražaja onda, ona nije ugasla ni danas, već živi u srcima tih naroda, ali oni koji vrše neprijateljske rabote protiv Jugoslavije pokušavaju da je uguše.

U Bugarsku mi takođe nismo išli na svoj vlastiti zahtjev, već smo, na njihovo traženje iz kurtoazije vratili posjetu. Išli smo kao brat bratu i putovali iz Sofije u Varnu, a otuda drugim pravcem ponovo u Sofiju, da bi bugarski narod vidio pretstavnike bratske Jugoslavije. Stotine i stotine kilometara prelazili su ljudi i žene po snijegu i nevremenu, čekali su čitave noći na stanicama da bi nas vidjeli i pozdravili, sa suzama radosti. Ljudi su nas grlili i govorili da je došlo vrijeme da se zaista bratski volimo, a ne da se međusobno svađamo i gložimo.

U Mađarskoj smo takođe bili, na uporno nastojanje rukovodilaca koji nas danas najpodlije kleveću, da bismo i njima pomogli. Oni su onda govorili da smo mi jedina zemlja sa kojom mađarski narod može da govori sa povjerenjem, jer smo se prema njemu ponijeli sa najviše pažnje i velikodušnosti. A mi smo htjeli da pomognemo i njima, da bi u Mađarskoj bilo stvoreno bolje stanje. Išli smo tamo i narod nas je lijepo primio.

Sa Rumunijom je bio isti slučaj. Naš odlazak u Rumuniju imao je ogroman značaj za unutrašnju konsolidaciju te zemlje. To su pismeno potvrdili pretsjednik rumunske vlade i rukovodioci rumunske partije, koji nas danas kleveću. Oni su tada govorili da je kod njih loše stanje, a pošto smo mi tamo bili, izjavljivali su da se stanje popravilo i krenulo naprijed. Kad je naša delegacija bila u Bukureštu, iako nije običaj da jedan pretsjednik kao predstavnik druge zemlje govori na javnim mitinzima, ja sam govorio na trgu pred mašom. Pola miliona Rumuna je došlo i stajalo na snijegu koji je padao, a ja sam govorio jezikom koji narod razumije, socijalističkim jezikom, samo zbog toga da bismo zbilja pomogli rumunskom narodu. Oduševljenje je tada bilo veliko. Osim toga, ja sam prilikom posjete Bukureštu morao da idem i u parlamenat i da tamo noću, pod reflektorima, govorim, a od mene su takoreći zahtijevali da objasnim reakcionarnim partijama koje su tada bile u parlamentu da je njihovo vrijeme prošlo i da je došlo drugo, novo doba. Ja sam i to uradio i shvatio, iako to nije bila moja dužnost. Mi smo založili ne samo svoj autoritet, nego smo često ulazili i u političke teškoće, vanjskopolitičkog karaktera, samo da bismo im pomogli. A šta se i pored svega toga dogodilo uskoro poslije toga vremena kad smo mi bili u Rumuniji? Jedne noći su nestale sve moje slike u Bukureštu, što razumije se nije važno, a po čitavom gradu, i u radničkim i u buržoaskim krugovima, proširena je vijest da sam prešao u imperijalistički tabor. Zašto je do toga došlo, drugovi? Zbog toga da se ubije ono ogromno povjerenje rumunskog naroda u našu zemlju i naše narode, pa i u rukovodstvo naše zemlje. To su učinili oni odozgo.

Eto, drugovi, u tom grmu leži zec, u zavisti zbog ljubavi tih naroda prema našoj zemlji, u zavisti zbog ljubavi tih naroda prema rukovodstvu naše zemlje. To se ne tiče samo rukovodilaca u zemljama koje sam spomenuo, već i nekih rukovodilaca u Sovjetskom Savezu. Oni su to sve pokrenuli, oni su srušili ono ogromno djelo koje smo mi uspjeli da izvršimo poslije rata stvarajući

bratski savez naroda, ne samo na Balkanu već na Istoku uopšte. Njima je, drugovi i drugarice, milo da se mi među sobom gložimo. Stara rimska krilatica: *divide et impera* — razdijeli pa vladaj — ostala je i sada u dejstvu, ništa se nije promijenilo. Ti rukovodioci, koji pred historijom imaju ogromnu odgovornost, upotrebljavaju nesocijalističke metode za razbijanje veza među pojedinim narodima, da bi ih lakše mogli iskoristiti u svoje ciljeve.

Zašto je to potrebno? Zar ne bi bilo bolje i lakše da je Sovjetski Savez imao, recimo, Jugoslaviju kao najvjernijeg prijatelja, koji bi svojim primjerom mogao doprinijeti širenju povjerenja ne samo u narodnim masama na Istoku nego i u čitavom svijetu, koji bi bio primjer u izgradnji socijalizma — da se socijalizam opravda kao najbolji društveni sistem. Zar to ne bi bilo bolje? Oni nisu našli da je to bolje. Oni su smatrali da je ipak bolje da mi ne budemo suviše popularni, smatrali su da nije suviše dobro ako mi prebrzo izrastamo. Oni su našli da naše metode nisu u skladu sa njihovim zbog toga što se mnoge stvari kod nas lakše savlađuju nego kod njih. Oni su htjeli da mi radimo onako kako nam oni diktiraju. A mi smo kazali: Ne, mi ćemo ići našim putem, iskoristićemo sve naše mogućnosti, a koristićemo isto tako sve pozitivne crte vašeg socijalističkog razvitka. Ali, taj put se njima nije svidao.

Da vidimo sada zašto je Sovjetski Savez tako brzo sa nama kidao ekonomske i druge veze. To je lako razumjeti: oni nisu htjeli razumjeti naše potrebe već samo svoje, a mi smo smatrali da je to nepravilno i da, kad se radi o trgovini, mi treba da trgovimo na ravnoj nozi. Mi smo smatrali da, ako već trgovimo na kapitalistički način, imamo pravo da za svoj trud, za trud naših radnih ljudi tražimo odgovarajuću naknadu, da damo robu za robu, da se plaća podjednaka vrijednost na objema stranama, a ne da mi damo jeftinije i da uslijed toga gladuje i strada naš narod. To je jedno. Drugo, mi smo bili protiv toga da se kod nas svako miješa u rješavanje pitanja naše ekonomike. Mi smo kazali: Nama su potrebni sovjetski

instruktori i specijalisti, ali nama nisu potrebni sovjetski komandiri, jer i mi smo naučili komandovati i možemo komandovati i sami. Da, drugovi, mi možemo i sami komandovati. A to se njima nije svidjelo.

Iz ovoga se jasno vidi šta se njima nije svidjelo. Njima se nije svidjela ta naša odlučnost da sačuvamo svoju nezavisnost. A nezavisnost se može sačuvati jedino ako se sačuva ekonomska nezavisnost, mislim ekonomska nezavisnost u tolikoj mjeri ukoliko je potrebno da možeš ravnopravno trgovati s drugim, dajući jednu vrijednost za drugu jednaku i obratno. Njima se to nije svidjelo, a mi nismo mogli drukčije. Mi smo morali tako učiniti.

Kad je Sovjetski Savez nama otkazao ekonomske ugovore, neki ljudi tamo vjerovali su da ćemo mi za nekoliko mjeseci doživjeti slom. Zašto su oni to pretpostavljali sa takvom sigurnošću? Zato jer ne poznaju snage našeg naroda. A mi u snage našeg naroda vjerujemo. Oni su mislili da će kod nas sve propasti ako oni s nama prekinu i da će naš narod vidjeti u tome posljedicu naše avanturističke politike, kako oni vole govoriti, posljedicu našeg nepristajanja da nam oni komanduju. Vjerovali su da će se narod zbog toga pobuniti protiv nas. A bilo je baš suprotno. Mi nismo baš tako teška srca podnijeli ovaj otkaz u ekonomskom pogledu — više nam je palo teško iz političkih razloga — jer smo zaista imali s njima neke takve ugovore, kao što su bila zajednička društva »Justa« i »Juspad«, koja su više bila kolonijalnog karaktera nego zasnovana na ravnopravnosti. Nama je bilo vrlo mило što smo te ugovore likvidirali, a najbolje bi bilo da se poslije likvidiranja tih ugovora počelo iznova na ravnopravnoj bazi. Ja zato još jednom kažem, da nama zbog toga nije bilo žao, jer ti odnosi nisu bili pravilni, bratski odnosi socijalističkih zemalja.

Oni su na to gledali sa velikom srdžbom i bijesom. Mislili su da je najbolje za njih ako sliste naše rukovodstvo i dovedu ljude koji se kao rukovodioci neće usuditi da daju otpor njihovoj politici, ekonomskoj i vanjskoj uopšte. I šta su onda smislili? Pozvali su narod Jugoslavije na

ustanak protiv njegovog rukovodstva, sa željom da kod nas otpočne opšta gužva i tučnjava na svim stranama. Ali naš narod je, blagodareći jedinstvu Partije i naroda, pokazao visoku svijest i izdržao je taj najveći udarac, najveći poslije 1941 godine, kada su nas napali okupatori, ništa manje žestok po svom zamašaju i želji da razbije naše jedinstvo. Na njihovu veliku žalost, taj udarac se odbio od našeg jedinstva kao lopta od stijene. Naš narod je tu položio svoj ispit i još jedanput pokazao da mi možemo izdržati ne samo takve, već i još veće udarce.

Drugovi i drugarice, kad pogledamo izvjesne događaje iz posljednjih dana, onda moramo postaviti pitanje kakav je to, najednput, proces u Budimpešti koji se ovih dana tamo održavao. Ja mislim da takvog pozorišnog komada već odavno nije bilo ni u jednom teatru, i kad bi se on mogao davati u teatru, to bi bila kolosalna lakrdija kojoj bi se narod od srca smijao. Ali, na javi to je tragična stvar. Iako smiješna, ona je i vrlo tragična. Tim novim metodama prema nama — koje su već isprobane, a ja neću ulaziti u to gdje i kada — htjelo nas se dotući. Kroz taj proces htjelo se u Budimpešti pronaći krivce, suditi i osuditi Jugoslaviju i jugoslovensko rukovodstvo prikazati svijetu kao najveće smutljivce koji ugrožavaju mir čitavog svijeta, kao ljude koji zaista mogu da ugroze mir u svijetu, jednom riječju kao špijune Gestapoa, Amerike, Engleske i koga sve ne. Tim sramnim procesom htjelo se odvojiti naše narode od naroda na Istoku i do izvjesnog stepena pokolebati napredne demokratske snage u drugim zapadnim zemljama, koje ne znaju zapravo o čemu se radi. Neupućenim ljudima koji ne znaju predigru ove komedije može ponekad nešto od toga da izgleda vjerovatno, iako u svemu što se izreklo na procesu nema ni trunke istine, iako je sve izmišljeno i namješteno, smišljeno u glavama sovjetske obavještajne službe i onih mađarskih mameluka na čelu sa Rakošijem. Sve je iskonstruisano u njihovim pokvarenim glavama i oni o tim svojim tvorevinama grme čitavom svijetu. A cilj svega toga je želja da se dotuče naše rukovodstvo.

Ali sve što su oni u Budimpešti govorili, sav taj bijedni proces toliko je glupo aranžiran, da niko u svijetu, koji misli, ne vjeruje ništa od svega i sve to shvata kao običnu komediju. Pa za koga je onda aranžerima procesa potrebna ta komedija. Da li su oni zaista toliko glupi da misle da će narodi drugih zemalja vjerovati u to? Nisu i ne misle. Njima su taj proces i sve priče na njemu bili potrebni u prvom redu za unutrašnju upotrebu u zemljama na Istoku i u Sovjetskom Savezu, jer, narodi Sovjetskog Saveza i ostalih istočnih zemalja vole novu Jugoslaviju. Nisu protiv nas sovjetski narodi, već oni njihovi rukovodioci koji žele da nam nametnu svoju komandu. Na jednoj strani, dakle, njima je to potrebno za unutrašnju potrošnju, a na drugoj za to da bi zaplašili rukovodioce svih komunističkih partija, jer na ovaj način oni kažu: Ako nećete kako vam se kaže, bićete proglašeni špijunima i agentima Amerike, Engleske, Gestapoa i možda Etiopije, ako je potrebno. Ovaj proces je, dakle, jedna historiska komedija koja baca najtamnije svjetlo na njegove aranžere. Našim narodima on neće ništa naškoditi, jer sve što je tamo kazano ni u čemu nije, niti je moglo biti dokazano činjenicama. Sve je to jedan najobičniji blef, koji će u kratkom vremenu biti raspršen kao pljeva na vjetru, a naša zemlja, narod i rukovodstvo ostaće čisti kao suza pred svim tim klevetama koje su na nas bačene.

Drugovi i drugarice, sada se postavlja pitanje zašto druge komunističke partije, kao naprimjer francuska i druge na Zapadu, tako napadaju Jugoslaviju i njeno rukovodstvo. Ja vam na to kažem, drugovi, da nas ne napadaju komunističke partije, ne napadaju nas članovi tih komunističkih partija već njihovi pojedini rukovodioci, koji ne misle svojom glavom, koji se boje da im neko, ako brane istinu, ne kaže da su špijuni, pa zato zbog neke tobožnje discipline, da se ne bi pokolebala vjera u autoritet Sovjetskog Saveza — a čitav svijet je danas svjedok toga da neki rukovodioci SSSR sami ruše taj autoritet svojim nesocijalističkim postupcima prema Jugoslaviji — samo slijepo slušaju što im se sa strane kaže. Takav metod

je nepravilan, drugovi, a činjenicama se može dokazati da je on štetan za međunarodni napredni pokret. Reći istinu ne znači rušiti autoritet Sovjetskog Saveza kao sistema. Time se mogu natjerati da se isprave oni pojedinci koji griješe koristeći taj metod. A to nije takva tragedija za Sovjetski Savez. Mi smo smatrali da je bolje govoriti istinu u svakom konkretnom slučaju i iznositi činjenice, da narod vidi i zna sve što se događa. Mi smo im kazali da takav rad ne valja i da treba drukčije da postupaju. Odnos prema socijalističkoj zemlji mora da bude drukčiji, a ne odnos naredbodavaca prema potčinjenima. U principu marksizma-lenjinizma stoji da socijalizam znači u prvom redu ravnopravnost ne samo između ljudi nego i između socijalističkih država, malih i velikih. Ako mi nećemo gajiti tu ravnopravnost od samog početka na tim principima, onda takav socijalizam nikad ne može postići onaj cilj za kojim idemo i kasnije se, hoćeš-nećeš, može izvrći u imperijalizam. Od samog početka Sovjetski Savez je dužan pokazati, velikodušno pokazati da je spreman u svakom pogledu da pomogne koliko najviše može svaku malu socijalističku zemlju i da je smatra ravnopravnom sebi. Tu brojke, broj stanovništva ne može biti princip koji odlučuje, već samo socijalistički princip i socijalistički moral. Mi se držimo tih principa i nikad nećemo dozvoliti da se neko oglašuje o njima i da podržava reviziju nauke marksizma-lenjinizma.

A zašto nas napadaju rukovodioci drugih komunističkih partija? Zašto se oni ljute na nas? Jesmo li mi to zaslužili? Ja vam kažem, drugovi i drugarice, da nismo. Ako pogledamo ko je šta učinio za radnički pokret, za napredni pokret, onda ćemo vidjeti da bi mnogi rukovodioci drugih komunističkih partija morali da obore svoje oči zemlji, da nas ne gledaju ravno u oči. Jer, mi smo ti, mi Jugosloveni, koji smo na svoj račun, uz velike sopstvene žrtve i odricanja, pomagali drugim partijama, pomagali i španskoj i talijanskoj partiji, kao što smo mogli i bugarskoj, grčkoj i drugim partijama, i to ne samo političkim savjetima već i materijalno. Ali mi sve to ne

žalimo, jer mi ostajemo pri tome da smo pravilno učinili što smo pomagali tim partijama, bez obzira na to što se danas neki rukovodioci tih partija tako gadno ponašaju prema nama. Jasno je, drugovi, da je danas nezgodno govoriti kome smo šta i koliko dali, ali oni znaju da mi to nismo zaboravili. Oni treba da znaju i to da se mi zgražamo pred takvom nezahvalnošću, pred njihovim pokušajem da nas, poslije svega što smo na svoju sopstvenu štetu učinili za njih, sada prikažu kao nacionaliste, kao neinternacionaliste. A u čemu je onda internacionalizam, u čemu se uopšte on odražava? Da li se on odražava u fraziranju, u pričanju o velikodušnosti i ravnopravnosti, dok se na djelu radi sasvim drugo nego što se riječima govori. Mi ono što smo govorili potvrđujemo i potvrdili smo na djelu tvrdim činjenicama i niko nema prava da nam u lice baca klevete da smo nacionalisti, a ne internacionalisti.

Historija će pokazati, drugovi, da smo mi čisti i u pravu, a doći će vrijeme kad ćemo mi moći i malo jasnije i detaljnije iznijeti sve te stvari. Danas još nije vrijeme za to, još je to nezgodno. Ali postepeno mi ćemo moći sve da iznesemo, ne izmišljajući ništa — jer mi za to nemamo potrebe. Mi smo tako snažno opskrbljeni raznim činjenicama, da klevetnike možemo tući na svakom koraku, ako treba.

Ja bih sada, drugovi i drugarice, htio da vam kažem nekoliko riječi i o našoj vanjskoj politici. Već je godina i po dana od famozne rezolucije Informbiroa, u kojoj smo optuženi ne samo da ne izgrađujemo socijalizam, nego da smo se čak i uključili u zapadni kapitalistički blok. Je li to tačno? Ruzumije se da nije tačno, drugovi. To je laž. Vi znate da smo mi na svim međunarodnim forumima i skupovima, pred Ujedinjenim nacijama i drugim u svemu pomagali Sovjetskom Savezu. Mi smo priznavali rukovodeću ulogu Sovjetskog Saveza, priznavali smo ga kao glavnog borca koji vodi bitku i za naša prava. Ja neću sada ulaziti u to kako je prodana Koruška, jer je o tome već bilo riječi, neću govoriti o tome kako je došlo do toga

da smo mi Trst morali napustiti i da to pitanje stoji još ovako otvoreno, jer će i za to doći vrijeme da kažemo malo više, ali ću vam reći kakav je naš današnji stav, jer bi se neko danas čitajući novine mogao zapitati zašto mi u Njujorku, u Lejk-Saksesu, ne podržavamo u svemu prijedloge Sovjetskog Saveza. Mi ćemo tamo postupati principijelno pravilno, i nećemo bilo zbog čega zataškati bilo čije nepravilne postupke. Sovjetski Savez se odrekao principijelnog stava u pogledu malih naroda, što se vidi na odnosima prema nama; rukovodioci SSSR svojim postupcima prema našoj zemlji gaze te principe i uvredljivim notama koje nam upućuju, a naročito posljednjom, i prijetnjama koje mogu štošta značiti, a i zveckanjem oružja oko naših granica i kopanjem rovova u Mađarskoj i u Rumuniji, jednom riječju svakim svojim stavom prema našoj zemlji, iako mi nismo ljudi koji se plaše rovova i zveckanja oružja, jer nam je savjest čista. Naša je savjest čista, naša je stvar pravedna i mi se nemamo čega bojati. U Ujedinjenim nacijama mi smo glasali za prijedloge Sovjetskog Saveza tamo gdje je to principijelno bilo i gdje će biti pravilno, kao što je pitanje Grčke, ali nismo glasali tamo gdje je u pitanju sama Jugoslavija i odnos prema našoj zemlji, nismo ni za koga glasali, već smo se uzdržali. Tamo gdje se govori o pravima malih naroda, o ratnohušakačkoj propagandi mi nismo mogli za ono što je tačno da kažemo da nije tako i da to ne radi Sovjetski Savez, a oni nam ovdje zveckaju oružjem. Neka svijet utvrdi da li je tačno ili nije. Mi nećemo govoriti ništa, ali im nećemo dati ni svoj glas tamo gdje oni gaze socijalističke principe.

Mi smo mala zemlja, ali ćemo strogo čuvati svoju vanjskopolitičku liniju, strogo ćemo paziti da ona bude na principima marksizma-lenjinizma, da bude socijalistička, da kaže svim velikim zemljama — a ovdje se radi o velikim — i Zapadu i Istoku da se ne može trgovati niti govoriti o sudbini malih naroda, a da se oni ne pitaju da li su sporazumni sa razgovorima koji se o njima vode ili nisu. Mi smo punoljetan narod, naš narod je kroz

vjekove dokazao da je sposoban, i državnički sposoban, da upravlja sam sobom, i mi nećemo nikome dozvoliti da nam nametne svoju upravu i da nam soli pamet tamo gdje ne treba.

Možda bi neko, drugovi i drugarice, postavio pitanje dokle će to tako ići. Ja vam na to pitanje ne bih mogao odgovoriti, jer to ne zavisi ni od mene, niti od nas svih skupa. Mi znamo samo jedno: kako ćemo se držati, pa ma kakva kušnja došla, ma kakve teškoće došle. Držaćemo se kao što smo se dosad držali i ništa nećemo izmijeniti svoj stav. Ma kakve teškoće došle, mi ćemo se držati ovako kako smo se držali do danas, smjelo ćemo ići svojim putem, izgrađivaćemo socijalizam i gledaćemo da se naše rukovodstvo ne odvoji od naroda, da na narod ne gleda kao na figuru, već kao na svijesne ljude koji stvaraju svoju sudbinu, ne kao na figure koje možeš pomicati i raditi sa njima šta hoćeš. Naša zemlja je savezna socijalistička zemlja, ona u pojedinim republikama okuplja nekoliko narodnosti, ali smo mi riješili nacionalno pitanje onako kako je bila želja tih naroda, a nismo nametnuli neko svoje rješenje koje ne bi bilo u skladu sa željama naroda. Sreća je pritom bila u tome što je naša Komunistička partija već prije, odavno, bila shvatila pravilno želje naših naroda o uređenju njihovog unutrašnjeg života, pa je prema tim željama i postupila. Zato ćemo mi putem kojim smo išli dosad ići i dalje, poštovaćemo slobodu i ravnopravnost svih naroda, nećemo se odvajati od naroda i daćemo za narod sve, pa i svoje živote, kad god bude trebalo!

Drugovi i drugarice, dozvolite mi da vam kažem nekoliko riječi i o našem svakodnevnom radu, o našoj izgradnji i ostvarenju našeg Petogodišnjeg plana, o našim teškoćama i uspjesima. Mnogo vam neću govoriti, jer se o tome govori i piše svakodnevno. Ali bih htio da vam kažem nekoliko riječi u smislu obođenja, da ne bi, možda, neko pomislio da će zbog svih napada na nas i svih teškoća koje nam se pričinjavaju nama biti nemoguće da ostvarimo svoje zamisli i svoje planove. Drugovi,

ostvarenje zadataka koje smo sebi postavili ide po planu naprijed. Mi ćemo ostvariti sve što smo zamislili i odlučili. Vi ste slušali i čitali da smo mi izvršili polovinu Petogodišnjeg plana, da smo sa uspjehom izvršili prvu polovinu Planu u ovoj godini. Sada će i druga polovina ove, treće godine našeg Plana biti isto tako završena uskoro. Razumije se da mi tražimo od naših ljudi velike napore, ali naši radni ljudi, i naši radnici i naši seljaci, razumiju sve ove mjere koje mi preduzimamo, jer ih mi preduzimamo samo na dobro naših naroda i njihove sadašnjosti i budućnosti. Za godinu-dvije, sa izvršenjem Petogodišnjeg plana, naina će biti stvoreni bolji uslovi života, ne samo u gradu radnicima već i na selu seljacima. A da bi se to postiglo, moramo činiti velike napore. Mi tražimo od naših ljudi da ulože maksimalno svoje snage, tražimo da seljaci idu na sječu drva, tražimo da u otkupu daju žitarice, a sve to zato što je to životno pitanje za izvršenje našeg Plana. Mi, drugovi, ne bismo mogli izvršiti svoj Plan kad bi naši seljaci otkazali da izvršavaju ono što mi od njih tražimo po planu otkupa žita ili drugih namirnica. Ja znam da otkup nije simpatična stvar i sâm bih mnogo više volio kad bi prodaja već mogla slobodno da ide; ja željno čekam taj momenat, i on će doći, ali zasada još ne možemo raditi tako. Mi moramo i tu planirati isto tako kao što planiramo gradnju fabrika, moramo voditi računa o broju usta koja će tražiti te namirnice, o broju radnika koji ulaze u naša preduzeća — i moramo za njih planirati dovoljno žita i druge hrane, da bi mogli da žive i rade. A ko će nam dati, drugovi, ako neće naš radni seljak, naši zadrugari? Mi nemamo zlata i deviza da bismo mogli izvana kupiti žito i druge potrebe za život; kad bismo imali, mi bismo to i tamo kupili. Ali, mi danas moramo tražiti od našeg seljaka i apelirati na njegovu visoku svijest, jer ne može biti da danas naši seljaci ne shvataju svu suštinu velikog djela koje mi gradimo, suštinu socijalizma u našoj zemlji.

Doći će vrijeme kad će vam biti do tančina jasna svaka mjera koju smo mi do danas preduzeli i koju ubu-

duće budemo preduzimali. Zato učinite sve što možete, jer to je dužnost svakog građanina naše zemlje, svakog radnika, seljaka i svakog našeg radnog čovjeka, — da dâ maksimum, da uloži svoj trud tamo gdje radi u najvećoj mjeri. A naši seljaci treba uvijek da imaju na umu da se stotine hiljada novih radnih ljudi sliva u naše fabrike i još će se slivati. Odakle oni dolaze? Sa sela. Osim toga, desetine hiljada ljudi radilo je i ove godine u radnim brigadama u šumama, rudnicima i raznim preduzećima. I njih je trebalo hraniti. Za njih nije ništa posebno uzimano od seljaka, već smo morali dati hljeb iz državnog fonda i oni za to vrijeme nisu trošili svoj hljeb kod kuće. To je trošeno u korist opšte zajednice naše socijalističke domovine, za izgradnju socijalizma i ostvarenje našeg Plana.

A kad se govori o teškoćama, drugovi, ja mogu da kažem da većih teškoća neće biti nego što smo ih dosad pretrpjeli. Ja vjerujem da će slijedeće godine biti lakše nego ove, a sa izvršenjem Petogodišnjeg plana biće još mnogo lakše. Biće lakše u svakom pogledu, i u prehrani i u radnoj snazi, kad budemo imali dovoljno mašina, a mi sada činimo sve da naše sopstvene fabrike, i nove i stare, proizvode što više mašina koje su potrebne kao zamjena radne snage. Mi smo zato, da bismo nabavili mašine potrebne da zamijene radnu snagu, tražili i zajam od Amerike — ne da ga nečim drugim platimo, već da im ga vratimo sa dobrim kamatama. Mi hoćemo od mašina da napravimo onaj elemenat koji će zamijeniti radnu snagu i olakšati ljudima rad, da bi oni lakše radili i više se posvetili podizanju svog kulturnog i životnog standarda. Mi zato stalno podvlačimo da treba izdržati, a ja vjerujem da ćemo uskoro i pobijediti.

A najvažnije je, drugovi i drugarice, da čuvate jedinstvo. Ne dozvolite da vas niko pokoleba i ne vjerujte nikakvim lažnim vijestima ni sa Zapada ni sa Istoka. Vjerujte samo vijestima iz svoje zemlje, to jest vjerujte u ono što vidite i što sami gradite, vjerujte činjenicama. Nije potrebno da vam niko, bilo iz Moskve, bilo iz Budim-

pešte, Praga, Varšave, Bukurešta ili Sofije priča o tome šta vi gradite, jer vi znate sami šta gradite. Ne može biti tačno ono što oni kažu već ovo što vi vidite, i zato ne dajte da vas ometaju u vašem radu.

Drugovi i drugarice, jedinstvo naših radnih ljudi zaloga je svih naših pobjeda. Ono je bilo zaloga svih pobjeda u prošlosti, pa će biti zaloga i naših pobjeda u budućnosti.

Neka živi naša jedinstvena Federativna Narodna Republika Jugoslavija!

26 septembra 1949

ČITAV NAPREDNI SVIJET MORA DA ZNA NAŠU BORBU ZA POBJEDU ISTINE I PRAVDE

(Govor na završetku manevara u Srbiji)

Drugovi oficiri i generali,

Mogu da kažem da sam stekao vrlo dobar utisak prilikom posmatranja manevara prije dva dana, a isto tako i danas prilikom defilea. To je drugi put u dvije godine što učestvujem na manevrima naše mlade narodne Armije i mogu da ustanovim ogroman napredak u njenom razvitku od 1947. godine. Ovom prilikom ja bih htio da istaknem da se na osnovu onoga što sam vidio može zaključiti da je naš borački sastav odličan u svakom pogledu. On se u prvom redu pokazao na visini po svom boračkom kvalitetu, a naročito, što je vrlo važno za jednu narodnu armiju, pokazao se potpuno na visini politički i moralno, jer su jedinice koje su učestvovalе u manevrima ostavile najbolji utisak kod naroda baš zbog svog odnosa prema stanovništvu u ovom kraju, gdje su se čitav mjesec dana kretale. Zato moram odati puno priznanje našim borcima, podoficirima i oficirima koji su kod naroda u ovom kraju ostavili takav dobar utisak, iako je vršenje manevara sa tako krupnim vojnim jedinicama vrlo složena stvar, naročito uslijed toga što ljetina još nije ubrana.

Isto tako moram da izrazim svoje priznanje i komandnom sastavu jedinica koje su vršile ove manevre.

Iz onoga što sam vidio, ubijedio sam se da je komandni sastav naše Armije savladao tehniku rukovođenja armijskim jedinicama naoružanim savremenim naoružanjem i pokazao punu umješnost u izvršavanju najkomplikovanih taktičkih zadataka. To moram ovdje da istaknem i to treba da služi na čast našoj Armiji. Ovi manevri su pokazali da je naša Armija sposobna da rješava i najteže zadatke u ratu, da je dostojna i sposobna da brani mirnu izgradnju socijalizma u našoj zemlji.

Drugovi oficiri i generali, mi smo vršili ove manevre u jednoj izuzetnoj situaciji, u vrijeme kad se u vanjsko-političkom pogledu naša zemlja nalazi u dosta teškom položaju, kad se na nju sa svih strana vrši moralni i politički pritisak, u trenutku kad se na nju sipaju najraznovrsnije klevete i laži, jednom riječju u vrijeme kad se pokušava da se naš narod zastraši i razbije njegovo jedinstvo, a uspješna izgradnja socijalizma onemogućiti. Mi nismo vršili ove manevre kao protivmjeru raznim zastrašivanjima, već zato što je to bila potreba, uobičajena kod jedne moderne armije, ako ona hoće da bude na visini, ako hoće da opravda sebe kao takvu, to jest kao modernu armiju naoružanu savremenim naoružanjem.

Naša Armija, drugovi i drugarice, ima krupan zadatak. Njen je zadatak u prvom redu — da brani izgradnju socijalizma u našoj zemlji, da brani njen mirni razvitak. To je prvi i najvažniji zadatak naše herojske Armije. Drugi njen zadatak je u tome da budno čuva integritet i nezavisnost naše zemlje. To nije nikakav nacionalistički zadatak, već častan i revolucionaran zadatak — stajati na braniku za očuvanje tekovina naše Narodne revolucije, braniti ostvarenje srećnijeg života građanima nove, socijalističke domovine. Naša Armija nema za cilj ugrožavanje neke druge zemlje. Ona ima prema tome istinski karakter armije zemlje socijalizma. Ona ima duboko narodni karakter. Naša zemlja je, ma ko šta govorio i ma šta se pričalo, miroljubiva zemlja, naša zemlja nikoga ne ugrožava, a i naša Armija nikoga dosad nije ugrožavala niti će ugrožavati. Bez obzira na to što smo

se na međunarodnim forumima uzaludno borili da se zadovolje opravdani zahtjevi naše zemlje i da ono što je naše bude naše, bez obzira na to što mi nismo postigli što smo željeli i na šta imamo pravo, mi nijednog momenta, otkako je svršen rat i otkad smo otpočeli mirnu izgradnju svoje zemlje, nismo ni pomislili da nešto silom oružja otimamo ili da eventualno nekoga ugrozimo. Ja to govorim zato što se u današnjoj fazi napada na našu zemlju ona hoće da prikaže sa strane SSSR i ostalih istočnih zemalja kao zemlja agresije. Zar može jedna mala usamljena država, koja protiv sebe ima ogromnu nadmoćnost, da ide u pravcu agresije, pogotovo ako ona za to nema nikakvog razloga, a naročito kad je to socijalistička zemlja? Ne može, drugovi, to je svakome jasno, a najmanje i najprije baš zato što je to socijalistička zemlja.

Mi izgrađujemo socijalizam u svojoj zemlji, a nas su na tom putu počeli ometati. Ali, u datoj fazi, danas kada smo mi već uspjeli preći prvu polovinu našeg Petogodišnjeg plana, pokazalo se da metodi koji su primijenjeni protiv nas, ekonomska blokada i tako dalje nisu uspjeli. Tada se pristupilo još težem pritisku i još gorim metodima. I do čega je došlo? Posljednji čin odigrao se ovih dana u Budimpešti. Ja ću se na to, drugovi, vratiti kasnije, a sada bih htio samo da naglasim da jedna mala zemlja, naročito ako je socijalistička, ne mora da čuti ako je neko šamara. Nema niko prava, pa ma ko to bio, da ugrožava jedan mali narod koji je toliko strahovito iskrvario i toliko dao u nedavnom ratu protiv fašističkih osvajača, a koji ne dozvoljava da ga bez razloga kleveću i blate. Ne smije niko, pa ma ko to bio, da prijeti ratom jednoj takvoj zemlji samo zbog toga što narod te zemlje neće čuteći da podnosi svakakva vrijeđanja i klevete, već se brani od toga istinskim činjenicama.

Drugovi oficiri i generali, ima li neko moralno pravo da zahtijeva od nas da nas šamara, da nas blati i kleveće, da se na nas baca najpodlijim klevetama, a da mi na to moramo čutati? Nema, razumije se, i mi

zato postavljamo stvar ovako: mi imamo pravo da za neistinu kažemo da je neistina, za laž da je laž. Bранеći i čuvajući istinu, mi možemo mirno gledati u budućnost, pa ma šta se događalo i dogodilo. A znajte, drugovi, da je bolje pošteno, za pravdu i istinu, i poginuti u borbi, nego se dati zgaziti kao slobodan narod, sagnuti ropski šiju i gledati kako se bez otpora uništavaju veliki principi marksizma-lenjinizma.

Ja ću vam sada govoriti malo o tim odnosima između naše zemlje i Sovjetskog Saveza i zemalja narodne demokratije. Kad je došao prvi napad na našu zemlju, u prvom pismu CK SKP(b) našem Centralnom komitetu, nemojte misliti da smo mi laka srca prešli preko toga i jednostavno kazali: »Nećemo da vas slušamo«. Ne, drugovi, mi smo se duboko zamislili nad tim pismom i bili zaprepašćeni njegovom neistinitom sadržinom. Ali, poslije našeg odgovora, za koji mislim da se slažete da je bio pravilno postavljen, došlo je drugo, još gore pismo. Nas je to još više učvrstilo u uvjerenju da se ovdje radi o mnogo gorim stvarima nego što su one koje se zapravo u pismu navode. Treće pismo bilo je već dovoljno jasan dokaz da oni koji nas tako nepravilno kritikuju nemaju za cilj ono što stoji u pismu, već im to samo služi kao sredstvo da postignu drugi cilj — da našu zemlju stave u potčinjen položaj, da od naše zemlje stvore jednu sebi potčinjenu pokrajinu. A mi to, drugovi, nismo mogli dozvoliti. Ja ću vam danas sve reći iskreno, kao da se ispovijedam, šta smo i kako smo mi govorili i postavljali stvari. I Staljinu, i Molotovu, i ostalim sovjetskim rukovodiocima mi smo uvijek govorili: »Drugovi, mi smo s vama išli zajedno na život i smrt, mi ćemo s vama kad god zatreba ići svugdje, pa makar kakve žrtve morali dati«. Kazali smo im da u narodima Jugoslavije imaju najvjernijeg saveznika, a oni su na to odgovorili da se to izrazilo i u prošlom, Drugom svjetskom ratu. A šta se i pored toga pokazalo, drugovi? Pokazalo se da su oni, i pored toga što smo ih i djelom uvjeravali u ono što smo izjavili, više vjerovali običnim špijunima koje su ovdje zavrbovali među bjelogardejcima i drugim

deklasiranim pokvarenim elementima, nego nama, ljudima od kojih su mnogi godinama i na robiji bili kao borci za ideje nauke marksizma-lenjinizma i za popularizaciju SSSR. Kakav je to moral u komunističkoj partiji u kojoj rukovodeći ljudi više vjeruju običnim intrigantima i pokvarenjacima nego ljudima koji su čitav svoj život posvetili borbi radničke klase, borbi za bolju budućnost radnih ljudi? Nažalost, činjenica je da se nama nije vjerovalo, već ovim drugim, i eto kuda je sve to sada dovelo.

Drugovi i drugarice, ako mi danas pogledamo svoj put, put kojim smo pošli, možemo vidjeti da se zaista nemamo čega stidjeti. Mi smo učinili sve što je dužnost istinskih internacionalista, što je dužnost ljudi vaspitanih u duhu internacionalizma: branili smo i branimo nauku marksizma-lenjinizma od svih revizionizama i svih skretanja koja danas hoće da se čine. A vi ste vidjeli, naročito u posljednje vrijeme, da li su bila osnovana ona pisma, ili je istina bila nešto drugo: pokazalo se da se iza tih formulacija u pismima skrivalo nešto sasvim drugo i ona su se pojavila u svom pravom svijetlu.

Donijeta je rezolucija Informbiroa. Za postignuće svojih ciljeva oni su angažovali druge partije, što znači da su najnapredniju ideologiju na svijetu, koja treba da preobratiti čovječanstvo ne samo u materijalnom nego i u moralnom i duhovnom pogledu, iskoristili za ciljeve koji se ni u kom slučaju ne mogu nazvati socijalističkim ciljevima. I šta je bilo poslije toga?

Ako danas, poslije godinu i po dana, pogledamo šta je sve protiv nas učinjeno i kako se stvar odvijala, vidjećemo da smo mi na najgrublje napade odgovarali pomirljivo, sa željom da oni uvide da nisu u pravu. Ako pogledate ono što smo mi o tome napisali do danas, vidjećete da nismo mi zaoštrili odnose već oni, vidjećete da smo mi učinili sve najbolje što smo mogli, vidjećete da smo mi, dok su nas oni šamarali, samo zaustavljali njihovu ruku da nas ne šamaraju. Mi nismo htjeli da se ta stvar zaoštri, jer smo mislili da će jednog dana oni ipak imati toliko pameti da vide da su pošli pogrešnim putem.

Ali, njima je sila zamaglila oči i zato što imaju tu ogromnu silu oni su sebi dozvolili to što socijalistička zemlja nikad sebi ne smije dozvoliti. Po komunističkom moralu pojam sila nema nikakvog prava da odlučuje u odnosima među socijalističkim zemljama, a komunistički moral je taj koji odlučuje kakvi treba da budu postupci. Oni su izdali principe marksizma-lenjinizma i pošli drugim putem. Da li smo mi mogli da čutimo na sve to? Ja otvoreno kažem da nismo smjeli da čutimo. Ni ja, ni svi mi ne bismo bili komunisti, ne bismo bili revolucionari, da smo se pustili niz vodu i priklonili glavu samo da bismo lakše živjeli, jer bi se u daljem revolucionarnom razvitku dogodila u tom slučaju strašna tragedija; ustalilo bi se jedno shvatanje o odnosima između socijalističkih zemalja koje nema ničeg zajedničkog sa socijalističkim moralom.

Drugovi oficiri i generali, mi smo tu borbu prihvatili, ali to nije samo naša borba, to nije borba samo naše Partije i naše zemlje već čitavog naprednog svijeta, borba radničke klase čitavog svijeta. Kad bi se pošlo onim putem kojim su pošli oni, to jest da se na bajonetima Crvene armije donosi sloboda, što bi ustvari isto tako bilo podjarmljivanje, samo u drugom obliku — onda bi nauka marksizma-lenjinizma propala, a takozvani novi društveni odnosi, koji bi bili stvoreni, ne bi se mnogo razlikovali od predašnjih. Mi smo, drugovi, tu borbu prihvatili. A šta znači prihvatiti tu borbu? Znači boriti se za jednu stvar koja ima ogroman i nedogledan značaj, ne samo u sadašnjoj fazi društvenog razvitka već i u dalekoj budućnosti. Čak i da svi mi podlegnemo u toj borbi, to je stvar koja je prešla naše granice i koja će se dalje razvijati, jer to je — istina. Istina će pobijediti, pa ma sve njihove radio-stanice još žešće sipale na nas laži i klevete, istina sve brže i brže krči sebi put i na Istoku i na Zapadu.

Izvinite, drugovi, ja sam se malo razljutio, a morate priznati da sam i imao zašto da se ljutim. Ja ću se sada potruditi da vam u nekoliko riječi izložim razvoj ove stvari. Vi ste vidjeli da su oni od prvog pisma govorili da smo mi na pozicijama menjševika. Kad smo im mi na to odgo-

vorili, kazali su da ličimo na trockiste. Mi znamo koliko je Trocki učinio štete, znamo da je njegov rad ideološki pravilno ocijenjen kao štetan, a ono što je poslije njega bilo, to je druga stvar: koliko je pravednih komunista nastradalo pod imenom trockizma -jako s tim ničeg zajedničkog nisu imali. Kad su vidjeli da to ne pali, onda su počeli da nas proglašavaju špijunima pojedinačno, govoreći da je špijun sad ovaj sad onaj i pokušavajući da na taj način unesu razdor u našu Partiju, da razbiju partijsko i državno rukovodstvo.

Peti kongres naše Partije je i s tim likvidirao. Jedinstvo i monolitnost koji su na njemu bili izraženi rijetko su došli do izražaja u međunarodnom radničkom pokretu. Ali glas našeg Petog kongresa, na kome je našu Partiju predstavljalo 2 300 delegata, izabranih na najdemokratskiji način od cjelokupnog članstva, za njih nije bio mjerodavan. Oni nisu prestali sa lažima kojima nas napadaju, već su, naprotiv, padali sve dublje. Počeli su da pričaju o nacionalizmu, o tobožnjem nacionalističkom skretanju Jugoslavije. Prije su nas nazivali »tovariščima«, a danas je već došlo do toga da nas umjesto »tovariščima« nazivaju »pobješnjelim fašistima«.

Drugovi, zdrav mozak, a naročito onaj koji marksistički zna da misli, lako shvata i vidi da je to jedna nevjerovatna glupost koju su oni izbacili. Pa zna se šta je fašizam. Oni su i sami davali formulacije fašizma. On ima svoju materijalnu i ideološku osnovu. Njemački i talijanski fašizam je bio ideološka osnova krupnih kapitalista koji su izrabljivali narode tih zemalja pod vidom novih, ali u suštini najreakcionarnijih formi — korporativni sistem itd. Srednji sloj, koji je propadao, postao je masovna baza za fašističku ideologiju, koja ga je sa uspjehom orijentisala u pravcu mračnih osvajačkih težnji i porobljavanja drugih naroda. A gdje je kod nas fašizam? Mi smo ga likvidirali. Šta je onda od te nove izmišljotine ostalo? Samo glupe brbljarije. Dalje, fašizam je imao svoju ideologiju, imperijalističku, osvajačku, fašizam je značio: »Samo ja i niko više osim mene«. Fašizam je značio rasi-

zam. Kad bismo po tome malo pročeprkali i proanalizirali, onda bi se vidjelo na koga bi se ovo obilježje fašizma moglo odnositi, ali to ni u kom slučaju ne bismo bili mi. Dalje, mi ne mislimo prisvajati ničije zemlje. Mi nećemo time da kažemo da smo mi sebi dovoljni. Ali mi vaspitavamo i sebe i čitav naš narod u duhu ljubavi prema narodima čitavog svijeta. Mi cijenimo kulturu i tekovine drugih naroda. Mi priznajemo u punoj mjeri dostignuća drugih naroda u kulturi, u nauci i tehnici i ukoliko su njihova dostignuća veća utoliko ih više cijenimo i ne zavidimo im. Šta onda ostaje od svega toga o fašizmu? Ostaje samo glupa brbljarija, neodgovorno bacanje riječi, kao što je bilo neodgovorno od prvog pisma nadalje, sračunato na to da neupućene ljude uvjeri da je neistina istina. Zar nas, drugovi oficiri i generali, da nazivaju fašistima, nas koji smo zaista dali sve za uništenje fašista i fašizma? Na osnovu čega, drugovi? Da li smo mi ostavili vlast u rukama kapitalista? Nismo, mi smo ih razvlastili. Kod nas radnička klasa ima vlast u rukama i mi nećemo ništa tuđe, već hoćemo samo da bogatstvo naše zemlje koriste u prvom redu naši narodi. Hoćemo da gradimo ljepšu, socijalističku budućnost naših naroda. A za njih je to fašizam, za njih je to nacionalizam i šta sve ne. Ali to nije sve. U posljednje vrijeme oni su, umjesto kao ranije pojedinačno, počeli kolektivno da nas nazivaju špijunima. Svakako zato što smo svi jednodušni, što nas mnogo ima. Za njih su, drugovi, svi naši španski borci špijuni, i to kolektivno. Sutra će za njih kolektivno biti špijuni čitava naša Armija, preksutra sav naš narod. Ne znam samo koga ćemo i za koga špijunirati.

Nešto se ovdje izrodilo, drugovi, nešto se tako izopačilo da je za naše pojmove prosto neshvatljivo. Otkud im i što će im to? Zar zbilja misle da će drugi ljudi vjerovati u to što oni pričaju? Ja ne vjerujem da oni tako misle. Ali, oni u nuždi brzo kuju gvožđe, da bi bar nekog đavola uvjerili, da bi nas izolirali od drugih naroda, da bi svoje neprijateljske akte objasnili pred narodima Sovjetskog Saveza i narodnih demokratija, pred radničkom klasom u

svijetu. Ali napredni svijet ipak saznaje šta je istina. A mi ćemo se neumorno i neprestano boriti i dokazivati da je istina — istina, a da je laž — laž, nećemo dozvoliti nikome da nas blati, pa ma ko to bio.

Oni su se nadali da ćemo se mi pred Ujedinjenim nacijama stisnuti u klupe i šutjeti, dok će oni ovdje nesmetano udarati bičem, knutom i šamarima po nama. A zašto bismo šutjeli? Mi nismo govorili radi zapadnih reakcionara, jer ni oni nisu bolji, nego radi toga što je to jedino pravilno. Mi smo dužni da kažemo da oni jedno govore, a drugo rade protiv nas. Mi imamo pravo da branimo svoju zemlju i ne smijemo dozvoliti da se naš narod izolira, da bi onda zapao u još veću teškoću. I mi to nećemo dozvoliti. Mi ćemo i ubuduće tako principijelno istupati na svim međunarodnim sastancima i forumima. Ako Sovjetski Savez negdje bude imao pravo, mi ćemo biti s njim. Ako ne bude imao pravo i istupanje bude dvoličnjaštvo, mi ćemo reći šta je i kako je.

Ja vam kažem, drugovi oficiri i generali, ako mi sami nismo kadri da ih natjeramo da poštuju najosnovnije pojmove morala, onda moramo kazati i dokazati pred čitavim svijetom da oni drukčije rade nego što govore. Evo, u tome je suština naše borbe. Mi se moramo boriti za svakog naprednog čovjeka u svijetu, da ne povjeruje da smo mi izdajice radničke klase i marksizma-lenjinizma, čitav napredni svijet mora da zna našu džinovsku, herojsku borbu za pobjedu istine i pravde u svijetu. A za to se, drugovi i drugarice, isplati živjeti, a isplati se i umrijeti ako treba.

Drugovi oficiri i generali, da se vratimo sada na budimpeštanski proces, koji pretstavlja najmonstruozniju stvar kakva se rijetko događa u historiji, a možda se nikad dosad i nije dogodila. Bilo je sličnih procesa, bilo je sličnih metoda podvaljivanja, ali ovako amoralnih i glupih, kao što je ovaj, nije bilo, jer ovo što su oni napravili tako je glupo montirano, da ničeg sličnog nije bilo u historiji. A zašto je bio potreban SSSR-u taj proces Rajku i ostaloj družini? Zašto nisu, recimo, ovaj odnosno ovakav proces

organizovali u SSSR? Oni su to vrlo lako mogli učiniti bilo kod sebe, bilo u kojoj drugoj zemlji na Istoku, i isti bi bili odgovori, to jest samooptuživanje. Ali ne, oni su to učinili baš u Mađarskoj najprije. Zašto? Prvo zato što su tamo na rukovodstvu najprodanije duše, najveći pokvarenjaci, a drugo zbog toga, što je narod Mađarske vrlo nezadovoljan i neraspoložen iz više razloga prema SSSR i trebalo je na neki način skrenuti to neraspoloženje prema Jugoslaviji i prikazati je kao veliku opasnost za nezavisnost Mađarske. Dalje, interesantno je prije svega, kako to da se Brankov, koji je takođe jedan od optuženih, još odmah u početku izjasnio za pisma koja su bila upućena našem Centralnom komitetu. Poznato je da je Brankov običan lopov i defraudant, o tome je pisano ranije. Pa kako to sada da se ta lopuža, koja je mislila da nosi zastavu svih tih njemu sličnih na koje se oslanjaju u hajci protiv naše zemlje, nađe na optuženičkoj klupi u ovakvoj ulozi? Dalje, zašto je Rajk došao na optuženičku klupu? Ja mislim da nikoga ne treba ubjeđivati u to da smo mi najmanje posla imali baš sa Rajkom. Mi smo najviše imali posla sa Rakošijem, Farkašom i drugima, a Rajk je čitao kao zaliven. Oni su dolazili kod nas ne jedanput, mi smo im bili uzor, kako su onda govorili. Govorili su kako su bili u Rumuniji da vide kako ne treba, a kod nas su došli da bi vidjeli kako treba raditi, i tako dalje. Tako je doslovce kazano na zadnjem sastanku kome su prisustvovali članovi njihovog Politbiroa. Rumunski Narodni front i sindikati nisu za njih valjali, a ovdje je sve odlično — govorili su oni, a već tada su bili došli sa zadnjim namjerama: htjeli su nas prevariti i isposlovati od nas odricanje od reparacija, tražeći otvoreno da ih oprostimo. Zbog čega? — pitao sam ja. Farkaš je objasnio da treba da ih oprostimo zato što oni treba da stvore armiju. A ja sam odgovorio: Znaite šta, drugovi, vi sasvim mirno radite, možete mirno da se razvijate, a nama dajte reparacije, jer je naša zemlja zaista mnogo postradala od Hortijevih trupa. Nama su potrebne reparacije da i mi donekle nadoknadimo ogromnu štetu, a osim toga, ako mi

budemo dobro naoružani, onda se ni vi ne morate ničega bojati. Takvom mom odgovoru oni se baš nisu obradovali i ja sam im objasnio: Zna li vi, drugovi, šta mi trpimo i kolike napore kod nas naš narod još uvijek daje? Pomislite na to koliko su nam štete pričinili vaši fašisti. Zato pomozite sada vi nama. Dobro, nemojte smatrati, ako hoćete, te reparacije kao reparacije već ih smatrajte kao pomoć, ali se mi njih ni u kom slučaju ne možemo odreći, jer je to naša životna potreba. Međutim, oni su tada bili došli da nas podlo prevare i da od nas dobiju formalno saglašenje o odricanju, a već tada su nosili kamen pod rukom kojim će se na nas baciti. I mi se nismo odrekli, a oni su sa ostalima, svega mjesec dana poslije toga, donijeli protiv nas onu bezobraznu rezoluciju u kojoj su nas nazvali »trockistima« i napričali ostale izmišljotine. Tako su stvari tekle.

A ko je režirao proces u Budimpešti? Rajk se zaista — prema obavještenjima koja nismo dobili od njega, već od drugih ljudi — u početku kolebao u pogledu Jugoslavije, iako se, gdje god je imao posla s našim ljudima, držao nadmeno, bojeći se da neko ne kaže za njega da je prema našim ljudima bio prijateljski raspoložen. On se kolebao zato jer mu se nije svidio ovakav metod prema Jugoslaviji, a i bojao se, bio je kukavica da to i kaže. Zbog toga kolebanja on je išao na »reparaturu« u Moskvu 1948 godine. Ne znam gdje je sve vršena ta »reparatura« na njemu, ali je on tamo bio, a kad se vratio natrag, postao je ministar inostranih umjesto unutrašnjih poslova. Na njegovo mjesto u ministarstvu unutrašnjih poslova došao je drugi ministar, da bi protiv Rajka mogao organizovati proces. Tako je sve to smišljeno u Moskvi. Rajk je poslije uhapšen i ponovo je išao na »reparaturu« u Moskvu zajedno sa Brankovim. A tamo su, po nekom metodu koji oni imaju, pripremljeni za proces. Vi ste vidjeli da je tamo bilo svega što se htjelo. Čime se to postiže da ljudi nastoje sebe što više okriviti, ja to ne znam, ali da postoji neki čudovišni metod, to je sigurno. Ovdje im je to bilo potrebno da bi uplašili Jugoslaviju. Međutim, sve što je

na tom procesu iznijeto najobičnija je laž, osim imena ljudi koje su pominjali da bi ih oklevetali i isprljali, pa i ona nisu uvijek bila tačna. Čitav taj proces, sve što je na njemu iznijeto, podla je laž i najveća infamija. A šta se dogodilo i pored toga? Proces koji bi trebalo da ostane samo najveća ljaga, najveća sramota nanijeta međunarodnom radničkom pokretu, — Sovjetski Savez je koristio kao tobožnji razlog da raskine sa narodima Jugoslavije Ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći.

Pogledajte samo kakva se neinteligentnost tu pokazala: dati notu Jugoslaviji i tu notu objašnjavati procesom u Budimpešti. Pa Sovjetski Savez je tamo, a ono je Mađarska. Zašto onda Sovjetski Savez treba da prekine prijateljske odnose sa Jugoslavijom? Vrlo jasno: zato što je tamo ovaj proces i organizovan baš u ovu svrhu, kao novo sredstvo zastrašenja. Vidite li, drugovi, kako se tu pokazuje sva golotinja onih koji nas danas kleveću. Taj proces, dakle, bio je jedna duboko smišljena podlost prema našoj zemlji, sračunata na to da se danas-sutra mi prikažemo kao agresori i fašisti, kao ljudi koji ugrožavaju svjetski mir i tako dalje. A kako dalje ide, poznato vam je: neprekidno se trubi preko štampe i radija jedno te isto, u nadi da kod nekih ljudi od toga nešto ostaje. Vjerovatno da će kod nekoga nešto i ostati i ljudi će se pitati: da li, možda, nečeg i nema tu? Na jednoj strani to govore pošteni ali neobaviješteni ljudi, a na drugoj ratnohuškačka mašina na Zapadu kaže da nešto jeste, ali da to nije sve, i onda oni umeću svoj prst u taj sos. Tako, drugovi oficiri i generali, stoji stvar i nikako drukčije.

Drugovi i drugarice, i u ovoj fazi opšte borbe za istinu nijedan naš čovjek ma gdje se on nalazio, a naročito u Armiji, ne može i ne smije mirno gledati, već mora odbijati sve klevete koje se bacaju na nas i našu zemlju. To je dužnost svakog našeg čovjeka.

Danas smo, gledajući defile trupa, mogli vidjeti kako se naši ljudi, građani i seljaci, raduju i čude otkud nam ovakva vojska. Mi smo počeli ni od čega i stvorili smo i stvaramo modernu armiju. Stvaramo je, kao što sam rekao,

ne da nekoga ugrožavamo, već da ona bude naše uporište u borbi za istinu. Naš cilj je da proširimo istinu o sebi i svom stavu u čitavom svijetu. Mi volimo svoju zemlju, volimo svoj narod, volimo svaki pedalj svoje zemlje jer je on natopljen krvlju njenih najboljih sinova i spremni smo da branimo taj pedalj zemlje do posljednjeg daha, ma sa koje strane dolazio napad. Naš životni cilj je da otkrijemo pravo lice onih koji lažu i kleveću nás i našu zemlju i da time doprinesemo pobjedi socijalističkog morala u svijetu, da povratimo povjerenje u socijalističke ideje, koje je počelo da se koleba, da ponovo vratimo povjerenje svakog naroda i radničke klase u svakoj zemlji posebice u njihovu vlastitu snagu, jer su oni sposobni i imaju pravo da se bore sami za svoje oslobođenje, za svoju bolju budućnost, ne čekajući da neko dođe da ih oslobodi.

Drugovi oficiri i generali, u vašem napornom radu na usavršavanju borbene gotovosti naše Armije ja vam želim pun uspjeh, a naročito političkom kadru koji u današnjoj situaciji, u ovoj fazi naše borbe za istinu i pravdu, treba da bude na visini i da našem boračkom i komandnom sastavu uvijek, na vrijeme i tačno objašnjava sve što se događa u našoj zemlji i oko nas, da bi naša Armija bila uvijek u sve upućena, da bi naši borci i oficiri znali o čemu se radi i da uvijek imaju na umu da su oni ti koji treba da budno bdiju, da bi naša zemlja mogla mirno graditi socijalizam i izvršiti svoj Petogodišnji plan.

Neka živi naša herojska narodna Armija!

-Borba-, 4 oktobra 1949

IZ RAZGOVORA S BIVŠIM TALIJANSKIM PARTIZANIMA

Vrlo sam srećan što mogu poslije toliko godina da vidim moje bivše borce kao goste u našoj zemlji. Ja znam, drugovi, da su vas u Italiji oni ljudi kojima je stalo da se ne zna istina o našoj zemlji nagovarali da ne polazite na put, da su vam činjene smetnje da dođete u Jugoslaviju i da tu na licu mjesta vidite da li se u njoj ostvaruje ono za šta ste se i vi ovdje borili. Ali, vi niste povjerovali i došli ste. Vi ste nama, drugovi, dobro došli ne samo kao gosti, kao predstavnici progresivnih snaga Italije, predstavnici radničke klase Italije, već i kao bivši naši borci koji imaju pravo da dođu ovdje, gdje su i mnogi vaši drugovi ostavili svoje živote u borbi za ovo što mi danas imamo. Baš zato je tim više za osudu što su vas, koji ste bili ovdje u vrijeme borbe, htjeli spriječiti da dođete, jer baš vi koji ste onda bili ovdje imate pravo da pitate i provjerite da li je istina ili nije sve što se danas o nama priča. Vi o tome možete najbolje prosuditi.

Ako neko želi da nađe istinu, onda nju treba da traži takvim putem kojim se do istine može doći, a ne izmišljotinama, golim frazama objavljenim u štampi i drugim sličnim sredstvima. Neka dođe ko hoće da vidi istinu i neka na licu mjesta vidi šta jeste, a šta nije. Mi ovdje

nemamo ništa čega bismo se mogli stidjeti i zato pozivamo one koji žele da vide istinu — da dođu i upoznaju je.

Vi ste bili u Beogradu i njegovoj okolini, bili ste u Bosni i Hercegovini, a vidjećete i Hrvatsku. Već i iz onoga što ste vidjeli za ovo kratko vrijeme koliko ste ovdje, vi možete prosuditi koliko je ogroman korak učinila naša zemlja u pogledu poboljšanja uslova života naših radnih ljudi. Razumije se da kod nas još nije sve kako treba da bude i kako će biti. Kod nas ima dosta teškoća, često se osjeća i pomanjkanje izvjesnih stvari, još nije stvoreno obilje proizvoda, još naši trudbenici, još naši narodi ne osjećaju sve blagodati jednog socijalističkog uređenja. Ali naši ljudi razumiju te teškoće, a mi smo na putu da ih uklonimo i da stvorimo bolju i srećniju budućnost, bez obzira na to što se piše i govori o nama. Slijedeće godine dođite opet, pa ćete vidjeti da smo još više otišli naprijed, vidjećete da nismo otišli u kapitalizam i imperijalizam, već da idemo u socijalizam. A kroz dvije i tri godine, kad budete došli, vidjećete ogromnu razliku od ovoga što danas kod nas vidite.

Ja vam, drugovi, neću govoriti o teškoćama koje nam čine oni koji bi najviše trebalo da nam pomognu. Htio bih samo jednu stvar da vam kažem i stavim na srce. Nama je itekako u interesu, a ja mislim da je to u isto vrijeme u interesu i svih progresivnih snaga u svijetu, da radni ljudi, da radnička klasa i svi progresivni ljudi, i Italije i drugih zemalja, budu tačno obaviješteni o onome što se kod nas događa i radi. Mi želimo da talijanski i drugi narodi znaju istinu. Zato budite vi ti koji ćete kazati talijanskom narodu šta ste vidjeli kod nas. Recite mu istinu, recite mu ono što jeste, onako kako ste vidjeli. Mi se nemamo čega stidjeti, mi smo učinili sve što smo mogli dosad. Zato neka svaki čovjek van naše zemlje zna naše teškoće, naše slabosti i naše uspjehe, neka objektivno o nama donese ocjenu, pa će vidjeti da su naši uspjesi daleko veći nego nedostaci.

U bolnici u Foči ja sam prisustvovao jednoj operaciji, u januaru 1942, u Drugoj neprijateljskoj ofanzivi.

Velikom broju hrabrih boraca naše Prve divizije, koji su prešli preko Igmana da bi oko Sarajeva došli u Foču, promrzle su noge i pretvorile se u crnu bezobličnu masu. Trebalo je hitno otsjeći promrzle udove, a mi ne samo da nismo imali nikakvih narkotičnih sredstava, već ni najnužnije hirurške instrumente. U prostoriji u kojoj su naši ljekari vršili operacije bio sam i ja, da bih svojim prisustvom pomogao borcima u bolu koji su izdržavali. Teško je to bilo izdržati, drugovi, ali sto šezdeset naših boraca, mladića i djevojaka, dok su im ljekari sjekli promrzle noge, klicali su — umjesto povika bola — »Živio SSSR«, »Živio vrhovni komandant Tito«, »Živio Staljin«. Bilo je to onda kad su Nijemci punom snagom napredovali u Sovjetskom Savezu. Danas se nama osporavaju naša borba i naše žrtve. Mi smo zbog toga, kako je maloprije rekao jedan drug, u početku bili ogorčeni, ali se sada ne nerviramo jer vidimo s kim imamo posla, — i borimo se i borićemo se istrajno. Mi znamo da se u toj borbi borimo za veliku, pravednu stvar koja će imati ogroman historijski značaj u budućnosti: to je istina i pravilni odnosi među socijalističkim zemljama. Socijalizam u Sovjetskom Savezu neće zbog toga propasti, drugovi; on je tu, on je stvarnost u Sovjetskom Savezu, mi to znamo. Ali mi isto tako znamo i to da danas rukovodioci SSSR nemaju pravilno gledanje na dalji razvitak socijalizma u drugim zemljama svijeta, jer idu po liniji bezuslovnog potčinjavanja malih socijalističkih zemalja jednoj velikoj socijalističkoj zemlji, a to je kočnica daljeg razvitka socijalizma u svijetu, jer se tu ne radi samo o političkom potčinjavanju već i o ekonomskom potčinjavanju, što znači izrabljivanju. Dakle, to znači da oni žele pogrešno sprovoditi teoriju marksizma-lenjinizma kad se radi o uređenju odnosa između socijalističkih zemalja, — što mi nećemo i ne možemo dozvoliti. I nemojte se iznenaditi ako jednog dana ovi naši »kritičari« kažu da su nas Nijemci u Drvaru napali zato što sam se ja sa Hitlerom dogovorio da nas tamo pobiju...

Bolje je da delegacije iz inostranstva dođu ovdje kod nas, nego da mi šaljemo tamo svoje, jer se čovjek djelom uvjeri lakše nego riječima. Vaši radnici, koji bi došli kod nas u sastavu tih delegacija, mogu ovdje da se uvjere da mašine koje rade za nas stvarno rade za socijalističku zemlju. Privrede vaše i naše zemlje dopunjuju se i mi želimo da sa Italijom najtješnje ekonomski sarađujemo, utoliko prije što će vaša radnička klasa, koja će kroz tu saradnju biti tješnje povezana sa našom, znati da radi za jednu socijalističku zemlju — Jugoslaviju. Osim toga, nama je potrebno i mnogo stručnih radnika i mi bismo htjeli da dobijemo iz Italije bar nekoliko desetaka hiljada radnika.

Sada vas još jednom pozivam, drugovi, da budete u svojoj zemlji tumači naše socijalističke izgradnje i istine koju ste vidjeli kod nas sopstvenim očima. Dozvolite mi da preko vas uputim iskrene pozdrave svim bivšim našim borcima u Italiji i molim vas, kad se vratite, da im isporučite naš borbeni pozdrav. A naš borbeni pozdrav je još uvijek: Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Beograd, 25 oktobra 1949

IZ RAZGOVORA SA NASTAVNICIMA I SLUŠAOCIMA INSTITUTA DRUŠTVENIH NAUKA

Drugovi i drugarice,

Drago mi je što vas danas ovdje vidim, a naročito se radujem što je toliki broj naših rukovodilaca proučavao društvene nauke i završio studije na Institutu. Razumije se da ste vi tu postigli osnovno znanje, ali će vam ono ogromno koristiti u daljem vašem radu, u radu na osposobljavanju drugih i na usavršavanju sebe samih. U našoj socijalističkoj zemlji vaša klasa je prva koja je izašla iz te škole; zato vi, kao prva klasa, treba na djelu da покажете da ste korisno upotrebili protekle dvije godine, izučavajući marksizam-lenjinizam.

Ja mislim da ste vi na Institutu imali mogućnosti da nauku marksizma-lenjinizma upotrebite u punoj mjeri i na analizu naše sadašnje stvarnosti. Vi znate i sami da ni Marks ni Engels ni Lenjin nikad nisu pretendovali da njihova nauka postane dogma, nego su smatrali da ona treba da bude sredstvo za rukovođenje u radu. I današnja epoha, epoha u kojoj mi živimo, ima karakteristike jedne od krupnih prekretnica u historiji razvitka društva; ne prekretnice u tom smislu da se samo brzim tempom vrši društveni preobražaj, nego takve u kojoj se, s jedne strane, odigrava sukob rukovodilaca izvjesnih socijalističkih zemalja, sa rukovodiocima Sovjetskog Saveza na čelu,

sa stvarnošću daljeg razvitka socijalizma u svijetu, — i u kojoj se, s druge strane, događaju izvjesne promjene u kapitalističkom svijetu u tom smislu, što se pitanje socijalizma danas postavlja sasvim drukčije nego prije dvije godine. Danas riječ socijalizam, kao stvarnost, kao praksa, nije više bauk za ljude, nego je postala pojam stvarnosti i za one elemente u svijetu koji su se nekad bojali socijalizma. Riječ socijalizam nalazi se danas na usnama miliona i miliona ljudi, čak i onih koji ne pripadaju radničkoj klasi. Među njima je čak i ne malo ljudi iz buržoaske klase, iz sitnoburžoaskih redova, koji su došli do saznanja da je kapitalizam došao u čorsokak i da njegov život nije dugotrajan, ali koji nisu znali šta će poslije toga doći: oni su se plašili socijalizma zbog metoda koji su primjenjivani u razvitku socijalizma, koje je koristio Sovjetski Savez i koje on koristi naročito u posljednje vrijeme u odnosu prema Jugoslaviji.

Put koji smo mi uzeli bio je u početku u smislu potpunog oslanjanja na Sovjetski Savez, i sukob koji se dogodio između nas i rukovodilaca Sovjetskog Saveza rođen je u stvarnosti, odnosno u stvarnim odnosima Sovjetskog Saveza prema jednoj socijalističkoj zemlji, u konkretnom slučaju prema Jugoslaviji. Mi nismo mogli primiti takav metod u odnosu između socijalističkih zemalja kako ga je postavio Sovjetski Savez, i to ne samo zbog toga što se ticalo nas, Jugoslavije, jedne male socijalističke zemlje, jedne geografski male zemlje, nego uopšte, jer smo odmah, u prvom početku, smatrali da to ima dublji korijen, da je tu u pitanju uopšte dalji razvitak socijalizma u čitavom svijetu i da je to nepravilno, da to nije u skladu sa naukom Marksa, Engelsa i Lenjina. Razumije se, mi u početku nismo mogli vidjeti svu dubinu do koje će to ići, ali smo vidjeli da je to nepravilno i mislili smo da ćemo moći, dajući otpor takvom gledanju konkretno na Jugoslaviju, da postignemo eventualno diskusiju na ravnopravnoj osnovi, to jest da rukovodioci Sovjetskog Saveza uvide da je to nepravilan put. Mi smo mislili da je do njihove griješke u tom odnosu prema Jugo-

slaviji došlo uslijed nepoznavanja prilika u našoj zemlji, mislili smo da je to produkt laži ili krivih obavještenja o Jugoslaviji i tako dalje. Ali ne, kasnije se pokazalo, u toku perioda od tri godine — jer naš sukob ne počinje od rezolucije, nego davno prije, pa možemo reći čak i iz vremena rata — pokazalo se da je ta stvar mnogo dublja i šira i da rukovodioci Sovjetskog Saveza unose u svoju međunarodnu politiku sasvim pogrešne, antisocijalističke metode, to jest da skreću s puta socijalizma u onakvom obliku kakvog su ga zamislili u glavnim konturama naši veliki učitelji Marks, Engels i Lenjin.

Naša Partija je učinila da danas svi progresivni ljudi u svijetu, ne samo socijalisti i komunisti već i drugi, gledaju na ovu stvar pravilnije. Vi vidite danas da u mnogim zemljama Zapadne Evrope ima sve više ljudi koji osjećaju kao da im je nešto laknulo, koji vide da je moguće doći do socijalizma, ne onakvim putem kakav žele rukovodioci Sovjetskog Saveza, nego kako to želi radni narod u svakoj zemlji posebice. Ja mislim da je to stvar za koju pripada ogromna zasluga našoj Partiji, koja je, pokazujući na sopstvenom primjeru, dala impulsa da ljudi misle i osjećaju da u njima, da u tim zemljama postoje latentne revolucionarne snage, snage koje su sposobne da grade socijalizam, a ne da dođe neka oružana snaga da im ga donese na bajonetu. Jer, nikad u historiji na bajonetu nije donesena prava sloboda, a najmanje na bajonetu može biti građen socijalizam. Eto, u tome je velika zasluga naše Partije. Ja bih htio da se vi, vi mladi koji dolazite postepeno na mjesta nas starijih, duboko zamislite nad tim.

Produžite, drugovi, rad na produbljivanju znanja stečenog na Institutu, primjenjujte to znanje u praksi, a naročito budno izučavajte našu današnju praksu, historiski proces koji danas doživljava naša Partija, naša zemlja i svijet uopšte. Pozdravljam vas i želim vam najbolji uspjeh u budućem radu.

GOVOR NA PROSLAVI DANA USTANKA NA KOZARI

Drugovi i drugarice,

Čestitam vam desetogodišnjicu Narodne revolucije. Dan ustanka — dan kada je naš narod digao oružje protiv okupatora i u isto vrijeme protiv sopstvenih izdajnika.

Zašto smo mi, drugovi i drugarice, došli u tolikom broju danas baš ovdje, da proslavimo taj veliki praznik naroda Bosne i Hercegovine? Zato što je baš Kozara preživjela jednu od najtežih i u isto vrijeme jednu od najslavnijih epopeja u historiji naših naroda, zato što je Kozara među svim našim krajevima na prvom mjestu po broju žrtava koje je dala za oslobođenje naše zemlje, a i po svom bogatom prilogu opštim naporima svih naroda koji su se borili protiv fašizma. Narod Kozare može danas s ponosom da gleda na svoju slavu borbu i da ne žali žrtve koje je dao, jer je ime Kozare poznato širom svijeta. Naša zemlja je poznata po svojim natčovječanskim naporima i borbi — i širom svijeta cijene je i vole svi napredni i progresivni ljudi, cijene je po žrtvama koje je dala i po naporima koje danas čini da bi izgradila bolji i srećniji život.

Drugovi i drugarice, Bosna i Hercegovina imaju naročito mjesto u velikoj Oslobođilačkoj borbi naših naroda. U Bosni i Hercegovini digao se narod među prvima protiv fašizma, ne da očajnički brani svoje gole živote, nego da

se ozbiljno, uporno i neprekidno, ne žaleći nikakve žrtve, s puškom u ruci bori i protiv okupatora i protiv domaćih izdajnika za bolju i srećniju budućnost. Narod Kozare i narod čitave Bosne i Hercegovine je među onima koji su najteže iskusili krvničku ruku Pavelića i njegovih doglavnika. Narod Bosne i Hercegovine pamti i pamtiće vjekovima, sjećajući se na taj dan kakve je strahovite žrtve morao podnositi da bi odbranio svoju nezavisnost, da bi odbranio svoju zemlju i da bi mogao stvoriti sebi bolje uslove za život.

Značaj Bosne i Hercegovine je i u tome što je ovdje, na teritoriji Bosne i Hercegovine, stvoreno jezgro naše slavne Narodne armije, što je baš ovdje, na teritoriji Bosne i Hercegovine, stvarana i naša narodna vlast, naše Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije. Naše su jedinice vodile borbu širom čitave zemlje. Onda kada smo se pod pritiskom jačeg neprijatelja morali povući iz Srbije, mi smo pošli u Bosnu ne da se u bosanskim brdima skrivamo, nego zato što smo znali da u Bosni imamo ljude smjele, sposobne da se bore, s kojima ćemo zajedno moći da pružimo snažan otpor okupatoru. To što smo očekivali mi smo i doživjeli. U Bosni i Hercegovini, tamo na podnožju Grmeča predavane su prve zastave našim proleterskim brigadama, u Bosni i Hercegovini pomiješalo se oružje partizana i narodnih vojnika iz čitave zemlje. Tu su bili i sinovi Srbije, i sinovi Crne Gore, i sinovi Hrvatske i Slovenije, sinovi svih naših naroda koji su se zajedno borili za istjerivanje okupatora iz naše zemlje i za uništenje starog sistema, a naročito fašističkog sistema u Hrvatskoj koji je nosio u sebi srednjovjekovni mrak i propast narodu.

Danas, drugovi i drugarice, kao što je već ovdje rekao drug Pucar, ima ljudi koji nama osporavaju borbu koju smo vodili. Ima takvih, ali ja mislim da na kugli zemljinoj poslije svega onoga što se zna o našoj zemlji nema danas poštenog čovjeka koji bi mogao povjerovati klevetama i propagandi da naš narod nije dao tako dragocjeni prilog Ujedinjenim nacijama u borbi protiv fašizma.

Ali ja o tome ne bih htio danas da govorim. Htio bih ovdje da se osvrnem na nekoliko drugih pitanja koja su od interesa za našu zemlju.

Prvo je pitanje, drugovi i drugarice, naša državna izgradnja. Mi smo u svojim naporima, u izgradnji naše zemlje, u izgradnji socijalizma imali vrlo velike teškoće. To su bile teškoće mnogostrukog karaktera. Jedna od najtežih bila je u tome što poslije rata nismo imali ništa dugo osim čvrste volje, visokog morala i svojih mišica — da time gradimo nešto bolje nego što je prije bilo. Ali, baš je ta čvrsta volja, taj visoki moral, ta vlastita snaga koja postoji u našem narodu omogućila da prebrodimo prvih godina najveće teškoće i da postavimo osnovne temelje za dalji rad, za dalji razvitak naše zemlje. Razumije se — moram to već po stoti put da podvučem — mi smo u ono vrijeme, 1945. 1946 i 1947 godine, i pored izvjesnih manjih nesuglasica ipak duboko vjerovali da ćemo u svojim naporima dobiti pomoć od sovjetske vlade i vlada istočnih zemalja s kojima smo bili u najtješnjim odnosima, vjerovali smo da ćemo dobiti podršku koja je potrebna jednoj takvoj zemlji kao što je bila naša, u kojoj je sve bilo porušeno, popaljeno i uništeno, u kojoj je palo 1 700 000 ljudskih žrtava da bi drugi mogli bolje živjeti. Nažalost, drugovi i drugarice, mi tu nismo naišli na potrebno razumijevanje. Ali smo naišli na nešto drugo, na jednu nečuvenu stvar — na to da je s te strane zaprijetila ponovna opasnost našoj slobodi i nezavisnosti. Oni su htjeli porobiti našu zemlju, htjeli su učiniti da ona ne bude slobodna, htjeli su stvoriti od nje satelita koji nema svoje vlastite volje, koji nema prava raspolagati svojim bogatim dobrima u svojoj sopstvenoj zemlji. A mi, drugovi i drugarice, koji smo se nalazili i koji se danas nalazimo na mjestu na koje ste nas vi postavili, mi smo čuli glas naroda, znali smo šta naš narod misli i, bez obzira na to kakvu smo reputaciju uživali mi rukovodioci kod njih — a uživali smo glas dobrih revolucionara, kako su oni govorili — mi smo išli ne za njihovom voljom, koja je htjela da nas pretvori u svoje vjerne slugе, nego za glasom naroda. Mi

smo kazali da ne bismo bili komunisti, da ne bismo bili dosljedni borci ako ne bismo voljeli naš narod i ako bismo dozvolili da naša zemlja bude zavisna.

Da smo pravilno postupili, drugovi i drugarice, dokaz je i vaše prisustvo danas ovdje. Da mi nismo pravilno postupili, zar bi danas bilo ovdje s nama sto hiljada ljudi? Da mi nismo pravilno postupili, zar bismo smjeli hodati kroz sela i gradove, sastajati se i razgovarati s narodom, ići u narod i pitati ga o njegovom životu i potrebama? Mi činimo to zato jer narod u nas vjeruje i mi ćemo to uvijek činiti jer je to zapisano i na revolucionarnoj zastavi socijalizma. Jedino svom narodu možete i morate vjerno služiti ako hoćete da budete istinski internacionalista; onaj ko ne služi svom narodu, onaj ko ne čuje glas svoga naroda, ko neće u prvom redu da živi za svoj narod i stvara njemu srećan život, taj se ne može nazvati internacionalistom, jer on još manje može željeti dobro i sreću drugim narodima. Prema tome, sve klevete koje oni bacaju na nas neće nas skrenuti s puta!

Evo, ovih dana poznati rukovodilac Sovjetskog Saveza Molotov našao je za potrebno da ode u Poljsku i da održi tamo jedan klevetnički, ratnohuškački govor uperen u prvom redu protiv naše zemlje i njenog rukovodstva. Ja ću vam reći zbog čega je on nas napao, ali bih prije toga htio da vam objasnim zbog čega je on išao baš u Poljsku.

Drugovi i drugarice, on je išao u Poljsku zato što im tamo ne cvjetaju ruže, zato da priprijeti, zato da bi rekao Poljacima šta će njih čekati ako se usude poći za primjerom Jugoslavije. Ta prijetnja koju je on tamo uputio nama tiče se poljskog naroda u prvom redu, jer bi on, po mom mišljenju, danas ipak trebalo da zna da se mi prijetnji ne bojimo. On to i zna, drugovi.

Razumije se da je u tom njegovom govoru bila sručena na našu zemlju masa raznih kleveta i najtežih uvreda prema rukovodstvu naše zemlje. On nas je, po starom običaju, nazvao špijunima i zločincima koji ubijaju svoj narod. Ali ja u tom njihovom optuživanju da smo mi

zločinci ne vidim ništa drugo nego želju da se sakriju njihovi zločini. Oni ubijaju po Albaniji, Bugarskoj, Mađarskoj, Rumuniji, Poljskoj i Čehoslovačkoj, a o Rusiji i da ne govorim. I razumije se, kad je tako, onda treba optužiti nas da ubijamo, da bi se na taj način nekako njihova djela sakrila. A koga smo mi do danas od informbiraa ubili, koga smo uništili od te šake jada koju smo mogli satrti u prah? Nikoga! Zašto da ga ubijamo? Neka radi — neka gradi socijalizam i neka sam o sebi razmišlja. Kakvo moralno pravo ima Molotov da nama baca u lice optužbe da smo zločinci, da ubijamo narod i da hoćemo da iskorijenimo narod? S kakvim pravom govori on koji je jedan od glavnih rukovodilaca zemlje u kojoj se vrši nečuveni zločin genocida, u kojoj se uništavaju čitave nacije pred licem čitavog svijeta? Gdje je Njemačka republika u Povolžju, u kojoj je živio jedan od najsposobnijih naroda? Ona je u sibirskim tajgama! Gdje je Tatarska republika s Krima? Nema je, u Sibiru je, nestala je u tajgama i močvarama! Gdje su Čečeni sa Kavkaza? Nema ih, protjerani su iz onih brda gdje su se vjekovima borili kao slobodan narod za svoju slobodu, nestalo ih je u Sibiru, progutala ih je ogromna sibirska tajga i tamo moraju postepeno da umiru, jer im i klima ne odgovara. Gdje su hiljade i desetine hiljada građana Estonije, Letonije i Litvanije? Nema ih, svakodnevno ih vode u Sibir, da bi pod najtežim uslovima tamo radili i nestali s lica zemlje. To čeka svaku onu zemlju i svaki onaj narod koji dozvoli da im oni sjednu na šiju. Ko je prema tome zločinac, ko vrši genocid i ko upropašćava narode i vrši masovna ubistva? Da, nije teško odgovoriti, drugovi i drugarice. Zato oni nemaju nikakvo moralno pravo da nama takvu uvredu bacaju u lice.

Ali, njima je to potrebno za unutrašnju upotrebu prema istočnim zemljama, da bi nas prikazali kao strašne zvijeri koje gutaju ljude. Samo, to im neće upaliti ni u drugim zemljama, kao ni u Poljskoj.

Dalje, drugovi i drugarice, Molotov je izrekao prijetnju da će nas nestati, da će kod nas doći do promjene svih rukovodećih ličnosti, koje je on nazvao zločincima, i da će to narod izvršiti. Ali on je to rekao zato što je znao da ga naš narod ne želi čuti. Ja bih volio da ga vidim ovdje, da dođe kod nas, pa da zajedno pred vama kaže on šta hoće i ja šta hoću — da vidimo kome biste vještovali. On je, doduše, izrekao ovu prijetnju protiv nas ne samo zato da zaplaši narode tih zemalja, nego isto tako i da eventualno zaplaši neke naše neobaviještene ljude. (*-Mi se ne plašimo!*) Tako je, drugovi i drugarice, naši ljudi se ne plaše nikakvih prijetnji.

S druge strane, interesantna je ta njihova prijetnja koja dolazi u vrijeme kada oni bacaju na sve strane svoje golubove mira u vazduh, kada tobože popuštaju i pokazuju tendenciju da se sporazumijevaju. U isto to vrijeme oni daju udarac Jugoslaviji, kao da kažu: Evo, mi hoćemo samo ovo i drugo nam ništa ne treba. To je stari fašistički metod, stari njemački nacistički metod. Tome niko ne vjeruje. Odgovor je da njima ne može da se vjeruje, jer je ta praksa poznata svijetu — i iz najbliže historije i iz iskustva koje svijet ima sa Staljinom. Prema tome, neka vas to ne plaši, neka vas ne plaše prijetnje koje smo mi čuli od njih i koje ćemo još čuti, ali kojima oni nama neće naškoditi. Ja mogu ovdje kazati kao odgovor Molotovu samo to — da, ako treba neko da sudi rukovodećim ljudima ove zemlje, onda je to naš narod, a oni u našu zemlju ne treba da se miješaju! S kojim pravom se oni mogu miješati?

Ovakve ratnohuškačke prijetnje i ovakav ratnohuškački govor je inače u potpunoj kontradikciji s njihovom propagandom mira. Oni skupljaju u svim zemljama, gdje je to moguće, potpise za mir! Kao da ti potpisi nešto znače za njih. Oni to čine samo da bi bacili ljudima pijesak u oči, da bi u moralnom pogledu dobili neki ugled među narodima. A na nas se bacaju svim tim pogrđama i klevetama radi toga da bi nas prikazali kao objekat koji treba uništiti. Ali to im danas ne uspijeva. Oni bi htjeli

da bude tako, da mi budemo izolovani, da se drugi narodi ne zainteresuju za nas, da mi budemo potpuno prepušteni njihovoj volji, jer njih ima više — njihovih dvije stotine miliona prema naših šesnaest. Ali šesnaest miliona moralno jakih ljudi mogu čuda stvoriti. Oni hoće da nas izoluju, ali narodi drugih zemalja, zemalja na Zapadu, znaju da je ovaj naš otpor i njima itekako koristan. Oni znaju da bi poraz naše zemlje bio poraz Evrope, znaju da bi to bio poraz mira, da bi opet nastala strašna epoha ratova, epoha svjetskog rata čiji se kraj ne bi mogao sagledati i čije se žrtve danas ne mogu predvidjeti. Zato danas narodi na Zapadu neće moći da dozvole da se bilo kakva trgovina učini na naš račun, niti danas ima među rukovodećim ljudima na Zapadu, ni u Americi, ni u Engleskoj, ni u Francuskoj ili drugdje, takvih ljudi koji bi htjeli i koji bi dopustili da dođe do toga da naša zemlja bude prepuštena sovjetima. Dokaz za to je i u tome što zapadne zemlje pomažu danas našu zemlju materijalno bez ikakvih uslova, što nam daju pomoć bez obzira na to što smo mi komunistička, socijalistička zemlja, što ne traže političke koncesije. Oni su i zbog sebe dali i daju nam pomoć. Prema tome, drugovi i drugarice, mi ne treba da se bojimo prijetnji, jer smo mi sastavni dio čovječanstva koje želi mir i koje će se boriti za mir, ako bude trebalo, s oružjem u ruci. Eto, drugovi i drugarice, toliko sam htio da kažem kao odgovor na klevete, prijetnje i psovke Molotova u Varšavi. Biće, vjerovatno, još takvih govorančija, jer njihov radio i štampa ne prestaju s napadima protiv nas. Oni imaju ogroman propagandni aparat i oni ga koriste protiv nas u prvom redu, ali nam tim svojim propagandnim aparatom nisu mogli ništa naročito naškoditi, nisu mogli postići ništa protiv naše istine, kojom mi odvrćamo njihovoj propagandi, jer se istina ne da tako lako savladati. Miroljubivo čovječanstvo je na našoj strani i mi smo zahvalni svim miroljubivim ljudima svijeta za podršku koju nam daju. Toliko kao odgovor.

Sada bih htio, drugovi, da se vratim na naše unutrašnje probleme. Kao zemlja koja je izvršila revoluciju

s teškim žrtvama, koja je uspostavila potpuno nov unutrašnji sistem, ukinula u osnovi eksploataciju čovjeka od čovjeka i stvorila sve uslove za mogućni ogromni i svestrani dalji razvitak, mi imamo danas pred sobom još dovoljno teških zadataka. Ja bih se osvrnuo samo na neke. Ja ću kasnije navesti nekoliko primjera i uspjeha koje ste ostvarili vi u Bosni i Hercegovini, ali bih sada kao prvo i bitno dodirnuo pitanje naše dalje izgradnje. Jedna od najvećih naših teškoća u izvršenju započetih radova je nedostatak radne snage. Ja ne bih htio sada da iznosim pojedinosti o tome gdje je uzrok, ali mogu reći da uzrok ne leži samo u tome što smo mi stvorili prevelike planove. Mi smo itekako suzili naše planove, a uzrok je uglavnom u nedovoljnom razumijevanju naših potreba da izgradimo naše osnovne fabrike, kakvo preduzeće, koju željezničku liniju ili put. Još nema kod nekih naših ljudi dovoljno razumijevanja. Da vam navedem samo neke primjere. Uzmimo kao prvi primjer šta bismo mi dobili kad bismo što prije izgradili željezaru u Zenici. Nama bi to oslobodilo znatan dio sredstava u devizama za kupovinu sirovina, jer bi željezara u Zenici proizvodila u našoj zemlji stvari koje mi sada moramo kupovati u inostranstvu. Nama bi željezara u Zenici mogla davati ne samo željezo za unapređenje poljoprivrede nego i za proizvodnju industrijskih mašina i drugog. Ona će nam dati željezni lim za stvaranje naše trgovačke mornarice, za stvaranje naše ratne mornarice: ona će nam dati šine za nove željezničke pruge, i mnoge i mnoge druge stvari, — a sve to mi moramo uvoziti iz inostranstva. Međutim, kad mi to ne bismo morali kupovati, mogli bismo taj novac upotrebiti da u inostranstvu kupimo stvari za široku potrošnju, koje su potrebne našim ljudima, da kupimo razna saobraćajna sredstva i druge stvari, a da za to ne tražimo pomoć, što smo morali činiti jer nismo imali sopstvenih sredstava.

Ili uzmimo drugi primjer, recimo kokсарu u Tuzli. Šta će nam ona dati? Daće nam dragocjeni proizvod — koks, koji mi danas na stotine hiljada tona uvozimo iz

inostranstva, jer naše željezare i fabrike ne mogu raditi bez koksa. A koks je kabasta roba, pa je za njega i transport skup, i mi moramo davati ogromne sume deviza. Kad ta koksa bude gotova, ako ona bude gotova ove ili iduće godine, mi ćemo imati deviza da u inostranstvu kupimo umjesto koksa stvari koje će ići u široku potrošnju, i tako ćemo još brže unaprijediti našu zemlju.

Tako je i s mnogim drugim fabrikama koje su nam neophodno potrebne, ne zbog toga da bi naš plan bio izvršen onako kako smo mi kazali, nego zbog toga što je to životna potreba svih nas, svih naših građana i seljaka. Zbog toga mi tražimo radnu snagu za izgradnju tih objekata i molimo da oni ljudi, koji na selu nisu neophodni, dođu tamo gdje su potrebni, da pomognu da se predviđeni objekti što prije izgrade. Taj naš napor u izgradnji, drugovi, trajaće još godinu dana, ali ni u tom vremenu neće biti takav kao dosad. Već slijedeće godine nama će biti lakše, jer nam je najteže bilo kod objekata kapitalne izgradnje. Ali u ovom momentu ja apelujem na vas, na sve naše ljude, da napregnete sve svoje sile da izvršimo predviđene planove koje smo postavili kao cilj, da bismo što prije stvorili i ona sredstva koja će obogatiti naš život, koja će stvoriti ljepše uslove za život našim ljudima.

Drugovi i drugarice, ja neću govoriti o drugim našim krajevima u kojima su postignuti ogromni uspjesi u izgradnji, ali bih samo u opštim potezima podsjetio šta je sve urađeno u Bosni i Hercegovini, jer vi i sami znate šta smo mi, odnosno šta ste vi za ovo nekoliko godina poslije rata stvorili u vašoj republici. Sagrađeno je nekoliko željezničkih pruga, skoro oko hiljadu kilometara širokotračnog kolosijeka, podignuti su razni drugi objekti, tako da će Bosna postati i postaje jedna od industrijski najrazvijenijih naših republika. Ona ima uslova da stvori svoju tešku industriju jer je najbogatija sirovinama, ali mi treba da se staramo da stvorimo i druge potrebne uslove — saobraćajne i druge. Narod Bosne i Hercegovine je za ovih nekoliko godina pokazao veliko razumijevanje za ono što mi tu stvaramo i on sve to što se gradi ima pred

svojim očima. Vi imate danas ne samo nove krovove na obnovljenim zgradama, kućama za stanovanje, školama i drugima, nego isto tako i hiljade novih stanbenih zgrada i škola, veliki broj drugih novih zgrada i čitave nove varoši koje se stvaraju oko velikih preduzeća i fabrika. Ja ne priičem ništa, ali kažem da vi u Bosni i Hercegovini imate sreću što se nalazite na takvoj teritoriji gdje su vam date sve mogućnosti da u najkraćem vremenu stvorite sebi lijep život, život dostojan čovjeka. Samo, mi tu još treba da napnemo svoje mišice, još treba da prolijemo znoj, još treba da radimo. Evo, drugovi i drugarice, to je moj apel, to je želja savezne vlade, to je želja Centralnog komiteta, i ja vam u tom radu, u tom naporu koji vas još čeka na putu stvaranja vašeg boljeg života želim mnogo uspjeha.

Htio bih da kažem nekoliko riječi i o zadrugarstvu. Kada su vlada i Centralni komitet naše Partije preduzeli mjere za donošenje Zakona o radnim zadrugama i drugim zadrugama opšteg tipa, mi smo znali da će pritom biti teškoća iz više razloga, ali nismo mislili da će doći do takvih teškoća koje su se u proteklom vremenu pokazale. Kod nas formiranje novih zadruga i stvaranje zadrugarstva, to jest pretvaranje zaostalih poljoprivrednih gazdinstava u bolja i naprednija, socijalistička gazdinstva ide mnogo teže nego što smo mi to mislili. Ako uporedimo pojedine sektore u privredi, vidjećemo da socijalistički u poljoprivredi stoji na posljednjem mjestu. Ja znam da u tome ima i naše krivice i naših grijeha, i ja ću vam danas o njima otvoreno govoriti, ne tajeći ništa. Evo u čemu je stvar: kad smo stvarali zadruge, mi smo obećavali da će ljudima u zadrugi biti mnogo bolje, da će brže napredovati, da će seljak brže stvoriti bolje uslove života, da će lakše raditi i tako dalje. Mi smo, dakle, gledali malo idealistički. Ali mi smo se prevarili. Prvo i prvo, kad smo stvarali zadruge, mi smo donekle potcijenili i nismo dovoljno uzeli u obzir naše mogućnosti da tim zadrugama damo što im je potrebno za brz i pravilan razvoj, a u prvom redu poljoprivredne mašine. Nismo vodili dovoljno računa o tome da im olakšamo bankovne i druge procedure pri kreditiranju i finan-

siranju. Sve to leži na nama kao naša krivnja i griješka. Ali, da li je to razlog — jer to se može lako ispraviti! — što ljudi koji nisu u zadrugama, pa čak i neki od onih koji su u zadrugama, vrlo lako gube vjeru da je socijalistički način uređenja poljoprivrede nešto korisno? Nije to razlog! Zašto mi nismo mogli dati dovoljno poljoprivrednih mašina, sjemena, đubriva i svega drugog što je potrebno zadrugama i razvoju poljoprivrede? Zato što nam je zid izolacije koji su nam nametnuli rukovodioci Sovjetskog Saveza pričinio ogromne štete, jer nismo mogli na vrijeme da izvršimo plan, nismo mogli na vrijeme izgraditi proizvodnju mašina, nismo mogli izvršiti plan izrade traktora, vršalica i drugih poljoprivrednih mašina, — nego smo morali brže da izgradimo Zenicu, Litostroj i druga preduzeća za izradu mašina-alatljika, da bismo pomoću njih mogli sami da proizvodimo što nam je potrebno. To je jedan od razloga što mi nismo mogli dati mašine i zadovoljiti potrebe poljoprivrede u drugim stvarima. Ali zato ne treba gubiti vjeru: mi danas dolazimo u mogućnost da već možemo davati što je potrebno. Jedan dio uvozićemo iz inostranstva, a i naša zemlja proizvodi sve više traktora. Kad ne budemo morali da dajemo devize za koks, željezo i drugo što možemo sami proizvesti, mi ćemo taj novac dati inostranstvu — da stvorimo seljaku dovoljno sredstava da bi mogao svoju poljoprivredu podići na viši stepen, to jest da bi sa ekstenzivnog mogao preći na intenzivan način obrade zemlje. Sve se to da ispraviti, drugovi i drugarice, i mi ćemo to ispraviti.

Pomenuo bih i neke griješke raznih naših institucija. Naprimjer, naše banke koje kreditiraju seljake imale su ponekad pogrešan stav prema zadrugama pri oporezivanju, pri slaboj ekspeditivnosti itd. Individualni seljak je bolje prolazio, on je mogao da proizvede što je htio i da proda gdje je htio, to jest tamo gdje je skuplje. Zadrugar je, međutim, morao prodati tamo gdje je bilo jeftinije i po nižoj cijeni, pa je, razumije se, na kraju krajeva manje dobio nego inokosni seljaci. I došlo je do toga da je onaj u zadrugi često gledao kako individualni seljak pro-

lazi bolje, umjesto da inokosni gleda kako zadrugar prolazi bolje. Razumije se da takvo stanje ne smije biti i da mi to moramo ukinuti; neka i zadrugar proda gdje hoće i pošto može. Banke nemaju pravo da ga u tome sprečavaju. Osim toga, i sam sistem oporezivanja i planiranja treba izmijeniti. Mi ćemo taj posao izvršiti, drugovi, i već ispravljamo griješke koje su učinjene.

Ali, s druge strane, niko nema pravo da razbija zadruge koje su već stvorene. Mi smo prije godinu i po dana ustali protiv pokušaja da se seljaci nasilno tjeraju u zadruge. Mi nismo htjeli da imamo logor, već slobodne proizvođače u zadrugi. Mislili smo da će seljak, kad bude vidio da onaj ko je u zadrugi prolazi bolje nego on, sam slobodno odlučiti da ode u zadrugu, da bi i njemu bilo bolje. I biće bolje jednoga dana, pa zato pustimo njemu na volju i ne silimo ga. Ali, mi apelujemo na svijest ljudi, da ljudi zapamte da će ovakva privreda, socijalistička privreda, kao neophodno nužna, biti ostvarena kod nas. Nikakvom klasnom neprijatelju mi nećemo dozvoliti da nam razbija zadruge; bez obzira na sve naše demokratske mjere i metode u produbljivanju demokratije, mi to nećemo dozvoliti neprijatelju socijalizma. Za njega zbog takvog rada mi imamo zakone. To ja kažem danas ovdje otvoreno, a u isto vrijeme kažem i onim seljacima u zadrugama i onim inokosnim da u našoj socijalističkoj Jugoslaviji postoji za njih najljepša perspektiva koja se može zamisliti. Mi smo zato povećali i cijene poljoprivrednim proizvodima u otkupu, jer smo smatrali da je nepravilno da seljak radi dan i noć, a da premalo dobija za svoj rad, jer su makaze između industriskih i poljoprivrednih proizvoda bile velike. Seljaci imaju danas već prilično stvari koje je država u njihovu korist učinila. Pored ostalog, mi smo, osim za neke proizvode, obustavili obavezan otkup za neke artikle, jer smo smatrali da kod seljaka treba povećati interes za veću proizvodnju, što se kroz obavezan otkup ne može postići. Kad seljak bude imao mogućnosti da što bolje proda, on će više i proizvoditi razne poljoprivredne proizvode i gajiti stoku. Nama nije stalo do toga da seljaku malo

platimo, a da mi onda više zaradimo, jer mi ne idemo za profitom, jer kod nas danas nema kapitalista. Mi danas dajemo mogućnosti seljaku, dajemo mu stimulans da što više proizvede, jer nam je potrebno što više žita, što više stoke i svega drugog što je potrebno za život naših ljudi. Mi smo danas dali fabrike na upravljanje radnicima, sutra će biti donijet finansijski zakon na osnovu koga će oni sami raspolagati svojim finansijskim sredstvima i od toga koliko budu radili i šta budu radili zavisiće i visina njihove koristi, jer će njihov rad ići u prvom redu u njihovu korist. To znači, ako budu bolje radili, više će zaraditi. To važi, drugovi, i za vas seljake, za naše ljude na selu: ako budete više radili, više proizvodili, više ćete i imati.

Što se tiče zadruga, one su životna potreba za našu socijalističku zemlju i mi se njih ne možemo odreći. Mi ćemo one griješke kojih je kod nas bilo u vezi sa zadrugama ispravljati, ali moram da vam kažem da je bilo griješaka i na vašoj strani. Uzmite za primjer unutrašnji organizacioni sistem u zadrugi. U administraciji je postojao predsjednik, potpredsjednik, evidentičari i čitav niz paušalaca, koji su godišnje dobijali i po 350 do 400 trudodana, dok je radni zadrugar dobijao po 120 ili nešto više. To je nepravilno, drugovi. I taj unutrašnji organizacioni sistem ispravićemo. Neka predsjednik bude potpredsjednik, neka on u ime čitave zadruge kontroliše rad, ali on mora biti u jednakom radnom odnosu sa drugim zadrugarima, a neka se nađe tehničko lice koje će vršiti administriranje i drugo. Uz to je potrebno više unutrašnje demokratije. Pa, mi se, drugovi, borimo protiv birokratije u državnom sistemu, a da dozvolimo da nam se ona uvuče u zadruge! Treba ispraviti nedovoljnu brigu nekih zadrugara za uspjeh zadruge, treba ispraviti pitanje okućnice, pri čemu je bilo griješaka u oba pravca: i premala i prevelika okućnica. To se mora ispraviti, a vi nastojte da zadruge ne slabe, nego da jačaju i da ih bude što više. Razumije se, mi vas ne gonimo da to bude danas-sutra, ali neka ide paralelno sa sredstvima koja ćemo vam stvarati da biste mogli lakše i bolje obrađivati svoju zemlju. Evo to sam htio da vam

kažem danas, jer vas je ovdje većina seljaka. Znajte, drugovi i drugarice, da je ovo vaša socijalistička narodna vlast i da ona prema vama ima ogromne obaveze i dužnosti, ali u isto vrijeme znajte da i vi prema takvoj državi imate svoje obaveze i dužnosti koje se ne mogu i ne smiju izbjegavati. Tako stoji stvar. Ja sam vam rekao istinu u oči i znajte da je uvijek bolje govoriti otvoreno, nego obećavati brda i doline, a ništa ne učiniti. Otvoreno treba reći šta mi možemo učiniti i šta je naša a šta vaša griješka, pa ćemo na taj način lakše izgraditi našu srećnu i bolju sutrašnjicu.

Htio bih da dodirnem još jedno pitanje, pitanje demokratizacije u našoj zemlji. Mi smo, kao što znate, otkako je došla ta đavolska rezolucija uspjeli da se malo otarasimo tih njihovih metoda koji su se postepeno i kod nas bili prilično uvriježili u našem unutrašnjem životu. Vidjeli smo da nećemo daleko doći na taj način. Htjeli smo da bolji život koji gradimo bude stvoren još ovoj generaciji i počeli smo sprovoditi demokratizaciju po svim linijama. Jedan od najmarkantnijih primjera je decentralizacija koja je sprovedena i sprovodi se u našoj zemlji. Već sam organizacioni oblik naše zemlje nalaže da idemo ka decentralizaciji i široj demokratiji u pogledu upravljanja. Dalje, mi smo preduzeli čitav niz vrlo oštih mjera protiv stvaranja birokratije. Mi nećemo da u tom pogledu dođemo na isti stepen na koji je došao Sovjetski Savez. Kod nas, istina, ne može biti nekoliko miliona birokrata, ali je moglo biti nekoliko stotina hiljada koji bi se popeli na grbaču naroda. Mi to ne možemo dozvoliti i počeli smo smanjivati naš državni aparat, da bi bio što produktivniji i što manji, a da oni ostali iz njega idu u proizvodnju.

Mi smo radeći u tom pravcu donijeli neke nove zakone, među kojima i nov Krivični zakon. Vi ste čitali svakako i referat koji je podnio drug Ranković na Četvrtom plenumu CK KPJ. I on mnogo kazuje o našoj težnji i djelima na putu demokratizacije u našoj zemlji. U vezi

s tim desilo se ono što se moglo očekivati i što smo mi očekivali: da mnogi ljudi iz krugova reakcije govore da smo mi donijeli i donosimo te zakone i mjere zato što su nas Amerikanci pritisli. Nije, drugovi, niko ni pokušao da nam nametne svoju volju u tom pogledu, ni na taj način što bi tražio da mi nešto mijenjamō u našem unutrašnjem životu. Ne, oni to nisu ni pokušali, a da su i pokušali, ne bi u tome uspjeli, i zato se u naše stvari ne upliću. Međutim, ako nas naša reakcija ometa u našem radu i misli da može zloupotребiti naše nove mjere demokratizacije, pa čak pokušava da nam razbije i zadruga, pokušava da rovari i tako dalje, ona će u svakom slučaju naići na odgovarajuće mjere. Ja mislim da u našoj zemlji svaki čovjek može da kritikuje ono što je nepravilno; kad ste vi vidjeli da mi nismo pozivali na odgovornost ako se desila neka nepravilnost i ako smo mi za to saznali? Bilo je slučajeva da su se ponegdje organi naše vlasti suviše osilili, ali vi znate da smo mi preduzeli odmah oštre mjere protiv takvih ljudi i da su te mjere bile efikasne. Mi, dakle, nismo sproveli demokratizaciju zato da bi se sada pustilo da se razulare sve strasti koje mogu da ugroze izgradnju naše socijalističke zemlje.

Na Zapadu ima ljudi koji kažu da bi sada, kad smo već učinili to i to na putu demokratizacije, trebalo da dozvolimo i stvaranje više partija, odnosno više političkih stranaka, da više ne bude jednopartijski sistem — jer je to po njihovom shvatanju diktatura. A mi kažemo da oni ne razumiju našu zemlju i da neće da shvate da bi kod nas uvođenje nekih novih političkih stranaka bilo isto što i htjeti razbiti našu zemlju, jer ko će, drugovi i drugarice, stvoriti te nove političke stranke? Zar bivši reacionari i korteši, zar njima dati legalne mogućnosti da razbiju ovo što smo mi s toliko žrtava, krvi i napora stvorili? Mi imamo u tom pogledu ogromne obaveze pred našim narodom. Mi smo u ovom ratu stvorili jedinstvo naroda u našoj zemlji, riješili smo nacionalno pitanje kako ga nikad ne bi mogla riješiti nijedna partija, i mi sad ne bismo

mogli dozvoliti da se kroz te razne nove stranke raspiruju nacionalni šovinizam i političke strasti, da se time razbija jedinstvo naših naroda. Vi vidite, drugovi i drugarice, od kolike je ogromne važnosti za nas danas to što kod nas nema nacionalne mržnje, šovinizma i sukoba između Srba i Hrvata i drugih naroda. Evo i ovdje su danas mogle doći i došle su skupa razne naše narodnosti da razgovaramo o stvarima koje se tiču svih nas podjednako. Danas nema kod nas nijedne nacije koja bi imala dominirajući položaj u pogledu upravljanja drugim narodima, danas su kod nas svi narodi ravnopravni i svako je gospodar sam na svome. Zašto su onda potrebne mnoge partije? Mi imamo Narodni front, u kome su zastupljeni svi narodi naše zemlje, svi trudbenici naše zemlje i svi oni koji vole ovu našu zemlju i žele da se u njoj gradi i izgradi socijalizam. Mi ne možemo dozvoliti da se sada u ovom periodu, koji pretstavlja najtežu epohu čovječanstva, na taj način slomi kod nas ono što smo stvorili, i zato kažemo tim zapadnjacima da se varaju ako misle da je demokratija samo ondje gdje ima više partija. Jer, mi vidimo šta se dešava u tim zapadnim zemljama gdje ima više stranaka: vlade se stalno mijenjaju, država slabi i ne ide ni koraka naprijed.

Uostalom, i u toj njihovoj demokratiji ne dozvoljavaju nikome da govori protiv države. Zar se ne odnose često razni demonstranti s krvavim glavama u bolnice? Uzmite samo primjer Francuske i Italije, a i drugih zemalja. Nijedna zemlja, dakle, pa ni ona sa tom zapadnom demokratijom, ne dozvoljava da se ruši njen unutrašnji poredak. I mi zato imamo prava da organizujemo odbranu našeg unutrašnjeg poretka onako kako mi smatramo da je najpravičnije. Demokratija nije stvar dekreta — to je stvar svijesti građana. Što više svijesti i manje neprijatelja socijalizma — utoliko će i naša demokratija rasti; ona će rasti u srazmjeri sa jačanjem svijesti naših ljudi. Mi nećemo otstupiti od tog svetog cilja da stvorimo istinski demokratsku socijalističku zemlju s istinskom demokra-

tijom. To je naš cilj i mi ćemo to ostvariti, a naši građani treba da nastoje da nam u tome pomognu.

Čestitam vam, drugovi i drugarice, još jedanput ovaj veliki praznik i želim da i u daljoj izgradnji, u daljim svojim naporima, imate najveće uspjehe.

Živjela naša Federativna Narodna Republika Jugoslavija!

Živjela Narodna Republika Bosna i Hercegovina!

27 jula 1951

ZADATAK SOCIJALISTIČKE DRŽAVE JESTE DA VODI BRIGU O LJUDIMA

(Govor na Drugom kongresu Saveza sindikata Jugoslavije)

Drugovi i drugarice,

Dozvolite mi prije svega da pozdravim ovaj vaš Drugi kongres sindikata Jugoslavije i da se izvinim što nisam mogao prisustvovati otvaranju Kongresa, jer sam, kao što ste iz štampe vidjeli, bio skoro na sasvim drugom kraju naše zemlje, gdje sam prisustvovao jednoj važnoj proslavi naše Narodnooslobodilačke borbe. Ali, ja sam svakako imao namjeru da dođem na Kongres, jer sam smatrao da je to moja dužnost, pošto je to Kongres trudbenika naše zemlje koji grade socijalizam. Zato bih i ja ovdje htio da kažem nekoliko riječi, iako su mnogi diskutanti i referenti vjerovatno već obuhvatili cjelokupan rad sindikata, iznijeli ogromne uspjehe naših trudbenika u periodu od prošlog Kongresa do danas i obuhvatili mnoge nedostatke koji još postoje u radu naših sindikata i trudbenika. Razumije se da pritom neću moći da izbjegnem da ne ponovim mnoge stvari koje ste vi već iznijeli.

Smatram da je ovaj Kongres od ogromne važnosti za dalji rad i razvitak naše zemlje, za dalji rad na izvršenju naših neobično teških i mnogobrojnih zadataka, jer se rad ovog Kongresa odvija u vrijeme kad smo mi takoreći došli blizu završetka našeg Petogodišnjeg plana. Razumije se, još je čitava godina dana pred nama do njegovog za-

vršetka, ali osnovno smo prebrođili, najteže smo izvršili. No, nemojte misliti da sada u toku tog perioda od godine dana i nešto više nećemo morati da napregnemo sve svoje snage da bismo ostvarili to što smo planski predvidjeli, da bismo stvorili osnov za dalji razvitak naše zemlje, za ostvarenje socijalizma u našoj zemlji. Mi smo u tom periodu, baš u godini kada je održan vaš prvi kongres, imali vrlo tešku situaciju; dogodile su se nevjerovatne stvari, bili smo napušteni od onih s kojima smo u ratu zajednički prolivali krv protiv zajedničkog neprijatelja, protiv fašističkog okupatora. I ne samo da smo bili napušteni od njih, nego su nas oni htjeli izolirati od cijelog svijeta. Međutim, uspjeli su da nas izoliraju samo od onih zemalja u kojima su oni i danas. To je bilo teško iskušenje za našu radničku klasu, za naše narode, za naše trudbenike u zemlji uopšte. U tom periodu stavljeno je na probu ono jedinstvo, ona monolitnost koju smo stvorili u toku Narodnooslobodilačke borbe. I u tom iskušenju naši narodi su još jedanput potvrdili da je njihovo jedinstvo nesalomljivo i da nikakva sila na svijetu, pa ni rukovodioci Sovjetskog Saveza, nije kadra da razjedini naše narode, da unese razdor u redove naše radničke klase, da unese razdor u redove naše Komunističke partije, — jednom riječju, da unese razdor među narode naše zemlje.

Drugovi i drugarice, kad smo ostali osamljeni, šta smo preduzeli mi koji se nalazimo na čelu države, gdje nas je narod postavio, da prebrođimo tu tešku situaciju? U prvom redu, razumije se, mi smo se obratili trudbenicima naše zemlje i dobili smo punu podršku naše radničke klase, naših radnih seljaka i svih patriota nove socijalističke Jugoslavije. Tu je u prvom redu odigrala ogromnu ulogu jedinstvena monolitnost naše Komunističke partije. Mi smo baš blagodareći tome izdržali jedan od najvećih i najopasnijih napada na našu zemlju, napad koji nije bio manji od fašističkog oružanog napada, jer se ovog puta radilo zaista o uništenju svih tekovina naše Narodnooslobodilačke borbe. Samo zahvaljujući visokoj svijesti naših trudbenika, naše radničke klase i naših naroda objedinje-

nih u Narodnom frontu, mi smo izbjegli toj opasnosti. Razumije se da taj period od prošlog Kongresa do danas nije bio lak. Mi nismo mogli onim tempom da idemo naprijed kako smo zamislili još prije nego što smo došli u sukob sa Sovjetskim Savezom i drugim istočnim susjednim zemljama. Morali smo koječega da se odrekemo, nismo mogli da podignemo standard života kako smo zamislili, jer kad smo bili u borbi naša je jedina misao bila da ćemo — kad se ostvari taj prvi, oružani dio revolucije, — moći iza toga odmah postepeno pokazati blagodeti novog socijalističkog sistema i polagano podizati standard života, da ljudima lakne poslije ogromnih ratnih napora i onoga što su trpjeli već daleko prije uslijed nevjerovatno svirepe eksploatacije radničke klase i radnog naroda uopšte u staroj Jugoslaviji. Nažalost, to nismo mogli odmah, ali smo činili sve što smo mogli da ljudi ne bi suviše osjetili taj ogroman teret koji je na našim leđima. Dakle, briga narodne vlasti u našoj zemlji bila je koncentrisana u prvom redu na to da radnička klasa lakše izvrši svoje zadatke i da dobije ono što je njena fizička potreba, da bi te ogromne napore mogla izvršiti.

Razumije se, drugovi, mi smo u tom periodu imali mnogo raznovrsnih teškoća subjektivnog karaktera. Kod nas je, naprimjer, 1 700 000 stanovnika manje nego što je bilo prije rata. To je jedan ogroman dio trudbenika, fizički zdravih ljudi koji bi mogli, da su ostali živi, doprinijeti našim naporima. Dakle, pokazalo se kod nas poimanje radnih ljudi. A naša zemlja je agrarna, i to još zaostala agrarna zemlja sa, neću reći nikakvom, ali vrlo slabom industrijom. Otkuda je onda mogao doći priliv novih radnika u vrijeme kad obnavljamo stare i gradimo nove fabrike? Sa sela. Dobili smo ljude sa seoskim sitnosopstveničkim shvatanjem, sa svim onim negativnim pojavama o društvu i zajednici koji su ostali kao naslijeđe iz starih vjekovnih tradicija. Prevaspitati te ljude nije lak posao. Osim toga, kod mnogih od tih ljudi dolazilo je ponekad, u najtežoj situaciji, do izražaja i to nerazumijevanje, tako da smo ostali bez radne snage u rudniku ili na građi-

lištu kad je bila najpotrebnija. Evo i sada, čak i ove godine, sada kad smo na pragu zime, imamo velikih teškoća, jer su radnici iz nekih rudnika otišli na selo da beru kukuruz i druge plodove zato što im se na selu plaća itekako bogato, više nego u rudniku, jer dobijaju od 500 do 1 000 dinara dnevno. Razumije se da taj radnik nije toliko svijestan da bi znao da nije važno da li će on tamo zaraditi 1 000 dinara ili u rudniku 300 do 400 dinara, nego da je važno da on bude na svom radnom mjestu koje mu je određeno u našoj društvenoj zajednici, i da tu treba da dâ ono što je ljudima potrebno, da dâ ogrev i drugo. Ali šta ćete, on više vodi računa o ličnim potrebama, jer mi još nismo postigli takvo vaspitanje kod jednog dijela onih naših trudbenika koji su do juče bili na selu i koji su još vezani za selo, koji jednom nogom još stoje u selu, a drugom su u fabrici, rudniku ili na gradilištu. Mi još nismo postigli da oni budu toliko svijesni da prije svega daju zajednici, već uvijek misle više na svoje lične interese, jer oni odvajaju svoje lične interese od interesa zajednice. To je, drugovi, jedna od osnovnih naših teškoća.

Druga naša osnovna teškoća u tom periodu, koja još ni danas nije savladana, bilo je pitanje stručnosti naših kadrova u preduzećima, u našoj mladoj industriji koja se bujno razvija, jer mi maksimalno ulažemo napore da što prije stvorimo temelje naše socijalističke države. Ona zahtijeva veliki broj stručnih kadrova, a mi ih nemamo, jer se stručni kadrovi stvaraju decenijama, a ne za dvije ili tri godine. Mi nemamo dovoljno stručnih kadrova, iako se čine i ulažu ogromni naponi da bi se što prije i što više stvorio dovoljan broj, ili, bolje reći, toliko da bi bilo moguće da pustimo u pogon nove fabrike i nova preduzeća. Sa stručnim kadrovima mi ćemo vjerovatno imati teškoće još čitav niz godina, možda i deset, jer stvaramo i podižemo sve nove i nove objekte, nove i nove fabrike — a u tim fabrikama biće sve komplikovanija produkcija, sve komplikovanije mašine. Zato će, vjerovatno, biti još tih teškoća.

Posljedice pomanjkanja visokostručnih manuelnih radnika, fizičkih radnika, pa i srednjih kadrova, imaju ponekad za rezultat slabu produkciju. A mi se danas nalazimo na takvoj etapi našeg unutrašnjeg razvitka da se već gleda i na kvalitet naše produkcije. Razumije se da je u prvom redu dužnost sindikata da neprekidno upućuje naše ljude, da im objašnjava od kolike je ogromne važnosti poboljšanje kvaliteta produkcije. Jer i danas, a sutra još više, i svakog dana sve više, kad se razvije naša proizvodnja u novim fabrikama, doći će i do konkurencije između naših fabrika. I, fabrike i radni kolektivi koji u njima rade moraće da brinu kako da plasiraju svoje produkte, da bi mogli imati onaj višak koji se nekad zvao profit, a koji će sada velikim dijelom ići na promjenljivi dio plata, to jest u njihovu sopstvenu korist. Radi toga će morati da se trude da postignu bolji kvalitet produkcije. Zbog nedovoljnog broja stručnih kadrova nama kvalitet još strada, ali se to danas već može i mora poboljšati.

Dalje, drugovi, kad smo kod problema kadrova, kad smo kod brige o vaspitanju ljudi, treba uvijek imati na umu da tu sindikati imaju ogromnu ulogu. Ja sam čuo tri druga koji su učestvovali u diskusiji, čuo sam kako rade njihove sindikalne organizacije. To je pravilno. Svestrano vaspitanje — jer naš trudbenik nema još dovoljno vremena za pohađanje škola, — a ranije, u starom sistemu, nije imao ni mogućnosti da dobije ono elementarno, osnovno znanje koje je potrebno jednom kulturnom čovjeku. Ali taj nedostatak mora da se nadoknadi putem vaspitanja i preko sindikata, tako da se našem trudbeniku daje i pomalo teoretskog znanja i elementarnog znanja koje je potrebno čovjeku. Naročito stavljam na srce sindikalnim funkcionerima da ne smiju nikad zaboraviti da danas u socijalističkoj Jugoslaviji sindikati treba da budu škola socijalizma, da oni treba da pripremaju kadrove za našu Komunističku partiju, koja rukovodi. A šta to znači? To znači pripremiti nove kandidate i članove za Partiju, znači podizati na najviši stepen svijest ljudi i saznanje o njihovoj ulozi u postojećem društvenom poretku — o tome da oni

samopožrtvovano treba da daju sve od sebe, da budu svugdje prvi i uvijek tamo gdje je najteže.

Drugovi i drugarice, kad je riječ o brizi za naše kadrove i naše trudbenike uopšte, onda, razumije se, na prvo mjesto dolazi briga o materijalnom obezbjeđenju naših trudbenika, o tome kako živi i da li može da živi pojedinac. Ne treba uvijek gledati samo masu, već treba vidjeti svakog pojedinca, treba vidjeti, osjetiti i razumjeti teškoće s kojima se pojedinac bori, treba nastojati da mu se pomogne i mora mu se pomoći. Dužnost je sindikalne organizacije da o tome takođe vodi brigu. Razumije se, osnovnu brigu treba da vodi država, vlast — jer ovo je socijalistička država i ona nema drugog zadatka, ona nije neka nadgradnja društva, nego je postavljena za to da vodi brigu o ljudima i da maksimalno pravedno raspolaže postojećim datim sredstvima koja poboljšavaju i uljepšavaju život ljudi. Sindikati su tu da vode brigu da se to primijeni svugdje i da se tako postupi. Briga o kadrovima je osnovna stvar, koju u socijalističkoj državi kao što je naša ne smije nikad niko da zaboravi.

Drugovi i drugarice, kad govorimo o zadacima koje imamo pred sobom, moramo imati pred očima i odnos naših ljudi, naših trudbenika prema radu i prema fabrici u kojoj rade, jer oni treba da shvate da se odnosi danas iz temelja mijenjaju i da danas, kad jedan trudbenik ode u fabriku da radi, on nije došao u tuđu fabriku, u tuđe preduzeće iz koga neko sa strane vuče korist, nego u fabriku u koju ga šalje društvo, u svoju fabriku u kojoj je takoreći i dio njegovog vlasništva, jer je sve to narodno, sve je to dio svakog pojedinca. Zbog toga on tu treba da radi vodeći brigu o svemu, a prema svakoj stvari, svakoj mašini, materijalu, sirovini i produkciji treba da se odnosi kao prema svome, da čuva i da štedi, da pazi kao da je to njegovo, isto tako kao da je bio kod svoje kuće. Stvari koje proizvodi mora što ljepše da izradi, da budu što bolje i da što više štedi.

Potpuno se iz osnova mijenja odnos naših trudbenika, i mora se promijeniti prema takvim stvarima. Ja sam već govorio o tome da je problem vaspitanja trudbenika koji dolaze sa sela vrlo težak, i najteži, problem koji mora rješavati naša narodna vlast, a u prvom redu sindikati, koji treba da se brinu o njihovom prevaspitavanju, da im objasne da je sada tu njihov dom, da je tu njihova budućnost, da je tu budućnost i njih i njihovih sinova i kćeri, dakle i novih generacija koje dolaze.

Naša zemlja se pretvara u industrisku zemlju, a kroz historiju se pokazalo i praktično se vidi danas u svijetu da je u zemlji u kojoj je industrija više i najviše razvijena i sam standard života viši i najviši, pa i pod kapitalističkim sistemom, jer ni kapitalizam nije mogao izbjeći, kad se radnička klasa domogla svijesti da je ona jedan od glavnih faktora koji stvara, da joj ne dà jedan mali dio da poboljša svoj životni standard. Zato je u raznim zemljama različit i životni standard, već prema stepenu njihovog industriskog razvitka. Razumije se, kapitalizam ne može nikad stvoriti to što mi stvaramo, jer kad bi on to mogao stvoriti, onda ne bi bio kapitalizam. On to ne može stvoriti. Ja moram i vama da kažem ono što sam juče pomenuo na zboru u Rankovićevu — da smatram da je jedina zemlja koja se danas u pravom smislu riječi može nazvati socijalističkom naša zemlja, jer mi nastojimo svim silama da najbolje što možemo primijenimo u praksi nauku naših velikih učitelja Marksa, Engelsa i Lenjina.

Mi smo prvih godina poslije rata, poslije Oslobođilačke borbe, pošli putem da pokažemo na praksi, na djelu, da mi zaista hoćemo da ostvarimo ono što smo kroz borbu imali napisano na svojoj zastavi — socijalizam! A kad je tako, onda, kad s druge strane vidimo kako je u Sovjetskom Savezu, imamo pravo kazati da smo jedina socijalistička zemlja po metodi, po djelima, po mentalitetu naših ljudi, po svemu ako hoćete.

Kakav je odnos u Sovjetskom Savezu prema trudbenicima? . . . Kako se onda može jedna takva zemlja nazvati

socijalističkom u punom smislu te riječi? Drugovi i drugarice, nemojte me shvatiti pogrešno. Ja ne negiram tekovine velike Oktobarske revolucije; one tamo još postoje, iako više ne sve, jer ja ne vjerujem da je moguće da Staljin i njegovi saradnici unište te tekovine. Jednoga dana kazaće ti ljudi: Ne damo dalje!

Kad sam već pomenuo odnos prema trudbenicima, pogledajmo kakvi se nečovječni metodi primenjuju prema trudbenicima u Sovjetskom Savezu. Sude se na dugogodišnju robiju i koncentracione logore ljudi koji nisu dosta svjesni, koji su, recimo, napravili taj prekršaj što su otišli iz neke fabrike ili su zakasnili na posao, oni se proglašuju za neprijatelje. Ne pita se da li je to učinjeno svjesno, hotimično, ili se nehotice dogodilo da je neko zakasnio. Jednom riječju, tamo pokušavaju da prevaspitaju ljude na policijski način, najdrakonskijim mjerama. To nije socijalistički metod i nema sa njim ničeg zajedničkog.

Onda, drugovi i drugarice, kako izgledaju ti trudbenici danas, trideset i više godina poslije velike Oktobarske revolucije? Ima ih i u opancima od like, ima ih i odrpanih, koji, kada dođu u fabriku, izgledaju jadno, kao u nekoj kapitalističkoj zemlji u početku prvobitne akumulacije. A gdje im je ono što su obećali trudbenicima i što su mogli dati da su radili drukčije? Ali ne, oni su pošli drugim putem. Oni nisu pošli putem stvaranja istinskog socijalizma, nego putem državnog kapitalizma najgore vrste, oslanjajući se ne na trudbenike dolje nego na svoj NKVD i na svoje oružane snage. Stvara se kasta koja sada jaše na grbači milionskih masa tih naroda. Ili, zar je to socijalistički metod kako oni rješavaju nacionalno pitanje, iseljavanjem miliona ljudi u Sibir i razne pustinje? Nema tu ničeg zajedničkog sa socijalizmom. Evo, ti metodi pokazuju da ti ljudi ne idu socijalističkim putem. Ali ja nisam rekao, niti mislim reći, da tamo još ne postoje tekovine velike Oktobarske revolucije. Postoje! A kada je tako, onda ne možemo u cjelini kazati da to uopšte nije zemlja socijalizma, to jest da su uništene sve tekovine revolucije, nego da rukovodioci i oni koji su odgovorni nisu socijalisti, jer su skrenuli sa

puta socijalizma, jer na taj način rade na uništenju tekovina revolucije.

Ja bih, drugovi i drugarice, imao mnogo šta da vam pričam o Sovjetskom Savezu, jer, kao što vam je poznato, bio sam prilično dugo tamo. Bio sam u vrijeme revolucije i vidio sam kako su izgledali pod carskim režimom ti radnici i seljaci, a vidio sam ih i u početku 1935 godine kad sam došao u Sovjetski Savez. Izvinite, drugovi, možda će neko pitati zašto nisam prije o tome govorio. Da se razumijemo. Ja sam revolucionar, ja sam komunist!... Ali, ja sam i prije vidio neke stvari koje ne valjaju. Ja sam 1935 godine poslije Sedmog kongresa Kominterne putovao po Sovjetskom Savezu, bio sam i na Uralu, gdje sam za vrijeme rata bio kao zarobljenik, i vidio sam mnoge stvari koje se meni i čitavoj našoj delegaciji iz Jugoslavije nisu sviđale. Vidio sam mnogo i dok sam bio u Moskvi, dok sam tamo radio. Bile su mi poznate mnoge stvari, razgovarao sam s kolhoznicima, vidio sam kad neki kolhoznik hoće nešto da kaže, drugi ga gurne laktom. Sve sam to vidio, istina ne toliko koliko vidim danas, jer danas je čitava stvar otišla mnogo dalje, — ali revolucionarna dužnost mi je nalagala, pošto je postojala jedina zemlja gdje je izvršena revolucija i gdje treba da se stvori socijalizam, da ne mogu voditi propagandu protiv te zemlje, nego da moram voditi propagandu u svojoj zemlji za socijalizam.

I onda nije tu posrijedi samo pomanjkanje smjelosti. Ne! Ja mislim da niko ne može reći da kod nas nema smjelosti. I meni i mnogima od nas bila je u ono vrijeme jedina misao: ne učiniti ništa što bi naškodilo cjelokupnom daljem razvitku međunarodnog pokreta. Ja sam, kao i mnogi, mislio da je to samo prolazna unutrašnja stvar, koja se mora postepeno riješiti. Meni je to nekako bilo malo lakše jer sam bio u Rusiji i za vrijeme carizma i vidio sam kako je sve to užasno i jadno izgledalo. Opravdao sam ih da nisu sve mogli postići, iako je bio prošao već veliki period, više od sedamnaest godina.

Ali poslije toga, i već uoči rata, i meni i mnogima od nas bilo je jasno u čemu je stvar. A naročito nam je puklo

pred očima kad se postavilo pitanje vanjske politike Sovjetskog Saveza i odnosa među državama. Kad se prije rata govorilo da treba popularisati Sovjetski Savez jer je on u kapitalističkom okruženju i tako dalje, kad se govorilo da sve komunističke partije imaju dužnost da pomognu Sovjetski Savez jer je u opasnosti od kapitalističke intervencije — bila je to razumljiva stvar. Ali kakva opasnost prijeti poslije rata, kad je Sovjetski Savez potpuno okružen novim zemljama, kad su počele da se uspostavljaju narodne demokratije, nove socijalističke zemlje (za koje ja neću reći da su to sada, izuzev naše zemlje), ali onda su išle tim putem i Čehoslovačka, i Mađarska, i Rumunija, i Poljska, i Bugarska i Albanija? Sada u tim zemljama vrši uticaj onaj ko hoće da uništi zemlju socijalizma, našu zemlju. Ali njima nisu potrebni saveznici, već potčinjeni. Oni su na potpuno pogrešnu osnovu to postavili jer nisu socijalistički rukovodioci, jer je čitav njihov kurs ne socijalistički već imperijalistički. Tu je nama puklo pred očima, i tu smo mi raskrstili s njima. Oni su nam prijetili već 1948. I u ratu su nam kuću podupirali odozgo. Prijetili su nam i prije i kasnije otvoreno, a prijetite nam i danas. Pa neka prijetite, mi ćemo ići svojim putem.

Drugovi i drugarice, kao što već rekoh, nama nije tako lako. Ne daju oni nama mira. I ne samo da se kod njih vodi propaganda putem radio-stanica i putem štampe, koja se ubacuje u našu zemlju, nego se protiv nas radi i vrbovanjem ljudi, špijunskim, diverzantskim i drugim akcijama. Ja ću vam ovdje dati neke cifre, da vam bude jasnije o čemu se radi i šta su oni htjeli učiniti od nas i postići, daleko prije nego što je došlo do sukoba i rezolucije Informbiroa. Zar ih mi nismo prije stalno hvalili kako nam daju pomoć, iako nam je nisu davali? Naša strpljivost bila je beskrajna i niko nema prava da nam prigovori da smo se zaletjeli, da smo nešto nepromišljeno učinili, kad smo rekli: Stop, dosta je!

Ovih dana vodi se u Beogradu proces na kome se otkrivaju čudovišne stvari. Ovako stoji stvar sa špijunima Sovjetskog Saveza u Jugoslaviji. Prije rezolucije bilo

je 1 020 zavrbovanih agenata. Već u toku rata, a naročito, prvih godina poslije rata, bilo ih je u znatnom broju u »bratskoj sojuznoj Jugoslaviji«. Ne, neće oni »sojuznu« Jugoslaviju, nego hoće da pomoću špijuna tu sjednu i da špijuni — guverneri vladaju našim narodom, takvim divnim narodom koji je na ovom parčetu zemlje vjekovima proli-vao krv. Prije rezolucije bilo ih je, dakle, 1 020, a poslije rezolucije još 230, dakle 1 250 lica zavrbovanih za špijune iz redova naših građana.

Šta znači zavrbovati? Uхватiti neku slabu stranu čovjeka, a tu su bili majstori, napiti ga ili ga privoljeti na ovaj ili onaj način, zatim donijeti akt i — potpiši! Ako ne učiniš tako, ti znaš šta te čeka: smrt. Ljudi se boje smrti, a naročito ovakvi ljudi koji su zavrbovani. Hrabri i čestiti ljudi niti se daju vrbovati, niti se boje smrti. Mađari su zavrbovali 153 špijuna; od toga prije sukoba svega 10, a 143 poslije. Bugarska je zavrbovala 275, i to poslije rezolucije. Dakle, Dimitrov nije dao da se vrbuju agenti, jer je istinski mislio da dva bratska naroda na Balkanu budu ujedinjena. Albanija je takođe vrbovala, samo poslije rezolucije, jer smo i s njom imali prije najbolje odnose. Za Rumuniju 19 zavrbovanih, a prije rezolucije jedan. Čehoslovačka 36 zavrbovanih — poslije rezolucije 6, a druge prije rezolucije. Dakle, svega 1 932 agenta, od kojih prije rezolucije 1 055, a 877 poslije rezolucije. To su cifre koje daju sliku »prijateljskih osjećanja« tih rukovodilaca prema našoj zemlji.

I bjelogardejci su tu. Kod naših organa bezbjednosti evidentirano je oko 7 390 bjelogardejaca koji su služili kao informatori sovjetskih organa u našoj zemlji. Od toga mi znamo da je bilo potpisalo obavezu njih 300, a drugi su to radili iz velikoruskih osjećanja. Dakle, svega je do rezolucije bilo 8 445 lica kao špijuna kod nas. A mi smo sudili svega 165. Pitaćete a zašto nismo više sudili? To bi bili suviše grandiozni procesi, kad bismo sve tjerali na sud. Mi nismo išli tim putem. Mi smo naše ljude, koje je prije bilo moguće razumjeti, — jer su ih varali govoreći da dužnost i vjernost prema Sovjetskom Savezu, prvoj zem-

lji socijalizma, nalažu da potpišu i da budu vjerni prvo Sovjetskom Savezu, pa onda svojoj zemlji, i to zato da bi pomogli rukovodiocima Jugoslavije da lakše savladaju klasne neprijatelje — mi smo te ljude pozivali i kazali im da su razriješeni svih tih obaveza i da paze ubuduće, a da ih niko ne može ubiti, jer u zemlji vlada pravda i sud. Mnoge smo pustili, a mnoge smo istjerali iz naše zemlje. A kad su se oni počeli buniti što tjeramo njihove ljude, rekli smo: Evo vam ih, nosite ih! Mi ih nećemo, ali ne damo da mute u našoj zemlji, da naša zemlja bude prepuštena špijunima!

Ali, drugovi i drugarice, kad bi bilo samo to što sam ovdje nabrojio. Mi imamo dovoljno podataka da se čitavi špijunski centri stvaraju oko naše zemlje od strane rukovodilaca Sovjetskog Saveza. Ima takvih 35 špijunskih centara samo Sovjetski Savez, 12 ima Mađarska, 17 Bugarska, 9 Albanija, 13 Rumunija i 12 Čehoslovačka. To su špijunski centri koji imaju 402 rukovodioca. To nije malo, drugovi i drugarice, ali to nije sve. Oni šalju u našu zemlju i razne diverzante koji svakog časa prelaze granice i od čijeg oružja tamo padaju naši ljudi. To uglavnom rade ti špijunski centri. Dalje, oni ubacuju kod nas informbirovsku literaturu u kojoj nas napadaju i kleveću, šalju tu literaturu putem balona, koje vjetar nosi, i raznim pošiljkama za nas koje idu iz Njemačke i Austrije na trgovačkoj osnovi. Stavljaju to u flaše koje bacaju u vodu; ali time ništa neće postići, jer mi te flaše hvatamo, pa flaše upotrebimo, a ono bacamo. Na sve moguće načine pokušavaju, ali im je sve to badava.

Međutim, to daje sliku o tome šta smo mi izgubili kad smo se s njima posvađali. Ništa time nismo izgubili i sreća je za naš narod, za našu zemlju i za međunarodni radnički i revolucionarni pokret, za napredni pokret uopšte što smo se mi na vrijeme trgli i otrgli, i sada sami stvaramo istinski socijalizam. Sami ćemo nastojati i da pokažemo šta može ovakav sistem dati ljudima: da im zbilja može dati život dostojan čovjeka.

Ja neću, drugovi i drugarice, govoriti danas o incidentima jer smo o tome nedavno govorili. Toga ima vrlo mnogo, ali to nas neće preplašiti i izbaciti iz takta.

A sada bih se ponovo vratio na nas same, na dužnosti koje stoje pred nama.

Usljedi svih tih opasnosti koje nam prijete izvana, od informbirovskih zemalja, potrebna je maksimalna budnost naših trudbenika po preduzećima. Ja nisam ovdje rekao da smo mi otkrili i pohvatali sve špijune. Vjerovatno nismo. Neke smo uhvatili, napipali, ili čekamo momenat, a neke još možda nismo ni napipali, ali vi ste tu da nam pomognete, da pazite na to, da čuvate svoja preduzeća, da čuvate svoje tekovine i svoju zemlju, jer je to dužnost svakog od vas. I to je vrlo važno, drugovi, — ta revolucionarna budnost! Ja sam u posljednje vrijeme više puta rekao da je kod nas još u velikoj mjeri potrebna oštrina revolucionarne budnosti, jer smo mi zemlja revolucije u kojoj se društveni sistem mijenja. Jer, mi još nismo likvidirali klasnog neprijatelja — ne u staljinskom smislu: glave poskidati ili u Sibir poslati, uništiti ih kao neprijatelja — nego na svoj, bolji i čovječniji način. Mi smo ih prvo razvlastili, predali smo njihovu imovinu u ruke društvene zajednice. Ako hoće da rade, mogu živjeti, a ako neće, mi im nismo krivi. Doduše, mnogi se bave špekulacijom, ali to neće dugo raditi. Mi smo našli drugi metod. Malo smo mi u našoj Revoluciji zatvarali ljude, samo one najglavnije. Ali mi još nismo s neprijateljima završili, još nismo završili zbog toga što smo se prevarili misleći da su oni digli ruke od svega. Međutim, čim smo mi malo poboljšali naše odnose sa Amerikom, Engleskom i zapadnim zemljama uopšte, njima je to dalo moralne snage da dignu glavu i da govore da je sada vrijeme da se ponovo pojave, da Amerika treba da uradi to i to, da treba da nam stavi nož pod grlo, da treba uvesti višepartijski sistem, jednom riječju — da treba sve da se vrati na staro. Tu se oni ljuto varaju. Nikada toga više neće niti može biti. A da bismo takve ljude otkrivali i povelili o njima računa, moramo biti budni, moramo ih pratiti u njihovom antinarodnom

i nedozvoljenom radu. Naša revolucionarna budnost mora biti usmjerena i u drugom pravcu, ne samo prema Istoku nego i u pravcu izvjesnih reakcionarnih krugova na Zapadu koji ne žele dobro našoj zemlji i koji pokušavaju putem propagande i putem štampe da nas ometaju. Ne smijemo se dati zavarati.

Drugovi, mi smo danas uspjeli, blagodareći pravovremenoj orijentaciji, da uspostavimo sa skoro svim zapadnim zemljama najbolje odnose: trgovinske, političke, kulturne i druge. Mi imamo mnogo stvari u kojima možemo zajednički sarađivati. Ali ima jedna stvar na kojoj ne možemo sarađivati, — a to je stvaranje novog sistema kod nas. Tu ne možemo zajednički sarađivati, jer oni ne vole taj sistem, već svoj. Neka im bude! Ako njihovim radnim ljudima i uopšte većini naroda to odgovara, neka tako bude, mi se u to nećemo miješati. Nama odgovara ovakav sistem i mi ćemo ovakav sistem i ostvariti. Ali saradnja sa zapadnim zemljama korisna je i njima, a i nama, jer tom saradnjom možemo lakše savladivati teškoće koje imamo.

Ja neću sada detaljnije ulaziti u to u čemu je sve ta saradnja. Mi smo dobijali pomoć, ali je nju naša zemlja zaslužila i u toku rata i poslije rata. Mi ćemo i dalje ići tim putem saradnje sa svim zemljama koje imaju sa nama dodirnih tačaka u međunarodnim političkim problemima u kojima se slažemo. Naša spoljna politika je principijelna i mi se te principijelne politike nikada nećemo odreći. Osnovni princip naše vanjske politike je da mi određujemo takvu svoju politiku kakva nam odgovara i omogućuje izgradnju socijalizma u našoj zemlji. To je osnovni princip koga se mi držimo!

Eto, drugovi i drugarice, nekoliko riječi o tim stvarima koje smatram da svako od nas, svaki naš trudbenik, treba da zna. Ja želim da vi, odlazeći sa ovog Kongresa, prenesete u mase, u narod, sve ono što ste ovdje na ovom Kongresu pretresali, da upoznate trudbenike sa svim problemima, jer mi ne radimo ništa u našoj zemlji što ne bi smjelo da se zna. Naš karakter je takav da otvoreno govorimo sve, bilo nekom pravo ili ne bilo. Mi govorimo

otvoreno da imamo teškoća i da ih moramo savladati. A u tome mi tražimo od svakoga maksimum zalaganja.

U tom vašem radu — naročito u našim sindikalnim organizacijama, čija je to osnovna zadaća, — u radu na prevaspitavanju naših ljudi, na podizanju na viši nivo klase svijesti naših trudbenika i saznanja o njihovoj dužnosti i njihovim pravima, ja vam želim mnogo uspjeha.

Neka žive trudbenici naše socijalističke zemlje!

Zagreb, 8 oktobra 1951

JOSIP BROZ TITO

BORBA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE
ZA SOCIJALISTIČKU DEMOKRATIJU

I

Drugovi i drugarice,

Šesti kongres Komunističke partije Jugoslavije održavamo u vrijeme kad ima sve manje izgleda da se svijet nađe pred skorom mogućnošću nekog izlaza iz sadašnje napetosti, pred perspektivom nekog razumnog rješenja gorućih međunarodnih problema i pred smanjenjem prilično opasnog stadija ratne opasnosti koja, doduše, danas izgleda nešto manje neposredna, ali je zato u svojoj latentnoj formi sve bremenitija elementima te opasnosti.

Kad se završio svjetski rat potpunom pobjedom nad fašističkim osvajačkim silama, iskrvavljeni i izmučeni svijet očekivao je da će cijena koju je napredno čovječanstvo platilo za tu pobjedu nad silama ropstva i mraka, a kojima se čak i Srednji vek ne bi mogao uporediti, biti dovoljna da se zauvijek izbjegnu takve ili slične katastrofe. Prema tome, narodi su s pravom očekivali da će odgovorni ljudi pobjedničkih zemalja preduzeti sve što je potrebno da osiguraju čvrst i trajan mir, da osiguraju mirnu saradnju među državama i narodima, da isprave nepravde koje su pojedinim narodima učinjene u prošlosti; da uklone elemente koji bi mogli dovesti do novog sukoba, to jest da kod mirovnih ugovora izbjegnu nove greške koje bi duboko zadirale u nacionalne interese bilo kojeg naroda i mogle opet izati fatalne posljedice u budućnosti; da učine sve što je moguće da se donekle nadoknadi šteta i zaliječe rane koje su pojedinim zemljama zadane fašističkim okupatorskim pljačkanjem i razaranjem, - a među takve zemlje spada u prvom redu i Jugoslavija. Takva očekivanja zasnivala su se na realnoj činjenici da je u oslobodilačkom ratu postojala tijesna saradnja i uzajamno pomaganje među svim savezničkim silama koje su se borile protiv fašističke osovine i njenih satelita, bez obzira na različitost unutrašnjih sistema. Tim više ljudi su vjerovali da će i u mirnom periodu biti mogućna saradnja među državama sa različitim društvenim uređenjem, naročito u rješavanju raznih problema koji proističu iz posljedica rata, u pogledu učvršćenja mira u svijetu i mirne saradnje među narodima.

S tim ciljem stvorena je i Organizacija ujedinjenih nacija. Ali je ona do danas mogla da riješi ograničen broj međunarodnih problema, tako da se nisu ispunile nade čovječanstva da će ubrzo nastati vrijeme osiguranog mira i mirne saradnje u svijetu. Naprotiv, nad čovječanstvom ponovo lebdi avet rata. Umjesto proširivanja o produbljivanja saradnje među narodima, mi danas imamo podijeljen svijet na blokove. Odnosi između zapadnog bloka i bloka SSER-a sve više se zaoštavaju u osnovnim pitanjima koja su bila predmet diskusije u Teheranu, Jalti, Moskvi i Berlinu, gdje je u načelu bila postignuta izvjesna saglasnost, iako stvorena na nepravilan in nepravedan način - na račun interesa drugih naroda. Umjesto željena mira, kome neodoljivo teži napredno čovječanstvo, ljudi danas strepe od novog rata, od novih agresija, novih razaranja, novih strahovitih pokolja. Svijet se danas grozničavo naoružava. Troše se ogromna materijalna sredstva za naoružanje, umjesto da se troše za ljepši i sretniji život ljudi, umjesto da se pomognu zaostale zemlje, da se povisi standard života i tako dalje.

/Vse kar je podčrtano, je v knjigi Josip Broz Tito: Referati s kongresov KPJ (ZKJ), DZS, Ljubljana 1978, kakor tudi v starejši izdaji Josip Broz Tito: Govori i članci (1.1.-31.12.1952), Naprijed, Zagreb 1959, izpuščenol/

Jedan neprimjer SSER, naoružava sebe i satelite, da bi cilom postigao svoje ciljeve, da bi držao u potčinjenosti podjarmljene zemlje, prigrabio nove teritorije i podjarmlio druge narode. Drugi se naoružavaju da bi se naopostavila oružana ravnoteža u svijetu, u čemu zapravo postoji opasnost da u budućnosti u zapadnim zemljama dobiju prevlast oni elementi koji bi stvorenom ratom mašinom pokušali otvoreno razračunavanje sa agresivnim sovjetskim blokom i na taj način pretvorili naoružanje i sredstva za očuvanje mira u sredstvo za otpočinjanje novog svjetskog rata, što bi za čovječanstvo značilo katastrofu strašniju od drugog svjetskog rata. Treći, to jest mali narodi - kao na primjer naša zemlja - naoružavaju se da bi se oduprli agresiji, da bi sačuvali svoju nezavisnost, svoj opstanak.

Gdje treba tražiti uzroke sadašnjeg stanja u svijetu, bremenitog ratnom opasnošću? Da li se ovo konfuzno i skoro do bezizlaznosti dovedeno stanje u svijetu moglo izbjeći?

Po mome dubokom uvjerenju ono se moglo izbjeći da se ispočetka prišlo rješavanju međunarodnih problema na potpuno nov način, da su se odbacili stari metodi i forme rješavanja svjetskog problema - na miroljubiv način, s takvom vrućom željom za mirom kakva je postojela u srcima napućenog čovječanstva, s više međusobnog povjerenja, s više odgovornosti pred narodima i historijom, s više riješenosti i volje da se postigne što prije trajan i pravedan mir, s više poštovanja prema interesima i željama malih naroda i tako dalje - umjesto što se već u Teheranu pristupilo rješavanju međunarodnih problema starim metodom velikih sila, metodom da samo one imaju pravo odlučivati o sudbini ne samo pojedinih naroda već svijeta uopće i da mogu dijeliti interesne sfere prema svom nahođenju i ne pitajući države i narode kojih se to tičalo.

Prema tome, jasno je da korijen sadašnjeg stanja u svijetu treba tražiti ondje gdje se on nalazi, to jest u imperijalističkom metodu, primijenjenom u samom početku rješavanja međunarodnih problema još u Teheranu, Jalti, Moskvi i Berlinu za vrijeme rata. Jasno je da je takav imperijalistički način rješavanja međunarodnih problema - da velike pobjedničke sile u ratu izvuku iz pobjede što više koristi, ne samo na račun pobijeđenih već i na račun malih, pa čak i savezničkih zemalja - morao dovesti, kao što se to često događalo u historiji, do sukoba među samim velikim državama, bilo oko podjele plijena i interesnih sfera bilo zbog nezasićenosti u prigrabljivanju tuđih teritorija i porobljavanju čitavih naroda, kao što je to učinio i dalje vrlo grubo pokušava činiti SSGB.

Razumljivo se, kao što se i moglo očekivati, na XIX kongresu SKP(b) u Moskvi sovjetski rukovodioci, od Staljina i Miljenkova pa dalje, svi jednoglasno prebacuju krivnju za današnju međunarod-

nu krizu na zapadne države, a u prvom redu na SAD. Maljenkov pla-
će u svom referatu što su SAD napustile sporazum u Teheranu, Jal-
ti, Moskvi i Berlinu. A mi smo već vidjeli u čemu se sastoji taj
sporazum: da je to bio sporazum o podjeli interesnih sfera - iz-
perijalistički sporazum.

Maljenkov jadikuje nad sudbinom zapadnoevropskih kapitalis-
tičkih zemalja što su, kako on kaže, porobljene i izrabljivane od
Amerikanaca. Pošto je ovo izvalio, Maljenkov je, da bi bar nekako
tu svoju glupost učinio vjerojatnom, izvalio još gluplji cirkuski
vic: "Uzjašu svoje mlađe partnere, pljačkaju ih i porobljavaju...
a uz to govore... prvo vi nas provozajte, a onda ćemo mi vas -
pojhati." U sali, razumije se, nastaje smijeh. Ovaj smijeh će,
svakako, rdavo odjeknuti u Čehoslovačkoj, Poljskoj, Rumunjskoj,
Mađarskoj, Bugarskoj i Albaniji, a da i ne govorimo o djelovima
Avstrije i Njemačke koje je okupirala Sovjetska armija, - dakle
u zemljama koje Sovjetski imperijalisti i pljačkaši već godinama
jašu i ne samo podbadaju gvozdenim namuzama nego i pritišću gvoz-
denom petom. (Aplauz)

Ja razumijem da narodi u Engleskoj, Francuskoj, Belgiji,
Italiji, Holandiji i tako dalje mogu biti nezadovoljni ovim i onim
postupcima Amerikanaca, i ako je nesumnjivo da su njihove, a i dra-
ge zemlje, a to vrlo dobro znaju i moskovski upravljači, dobile
poslije rata milijarde dolara pomoći od naroda Amerike, i da ta
pomoć teče i dalje. S druge strane, mi vrlo dobro čujemo kuknja-
vu naroda iz zemalja koje pljačkaju i porobljavaju sovjetski iz-
perijalisti, pod parolom da drugu zemlju moraju pomagati i jača-
ti Sovjetski savez kao neki navodni bedem zira.

Bijesni što im je izmakao takav mastan zalogaž kao što je
prirodno bogatstvo Jugoslavije, sovjetski imperijalisti optužuju
nas da smo se prodali Zapadu. U svom referatu, koji više liči na
buncanje nego na referat, - jer je u njemu nadroblijeno sve i sva-
šta: i psovke i fraze, i hvalisanje sebe i kućenje drugih, i la-
ži i klevete pokupljene iz starih, već sabačenih, i novijih zalina

propagandnog šljama, - u tom i takvom tobožnjem svom referatu koji je, jednom rijeđu, pravi produkt mozgova opijenih osvajanjima, Maljenkov nas naziva američkim agentima koji rade protiv SSSR-a. On vrlo dobro zna da se mi nismo ni njima htjeli prodati, već smo im pokazali vrata kad smo vidjeli da oni baš i hoće da mi izdamo svoj narod i prepustimo njima našu lijepu zemlju, da je pljačkaju i odvlače sve što je bolje u SSSR. (Dugotrajan aplauz)

Ali badava se ovaj vuk oblači u ovčju kožu, jer time on neće prevariti nikoga; poznamo ga dobro po glasu. Zapjevao je staru pjesmu o svojoj miroljubivosti, samo da bi nekog obmanuo, prikrivši svoje stvarne imperijalističke namjere i uspavao svijet. Suviše nepoštenih stvari isaju na duši sovjetski upravljači, da bi im neko mogao vjerovati. Njihove dosadašnje žrtve stoje kao strašna optužba njihovih nedjela. One su ih udarale žig osvajača! Takvi ljudi ne mogu nikakvom lažnom propagandom zasjeniti savjest čovječanstva. Još do Teherana bilo je mnogo vjere u njih, ali poslije ona se postepeno u nama gasila i sada ih znamo, poznamo njihov pravi lik, poznamo njihove namjere, njihovu licemjernost i beskrupuloznost kad se radi o tome da postignu svoje nepoštene ciljeve.

Nikoga kod nas, pa ni u svijetu, nije začudilo što su u Teheranu, Jalti, Moskvi i Berlinu velike zapadne sile postupile po svom starom, uobičajenom imperijalističkom načinu rješavanja svjetskih problema, ali je za sve one koji su vjerovali u nesebičnost Sovjetskog Saveza, koji su vjerovali u facu da je SSSR zaštitnik malih naroda, bio to prvi moralni udarac, prvi jak osjećaj sumnje u SSSR, u ispravnost politike Sovjetskog Saveza. Od Teherana pa do danas Sovjetski Savez se prikazao svijetu u svojoj svojoj imperijalističkoj veličini. Danas možemo smjelo kazati da je čitava sovjetska međunarodna politika, ako ostavimo po strani obične propagandne trikove kao što je njihova tobožnja borba za mir i drugo, bila takva da je ona u prvom redu doprinijela da dođe do sadašnje napete međunarodne situacije.

Nama nije potrebno nabrajati sve primjere, kojih ima prilično mnogo, da bismo dokazali svoju tvrdnju o imperijalističkom - i to najgoreg tipa - pravcu sovjetske vanjske politike. Uzmimo samo Jugoslaviju i odnos SSSR--a prema njoj. Zar to nije tipičan izraz općeg pravca sadašnje sovjetske vanjske politike? Jasno je da takva imperijalistička politika mora imati svoje posljedice. Ona je iz temelja pokolebala vjeru ljudi da SSSR ima poštene i miroljubive ciljeve, ona je zastrašujuća djelovala na sve narode, sa svojom hegeronističkom težnjom da silom nametne svoju volju i svoje neograničene izrabljivačke apetite drugim narodima. Zar nije ona stvorila od nekada nezavisnih istočnih država, kao što su Čehoslovačka, Poljska, Mađarska, Rumunjska, Bugarska i tako dalje, obične kolonije u srcu Evrope? A da i ne govorimo o porobljavanju baltičkih zemalja još prije rata.

Podvrgavanjem komunističkih partija u svijetu svojoj volji i pretvaranjem tih partija u običan instrument svoje vanjske politike Sovjetski Savez daje moćno oružje u ruke najreakcionarnijim, vatikanskim i fašističkim ratnohušakašim krugovima na Zapadu protiv progresivnih i miroljubivih snaga u svijetu, koji uslijedi takve agresivne sovjetske politike, pod vidom borbe protiv komunizma, nastoje pridobiti neobaviješteni svijet za krstaški pohod protiv socijalizma i svega što je napredno u svijetu. Još više, Sovjetski Savez i sam podvrgava klevetama i nasilješće narode sve one napredne pokrete i napredne ličnosti u svijetu koji neće da se podvrgnu njegovoj volji dok, s druge strane, potajno i javno šuruje s fašističkim elementima i takvom politikom daje potstrebka novom buđenju i jačanju fašističkih snaga u nekim zemaljama.

Mi ne mislimo da je samo SSSR kriv za tu napetu međunarodnu situaciju. Ali, da je Sovjetski Savez u Teheranu, Jalti, Moskvi i Berlinu zauzeo principijelan, socijalistički stav po pitanju rješavanja međunarodnih problema, a ne imperijalistički, čitava međunarodna situacija bi se, ja sam duboko uvjeren, drukčije razvijala i svijet bi danas imao mnogo željeni mir.

Razumije se, mi vrlo dobro znamo da i na Zapadu još uvijek postoje, i postojeće vjerojatno još dugo, najzagriženiji reakcionarni elementi, koji nastoje da iskoriste sadašnje stanje za svoje, svakako ne napredne ciljeve, prikrivajući to raznim političkim i ideološkim parolama. S druge strane, takve reakcionarne i fašističke sile, pod uticajem Vatikana i katoličkih crkvenih poglavara u svijetu, propovijedaju, pod vidom borbe za očuvanje civilizacije i religije, krstaški pohod protiv socializma i komunizma, protiv težnje naroda za slobodom, a naročito se okomiše na socijalističku Jugoslaviju.

Kada mi ovdje nabrajamo grijeha Sovjetskog Saveza u njegovoj vanjskoj politici, mi ne zaboravljamo ni grijeha zapadnih sila, kojih je bilo ne malo u prošlosti, a ima ih i danas, ali je stvar u tome što SSSR radi s velikom bukom i propagandom, i u prošlosti i danas, prisvaja koncept nekog velikog zaštitnika pravde, zaštitnika malih naroda, kule svijetilje naprednog čovječanstva i tako dalje, - a na kraju pokazalo se da je sve to bilo samo blef, da SSSR svjesno ide stariim carskim putem imperijalističkog ekspanzionizma, i to metodima koji su i od zapadnih kapitalističkih sila već razvučeni.

Kazali smo već da jedan od glavnih uzroka sadašnje napetosti u svijetu leži u koncepcijama prihvaćenim u Teheranu, Jalti, Moskvi i Berlinu. Takva jedna koncepcija imperijalističkog karaktera bila je podjela interesnih sfera, koja se uporno zastupa i primjenjuje u svakodnevnoj sovjetskoj vanjskopolitičkoj praksi. Politika interesnih sfera ne vodi računa o volji i težnjama malih naroda, ne traži njihov pristanak. Ona traži da jedino velike sile odlučuju o svim važnijim svjetskim pitanjima, koja tangiraju i sve druge manje naroda, a to znači - što i praksa pokazuje - da je ta koncepcija i po formi i po suštini imperijalistička. Ona je naspoljiva s politikom miroljubive saradnje ravnopravnih naroda: preka tome, ona pretstavlja opasnost za izazivanje novog rata.

SSSR, razumije se, to zna, ali on svjesno produžava kurs takve politike i nastoji da putem svoje propagande i preko propagande svojih informbirovskih agentura i kreatura prebaci krivnju samo na druge. I današnja borba oko Njemačke vodi svoje porijeklo iz takve koncepcije, a da i ne govorimo o mahinacijama sa ugovorom o Austriji. Zar nije danas već svakome poznato kako se u Teheranu krojila sudbina Jugoslavije, čiji su narodi u isto vrijeme potonućima lili krv za svoju slobodu i nezavisnost? Nas nije ni Staljin pitao kako mi mislimo o svojoj sudbini. On je tada dijelio Jugoslaviju na uticajne sfere 50:50 sa jednom kapitalističkom zemljom, koju je on uvijek napadao i danas napada kao takvu. Ali, sazi blažodareći revolucionarnom karakteru naše borbe, našem jedinstvu i nepokolebljivoj volji naroda naše zemlje da ovog puta izvojujemo svoju potpunu slobodu i nezavisnost, ta trgovina u Teheranu ostala je samo pusta želja onih koji su pokušali da trguju našom namučenom i razorenom zemljom. (Aplauz)

Sovjetski Savez je još prije rata, u toku rata, a naročito od Teherana, napustio politiku ne samo zaštite već i poštovanja suvereniteta malih država i poštovanja volje malih naroda. Zašto je on to učinio? On je to učinio zbog toga što je izdao socijalističke principe i pošao putem stare carističke Rusije, putem velikoruskih držvanih interesa, putem imperijalističkih metoda za ostvarenje tih interesa, nastojeći da to zamaskira revolucionarnim interesima međunarodnog proletarijata. Njegova propaganda i propaganda svih njegovih agentura do iznemoglosti prpovijeda vodeću ulogu SSSR-a u progresivnom svijetu i potrebu da se interesima te navodno revolucionarne sile potčine svi drugi interesi, pa i sloboda i nezavisnost malih naroda.

Poslije 1939 godine, kada je pakt sa Hitlerom omogućio SSSR da znatno proširi svoje sfere uticaja prikrabljivanjem čitavih tuđih oblasti i potčinjavanjem dotada samostalnih malih država na Baltiku, Sovjetski Savez je prvi put doživio potpun neuspjeh 1948 godine pri pokušaju da na oprobani način porobi i našu zemlju, novu Jugoslaviju. (Aplauz) On se nadao da će ovog puta dobiti

svih 100% interesne sfere, a ne samo 50%, ali se prevario, jer naši narodi vrlo dobro znaju šta znači nalaziti se u nečijoj sferi interesa, naročito kad se radi o ruskoj sferi interesa. Drugi, već jasno viđan neuspjeh doživio je zbog rata u Koreji, gdje je posredno pokušao da već podijeljene interesne sfere u cjelini riješi u svoju korist putem rata. Ovo je tipičan primjer kako SSSR zamišlja sfere uticaja: prvo, dobiti najprije sporazumom sa velikim silama 50, ili više ili manje procenata sfere interesa, da bi onda morao osvojiti, pa makar i silom, svih 100%. To je njegova oprobana praksa, koja mu je od pakta s Hitlerom do 1948 godine donijela krupne koristi.

Ali su se danas uslovi za vođenje takve politike iz osnova promijenili.

Prvo, ovaj poslednji rat bio je tako strašan udarac za čovječanstvo, da je duboko potresao svijest svih naroda, a naročito onih koji su činili pod nečijim jaramom. Težnja za slobodom, samoupravljanjem i nezavisnošću danas je jača no što je bila ikad u historiji čovječanstva. Danas tali narodi više ne dozvoljavaju da se njihovom slobodom i nezavisnošću zadovoljava apetit neke imperijalističke ajkule. To je najrječitije dokazao naš primjer.

Drugo, do rata su postojale dvije grupacije velikih sila: u međusobnoj borbi oko sfere uticaja jedne su nastojale da zadrže već stečene sfere uticaja druge, fašističke, da ih silom oružja osvoje, ali je u toku rata grupacija fašističkih agresora prestala da postoji. Izgleda da danas SSSR hoće da zamijeni tu grupaciju, odnosno da naslijeđi ako ne sve, ono bar veći dio interesnih sfera bivših fašističkih osvajača. Razumljivo se da pod današnjim uslovima takva politika mora pretrpjeti neuspjeh. Zato danas SSSR uporno propovijeda i zalaže se za sporazum velike petorice. A takav sporazum mi znamo što znači - znači sporazumijevanje na račun malih naroda. Razumljivo se da mi nemamo ništa protiv sporazumijevanju velikih sila, jer od njih u prvom redu zavisi mir i saradnja u svijetu, ali sporazumijevanje samo na bazi Povelje UK i prava svakog naroda na samoopredjeljenje, na bazi ravnopravno-

sti malih i velikih država, na bazi mirne saradnje među narodima i teko dalje. (Dugotrajan aplauz)

Šta može pakt velikih sila donijeti čovječanstvu? Ništa drugo nego stvaranje legalne organizacije velikih sila za podjelu svijeta na vladajuće i potčinjene nacije. On može samo da uništi pravo naroda na samoopredjeljenje i da nas na kraju dovede u novi svjetski rat.

Čemu novi pakt mira, kad već imamo Povelju Ujedinjenih nacija? Za sprovođenje te Povelje treba se boriti, jer je to pakt mira svih miroljubivih naroda, velikih i malih. Da, ali SSSR ne želi pakt velikih i malih: on je samo za pakt velikih, jer ako bude postojao pakt malih i velikih zajedno - diju će kožu onaj veliki krojiti, a kod toga krojenja on se nada dobiti lavovski dio. Njemu treba pakt velikih u kome bi se izbjegla kontrola demokratskog javnog mnijenja. Njemu treba pakt pomoći koga on može da trguje. Još su nam svježja sjećanja i naši će narodi uvijek paziti trgovinu SSSR-a sa Koruskom, Trantom, s našom ratnom štetom, sa interesima naših naroda. (Aplauz)

Sovjetskom Savezu smetaju Ujedinjene nacije, jer zna da kroz njih ne može postići svoje nečasne ciljeve. On nastoji da minira principe na kojima se bazira OUN. On želi da OUN pretvori samo u javnu tribinu za svoje propagandne dezagoške govore, a ne da to bude organizacija kroz koju bi se razvijala međunarodna saradnja i u kojoj bi se rješavala sva važna pitanja današnjice.

PITANJE RATA U KOREJI

Ja sam već naprijed spomenuo da je Korejski rat posljedica imperijalističke politike podjele Koreje na sfere interesa i nježanja u unutrašnje poslove te zemlje. Prema tome, taj rat nema veze sa interesima i zahtjevima korejskog naroda za ujedinjenje i nezavisnost. SSSR je iskoristio svoj uticaj u Sjevernoj Koreji

da bi, gurnuvši Sjevernu Koreju u agresivan rat, prigrabio tuđim rukama i Južnu Koreju pod svoj uticaj. Čineći tu konstataciju, ja nimalo ne zanemarujem odgovornost zapadnih sila, koje su takođe krive za situaciju koja je nastala u Koreji, jer je kao rezultat njihovih sporazumijevanja oko podjele naših interesne sfere i počeo 1950 godine, Korejski rat, koji može da se pretvori u svjetski sukob. Prema tome, ako se želi da uloga Ujedinjenih nacija, njihovo posredovanje protiv agresivnih pokušaja i rad na očuvanju mira budu efikasni, onda se najprije moraju napustiti oni pogrešni metodi u rješavanju krupnih međunarodnih problema koje su velike sile usvojile u Teheranu, Jalti, Moskvi i Berlinu. Naše je mišljenje da Korejski rat treba što prije završiti i omogućiti da korejski narod sam odluči o svojoj sudbini, a Ujedinjenim nacijama dati mogućnost da pri tom spriječe tuđe miješanje.

NERIJEŠENO PITANJE NJEMAČKE I AUSTRIJE

Drugo opasno žarište, koje stalno prijeti da se pretvori u otvoreni rat, jeste neriješeno pitanje Njemačke. To nije samo žarište eventualnog sadašnjeg sukoba između SSSR-a i zapadnih sila, već postoji i dublje, unutrašnje žarište u svijesti i srcu njemačkog naroda, koji je nezadovoljan u cjelini i onom što se već riješilo i kako se riješilo. Slučaj takozvanog Berlinskog mosta i česti sukobi na granici Istočne i Zapadne Njemačke to potvrđuju. Umjesto da su se kroz sedam godina obostrano približila gledišta o tome kako da se riješi njemačko pitanje, ona se sve više odvajaju, sve više prelaze u oblast propagandne borbe. I ovdje treba napustiti stariju politiku rješavanja na bazi interesnih sfera i pristupiti tom pitanju tako da narod Njemačke može sam odlučiti o svojoj sudbini. Drugo, treba izvršiti imperijalističke podjele poljske i njemačke teritorije u korist SSSR-a i riješiti tu stvar tako da poljski i njemački narod imaju očuvane svoje nacionalne interese, jer će se samo na taj način omogućiti i očuvanje mira i mirne saradnje u tom dijelu svijeta. Time hoću da kažem da je ovdje nastala čitava konfuzija zbog imperi-

jalističkog osvajanja poljske teritorije 1939 godine u trgovini s Hitlerom - a u toku pregovora za vrijeme rata saveznici su tu trgovinu manje-više sankcionisali. Mi želimo da njemački narod bude ujedinjen i da sam uređuje svoj unutrašnji život kako mu najbolje odgovara, ali da unutrašnjim demokratskim uređenjem postane jedan od glavnih stubova mira i mirne saradnje, ne samo u Evropi već u svijetu uopće.

Što se to pitanje više zateže, to se u samoj Njemačkoj stvara sve veći jaz - i rješavanje toga pitanja biće sve teže. Prezartome, vrijeme ne radi za olakšanje, već za otežavanje rješavanja njemačkog pitanja i stvara elemente ratne opasnosti.

S njemačkim pitanjem usko je povezano i pitanje državnog ugovora s Austrijom, ali ne u tolikoj mjeri da se ne bi moglo riješiti i prije toga. Austrija se već skoro osam godina nalazi pod okupacijom tuđih trupa. Austrijski narod teži da se što prije otarasi okupacije, da bi mogao slobodno da diše i da se posveti svojem razvitku. Razumije se da to žele i svi miroljubivi narodi. Ali je i ovdje došla u punoj mjeri do izražaja hegemonistička i eksploatorska politika SSSR-a. On nalazi razne izgovore, kao na prizjer pitanje primjene mirovnog ugovora o Trstu, isko pitanje Austrije nema nikakve veze s Trstom. Sve je to samo izgovor SSSR-a da bi što duže mogao pljačkati jedan od najbogatijih dijelova Austrije i držati okupacione trupe u Mađarskoj, Rumunjskoj i tako dalje sa istim ciljem, a i sa ciljem daljeg osvajanja i ugrožavanja nezavisnosti zemalja kao što su Jugoslavija i druge.

PITANJE TRSTA

To je pitanje koje se neposredno tiče Jugoslavije i njenih interesa. Vama je svima poznato kako se stvar oko Trsta razvijala još od proljeća 1945 godine, dok je još trajao rat, kad su naše divizije oslobađale Istru i Slovensko Primorje i oslobodile Trst. Ali, zapadne sile su imale s Trstom druge račune i zahtjevale su

ultimatum da naše trupe odmah napuste taj grad, koji se nalazi na slovenačkoj teritoriji i koji u historiji, do Musolinija, nikada nije bio talijanski. To što je sada u Trstu više Talijana, s jedne strane je rezultat politike bivše austro-ugarske monarhije koja je vrlo rafinirano potiskivala Slovence iz gradova i favorizirala naseljavanje bilo Talijana bilo Nijemaca, a s druge strane to je rezultat svirepe politike fašističkog režima Musolinija, koji je nemilosrdno proganjao Slovence i Hrvate svugdje, a naročito u Trstu i naseljavao hiljade Talijana iz raznih krajeva Italije, a naročito svoje fašističke trabante.

Da je u pitanje Trsta bila umiješana ruka sovjetskih rukovodilaca, u to danas više ne treba sumnjati. I ovdje je riječ o sferi interesa, to jest o podjeli. Vi se svi dobro sjećate kako su draknuli Staljin i njegovi pomoćnici kada sam ja, odmah poslije povlačenja naših trupa iz Trsta, u svom govoru na zboru u Ljubljani, kazao da mi nećemo dozvoliti da interesi Jugoslavije služe kao moneta za potkusurivanje velikim silama. Pogodio sam ih u divac, a oni su nam biježnji kad im neko otkrije karte. Ali danas SSSR više ne radi tačno, već otvoreno, na ometanju da se pitanje Trsta nekako riješi, jer to sve više truje odnose između Jugoslavije i Italije, a rutiniranim smatljivicima to ide u račun.

Mirovnim ugovorom stvorena je Slobodna Teritorija Trsta, čime, razumljivo se, Jugoslavija nije mogla biti zadovoljna, jer je time nastala nesrećna velika nepravda u svakom pogledu. Ali je naša delegacija ipak potpisala Ugovor o miru sa Italijom u želji da se što prije postigne i učvrsti mir, iako su njegove klauzule, ne samo u pogledu Trsta već i u pogledu ratne štete, pogodile interesima naše zemlje.

Pošto se velike sile, zapadne i SSSR, nisu mogle sporazumjeti u pogledu ugovora za slobodnu zonu Trsta, naša Vlada je činila napore da se sa Italijom, između ostalog, sporazumije o tome. Ali, nažalost, zapadne sile su u isto vrijeme vodile sa

talijskom vladom potajne pregovore o priključenju Trsta Italiji, kršeći time Ugovor o miru. Dvadesetog marta 1948. godine došlo je to takozvane Tripartitne deklaracije, kojom se tri zapadne sile izjašnjavaju za priključenje STT Italiji. To je bio nov sušan udarac Jugoslaviji od strane zapadnih saveznika.

Ali se nije ostalo samo na deklaraciji, već se počelo odmah s kršenjem mirovnog ugovora. Još 9 marta saveznička vojna uprava u zoni A zaključila je sa Italijom dalekosežne ekonomsko-finan-ske sporazume kojima se stvarala monetarna, carinska, finansijska i uopće ekonomska unija između anglo-američke zone STT i Italije. Ovim mjerama Trst je bio lišen svoje ekonomske nezavisnosti i nije više bio u mogućnosti da neposredno održava ekonomske veze s Jugoslavijom. Osim toga, vodila se i još uvijek se vodi diskriminatorska politika prema slovenačkom i demokratskom talijskom stanovništvu.

Uprkos svemu mi smo željeli i danas želimo da se pitanje Trsta riješi neposredno između nas i Italije. Dali smo i svoje prijedloge, koji su poznati svijetu, ali na sve naše pokušaje i dobru volju odgovara nam se nečuvencem novinskom kampanjom uvreda i kleveta i stalno ponavlja primjena Tripartitne deklaracije, umjesto da se stižaju strasti i sa svom obiljnošću pristupi rješavanju toga pitanja koje uti situaciju u ovom dijelu Evrope i omogućava neprijateljniji mira da na toze prave svoj propagandni kapital i kuju svoje osvajačke planove za ubuduće.

Osim pitanja koja sam naprijed naveo postoji još čitav niz problema koji utiču na sadašnju svjetsku situaciju i koji nose u sebi elemente novih sukoba, ako se ne bude imalo dovoljno uviđavnosti i širokogrudnosti da se pravilno i na vrijeme riješe, radi očuvanja i učvršćenja mira u svijetu. Mislim tu prije svega na kolonijalna pitanja, na pitanja borbe kolonijalnih naroda za nacionalnu slobodu i nezavisnost (borba Vijetnama, Tunisa, Iran-sko pitanje i tako dalje). Mi uvijek otvoreno govorimo da su na-

Ne sjećati se na strani naroda koji žele i koji imaju pravo da sami sobom upravljaju. Mi ćemo kroz Ujedinjene nacije davati i ubuduće svoju političku i moralnu podršku svim nacionalno-oslobodilačkim, demokratskim i progresivnim pokretima naroda u svijetu. Naš je princip pravo naroda na samoopredjeljenje i taj ćemo princip uvijek braniti.

Razumije se da mi nećemo pomagati pokrete koji služe kao tuđe agenture za sprovođenje nečije hegemonističke i osvajачke politike. Mi nikada nećemo podržavati pokrete koji bi ugrožavali slobodu i mir drugih naroda, koji bi se pretvorili u oruđe tuđe politike koja je u suprotnosti sa opštim naporima za mir i dobre odnose među narodima. Današnja stvarnost ne dozvoljava da se na takve pokrete gleda izolirano, već u skladu s tom stvarnošću. Ti pokreti mogu zaista biti oslobodilački prema tome koliko doprinose napretku čovječanstva, ukoliko strene iz zaostalosti naprijed ka progresu, ukoliko doprinose u sadašnjoj međunarodnoj zategnutosti uvršćenju mira u svijetu i jačanju miroljubivih snaga u odbrani od novih agresija, novih ratnih katastrofa.

ULOGA UJEDINJENIH NACIJA

Jedna od najpozitivnijih i najkorisnijih poslijeratnih tvorina za čovječanstvo jeste Organizacija ujedinjenih nacija. Ona je dosada odigrala znatnu ulogu, doprinoseći u mnogim slučajevima da se pojedina međunarodna pitanja riješe pozitivno, da se obuzdaju strasti nekih njenih članica i tako dalje.

Uzmimo dva slučaja kao primjer, prvi se tiče Jugoslavije, a drugi Koreje.

Mi smo se poslije prekida sa SSSR-om i njegovim satelitima našli pod stalnim jakim pritiskom tih zemalja, koji je uzimao sve više prijeteci karakter, tako da su te prijetnje dostigle kulminaciju 1949 godine. Vi se sjećate da je u ljeto te godine došlo do prijeteci izjava Molotova i drugih članova sovjetskog rukovod-

stva, do prijetućih nota sovjetske vlade, a uporedo s tim i do prijetućih pokreta sovjetskih trupa duž naše granice. Ovaj pritisak se nije smanjio ni do jeseni iste godine, kada se sastala skupština Ujedinjenih nacija, na čijem je zasjedanju Jugoslavija, poslije ogorčenog otpora pretstavnika SSSR-a i njegovih satelita, izabrana za članicu Savjeta bezbjednosti. Ovo je bila snažna manifestacija solidarnosti Ujedinjenih nacija s jednom relativno malom i ugroženom zemljom. To je bila vrlo efikasna mjera Ujedinjenih nacija da se u tome času očuva mir.

Drugi je slučaj o kome smo već naprijed govorili, agresija inspirisana od SSSR-a u Koreji.

Ali uprkos svim naporima, ova organizacija nije mogla izvršiti, odnosno opravdati sve nade koje je u nju polagalo čovječanstvo, i to prosto iz razloga što neke članice Ujedinjenih nacija, kao naprimjer SSSR i druge, svojom politikom kršenja slova i duha Povelje Ujedinjenih nacija onemogućavaju efikasan rad te organizacije i u međunarodnim odnosima upotrebljavaju nasilje ekonomskog, političkog ili čak vojničkog karaktera. Drugi Bilas je lanjske jeseni na VI zasjedanju Ujedinjenih nacija iznio pred Generalnom skupštinom obiman materijal dokaza i činjenica, koji se nisu mogli osporiti i koji su jasno pokazali kako SSSR u odnosu na nas krši vsa načela međunarodnih odnosa. Ali SSSR i njegovi sateliti nisu, ni poslije dokazane optužbe i prihvatanja našeg prijedloga o tom pitanju od svih članica Ujedinjenih nacija, osim sovjetskog bloka i dva uzdržana glasa, promijenili svoje postupke prema našoj zemlji.

Takav stav slabi Organizaciju ujedinjenih nacija i čini je nesposobnom da sa uspjehom može rješavati važnije međunarodne probleme. Osim toga, jedna od glavnih kočnica uspješnog rada i rješavanja raznih pitanja u Organizaciji ujedinjenih nacija jeste pravo veta, koje su sporazumno usvojile velike sile kao svoju specijalnu privilegiju. To pravo veta je tipičan izraz neravnopravnosti malih i velikih.

Zbog svega toga je i moguće danas utvrditi da u Skupštini UN sve više dolaze do izražaja samostalna, pojedinačna ili grupna, istupanja u pojedinim pitanjima, to jest nema više glasačke mašine osim sovjetskih satelita. To uliva nadu da će se tim putem omogućiti ispravljanje onih pravila koja predstavljaju diskriminaciju u pogledu ravnopravnosti članica UN i otežavaju jačanje te organizacije uopće.

Naša je zemlja preko svojih pretstavnika najaktivnije učestvovala i učestvovalaće ubuduće u radu Ujedinjenih nacija. Mi smo svake godine učestvovali u Generalnoj skupštini i svim njenim komisijama i nizu posebnih organa, u komisiji za kolektivne mjere, za atomsku energiju i klasično naoružanje, u socijalnoj komisiji, u komisiji za ljudska prava, za slobodu informacije, za opojne droge i tako dalje. Dalje, Jugoslavija aktivno surađuje u onim specijalizovanim agencijama UN čiji je član, a to su Međunarodna zdravstvena organizacija, Međunarodni dječji fond, Međunarodni biro rada, Organizacija za ishranu i poljoprivredu, UNESKO, Organizacija za telekomunikacije, Svjetska poštanska unija, Organizacija meteorološke službe i drugo.

Godine 1950 usvojen je naš prijedlog da se odrede dužnosti i prava država u slučaju izbijanja neprijateljstva i Generalna skupština izglasala je odgovarajuću rezoluciju. Time je stvorena nova moralna prepreka agresiji.

Naše učestvo u Ujedinjenim nacijama bilo je svestrano i plodno. Zbog toga i zbog principijelnosti naših stavova silno je porastao ugled naše zemlje snagama da što više doprinese jačanju te međunarodne organizacije, jer vidimo da je jedino kroz nju moguće u današnjoj situaciji pravilno riješiti još neriješene probleme i spriječiti nove agresije i porobljavanja malih naroda.

Naša vanjska politika zasniva se na principima međunarodne saradnje na ravnopravnoj osnovi u svim pitanjima, kako ekonomskim

tako i kulturnim, političkim i drugim. Naravno smo žvratno središni da sarađujemo sa svim zemljama koje se bore za mir, a protiv agresije - i to ne samo u propagandi, već i na djelu. U tom cilju mi smo spremni da sarađujemo i u pitanju zajedničke odbrane od agresije, a za očuvanje nezavisnosti i mira. U tom cilju preduzeli smo sve da se odnosi naše zemlje s Grčkom i Turskom što više poprave i stvore uslovi za efikasnu saradnju na očuvanju mira u tom dijelu Evrope. (Aplauz)

Narodi naše zemlje imaju pred sobom samo jedan cilj, a taj je: sačuvati mir i posvetiti se izgradnji svoje zemlje da bi u njoj sretno živjeli. Svi naši napori, kad se radi o našim odbrambenim naporima, usmjereni su jedino u tom pravcu - da očuvamo tekovine naše Revolucije, da očuvamo našu slobodu i nezavisnost, da budemo ravnopravan i koristan član naprednog čovječanstva. Nika da naši narodi neće dignuti svoje oružje radi otimanja naših teritorija i nezavisnosti, ali će uvijek biti spremni da čuvaju svoje. (Živo odobravanje)

SUKOB IZMEĐU JUGOSLAVIJE I SSSR

Drugovi i drugarice,

Sukob koji je nastao između nas i SSSR-a 1948. godine nije samo bio neka slučajna pojava, odnosno spor o ovom ili onom pitanju, što se često događa između pojedinih država. Još ranije je to bio spor između dviju kompartija, ili, kako su se htjeli sovjetski rukovodioci prikazati - spor zbog postupka prema njihovim izaslanicima, spor zbog našeg tobožnjeg okretanja s nauke marksizma-lenjinizma na put nacionalizma i tako dalje. Takav sukob je u ovom redu bio sukob između imperijalističke države koja je htjela na silom podjarmiti jednu nezavisnu zemlju i te zemlje - Jugoslavije. On ima duboku idejnu sadržinu i nastao je onda kad su najave postali jasni ciljevi SSSR-a u odnosu na našu zemlju, ali kad je i SSSR uvidio da mi nećemo dopustiti porobljavanje naše zemlje. Nastao je onog momenta kad je bilo već potpuno jasno da je SSSR

napustio socijalističke principe, ne samo u svojoj unutrašnjoj već i u svojoj vanjskoj politici, i počao otvoreno putem imperijalističkog ekspanzionizma.

Takvu politiku SSSR je počeo da praktikuje još uoči Drugog svjetskog rata, stveravajući pakt s Hitlerom i dijeleći s njim interesne sfere i osvajajući tuđe teritorije (slučaj Poljske i tako dalje). Do našeg sukoba on je to nekako još mogao opravdati, iako ne naročito ubedljivo, bar pred nama komunistima, time da je "zemlja socijalizma" navodno u opasnosti, da zapadni kapitalisti vrebaju na nju, da je potrebno da ona zbog toga jača na razne načine, pa i osvajanjem novih teritorija i tako dalje, a i već odavno otrcanom frazom da cilj opravdava sredstva, da povećanje SSSR-a znači proširenje socijalizma, da su zemlje koje je prigrabio bile baze za napad na SSSR, - i druge gluposti. No poslije Drugog svjetskog rata, s nastankom niza država s novim društvenim uređenjem, čiji su narodi težili unutrašnjem preobražaju - kao što je na primjer, u prvom redu, Jugoslavija, koja je počela svom snagom da gradi svoj novi socijalistički poredak - niko se nije nadao da će SSSR i prema takvim zemljama postupiti na isti, imperijalistički način. A ipak, stvarnost je pokazala da je to tako, samo što je sada SSSR pokušao da svoje imperijalističke metode i poduhvate prema jednoj socijalističkoj zemlji opravda tobožnjom potrebom potčinjavanja interesa (do gubitka nezavisnosti) malih socijalističkih ili narodnodemokratskih zemalja interesima Sovjetskog Saveza kao vodeće sile socijalizma, i to sve navodno u interesu svjetske revolucije. U stvari to porobljavanje drugih malih naroda, kao što se pokazalo na primjer porobljavanja Poljske, zatim Rumunjske, Mađarske, Bugarske, Čehoslovačke i tako dalje. ima samo jedan cilj, koji svakako nije svjetska revolucija, već svjetska hegemonija i gospodstvo Sovjetskog Saveza, kao obične imperijalističke sile, nad drugim narodima.

(Živo odobravanje)

Neće biti suvišno da ovdje citiramo Staljina i Engelsa, da

bi se malo jasnije shvatila imperijalistička politika SSSR-a, koja nastavlja da ide putem ruskih careva. Staljin zaseda iz stalno na nišanu F. Engelsa, koga pobija i prerađuje, naročito u pitanju vanjske politike carske Rusije. Polemišući sa Adoratskim o tome da li treba ili ne treba štampati članak Fridriha Engelsa "Vanjska politika ruskog carstva" povodom dvadesetogodišnjice Prvog imperijalističkog rata, Staljin govori da F. Engels nema pravo kad kaže da je opasnija i važnija na međunarodnom planu ekspanzija carske Rusije prema Carigradu, nego pitanje Alzas-Lorena između Francuske i Njemačke. Staljin se ljuti na Engelsa i, navodeći tobožnje nedostatke u Engelsovom članku, kaže da iz njih proističe i - "precjenjivanje uloge stremljenja carske Rusije ka Carigradu u procesu sazrijevanja svjetskog rata. Doduše - kaže Staljin dalje - isprva Engels stavlja na prvo mjesto, kao faktor rata, aneksiju Alzas-Lorena od strane Njemačke, ali zatim pomjera taj momenat u zadnji plan i ističe u prvi plan zavojevačku stremljenja ruskog carstva, tvrdeći da će "čitava ova opasnost u svjetskog rata iščeznuti onog dana kad stvari u Rusiji uzmu takav obrt da će ruski narod moći stvoriti krst na tradicionalnu zavojevačku politiku svojih careva." To je, svakako - protjerivanje vanje! - kaže Staljin. Siromah Engels nije ni znao da će njegovo pisanje jednog dana još više pogoditi u imperijalističkog živac Staljina nego, recimo što je pogodilo ruskog cara (arh i aplauz u dvorani); s druge strane, Staljin se sam pobrinuo da se Engelsovo predviđanje, koje se obistinilo u Oktobarskoj revoluciji, uništi današnjom sovjetskom praksom, u imperijalističkoj politici.

Danas nam je potpuno jasno zašto je Staljin tako pisao 1934 godine i 1941 godine dao štampati to pismo kao članak koji je uoči rata smatrao aktuelnim. Osvajači rat protiv Poljske i Finske, onda nasilno prisvajanje baltičkih zemalja i Moldavije, kao i dalji osvajački planovi moskovskih imperijalista, nisu bili u skladu ne samo s Engelsovim pisanjem već ni s marksističkim i socijalističkim principima uopće. Zato je izmišljena nova teorija o potrebi proširenja "socijalističke vodeće sile", SSSR-a (čitaj: prisvajanje tuđih teritorija pod plaštom socijalizma).

Prema tome, ovaj sukob između Jugoslavije i SSSR-a, kao što je i praksa pokazala, nastao je iz čisto agresivne, hegemonističke politike SSSR-a prema Jugoslaviji, iz pokušaja da ekonomski i politički porobi našu zemlju, da likvidira njenu nezavisnost i učini je svojom kolonijom. Taj sukob je već nastao u toku rata, postepeno je sazrijevao i u svojoj klici već je nosio obilježje neravnopravnih odnosa između dvije zemlje.

Drugovi i drugarice,

Šta je nama dalo snage i volje da se odupremo sovjetskim porobljavanju naše zemlje? Da li se moglo postupiti drukčije no što smo mi postupili? Na ovo smo mi odgovorili već na V kongresu naše Partije, koji je to jednoglasno i usvojio. Nama je dala snage naša revolucionarna svijest, koja nam je govorila da postupimo kao komunisti-revolucionari, koji su dužni da brane i socijalističke principe i svoj narod (jer zbog toga i jesu ti principi!), (živo odobravanje) koji je počeo putem revolucionarnog preobražaja. Dala nam je snage i neodoljiva težnja naših naroda da jedanput zauvijek postanu sami svoji gospodari, da se zauvijek istrgnu iz polukolonijalnog stanja - privrednog i političkog, da bogatstvo svoje zemlje koriste u prvom redu za svoju dobrobit, za ostvarenje novog društvenog, socijalističkog sistema.

1949 godine mi smo izgubili potpunu vjeru u revolucionarnu misiju Sovjetskog Saveza, u pravilnost našeg puta u izgradnji socijalizma - i događaji su nam dali za pravo. (Aplauz)

Zasluga je naše Partije što je imala i ima smjelost da jedino ona postepeno naučno-marksistički otkriva uzroke agresivne hegemonističke politike Sovjetskog Saveza, što je razgolitila pred čitavim svijetom njegov pravi lik, koji se prikrivao plaštom marksističkih i socijalističkih parola i fraza. (Aplauz)

Gdje se nalaze uzroci takve nesocijalističke vanjske politike SSSR-a? Nalaze se u sovjetskoj stvarnosti, u cjelokupnoj unutrašnjoj strukturi te zemlje, ekonomskoj, političkoj, kulturnoj.

Odavno je već SSSR u svom unutrašnjem razvoju skrenuo sa socijalističkog razvitka na put državnog kapitalizma sa dosad nezapačeni-
nim birokratskim sistemom. Birokratizam je u SSSR postao cilj sa-
mom sebi. On se sve više i više pretvara u eksploatatorsku silu
koja se stavila iznad društva, koja ne samo da koči svaki dalji
razvoj revolucije i revolucionarne misli već postepeno likvidira
tekovine Oktobarske revolucije i dobija sve više kontrarevolucio-
narni karakter.

Trideset pet godina poslije Oktobarske revolucije i dvade-
set i četiri godine poslije kolektivizacije sela, kolhozi dobija-
ju državne upravnike, a kolhoznici bježe iz kolhoza. Trideset pet
godina poslije Oktobarske revolucije radnici rade u fabrikama i
preduzećima kao roblje, podvrgnuti samovolji direktora-birokrate.
Gdje su tekovine velike Oktobarske revolucije za radnike? Direk-
tori imaju pravo da sude radnike za prekršaje na prinudni rad.
Nije li to mnogo gori položaj radnika no što je u kapitalističkim
zemljama najnazadnijeg tipa? Rukovodioci SSSR-a brbljaju već o
prelasku u komunizam, a u fabrikama rade najamni radnici bez pra-
va na upravljanje i s platama nedovoljnim za minimalni - a da i
ne kažemo kulturni - standard života. Oni govore da je socijali-
zam već izgrađen i da se ide u komunizam, a milioni sovjetskih
građana čame u logorima smrti i prisilnog rada, milioni ljudi ne-
ruskih nacija nemaju svoja prava, raseljavaju se u sibijske tajge
i tamo uništavaju. Govore o prelazu u komunizam, a mnogi seljaci
podupiru svoje kućerke kočevima, da se ne ruše, i hođaju u likovim
opancima. Invalidi iz Oslobođilačkog rata prose milostinju po uli-
cama. Mogao bih vam o tome pročitati pismo jednog invalida, koje
mi je uputio kratko vrijeme prije sukoba 1943 godine, o nesnosnom
stanju i nebrizi za invalide u SSSR. Kakva ironija i kakvi pojno-
vi o komuni-zmu! Ako je to tamo komunizam, onda se samo može ka-
zati da je to staljinsko-birokratski komunizam.

U svom članku u "Boljševiku", koji je izašao ovih dana, to
jest tri dana prije njihovog kongresa, Staljin govori o socijalis-

tičkoj formi privrede i kaže: "Oslanjajući se na ekonomski zakon preza kome proizvodni odnosi moraju odgovarati karakteru proizvodnih snaga, sovjetska vlast je ostvarila područstvljenje sredstava za proizvodnju, učinila ih vlasništvom cijelog naroda i time uništila sistem eksploatacije, stvorila socijalističke forme privrede." Nije li to samo fraziranje i žongliranje sa marksističkim terminima! Sta pokazuje, s druge strane, sovjetska praksa? Ona pokazuje da u SSSR nije likvidirana eksploatacija radnika, jer oni ne upravljaju proizvodnjom, već su samo najamni radnici, slabio nagrađeni; oni nemaju udjela u podjeli viška rada, već to sve uzima državna birokratija u obliku ogromnih plata i nagrada. Praksa pokazuje da tamo ima vrlo malo socijalističkih formi u privredi, već se državno-kapitalističke forme sve više razvijaju i dobijaju sve više čudovišni oblik državno-kapitalističkog birokratskog sistema.

Kakva ironija kad Staljin kaže: "Naročita uloga sovjetskih vlasti objašnjava se dvjema okolnostima: prvo, time što je trebalo da sovjetska vlast likvidira svaku eksploataciju, a ne da zamijeni jednu formu eksploatacije drugom formom, kao što je to bilo u ranijim revolucijama." Ovo "trebalo da likvidira svaku eksploataciju" karakteristično je, jer je zaista ostalo samo na tome, - pošto je i Staljin zamijenio jednu formu eksploatacije drugom, birokratsko-državno-kapitalističkom eksploatacijom radnika. Engels kaže: "Ali, sa razlikama u raspodjeli javljaju se i klasne razlike. Društvo se razdjeljuje na povlašćene i zapostavljene, izrabljivačke i izrabljivane, vladajuće i potlačene klase." Zar sovjetska stvarnost ne pokazuje dovoljno jasno elemente na koje ukazuje Engels? Zar se ove Engelsove riječi ne mogu isto tako primijeniti na svemoćnu birokratsku kastu u SSSR, koja ubira najam najamnog rada i na taj način se pretvara u vladajućeg izrabljivača ogromne mase trudbenika SSSR-a, kojima niko na svijetu, pa ni sam Staljin, ne može dati karakter slobodnih proizvođača, jer su sredstva za proizvodnju u rukama birokratskog državnog aparata, a ne njih, radnika.

Ali ovdje Staljin, da bi opravdao svoj revizionizam socijalističkih principa u praksi, pokušava ispraviti i Marksa i Engelsa, iako prije toga govori da se principi političke ekonomije ne mogu ukiniti. On kaže: "Štaviše, ja mislim da je potrebno odbaciti i neke druge pojmove uzete iz Marksovog "Kapitala" (odbaciti sve ono što njemu ne odgovara u datom momentu) (aplauz), gdje se Marks bavio analizom kapitalizma, a koji se vještački naljepljuju na naše socijalističke odnose. Imam u vidu, između ostalog, takve pojmove kao što su "potreban rad" i "višak rada", "potreban proizvod" i "višak proizvoda", "potrebno vrijeme" i "Višak vremena" (sic!). Kao da je Marks imao u vidu strogo ograničeno samo kapitalistički način izrabljivanja, samo kapitalistički sistem, kad je izlagao principe političke ekonomije, koje on nije izmislio, već otkrio. Dalje Staljin kaže: "Ali je više nego čudnovato služiti se sada tim pojmovima, kad radnička klasa ne samo što nije lišena vlasti i sredstava za proizvodnju, već, naprotiv, drži u rukama vlast i posjeduje sredstva za proizvodnju." Ovdje Staljin govori obično neistinu kojom ne može nikog obmanuti, a najmanje radnike u SSSR. Možda kada kaže "radnička klasa" misli na NKVD, na birokratski državni aparat, na ogromnu birokratsku državnu mašinu? (sneh i aplauz). Ako to misli, onda je tačno, - ali ako misli na one koji rade u proizvodnji, onda je to najgrublje izrugivanje stvarnosti i samoj radničkoj klasi.

Staljinov članak, koji je trebalo da znači novi "očenaš" za njihov kongres, za vjernike koji vjeruju u njegovu nepogrešivost, pokazuje da se u SSSR potpuno došlo u čor-sokak. Iz onoga što Staljin govori vidi se ipak ljude tamo kopka u glavi: ili treba izmijeniti Marksove ekonomske zakone, to jest izmisliti nove kategorije za proizvodne odnose u SSSR, a to znači javno se odreći nauke Marksa i Engelsa; ili u SSSR postoje i dalje kapitalistički elementi u proizvodnim odnosima ili se razvijaju državnokapitalistički elementi u proizvodnji i robnoj razmjeni, i onda treba naći uzroke. To Staljin neće da prizna i zato daje svoje konfuzno i nimalo socijalističko objašnjenje, i, kao obično, čisto farisejsko.

Ovaj revizionizam socijalizma u sovjetskoj praksi, u sovjetskoj stvarnosti, morao je, razumljivo se, naći opravdanja u raznim teorijama, da bi se zamaskirao pred sovjetskom i međunarodnom javnošću, a naročito pred međunarodnim radničkim pokretom. Tako je nastala i teorija o nužnosti jačanja države i državnog aparata, kao i funkcija države, naročito u privredi, a i u ostalim područjima života. Dakle, nasuprot nauci marksizma - lenjinizma, - jačanje, a ne odumiranje države. Može li se naći tipičniji primjer revizije Marksa, Engelsa i Lenjina? Tu teoriju Staljin je krstio kao dalje razvijanje marksističko-lenjinističkog učenja o državi. To izvrtaње nauke Marksa, Engelsa i Lenjina slično je i mnogim ostalim Staljinovim izvrtaњima te nauke. Bilo bi dobro znati šta mogu na to kazati razni Toljati, Terezi, Politi i drugi?

Šta je država, pod kojim terminom se podrazumijeva najviša izvršna i zakonodavna vlast u jednoj zemlji? U "Državi i revoluciji" Lenjin navodi slijedeći citat Engelsa: "Država - kaže Engels rezimirajući svoju historijsku analizu - ni u kom slučaju ne predstavlja silu koja je izvana nametnuta društvu. Isto tako država nije "stvarnost moralne ideje", "slika i stvarnost razuma", kao što to tvrdi Hegel. Država je, naprotiv, proizvod društva na određenom stupnju razvika; država je priznanje da se to društvo zaplelo u nerazrješivu protivrječnost sa samim sobom, da se ono rascijepilo u nepomirljive suprotnosti iz kojih je nemoćno da se oslobodi." A Lenjin između ostalog dodaje: "Ovdje je sasvim jasno izražena osnovna ideja marksizma o pitanju historijske uloge i značenja države. Država je proizvod i izraz nepomirljivosti klasnih suprotnosti."

Rezumljivo se da je Staljinova revizionistička teorija o nužnosti jačanja države rezultat unutrašnjih protivrječnosti, koje su nastale na osnovu razvika ne na liniju socijalizma, već na put državnog kapitalizma. Prema tome Staljin hoće da jača državu prema unutra radi držanja u potčinjenosti najamnih radnika i sistema

eksploatacije uopće, a prema vani radi sprovođenje svoje imperijalističke politike. Ovdje treba, naravno, dodati - i radi potčinjavanja i ugnjetavanja raznih neruskih nacionalnosti.

Isto tako, imperijalistička praksa SSSR-a dovela je do teorije o "vodećoj naciji" u SSSR, a koja se prema vani pretvorila u teoriju vodeće uloge SSSR-a u svijetu.

Praksa vodeće nacije u SSSR, to jest ruske, dovela je do strahovitih posljedica za neruske nacije. Neke od njih, koje su nekada, to jest do porobljavanja od carskih generala, bile ne samo etnički kompaktne već i samostalne kao države, danas su potpuno izbrisane s lica zemlje, i to na najsvirepiji način, koje bi čak i Hitler mogao zavidjeti. Teorija vodeće nacije u mnogonacionalnoj državi jeste izraz stvarnog potčinjavanja, nacionalnog ugnjetavanja i ekonomskog izrabljivanja drugih nacija te zemlje od strane vodeće nacije. Razumiye se da su neruske nacije davale otpor takvoj teoriji i praksi i daju ga još i danas. Neke, koje su bile malobrojnije, zbog toga su potpuno raseljene u sibijske tajge ili uništene, kao na primjer: Njemačka republika na Volgi, Tatarska republika na Krimu, Kaluici i Čečenci, Sjeveroosetinska republika, Tanu-Tuva republika; onda narodi Estonije, Litve i Letonije, koji su 1939 godine izgubili svoju nezavisnost prilikom sovjetskog osvajanja, a koje i danas desetinama hiljada odvođe u Sibir i na taj način likvidiraju njihovo postojanje i kao nacija, a ne samo kao država.

Malo je još danas u svijetu poznato da su već prije, to jest od 1935 godine, baš rukovodeći komunisti, sinovi tih naroda, dali odlučan otpor takvoj imperijalističkoj politici vodećih moskovskih glavešina. Donekle je danas poznato kakva je sudbina zadesila zbog toga članove CK i politbiroa KP Ukrajine na čelu sa sekretarom Postiševom; on i članovi CK Kosjor, Čubar, Skripnik, Popov i mnogi drugi bili su pohapšeni i poubijani zbog navodnog skretanja u nacionalizam, jer su se oduprli moskovskom imperijalizmu. Ista je sudbina pogodila i vodeće komuniste u drugim republi-

kama SSSR-a, kao na primjer u KP Bjelorusije, gdje su 1937-1938 godine od 421 isključenog iz partije, bili likvidirani 361 srednji i viši rukovodilac.

Ove surove metode uništavanja ljudi, u prvom redu vodećih u manjim nacionalnim republikama, upotrebljavali su Staljin i njegovi saradnici da bi podjarmlili te narode moskovskoj hegemoniji. Staljin je postepeno likvidirao i sve stare zaslužne boljševike, ne samo sa položaja već i fizički. Samo iz redova viših vojnih rukovodilaca, prema nepotpunim podacima, ubijeno je u vrijeme takozvanog čišćenja 1937-1938 godine 36 generala i 19 admirala. Na taj način on je mogao partiju potpuno potčiniti i učiniti je poslušnim instrumentom za postizanje svojih ciljeva. Šta je danas partija u SSSR? Ništa drugo do običan privjesak NKVD-a. Ona je pretvorena u običan birokratski aparat za potčinjavanje i ugnjetavanje naroda, ne samo u SSSR već i van njega.

Zar Sovjetski Savez ne sprovodi već danas istu praksu van svojih granica? Svakako da sprovodi, pred očima cijelog svijeta. Šta se dogodilo sa članovima rukovodstava komunističkih partija koji iz bilo kojih razloga više nisu bili u milosti Kremlja ili su počeli da se bune protiv imperijalističke političke, pljačke i ugnjetavanja od strane SSSR-a? Kostov i drugi u Bugarskoj, Koči Džodze i drugi u Albaniji, Rajk i drugi u Mađarskoj, Gomulka i drugi u Poljskoj, Gvinder i drugi u Čehoslovačkoj, Ana Pauker i drugi u Rumunskoj - likvidirani su. Glavni su strijeljani ili obješeni, a drugi su na robiji sa koje se, pod mudrim rukovodstvom Staljina, rijetko ko vraća na svijetlo sunce.

SSSR to radi i u onim partijama koje se nalaze van njegovog fizičkog dohvata, ali ima sve manje glupih ljudi koji bi išli na prevaspitavanje ili liječenje u Moskvu. To su azijske metode prema kojima je čak i Džingiskanova slava zamračena.

Takav razvitak sovjetske stvarnosti i adekvatan njen ideološki razvoj, koji je nastao u glavama sovjetske birokratske kaste, doveo je do dosada neviđenog porasta velikoruske nacionalističke i šovinističke teorije o takozvanoj prednosti - odnosno, bolje reći, višoj rasi - ruske nacije nad svim ostalim, ne samo u SSSR već u svijetu uopće.

Zar može čovjek da se nasmije nevjerojatnim glupostima koje svakodnevno. čita ili sluša preko radija, o tome kako je ovaj ili onaj epohalni izum u prošlosti, a i u sadašnjosti, nekog čitavom svijetu poznatog naučnika sa Zapada zapravo već odavno prije "pronašao" neki Rus. Razumije se, ne čovjek neke druge nacije SSSR-a, nego baš Rusi! Ta propaganda ruske superiornosti u svemu dovela je dotle da se tome danas već čitav svijet smije. Ali kad se čovjek malo više zamisli nad tim, to više ne izgleda smiješno, već tragično, jer se postavlja pitanje - dokle će to sve dovesti? Šta se to zbiva u glavama moskovskih upravljača? Uzmimo samo ekonomsku nauku. Intelektualna deformacija na polju nauke u SSSR došla je tako daleko da je čak Staljin, koji nema granice u izvrtanju nauke marksizma, bio prisiljen priznati u svom članku "Ekonomski problemi socijalizma (čitaj: birokratizma) u SSSR", da je glupost poricati da zakoni političke ekonomije odražavaju zakonitost procesa koji se ostvaruju nezavisno od volje ljudi. Zatucanost mozгова, na koje baš sam Staljin nabija okove, došla je dotle, da ti tobožnji ekonomisti misle da, pošto je u SSSR sve moguće, sovjetski rukovodioci mogu ako hoće odbaciti zakone ekonomije i stvarati nove, sovjetske zakone ekonomije, bez obzira na proizvodne odnose koji tamo vladaju. Zašto je morao Staljin na ovo ipak reagirati negativno? Zato jer on zna da bi to odbacivanje jednog od osnovnih principa Marksa i Engelsa ipak bilo suviše napadno, tako da bi teško progutale čak i informbirovske glave. Šta bi rekao Lenjin koji je posjedovao veliku kulturu i visoko cijenio vrijednost svake nacije na svijetu? Veliki Lenjin u grobu bi se okrenuo zbog nenadmašive gluposti današnjih rukovodilaca i jezivog izrođavanja tekovina velike Oktobarske revolucije.

Značaj sukoba između Jugoslavije i SSSR-a prelazi granice obje zemlje. Braneci interese naše socijalističke zemlje, koji se pokapljaju s postavkama naučnog marksizma, naša Partija je ustala u odbranu toga učenja, u odbranu principa socijalizma od sovjetskih revizionista, od pokušaja da tu nauku zamijene, bolje reći da tom revolucionarnom naukom zamaskiraju svoje imperijalističke i kontrarevolucionarne teorije i praksu. Time je naša Partija omogućila dalji razvitak revolucionarne misli u svijetu uopće. (aplauz)

Naša Partija je time postavila pred čitav svijet pitanje o formama i uslovima daljeg kretanja socijalističkog društva, pitanje o objektivnim zakonima razvitka socijalizma u današnjim novim uslovima u svijetu, a isto tako i o specifičnim uslovima svake zemlje posebno. Postavila je i u praksi pokazala mogućnost razvitka socijalizma i u maloj, čak i zaostaloj zemlji. Pokazala je u praksi efikasnost humanih metoda u procesu društvenog preobražaja i drugo.

Zasluga naše Partije je u tome što živim primjerima svakodnevne prakse u izgradnji socijalizma u našoj zemlji i postignutim uspjesima pokazuje perspektivu radnom čovječanstvu, koju su zamračili moskovski revizionisti i kontrarevolucionari. (Aplauz)

Šta možemo mi pokazati nasuprot sovjetskoj praksi? Uzmimo samo rješenje nacionalnog pitanja. Nasuprot velikoruskoj hegemoniji nad ostalim nacijama, nasuprot progonu i uništavanju nacija kod njih, mi možemo s ponosom ukazati na zajednicu ravnopravnih naroda koji sami sobom upravljaju, gdje slabije i zaostaliye republike dobijaju pomoć za brži razvitak od jačih republika i tako dalje. Nasuprot staljinskoj teoriji i praksi da se mora da jača centralistička državna funkcija u privredi i cjelokupnom društvenom životu, mi smo pošli istinskim socijalističkim putem, putem decentralizacije i demokratizacije upravljanja u privredi i, uopće, putem odumiranja državnih funkcija, u prvom redu u upravlja-

nju privredom i tako dalje, što znači - odumiranja države kao takve, razumije se, postepeno i u pojedinim njenim funkcijama. Nasuprot izrabljivanju najamnih radnika u preduzećima i podvrgavanju istih samovolji direktora-birokrata, mi smo izvršili epochalan historijski čin predavši fabrike i preduzeća na upravljanje radnicima. Na taj način pretvorili smo u živu stvarnost naučne misli Marksa i Engelsa, jer smo, predajom sredstava za proizvodnju radnim kolektivima na upravljanje, pretvorili radnike od najamnika u slobodne proizvođače. (dugotrajan aplauz)

Nasuprot potčinjavanju komunističkih i drugih naprednih pokreta u svijetu i pretvaranju tih pokreta u agenture i instrumente za ciljeve ekspanzionističke politike, mi uspostavljamo ravnopravne odnose i saradnju s naprednim pokretima u svijetu, ne namećući im svoju volju ni svoje recepte.

To je ono što dovodi sovjetske rukovodioce do bjesnila i zbog toga sipaju na nas u svakodnevnoj propagandi masu svakakih kleveta i laži, pri čemu najčešće upotrebljavaju riječi fašisti, iako baš njihova praksa u punoj mjeri odgovara tome nazivu.

Drugovi i drugarice,

Već je V kongres naše Partije pravilno ocijenio napad SSSR-a na našu zemlju, iako se još nisu mogli vidjeti svi izvori toga sukoba, i dao je jednodušan otpor pokušaju sovjetskih upravljača i njihovih satelita da razbiju jedinstvo naše Partije i naroda naše zemlje. To jedinstvo se manifestovalo u čitavom periodu do današnjeg VI kongresa, koji je bio ispunjen nečuvenom propagandom i pokušajima da se razbiju redovi naše Partije. To je bio period neprekidnog pritiska, oružanih prijetnja i provokacija na našim granicama i tako dalje. Sve to je još više sabilo redove naših naroda oko naše Partije, uvrstilo još više i same redove Partije i prekalilo njene borce. (Svi delegati ustaju, aplaudiraju i skandiraju: "Tito - Partija!" "Heroj Tito!" "Mi smo Titovi - Tito je naš!")

U tome sukobu, u neprekidnoj borbi za spoznaju istine o našoj stvarnosti u vanjskom svijetu, vaspitavali su se naši kadrovi i naoružavali istinskom naukom socijalizma u borbi sovjetskih revizionista i njihovih satelita.

Naša borba je uspješna, i mi smo pred naprednim svijetom uspjeli razgoliti i pokazati pravi lik sovjetskih revizionista. Uspjeli smo otkriti njihove manevre i zloupotrebljavanja nauke marksizma-lenjinizma kao pokriće za svoje imperijalističke i ekspanzionističke ciljeve. Ukazivali smo, ne bez uspjeha, na lažne sovjetske revolucionarne priče radi iskorištavanja drugih komunističkih partija za njihove imperijalističke ciljeve i tako dalje.

U tom periodu mi smo uglavnom uspjeli da se otarasimo mnogih sovjetskih metoda u našoj praksi. Izbacili smo sve ono negativno što je kočilo naš razvitak, našu socijalističku izgradnju.

Svi njihovi pokušaji da prodru i zauzmu ²⁾ naše osjetljive i važne pozicije u našem društvenom životu propali su. Špijuni, koje su zavrbovali sovjetski ljudi dok su slobodno šetali našom zemljom i dok smo im vjerovali, brzo su otkriveni i onemogućeni.

Takozvani informbirovci, koji su se pojavljivali, bili su obično pojedinci, bilo avanturisti, bilo stari grešni frakcionaši i kolebljivci, bilo obični već zavrbovani špijuni, a i jedan mali broj mladih zavedenih ljudi bez partijske čvrstine ili marksističko-teoretske naobrazbe. Svima takvima, kojih je uostalom bilo vrlo neznatan broj, data je mogućnost da na društveno-korisnom radu razmisle o svojoj izdaji prema Partiji i narodu.

JUGOSLAVIJA I MEĐUNARODNA SARADNJA

Odmah poslije famozne rezolucije Informbiroa SSSR je počeo, pomoću svojih satelita, ekonomsku blokadu naše zemlje. Otkazao je, a za njim i svi ostali sateliti, sve postojeće ekonomske, kulturne i političke ugovore. Time je nama, naravno, nanesena ogromna

materijalna šteta, jer smo, s jedne strane, već bili uložili velika materijalna sredstva za nabavku raznih postrojenja (uz to su nam otkazane i reparacije koje je Mađarska, prema mirovnom ugovoru, trebalo da nam plati), a s druge strane izgubili smo na rokovima. Mi smo ostali skoro bez sredstava, a Petogodišnji plan i industrijalizacija već su bili u punom zamahu izgradnje. Ali, mi smo ipak taj prvi snažan udarac SSSR-a izdržali i orijentirali se na ekonomsku saradnju sa Zapadom, koja se do danas vrlo dobro i korisno odvija.

Uporedo sa orijentacijom ekonomske saradnje prema zapadnim zemljama, mi smo postepeno počeli da uspostavljamo političke i kulturne veze s pojedinim zemljama. U vezi stim, u Jugoslaviju su počeli dolaziti mnogi ljudi raznog političkog ubjedenja, da se na licu mjesta ubijede u to šta se u stvari kod nas dešava, da se ubijede kakvog je karaktera naš sukob sa SSSR-om, - jedni u strahu da smo zaista napustili socijalizam, a drugi u nadi da smo ga napustili. Mi smo svima uvijek davali mogućnost da vide što žele, i to se pokazalo vrlo korisno, bez obzira na to što su ponekad dolazili i pojedini neprijatelji naše zemlje, koji su svoj dolazak razumije se zlomazjerman, iskorištavali da napakoste novoj Jugoslaviji. Posljednjih godina počele su dolaziti i reprezentativne delegacije iz zapadnih država, bilo parlamentarne ili druge, koje su obilazile našu zemlju da vide šta i kako mi ovdje radimo na izgradnji socijalizma, da li idemo zaista u pravcu demokratizacije ili upotrebljavamo sovjetske metode i slično. Takve posjete uzvraćaju naše delegacije i sve je to koristilo tome da je danas istina o našoj zemlji i karakteru sukoba između nas i SSSR-a prodrla u čitav svijet. Izolacija naše zemlje, koju je SSSR htio sprovesti ne samo sa strane Istoka već i sa strane Zapada, danas je razbijena. Odnosi koje smo uspostavili s mnogim zemljama, kako ekonomski tako i drugi, za nas su danas dovoljni da možemo na osnovu ravnopravne saradnje produžiti pravilan razvoj i izgradnju socijalizma u našoj zemlji. Uslijed agresivne vanjske politike SSSR-a i stalne prijetnje silom došlo je do toga da su nam neke

zapadne sile, kao Amerika, Engleska, Francuska i druge, počele davati i ekonomsku pomoć, da bismo se lakše oduprli pritisku SSSR-a i satelita i mogli očuvati svoju nezavisnost. Poznavajući našu principijelnost i u vanjskoj politici, države koje nam pružaju pomoć nisu nam dosada stavljale uslove bilo u pogledu našeg unutrašnjeg socijalističkog sistema bilo u vanjskoj politici uopće.

Osim toga, bilo je odmah svakome jasno da je zbog prekida ojačao i front mira, jer je Jugoslavija u tom dijelu Evrope postala jedan od glavnih stubova odbrane protiv agresije, zbog toga što je imala jaku armiju i jedinstvo naroda riješenog da brani svoju zemlju od svake agresije.

Postavlja se pitanje: kako to da smo mi u vrijeme sukoba imali jaku armiju i zašto? Prvo, zato što nas historija uči da se revolucija ne može sprovesti do kraja ako nema oružane revolucionarne snage koja štiti tekovine revolucije od eventualnih iznenađenja, bilo izvana bilo iznutra. Postojanje te jake oružane snage, koju smo mi imali i danas imamo, uslovilo je da je proces naše revolucije poslije rata bio skoro beskrvan, jer unutrašnji klasni protivnik nije imao nikakvnih izgleda na uspjeh u protivljenju. Drugo, zato što smo vidjeli, već u toku rata, da postoje van naše zemlje reakcionarne sile koje stalno vrebaју čas da unište naše revolucionarne tekovine. Poslije rata, do 1948 godine, mi još nismo znali ko bi mogao biti eventualni agresor protiv naše zemlje. Najmanje smo mislili da to može biti SSSR. Ali događaji su pokazali da je bio baš on - SSSR. I baš to što smo imali jaku armiju, jedinstvo Partije i naroda, omogućilo je našoj zemlji da se odupre sovjetskim imperijalistima i satelitima. (Aplauz)

Videći takav stav zapadnih sila prema našoj zemlji, s jedne strane, i neprekidne provokacije, oružane prijetnje na našoj granici i ubrzano naoružavanje satelita, s druge strane, mi smo tražili pomoć u naoružanju u prvom redu od Amerike, a i od Engleske i Francuske. Ta nam, je pomoć, koja već preko godinu dana

prištiže, većim dijelom iz Amerike, mnogo olakšala teret u preduzi-
manju odbranbenih mjera, jer naši narodi već i onako žrtvuju oko
23% svog nacionalnog dohotka za odbranbene svrhe. Naročito je va-
žno teško i savremenije nasoružanje za našu armiju, da ona ne bi u
tom pogledu suviše zaostala iza satelitskih armija koje Sovjeti
ubrzano nasoružavaju najmodernijim nasoružanjem, pri čemu, kršeći
klausule mirovnog ugovora, silno povećavaju te armije preko pre-
dividenog kontingenta.

Pošto je naša zemlja članica Ujedinjenih nacija i uporno se
zalaže za kolektivnu bezbjednost i preduzimanje mjera protiv no-
vih agresija, a nalazi se i sama pred stalnom opasnošću agresije,
naša vlada je preduzela i odlučne korake u pravcu poboljšanja od-
nosa između naše zemlje i Grčke i Turske. Takvo poboljšanje odno-
sa već je dalo lijepe rezultate, jer su interesi tih zemalja sli-
čni interesima naše zemlje, naročito kad je u pitanju odbrana
nezavisnosti i integriteta. Svakako da će preduzimanje zajedni-
čkih mjera, i bez formalnih paktova s tim zemljama, mnogo ojačati
mir u ovom dijelu Evrope, što je naročito važno radi našeg mir-
nog razvitka, kome teže ne samo naši narodi već isto tako i narodi
Grčke i Turske.

Može pričati ko šta hoće, ali mi ćemo predutezi s naše stra-
ne sve da saradnja s tim dvjema zemljama u pogledu zajedničke
odbrane od agresije bude što plodnija i efikasnija, jer je to u
interesu i naše bezbjednosti i mirnog razvitka. (Aplauz)

Prema tome, kako se iz gornjeg vidi, naša vlada je preduzi-
mala na vrijeme, i ubuduće će preduzimati, sve mjere koje su po-
trebne radi očuvanja naše nezavisnosti i uspješne izgradnje socija-
lizma, a to je osnovno čemu teže ne samo komunisti već i svi na-
rodi Jugoslavije. (Aplauz)

Naravno, sovjetska i kominformovska propaganda svakodnevno
dreči da smo se mi prodali kapitalistima, da idemo u svom unutra-

znaj razviku natrag u kapitalizam, da postajemo baza zapadnih zemalja za napad na SSSR i svakakve druge gluposti. Oni zaista imaju nešto da bijesne, jer se nije ništa obistinilo od onoga što su 1948 godine proricali u poznatim svojim pismima i u famoznoj rezoluciji Informbiroa.

Tvorci poznate rezolucije Informbiroa dokazivali su 1948 godine, preduzimajući u isto vrijeme ekonomska blokadu, da će nas kapitalističke zemlje progutati i da će nam biti nemoguće graditi socijalizam bez pomoći SSSR-a i tako dalje. Interesantna je logika tih nazovi-komunista, koji nastoje da te unište i preduzimaju sve napore u tom cilju, a u isto vrijeme dokazuju da se bez njihove pomoći ne može izgraditi socijalizam. A mi smo od prekida s njima dokazali faktom da se ne samo može bez njih graditi socijalizam, nego i jedino bez njih i protiv njihove volje (buran aplauz), jer su sami već odavno skrenuli s puta socijalizma, pa je prema tome jasno da se od njih u tom pogledu i ne može očekivati pomoć, kao što to dovoljno jasno pokazuje praksa u istočnim zemljama gdje oni danas vladaju.

Drugovi in drugarice,

Da ne bi izgledalo kao da nama ne prijeti nikakva opasnost od strane zapadne reakcije, kao da nas ona voli i tako dalje, ja ću se ovije s nekoliko riječi vratiti na to pitanje. Razumije se, na to nije potrebno trošiti mnogo riječi, jer reakcionarna propaganda, koja se na Zapadu svakodnevno sprovodi preko radija, štampa i govora, dovoljno jasno potvrđuje da nas kapitalistički svijet ne voli kao socijalističku zemlju, ali je spreman da sarađuje s nama u raznim pitanjima koja su od zajedničkog interesa, a najreakcionarniji elementi mrze nas ne manje od ovih na Istoku. Svakodnevna propaganda na Zapadu pokazuje da tamo isto tako žele i očekuju naše skretanje s puta socijalizma, kao i oni u Moskvi. Naravno, svaki sa svoja stanovišta. Na Zapadu žele da mi skrenemo s puta socijalizma u kapitalizam, koji oni nazivaju zapadnom demokratijom, a ovi na Istoku žele da mi skrenemo u koninformbirovska

revizionizam, odnosno, s puta socijalizma na put običnog sovjet-skog satelita i kolonija. A ako je to nemoguće, onda i oni na is-toku više žele da skrenemo na put kapitalizma, jer bi se na taj način opravdala njihova pretskazivanja s jedne strane, a s druge, Jugoslavija bi prestala postojati kao tipičan primjer mogućnosti izgradnje socijalizma bez pomoći SSSR-a, kao faktor daljeg razvoja i sprovođenja u praksi istinske nauke marksizma-lenjinizma i pri-jeteća savjest za sovjetski revizionizam. (Aplauz)

Treba samo pogledati kakvu ogorčenu, javnu i potajnu, borbu vodi Vatikan protiv naše zemlje na svim linijama. Njegova propa-ganda se velikim dijelom poklapa sa inforabirovskom, da propagan-dom kleveta i izmišljotina. Kad se pojavi neka vijest ili kleveta protiv FNRJ, budimo uvjereni da se ona najčešće iskupa bilo u Vati-kanu bilo u Moskvi, i onda se one zajednički šire raznim linijama. Na primjer, izmisli se da se neki naš rukovodilac sastao s nekim sovjetskim delegatom da pregovora, a što znači da naš spor nije istinit i tako dalje. Dalje, izmisli se neka naša tobožnja sarad-nja s Nijemcima za vrijeme rata i onda to šire zajednički, samo da oslabe ugled koji naša zemlja uživa u svijetu i unese sumnju protiv nas kod dobronamjernih ljudi. Vatikan se, preko svoje aga-
ture - jednog dijela visokog katoličkog svećenstva u našoj zem-
lji - isto tako pokušava miješati u naše unutrašnje stvari, kao što to pokušava uzaludno i SSSR. U svim bitnim pitanjima kojima su tangirani interesi naše socijalističke zemlje Vatikan i kopije katolička hijerarhija u svijetu su protiv nas. Ako stvarano s ne-
kom zemljom dobre odnose i saradnju, Vatikan je direktno ili pos-
redno protiv nas; ako tražimo vani neko pomoć, Vatikan se upire da je ne dobijemo, ili ako je već dobijemo, da to onda bude po-
ovim ili onim uslovom. Ako se mi borimo za pravedno rješenje, recimo pitanja Trsta, Vatikan je stoprocentno protiv nas, a sa Italiju, tako da se ponekad dobija utisak da je Vatikan glavni protivnik sporazuma između naše zemlje i Italije. Pod uticajem katoličke hijerarhije u Americi tamošnji reakcionari vode prema našoj zemlji ogorčenu kampanju mržnje, laži i kleveta, propovije-

dajući potrebu što jačeg pritiska na našu zemlju - radi vraćanja na stari sistem koji je postajao u Jugoslaviji prije rata, pritiska koji ima za cilj da se unište tekovine naše Revolucije.

Nikada se u historiji nisu udružile sile takvih krajnosti, kao što je to slučaj prema našoj zemlji. Moskva i Vatikan, s cjelokupnim aparatom koji stoji pod njihovim uticajem, bjesomučno se bore protiv naše zemlje, protiv socijalizma koji mi uporno i s teškim naporom gradimo, a koji predstavlja uslov za sretniji život naših ljudi i krupan doprinos progresu čovječanstva.

Razumije se da pritisak zapadne reakcionarne propagande prema našoj zemlji ima sve manje efekta, s jedne strane zbog toga što brže raste broj naših prijatelja u redovima progresivnih pokreta i ljudi koji su imali prilike da se upoznaju s našom stvarnošću, a s druge strane zbog toga što su odgovorni ljudi na Zapadu došli do spoznaje kakve koristi ima postojanje i saradnja baš s takvom socijalističkom zemljom kao što je Jugoslavija.

Naši odnosi sa zapadnim zemljama počeli su se zasnivati na planu ravnopravne saradnje među državama u pitanjima obostranih interesa. Zajedničkih interesa ima ne malo u današnjoj situaciji u svijetu, kad je potrebno uložiti sve snage da bi se očuvao mir i uspostavila mirna i ravnopravna saradnja među narodima. Dosadašnji rezultati u našoj saradnji pazevljena koje imaju drugi, kapitalistički sistem, pokazali su da je mogućna ne samo koegzistencija već i obostrano korisna saradnja između zemalja s raznim unutrašnjim sistemima, u konkretnom slučaju između zemlje sa socijalističkim i zemlje s kapitalističkim sistemom. Takva saradnja je mogućna ako se stoji na principu da je unutrašnje uređenje neke zemlje stvar njenih naroda i da niko izvana nema prava da se miješa u unutrašnje probleme druge zemlje. Mi stojimo na tom principu i to nam je omogućilo da uspostavimo ekonomske, političke i kulturne odnose s mnogim zemljama na Zapadu.

Ne mogu da mimoidem činjenicu da naša saradnja postoji i sa zemljama koje se ne pridržavaju potpuno tih principa. Uzimao samo jugoslovensku reakcionarnu emigraciju, kojoj su neke zapadne zemlje dale ne samo azil nego joj čak daju mogućnost da se organizuje i da neprijateljski djeluje prema socijalističkoj Jugoslaviji. Primjer za to je četničko-kraljevska, mačekovska i ustaška emigracija, od koje mnogi spadaju na listu ratnih zločinaca, a ipak uživaju gostoprimstvo, pa čak i finansijsku pomoć na svoj razorni rad protiv naše zemlje. Sve to, razumije si, ne stimulira još prisnije donose i međusobnu saradnju; čak naprotiv, uliva kod nas izvjesno nepovjerenje zbog takvih postupaka tih država. Ali tu nema sentimentalnosti, interesi naše države i interesi uvršćenja mira u svijetu zahtijevaju našu saradnju i naše napore na poboljšanje odnosa s tim zemljama. Mi se nadamo da će odgovorni ljudi u tim zemljama uvidjeti da je prijateljstvo naroda nove Jugoslavije dragocjenije od prijateljstva šake reakcionara i ratnih zločinaca, koji se nikad više ne sniju pojaviti pred licem naših naroda. (Buran aplauza)

PRESEDAVAJUĆI: Drugovi i drugarice, predlažem jedan kraći odmor.

(Odmor je dat u 9,40 časova)

Nastavak referata druga TitaNAŠI ODNOSI SA MEĐUNARODNIM NAPREDNIM POKRETOMU SVIJETU

Naša saradnja na državnom planu sa zapadnim zemljama olakšala je i saradnju naših društvenih organizacija: političkih, kulturnih, sportskih, zdravstvenih, naučnih, socijalnih i tako dalje s naprednim pokretom i organizacijama u zapadnim zemljama. Neke naše najkrupnije organizacije, kao što su Savez sindikata Jugoslavije, Savez boraca, Savez ratnih invalida i druge, pristupile su srodnim međunarodnim organizacijama i vrlo aktivno rade u njima.

Naša Partija nije, poslije prekida sa SSSR-om, pošla linijom direktnog razbijanja drugih komunističkih partija koje su i dalje ostale pod uticajem SSSR-a. Ali je naš primjer poslužio da su se u svim komunističkim pokretima u svijetu počeli s više kritičnosti odnositi prema postupcima i politici SSSR-a. Nagli brojevi pad članstva u pojedinim partijama dokaz je da se ljudi ne slažu s tim da budu obični instrument sovjetske vanjske politike i da interese svoga naroda potčinjavaju interesima SSSR-a.

Dok je Laburistička partija u Engleskoj porasla od 3038697 članova u 1945 godini na 5920172 člana u 1950 godini, to jest na 195%, dotle su komunisti izgubili i ona dva mandata u parlamentu koja su godinama držali. Broj njihovih glasova kretao se ovako: 1945 godine 102780 glasova, 1950 godine 91815 glasova, a 1951 godine 21640.

U Francuskoj su komunisti izgubili od 1947 do 1951 godine - 450000 glasova. Naročito je karakteristično nazadovanje štampe komunističke partije u Francuskoj: "L'Humanite" je imao 1947 godine tiraž od 400000 brojeva, 1950 godine - 241000, a 1952 godine - 185400 brojeva; "Ce Soir" je pao s 420000 u martu 1947 godine na 122800 primjeraka u drugoj polovini maja 1952 godine.

Stanje komunističke partije u Belgiji: broj članova bio je 1946 godine 100000, 1950 godine 35000, a 1951 godine svega 20000. Na izborima je KPB od 1946 do 1950 godine dobijala slijedeći procenat glasova: 1946 - 23 mandata u Skupštini i 11 mandata u Senatu; 1949 godine 12 mandata u Skupštini, 7,49% i 5 mandata u Senatu; 1950 - 7 mandata u Skupštini, 4,66% glasova i 3 mandata u Senatu. Za ovo vrijeme socijalisti su porasli od 34 mandata u Senatu 1946 godine na 39 mandata u 1950 godini.

Za Italiju ću samo prikazati, prema nepovjerenim podacima, pad tiraža štampe KPI. Od 1947 godine pao je tiraž:

<u>rimske "Unita"</u>	<u>od 250000 na 120000</u>	<u>1950 godine</u>
<u>milanske "Unita"</u>	<u>od 180000 na 120000</u>	<u>1950 godine</u>
<u>torinske "Unita"</u>	<u>od 90000 na 60000</u>	<u>1950 godine</u>
<u>denovske "Unita"</u>	<u>od 60000 na 30000</u>	<u>1950 godine</u>

Bez obzira na to što se broj članstva partije, prema oficijelnim podacima, nije promijenio, štampa i njezin pad tiraže najrječitije dokazuju padanje uticaja informbirovske politike u Italiji.

U Zapadnoj Njemačkoj komunistička partija imala je krajem 1948 godine 350000 članova, a do sredine 1951 godine taj broj je spao na 150000. Sličan proces se događa i u mnogim drugim komunističkim partijama u svijetu.

Naročito je karakterističan prikaz KP Japana na posljednjim izborima, gdje od preko 100 kandidata nije izabran nijedan; ona je izgubila svih 35 poslanika koji su bili izabrani na izborima 1949 godine.

Osim toga u mnogim komunističkim partijama sve se više pojavljuju unutrašnja neslaganja pojedinih članova rukovodstava sa oficijelnom promoskovskom politikom, pri čemu se događaju sve češća istupanja, kažnjavanja ili isključenja zaslužnih i poznatih ruko-

vođilaca (slučaj Kuki i Manjani u Italiji, Tijon i Marti u Francuskoj i tako dalje). Članstvu u partijama na Zapadu sve se manje sviđaju lakejski stavovi takvih podlaca kao što su poznata krestura Diklo i drugih prema naredbodavcima u Moskvi. Sve se više ispoljava težnja da komunističke partije pojedinih zemalja na Zapadu moraju u prvom redu voditi računa o interesima radnog naroda svoje zemlje, a ne o tuđim interesima.

Nasuprot sovjetskoj praksi, da se zauzima neprijateljski stav i na razne načine napdaju svi oni napredni pokreti i ljudi koji neće da se podvrgnu diktatu Moskve, mi smo pošli linijom uspostavljanja veza i saradnje sa svakim naprednim pokretom i organizacijama u svijetu koje to žele, bez obzira na to što se možda u mnogim pitanjima i razilazimo u mišljenjima. Tako je naša Partija, odnosno njeno rukovodstvo, počelo uspostavljati veze s rukovodećim ljudima iz socijalističkih pokreta u svijetu, kao što su Laboristička partija u Engleskoj, socijalističke partije u Francuskoj, Belgiji, Zapadnoj Njemačkoj, Norveškoj, Švedskoj i druge u Evropi i ostalom svijetu, kao u Indiji, Burmi i tako dalje.

Dosada su te veze imale prvenstveno zadatak da se odgovorni ljudi u socijalističkom pokretu upoznaju s našom stvarnošću, s time kako mi gradimo socijalizam, odnosno kakvim putem idemo u socijalizam. U vezi s tim, našu je zemlju posjetio čitav niz rukovodećih ljudi i čitave delegacije pojedinih socijalističkih partija, kojima je omogućeno da vide sve što žele. Te posjete su dosad donijele velike uspjehe. Naša je stvarnost na taj način počela sve više prodirati baš u one redove naprednih pokreta u svijetu gdje mi i želimo, to jest u redove radničke klase, - da bi se baš kot radničke klase učvrstila istina o našoj zemlji i saznali pravi uzroci sukoba između nas i SSSR-a.

Naravno, ne treba imati iluziju o tome da u socijalističkom pokretu nema protivnika takve saradnje s nama. Ima, ali to ne znači da mi zbog toga moramo odustati od saradnje sa svima onima koji to žele i smatraju korisnim. Jasno je da u tim pokretima ima

ljudi (ali to su pojedinci) koji ne vole našu zemlju i ometaju našu saradnju s naprednim pokretima u svijetu, šireći neistine o našoj zemlji i stvarnosti u njoj, kao što je to nedavno bio slučaj sa izvještajem generalnog sekretara Međunarodne konferencije Slobodnih sindikata Oldenbruka, na zasjedanju Izvršnog odbora te organizacije u Berlinu, koji je sručio čitavu masu neistina o našoj stvarnosti i time pokazao da svjesno želi ometati saradnju s nama.

Ja smatram da na osnovu, zasad još velikih, razlika u gledanju na neke bitne probleme, i prema ulozi i organizacionom karakteru naše Partije, ne može biti riječi o njezinom formalnom pristupanju međunarodnom socijalističkom pokretu. Ali, siguran sam da je u mnogim pitanjima međunarodnog karaktera mogućna saradnja naše Partije sa socijalističkim pokretom. Naročito će to biti moguće ako primite moje sugestije, koje ću kasnije iznijeti, u pogledu karaktera i daljeg razvoja našeg Narodnog fronta.

/Naslov v izdajah iz leta 1959 in 1978 se glasi drugače:
O DECENTRALIZACIJI I DEMOKRATIZACIJI/

II

PITANJE DECENTRALIZACIJE I DEMOKRATIZACIJE UPRAVLJANJA U PRIVREDI I ORGANIMA NARODNE VLASTI

Drugovi i drugarice,

Mislim da sam se dovoljno zadržao na vanjskopolitičkim problemima, te mi dozvolite da pređem na pitanje našeg unutrašnjeg razvitka.

Prije svega želio bih da se zadržim na decentralizaciji i demokratizaciji upravljanja u privredi i narodnoj vlasti. Želim odmah da podvučem da nije svaka decentralizacija ujedno i demo-

kratizacija upravljanja. Ove dvije forme upravljanja mogu, a i moraju, da idu paralelno samo u istinskom socijalističkom razvitku, u jednoj višoj fazi društvenog razvoja, to jest onda kad su sredstva za proizvodnju već potpuno u rukama proizvođača, kada fabrike i preduzeća upravljaju sami radnici preko svojih organa upravljanja koje su sami izabrali. Prema tome, istinsko demokratsko upravljanje počinje ondje gdje prestaje funkcija upravljanja države u privredi preko njenog aparata. Razumije se, i u početnoj fazi revolucionarnog razvoja, - to jest dok se sredstva za proizvodnju još nalaze u rukama države, ali socijalističke - postoje elementi demokracije, ali ti elementi ipak imaju samo u višem stepenu socijalni karakter i ne predstavljaju u pravom smislu izraz socijalističke demokratije. Prema tome, u našoj početnoj fazi revolucionarnog razvoja, dok država još nije bila predala fabrike i preduzeća na upravljanje radnicima, kad je država upravljala tim fabrikama i preduzećima preko svog aparata, odnosno samo preko direktora kao svog za to određenog namještenika, u tom periodu nije se moglo govoriti o socijalističkom demokratskom upravljanju. U toj prvoj fazi razvoja države radnog naroda morala je odmah riješiti kako je najbolje mogla, prema materijalnim mogućnostima, socijalno pitanje trudbenika. Postepeno je narodna država sama povećavala plate radnicima, donijela Ustav, zakone i uredbe u kojima su radnicima i namještenicima zagarantirana prava na penziju, pravo na plaćeni godišnji dopust i tako dalje. Država je osiguranje radnika i namještenika uzela na svoj račun, stvorene su razne kulturne i druge ustanove za trudbenike, ali ipak tek predajom fabrika i preduzeća u ruke radnika izvršen je prvi i najveći akt države koji u sebi sadrži elemente njenog odumiranja, to jest odumiranja njene funkcije u privredi, i u isto vrijeme uspostavljanje prave socijalističke demokratije u proizvodnji, a time i u samom društvu.

To je jedna od najkrupnijih tekovina naše socijalističke revolucije, koja je realizovana svega 5-6 godina poslije rata, odno-

sno poslije eksproprijacije i nacionalizacije sredstava za proizvodnju.

/V obeh izdajah (tako leta 1959 kot 1978) je ta odstavek izpuščen. Namesto teksta pa so le Brez pojasnil./

Šta mogu na ovo da kažu sovjetski birokrati i njihovi kominformovski trabanti? 35 godina poslije velike Oktobarske revolucije oni nemaju povjerenja u radnike SSSR-a. Može li se uopće opravdati takvo stanje kod njih nečim drugim osim skretanjem s puta socijalizma? Ne može! Može li se krivnja prebaciti na nezrelost radničke klase tamo? Ne može! Praksa kod nas pokazuje obratno. Nije potrebno trošiti mnogo riječi da bi se dokazalo da baš takav akt države najvjernije odražava suštinu nauke marksizma-lenjinizma o razvitku socijalističkog društva u praksi, i da baš takav akt, kao i cjelokupna decentralizacija u našoj zemlji, pokazuje gdje se gradi socijalizam - kod nas ili u SSSR - i kako se dosljedno realizuju tekovine revolucije u našoj zemlji, a kako se tekovine velike Oktobarske revolucije na kontrarevolucionaran način napuštaju i izdaju u Sovjetskom Savezu. Samo potpuni ignoranti ili svjesni neprijatelji socijalizma mogu takve činjenice negirati.
(Dugotrajan aplauz)

Razumije se da takav akt ne može izvršiti jedna birokratska i do apsurdna centralistička država, i to još s hegemonijom jedne nacije nad drugima, kojoj se Staljin u svojim revizionističkim teorijama odredio ulogu i termin - vladajuća nacija.

Takav akt je, prema tome, uslovljen i potpunom decentralizacijom kako u privredi tako i u organima narodne vlasti, pošto birokratija, koja se svjesno ili nesvjesno razvija i ustaljuje u centralnim organima, milosrdno koči i onemogućava stvaralačku inicijativu trudbenika, jer želi da sve zadrži u svojim rukama. Da bi sve grane društvenog života držala u svojim rukama, centralistička vlast stremlji ka ogromnom proširenju birokratskog aparata u

vrhu. Izmišljaju se razne funkcije i ustanove u kojima se gomilaju nepotrebni i neproduktivni ljudi i na taj način dolazi do papirnastog birokratskog upravljanja, koje kao mora leži na cjelokupnom društvenom životu i postaje sve više samo sebi cilj.

Mi smo tu opasnost vrlo brzo, za svega par godina, uvidjeli i preduzeli mjere za sprečavanje ponavljanja sovjetske prakse kod nas. Preduzeli smo ono što je u revolucionarnom razvoju socijalizma nužno za pravilan i uspješan njegov razvitak, to jest vršeći decentralizaciju dali smo novi zamah daljem razvitku socijalizma.

Bilo bi pogrešno misliti, kao neki ljudi i kod nas i van naše zemlje, da je akt naše države o predaji fabrika i preduzeća na upravljanje radnicima neke naše epohalno otkriće u daljem razvoju nauke marksizma-lenjinizma, neki naš novi eksperiment na putu izgradnje socijalizma i tako dalje. Ne, suština toga akta je sadržana u toj nauci, o čemu smo već naprijed govorili, ali taj akt ima epohalan značaj s jedne strane zbog toga što njemu marksistička nauka pridaje jedan od najbitnijih, ako ne i najbitniji značaj u promjeni odnosa proizvodnje i raspodjele u društvu, a s druge strane zbog toga što se on ostvaruje prvi put u historiji, i to još u vrlo kratkom periodu procesa revolucionarnog razvoja u jednoj maloj i zaostaloj zemlji, kao što je bila naša. (Aplauz)

Kakvi materijalni elementi sada, kad radni kolektivi upravljaju proizvodnjom, uslovljavaju demokratizaciju socijalističke proizvodnje? U čemu je njena materijalna suština?

Prvo, radnici iz osnova mijenjaju svoj odnos prema sredstvima za proizvodnju, jer od najamnih radnika postaju slobodni proizvođači i samostalni upravljači proizvodnje. Drugo, visina nagrade pojedinog radnika i službenika zavisi sada od visine dohotka koji je ostvarilo preduzeće, odnosno od čitavog rezultata, rada koji je ostvario kolektiv jednog preduzeća. A ovo opet zavisi od stepena produktivnosti, od kvalitete proizvoda, od potražnje dotičnog pro-

izvoda i sličnih elemenata, kao što su ušteda materijala, racionalno iskorištavanje sredstava za proizvodnju i čuvanje istih, umješnost organizacije proizvodnje i tako dalje.

Radi što pravednijeg nagrađivanja pojedinog proizvođača, svaka fabrika i svako reduzeće, odnosno radni kolektiv donosi svoj tarifni pravilnik kojim se reguliše pravilno nagrađivanje pojedinca, odnosno njegovo učešće u raspodjeli ukupne zarade radnog kolektiva.

Demokratičnost je ovdje u tome što čitav radni kolektiv učestvuje u donošenju tarifnog pravilnika, pri čemu sindikati imaju vrlo važnu ulogu, o kojoj ću govoriti na drugom mjestu.

U vezi s gore-njim donesen je Zakon o novom platnom sistemu u privredi, a isto tako i u državnoj administraciji. Po ovom Zakonu država samo zadržava nadzor nad sprovođenjem propisa i nadzor da se osigura pružanje zaštite pojedincu ako je prekršeno njegovo pravo koje je propisano i utvrđeno, kao i nadzor u pružanju pomoći preduzeća, odnosno radnom kolektivu u obezbjeđenju minimuma sredstava za izdržavanje njegovih članova u slučaju nekih teškoća u ostvarenju dohotka.

Decentralizacija privrede započela je još prije donošenja Zakona o predaji fabrika i preduzeća radnim kolektivima na upravljanje, to jest u prvoj polovini 1950 godine. Sve funkcije neposrednog rukovođenja Savezne vlade u privrednim granama prenesene su postepeno na republike, a neke iz republičke kompetencije na sreske i gradske narodne odbore. Ukinuli smo veći broj ministarstava koja su sada postala suvišna i umjesto njih su u Saveznoj vladi stvoreni savjeti za srodne privredne grane, čiji su sada članovi i članovi republičkih vlada. Za savezne nadležnosti formirani su komiteti, uprave i direkcije kao neposredni organi za savezne poslove.

Ali što se decentralizacija dalje razvijala, čim su radnički savjeti u upravljanju preduzećima i novi privredni sistem počeli funkcionisati, pokazala se i ta reorganizacija nedovoljnom, tako da već 1951 godine dolazi do ukidanja saveznih komiteta i uprava u okviru savjeta, a njihove kompetencije prenesene su na reoublike. Sve je to dovelo do znatnog smanjenja saveznih aparata, ali i republičkih: osim ostalog i zbog toga jer je ukinuta distribucija obezbijeđenog snabdijevanja i postepeno se ukidao otkup. Naravno, što je znatno uticalo na smanjenje saveznog i republičkih aparata to što su radni kolektivi preuzeli upravi nad preduzećima.

Paralelno s decentralizacijom u privredi moralo je neminovno doći i do decentralizacije i reorganizacije organa narodne vlasti, jer su sada uslijed novog sistema u privredi, srezu počeli dobijati sve veći značaj kao politički, ekonomski i kulturni centri, a opština, gradska opština i grad sačinjavaju sada temelje državnog uređenja s mogućnošću daljeg razvoja u teritorijalne društvene zajednice - komune.

U vezi s gornjim pitanjem, to jest s pitanjem decentralizacije i reorganizacije narodne vlasti, odnosno u vezi s daljem proširivanjem i produbljivanjem socijalističke demokratije, donesen je u početku ove godine i novi Zakon o narodnim odborima, a sad je već izrađen i nacrt Ustavnog zakona o organizaciji najviših organa narodne vlasti, koji će vjerojatno već ove godine biti podnesen Narodnoj skupštini na pretres. Taj Ustavni zakon, koji na ovoj etapi pretstavlja završetak reorganizacije sistema upravljanja u privredi i organima narodne vlasti, predviđena, između ostalog, i jednu krupnu tekovinu za naše trudbenike, a to je Vijeće proizvođača u Narodnoj skupštini.

Nisam smatrao za potrebno, a ne bih to ni mogao jer je suviše obimna materija, da o gornjem govorim detaljnije, pošto o svemu tome postoji već obrađeni materijal. Htio sam samo ukratko ocrtati naš razvojni put u socijalizam, put koji je vezan za materijal-

ne, fizičke i umne mogućnosti i koji je naročito težak za jednu zaostalu zemlju, kao što je bila naša. Ali u isto vreme mi smo u našoj praksi pokazali da ne lutamo na tom putu, da nam taj naš put nije nepoznat, jer je osvijetljen naukom marksizma-lenjinizma. To ne znači da se ponekad i ne pogriješi, ali to su sitnice prema onome što mi činimo i postižemo. Uz to, naravno, mi nastojimo da razne slabosti što prije ispravljamo, ako one nisu van našeg dozažaja.

Naš razvitak, demokratizacija našeg društvenog života, to jest puno ostvarenje istinske socijalističke demokratije, odvija se, s jedne strane, u neprekidnoj borbi protiv sovjetskih /v oba izdaja je bila uporabljena metoda izpušćanja delov stavkov. Tako je izpušćen tisti del stavka, ki je v tem tekstu podčrtan./ /Tu je v obeh izdajah vrinjeno: (čitaj staljinskih)/ metoda, protiv sovjetske prakse, protiv sovjetske stvarnosti koja je izgubila socijalističko obilježje i na taj način postaje najveća opasnost za dalji revolucionarni i socijalistički razvitak u svijetu, a s druge u sukobu sa socijalizmu tuđim shvatanjima koja dolaze sa Zapada.

Čitav svijet s najvećim interesiranjem posmatra naše napore da izgradimo socijalizam. Ljudi dolaze da vide, bilo s dobrom ili nedobrom namjerom, šta i kako mi radimo, ali je malo onih, čak i dobronamjernih, koji mogu da potpuno shvate šta se kod nas zbiva. Kritikuju nas i jedni i drugi što nemamo zapadne demokratije, što nemamo višepartijski sistem, što kočimo privatnu inicijativu, to jest što ne dajemo mogućnosti privatnom sektoru da učestvuje u trgovini i industriji, odnosno u proizvodnji, i tako dalje, i tako dalje. Mi iz dana u dan objašnjavamo da je preobražaj našeg društvenog života revolucionaran, da revolucija ne trpi polovičnost, da je to što oni predlažu okretanje točka društvenog razvoja natrag, a ne naprijed i tako dalje, jednom riječju, da mi hoćemo izgraditi socijalizam, a ne neki bastard društvenog socijalističkog uređenja. Mi govorimo da je naša socijalistička demokratija u svakom pogledu bolja od zapadne, da ona nema samo deklarativni karakter kao zapadna, jer obuhvata najšire mase radbenika i pruža im sve mogućnosti

razvitka i podizanja njihovog standarda života, jer samo tome, to je stvarna demokratija i za zajednicu i za pojedinca u njoj, - kako materijalna, tako i kulturna i politička. Iz gornjeg se vidi da čitav konflikt između naše socijalističke i zapadne demokratije proizlazi zapravo iz osnovnih promjena odnosa u društvu - podrštivanja sredstava za proizvodnju i likvidacije izrabljivanja čovjeka od strane čovjeka.

III

NAŠ EKONOMSKI RAZVITAK

Drugovi i drugarice,

Naš ekonomski razvitak prolazio je od svršetka rata naovamo kroz razne faze. U prvoj fazi izvršeno je obnavljanje svega što je okupator u ratu razrušio i opljačkao, a što je bilo od bitne važnosti za život naroda i razvitak zemlje, odnosno, bolje rečeno, za početak manje-više normalnog funkcionisanja društvenog života. Mi smo se u toku rata nadali da ćemo dobiti snažnu podršku od saveznika za naknadu ratne štete, ali smo se prevarili. Saveznici su se za vrijeme mirovnih pregovora ignorantски držali prema našoj žrtvi i veličini štete koju su nam nanijeli okupatori, te smo mi u pogledu dodjeljivanja ratne štete prošli najgoru i time nam je zadat težak materijalni udarac koji se jako odrazio na naš daljnji ekonomski razvitak.

Vae kar je podčrtano je v obex zgoraj omenjenih izdajah izpušćeno iz nadomešćeno s.../ Naravno, kao što sam već naprijed spomenuo, pri tom je skoro najvažniju ulogu odigrao savištan stav SSSR-a, koji je na naš račun izvuкао što je više mogao koristiti. Prema tome, u prvoj fazi našeg ekonomskog razvitka, kad se radilo o obnovi ratom uništenog, mi smo se u prvom redu oslonili na same sebe, na dobrovoljne radove, pri čemu su naši narodi, a naročito naša radnička klasa i omladina, pokazali prava čuda radnog heroizma i samopožrtvovanja. Jedina pomoć, koja je došla sa strane bila je pomoć organizacija UNRA-e, koja je iznosila u hrani, stoci, raznim mašinama i tako dalje 425 mi-

liona dolara. Ali to je ipak bila samo prva pomoć našoj razrušenoj zemlji, samo melem na strašnoj rani koju su nam zadali okupatori, a ne i lijek za ozdravljenje. Ta je pomoć koristila da lakše prebrodimo tešku situaciju prve dvije-trije poslijeratne godine, da prehranimo stanovništvo, jer je privreda bila razorena - ono malo fabrika što smo imali bilo je uništeno i većim dijelom mašine odvučene, a isto stanje je bilo i u poljoprivredi.

Kad bi me neko od vas zapitao šta i u čemu nam je u to vrijeme konkretno materijalno pomogao Sovjetski Savez, ja iskreno kažem da ne znam šta bih naveo, osim da nam je dao ne to ratnog materijala pred kraj rata i omogući da nam bude vraćeno nešto odvučenih varosa. Ali mogu navesti da nam ni do danas nije vratio fabričke uređaje koje je Hitlerova armija odvela u Austriju i Njemačku, a odatle ih je Sovjetski Savez odveo kao ratni plijen u SSSR.

Druga faza našeg ekonomskog razvoja počinje s našim Petogodišnjim planom industrijalizacije i elektrifikacije zemlje. Naši radbenici su sa ogromnim oduševljenjem prišli ostvarenju toga plana. Želja naših radnih ljudi, građana nove Jugoslavije, da se što prije izvučemo iz proklete zaostalosti i siromaštva, bila je ona pogonska sila koja je tjerala ljude da budu spremni na najveće napore. Perspektiva da ćemo na taj način brže ostvariti sretniji život ljudi i novo društveno uređenje, socijalizam, pokretala je našu radničku klasu na stvaralačku inicijativu i upornost. Vjerujući slijepo u vječito pričanje sovjetskih rukovodilaca i njihove propagande o tobožnjoj nesebičnoj pomoći narodima koji su njegovi prijatelji, priznajemo da smo i mi, rukovodioci, tada još imali iluzije u pomoć SSSR-a, - mi smo se tome nadali i izradili smo naš Petogodišnji plan u skladu sa očekivanom podrškom Sovjetskog Saveza, doduše ne besplatnom, ali ipak podrškom očekivanom od jedne velike zemlje koju smo smatrali jedinim pravim prijateljem, a osim toga mislili smo da je, uprkos svim slabostima za koje smo znali, ipak socijalistička, jer nam dotada nije ni padalo na pamet da njezine unutarnje slabosti podvrgnemo kritici i da pronađemo uzroke tih slabosti.

/V obih izdajah se stavak konča tam, kjer je bila prvotno vejica, izpušča pa se zadnji del stavka./

Ali uzjesto pomoći sve više su sazrijevali elementi sukoba, i to baš u ekonomskim pitanjima i pitanju ravnopravnih odnosa, još od 1947 godine. U pismima rukovodilaca SSSR-a i rezoluciji Informbiroa dato je tome sukobu sasvim drugo obrazloženje: skretanje u nacionalizam, kapitalizam, fašizam i druge gluposti. Osim toga je, kao što vam je već odavno poznato, došlo od strane SSSR-a i satelita do čisto neprijateljskih akata, kao što su poništenje svih ugovora, kako političkih tako i ekonomskih i kulturnih, koje je naša vlada sklopila s tim državama, a samim tim je došlo i do potpune ekonomske blokade naše zemlje.

Prema tome, tada je nastala treća faza našeg ekonomskog razvitka, i to pod uslovima ekonomske blokade i naše preorijentacije ekonomske saradnje sa Zapadom.

Alim ne samo ta blokada već i drugi elementi uticali su na to da smo morali produžiti i suziti izvršenje Petogodišnjeg plana. Postoje za to četiri osnovna uzroka, i to: a) ekonomska blokada SSSR-a i njegovih satelita; b) povećanje materijalnih izdataka za narodnu odbranu koje je iziskivao neprijateljski, agresivan pritisak na našu zemlju od strane SSSR-a i njegovih satelita, a isto tako i opća zaoštrenost međunarodne situacije; c) elementarne nepogode koje su u toku ovog perioda zadesile našu poljoprivredu i smanjivale nacionalni dohodak; d) nastojanje našeg državnog i političkog rukovodstva da uprkos svim gore navedenim - za našu privredu velikim - štetama zadrži, a u nekim oblastima čak i poveća životni i društveni standard naših radnih ljudi.

NEKI PODACI O POSLJEDICAMA EKONOMSKE BLOKADE OD SSSR-A I NJEGOVIH SATELITA

Do kraja 1948 godine obim razmjene koji je vršila naša zemlja sa SSSR-om i njegovim satelitima iznosio je više od polovine naše cjelokupne razmjene, to jest 51%. Najveća razmjena bila je s Čehoslovaškom, što je proizlazilo iz predratnih tradicija, a zatim

su slijedili: SSSR, Poljska, Mađarska, Bugarska i Rumunjska. Ubrzo poslije rezolucije Informbiroa, već u 1949 godini, naša razmjena s tim zemljama pala je ispod trećine i iznosila je još svega 31,6% od ranije. Daljim zaoštavanjem blokade, već u 1950 godini potpuno je prekinuta svaka razmjena s tim zemljama.

Koliko je bio obim razmjena s pojedinim zemljama do rezolucije i poslije nje, prema posljednjim važećim sporazumima, vidi se iz slijedećeg:

	(u milionima dinara)
Čehoslovačka do rezolucije	2700 poslije 1900
SSSR do rezolucije	2641 poslije 322
Poljska do rezolucije	600 poslije 300
Mađarska do rezolucije	425 poslije ništa
Bugarska do rezolucije	192 poslije ništa
Rumunjska do rezolucije	150 poslije ništa

Prema tome, kao što se vidi, obim razmjena se smanjio poslije rezolucije IB od 6708 miliona dinara na 2122 miliona dinara, ili 31%.

Tim drastičnim prekidom razmjena, a kasnije i potpunim - odnosno ekonomskom blokadom prema našoj zemlji - bio nam je sadat težak, ali ne i smrtonosan udarac. Inicijatori te blokade su baš i htjeli da taj udarac bude smrtonosan za našu privredu i da nas na taj način slome i potpuno potčine svojoj hegemoniji.

Za sve artikle koje smo mi izvozili u te zemlje trebalo je sada tražiti nova tržišta. To je bilo utoliko teže što je jedan dio tih ratikala, kao što su: duvan, vino, kudjelja, pirit, gvozdena ruda, veći dio povrća i voća, bio prije rata izvožen samo u te istočne zemlje, i prema tome, za preorijentaciju na zapadna tržišta i za upoznavanje tih novih tržišta trebalo je vremena, a mi nismo imali stručnog kadra koji bi ta tržišta poznao. Također i za druge artikle, osim drveta, preorijentacija izvoza djelovala je

u pravcu znatnog smanjenja.

U 1949 godini cjelokupni naš izvoz bio je smanjen za skoro 30% prema 1948 godini, a iznosio je te godine (to jest 1948) 10 milijardi i 500 miliona dinara po kursu jedan dolar prema 50 dinara, dok je 1949 godine pao na 7 milijardi i 200 miliona dinara (sve preračunato po cijenama iz 1950 godine).

Sve je to jako uticalo na pasivu našeg trgovinskog bilansa. Godine 1948 on je imao svega 600 miliona dinara pasive, dakle bio je skoro uravnotežen, a 1950 godine pasiva je skočila na 5 milijardi i 900 miliona dinara.

Ekonomska blokada nam je naročito nanijela štete time što smo izgubili mogućnost uvoza najneophodnijih sirovina i drugog za nas najosnovnijeg materijala. Iz SSSR-a i satelitskih zemalja mi smo još 1948 godine uvezli 506879 tona koksa ili 86% naših tadašnjih potreba, 130038 tona naftinih derivata ili 62% tadašnjih naših potreba, 35253 tona valjanog materijala ili 54% tadašnjih potreba, 6623 tona mašina ili 33% potreba, 29897 tona vatrostalnog materijala ili 62% potreba, 6657 tona pamuka ili 23% tadašnjih potreba, 1378 tona vune ili 21% tadašnjih potreba. Najveća nam je teškoća nastala u pogledu nabavke na drugim tržištima koksa, naftinih derivata, valjanog i vatrostalnog materijala, jer je to dolarska roba za koju je bilo potrebno plaćati u dolarima, ili izvoziti sličnu robu koje mi nismo imali u dovoljnoj količini.

Moram naglasiti da je teško precizno izraziti određenim brojevima svu ekonomsku štetu koja nam je nanesena blokadom, jer se ona nije pokazivala samo neposredno, već je i posredno imala dalekosežne posljedice.

Još je najlakše tačno izraziti štetu u oblasti investicije, odnosno gubitak proizvodnje koji je uslijedio zbog raskida investicionih ugovora i odgovarajućeg produženja investicionih radova.

Evo kako izgleda pregled investicionih ugovora sa SSSR-om i satelitima i njihovo izvršenje, - po ugovorima koji su trebali da važe od 1947 do 1951 godine, to jest do rokova izvršenja, obim zaključenih investicija u milionima dinara izgleda ovako po pojedinim zemljama:

SSSR - 6750 miliona, izvršeno 40 miliona ili 0,6%, a prestalo daljnje izvršenje sredinom 1948 godine.

Čehoslovačka - 7500 miliona, izvršeno 784 miliona ili 10,5%, prestalo daljnje izvršenje maja 1949 godine.

Mađarska - 4500 miliona, izvršeno svega 360 miliona ili 8%, prestalo daljnje izvršenje u isto vrijeme kao i od Čehoslovačke.

Dakle, zaključena je bila ukupna suma investicija u iznosu od 18750 miliona dinara, a izvršeno je bilo svega 1184 miliona dinara, odnosno 6,3%. Ali u toj isporučenoj sumi od 6,3% nalazilo se uglavnom manje važan materijal, a ne neka kompletna postrojenja, valjani i drugi važniji materijal.

S obzirom na rokove isporuka, koji su bili dogovoreni u investicionim ugovorima s tim zemljama, a i s obzirom na sadašnje stanje naših ključnih objekata, može se kazati da su zbog blokade i neizvršenja investicionih ugovora naneseni našoj proizvodnji sljedeći gubici:

U elektroprivredi 2 milijarde 45⁴ miliona KWH; u obicnoj metalurgiji: 55700 tona bakra, 39000 tona valjane robe bakra i mesinga, 40000 tona vučene robe bakra, 60000 tona aluminijuma, 30000 tona valjane robe aluminijuma, 24000 tona elektrolitnog cinka, 70 tona kadmijuma, 55000 tona olova, 6000 tona olovnog koncentrata, 11250 tona cinkovog koncentrata, 4450 kilograma zlata, 3750 kilograma srebra; u crnoj metalurgiji: 90000 tona bežavnih cijevi i 500000 tona valjanog materijala; u rudarstvu: 6050000 tona uglja, 180000 tona nafte;

dalje, 55000 tona roto-papira, 4730000 m² ravnog stakla, 825000 tona cementa, 300000 tona azotnog đubriva, 120000 tona

sumporne kiseline, 6500 tona elektro-porcelana.

Ne računajući razne posredne posljedice štete, koje nam je nanijela ekonomska blokada, ako uzmemo samo najnižu varijantu štete, onda ona u vezi s gornjim ciframa predstavlja za našu privredu iznos od 429 miliona dolara.

/Izpušteni odstavek/

Budimo sigurni da su moskovski imperijalisti i njihovi sate-
liti unaprijed vrlo pažljivo izračunali visinu materijalne štete
za nas u vezi s blokadom, samo su se prevarili u tome što su mis-
lili, da će to biti dovoljno jak udarac da nas bace na koljena.
(Živo odobravanje)

POVEĆANJE MATERIJALNIH RASHODA U SVRHU NARODNE ODBRANE

Godine 1946 bilo je utrošeno u svrhu narodne odbrane 305 miliona dolara (ako pretvorimo dinere u dolare prema tadašnjem kursu), a godine 1947 - 316 miliona dolara. U godinama prije agresivnog pritiska na našu zemlju trošili smo, dakle, u svrhu narodne odbrane prosječno godišnje oko 310 miliona dolara, tačno - 310,5 miliona dolara. Godine 1948, kad je počeo agresivni pritisak od strane SSSR-a, izdaci za narodnu odbranu već se penju na 438 miliona dolara, godine 1949 oni rastu na 528 miliona dolara, a u godinama, 1950, 1951 i 1952 iznose prosječno po 665 miliona dolara, godišnje (dinarski izdaci ovdje su preračunati u dolare zato da bi se moglo napraviti objektivno upoređenje sa pomoći koju smo posljednjih godina dobijali iz inostranstva).

Prema tome, šta pokazuju ove brojke? Ove brojke pokazuju da bi ukupni trošak u svrhu narodne odbrane između godine 1946 i 1952 iznosio - ako ga od 1948 godine nadalje ne bismo morali stalno povećavati zbog agresivnog pritiska na našu zemlju, nego bi ostao na nivou 1946 i 1947 godine - 2 milijarde i 173,5 miliona dolara.

Ni smo, međutim, zbog agresivnog pritiska na našu zemlju od strane SSSR-a i njegovih satelita, morali u ovim godinama utrošiti ukupno 3 milijarde 581 miliona dolara, pri čemu se utrošak povećavao na slijedeći način: 1948 godine bio je već za 128 miliona veći od prosjeka 1946 i 1947 godine, 1949 godine porastao je za 218 miliona dolara prema pomenutom prosjeku, a u godinama 1950, 1951 i 1952 on se više nego udvostručio. Naš vanredni utrošak u svrhu narodne odbrane, koji je prouzrokovalo agresivno nastupanje SSSR-a i njegovih satelita, iznosi dakle u posljednjih pet godina 1 milijardu i 407,5 miliona dolara.

Na ime održavanja naše odbranbene sposobnosti protiv agresivnog pritiska bila nam je data pomoć u hrani, i to: 1950 godine - 6,9 miliona dolara, godine 1951 - 58 miliona dolara i tripartitna pomoć godine 1951 - 61,7 miliona dolara, a u prvoj polovici 1952 godine, 64,6 miliona dolara. (Za ekonomsku godinu 1952/53 tražena suma iznosila je 146 miliona dolara; ta je suma smanjena na 99 miliona dolara i trebalo je da važi već od juna 1952 godine, ali iz nerazumljivih razloga ona je tek prije dvadesetak dana odobrena, što nam u vezi sa sušom čini ogromne teškoće.) Od ovih 99 miliona dolara korišćeno je u ovoj godini, prema procjeni, oko 50 miliona dolara, što ukupno za 1952 godinu iznosi 114,6 miliona dolara. Ukupno smo, dakle, dobili na ime održavanja naše odbranbene sposobnosti 241,2 miliona dolara. Prema ovim brojkama, morali smo iz sopstvenih sredstava povećati materijalne izdatke u svrhu narodne odbrane za 1 milijardu 166,2 miliona dolara.

Možemo, dakle, utvrditi da je odbrana protiv agresivnog pritiska SSSR-a i njegovih satelita tražila dosada povišenje izdatka za 1 milijardu 166, 2 miliona dolara i da je to povišenje snosila naša privreda potpuno sopstvenim snagama.

ELEMENTARNE NEPOGODE

U prosječnoj godini vrijednost naše poljoprivredne proizvodnje iznosi oko 452 miliona dinara (računato prema sadašnjim cijenama). Godine 1950 ona je iznosila oko 333 milijarde dinara. Godine 1951, koja je bila za nekih 5 do 6 procenata iznad prosjeka, ona se penje na 477 milijardi dinara, a 1952 godine suša ju je opet snizila na 308 milijarde dinara. Računato prema prosjeku, elementarna nepogoda 1950 godine nanijela je našoj privredi oko 119 milijardi dinara štete, a 1952 godine oko 144 milijarde. Ukupna šteta iznosi, dakle, 263 milijarde dinara (ili, radi uporedjenja preračunato u dolare, oko 880 miliona dolara).

ODRŽAVANJE STANDARDA

Uprkos svim teškoćama, koje je predžrokovala ekonomska blokada od strane SSSR-a i njegovih satelita, neizbježnom povećanju materijalnih izdataka u svrhu ratodne odbrane, elementarnim nepogodama i teškoj borbi za Petogodišnji plan, - naše političko i državno rukovodstvo nastojalo je da održi životni standard radnih masa i da ga postepeno čak i povećava. Ako označimo životni standard porodice radnika od četiri člana godine 1939 sa 100, onda iznosi prosjek 1951 godine 133, a prosjek januar-august godine 1952 - 154. Ako uzmemo za porodicu službenika od četiri člana broj 100 kao indeks realne plate januara 1951 godine, onda prosjek 1951 godine iznosi 102, a prosjek prvog kvartala 1952 godine oko 112. (Ovdje treba ipak napomenuti da su prosječni realni prihodi službenika za oko 20% niži nego u staroj Jugoslaviji, dok su prosječni realni prihodi radnika za 45-55% viši.)¹

Podaci o kretanju društvenog standarda pokazuju da oslobođenja nadalje uglavnom stalan napredak, ma da postignutim rezultatima još ne možemo biti zadovoljni, pošto oni, - naročito s obzirom

1 Podaci Saveznog zavoda za statistiku i evidenciju.

na društveni standard razvijenih evropskih zemalja - još uvijek zaostaju.

Što se tiče škola, kod osnovnih se još uvijek teško borimo kako s prostorom tako i s pomanjkanjem nastavničkog kadra, a kod srednjih imamo također velikih teškoća s prostorom, ali se odnos između broja nastavnika i učenika osjetno poboljšava. Isto tako se osjetno poboljšava i odnos između broja nastavnika i studenata na univerzitetima i visokim školama. Bolnice pokazuju stalan porast, kako po svom općem broju tako i po broju postelja.

Stalan porast, iz godine u godinu, bilježimo i u pogledu pozorišta, muzeja, bioskopa, radio-aparata i tako dalje.

INVESTICIJE U PROTEKLIM GODINAMA

Ne računajući investicije u svrhu narodne odbrane, prošlih godina su se investicije izvršavale kako slijedi (računato po bivšim nižim cijenama i u milionima dolara po starom kursu):

Godine 1947 investirali smo 36 milijardi 718 miliona dinara ili 734 miliona dolara; 1948 godine investirali smo 46 milijardi 415 miliona dinara ili 928 miliona dolara; godine 1949 investirali smo 58 milijardi 783 miliona dinara ili jednu milijardu 176 miliona dolara; 1950 godine investirali smo 51 milijardu 432 miliona dinara ili jednu milijardu 29 miliona dolara; godine 1951 investirali smo 44 milijarde 502 miliona dinara ili 890 miliona dolara; 1952 godine investirali smo 43 milijarde 300 miliona dinara ili 866 miliona dolara. Ukupno smo, dakle, u proteklih šest godina investirali - računato po bivšim nižim cijenama, odnosno u milionima dolara po starom kursu - 281 milijardu 150 miliona dinara ili 5 milijardi 623 miliona dolara.¹

Iz ovih podataka vidljivo je da su se do uključivo 1949 godine investicije naglo pele, a poslije 1949 godine počele su por-

1 Podaci Investicione banke; za 1952 godinu - Narodne banke FNRJ

tepeno padati. Padanje poslije 1949 godine ima dva uzroka; prvi uzrok leži u postepenom dovršavanju građevinskog dijela ključnih objekata Petogodišnjeg plana, a drugi je uzrok u tome što smo, s obzirom na velike ekonomske napore zemlje koji su već ilustrirani u ranije iznijetih brojkama, sprovedili borbu za štednju i svjesno sužavali široki front investicija, odnosno koncentrirali se na ključne objekte.

Kao što će biti vidljivo iz tabele koju iznosimo doznije, mi smo u ovo vrijeme dobili investicionih zajmova u vrijednosti od 158,1 miliona dolara, što znači 2,8% od 5 milijardi 623 miliona dolara koje smo utrošili u investicione svrhe. Iz toga slijedi da smo, posmatrano samo po obimu, ogrannu većinu investicija izvršili sopstvenim snagama uprkos teškoj ekonomskoj situaciji. Međutim, bilo bi ipak potpuno nepravilno potcenjivati 158,1 miliona dolara koje smo pozajmili, ma da oni - kao što je rečeno, iznose samo 2,8% investicija, jer, s obzirom na naš devizni debalans, bez ovih zajmova ne bismo uspijevali nabavljati u inostranstvu najvažnija kompletna postrojenja.

UKUPAN BILANS VANREDNIH EKONOMSKIH NAPORA - S JEDNE
STRANE I ZAJMOVA ODNOSNO POMOĆI IZ INOSTRANSTVA - S
DRUGE STRANE

Navodim tabelu koja pokazuje zajmove koje smo u proteklim godinama dobili u inostranstvu, kao i udio u tim zajmovima koji je utrošen na investicije¹:

Z a j a m	Iznos (u milionima dolara)	Od toga otišlo na investicije
1. Zajam IBRD	28,0	28,0
2. Zajam IBRD	2,7	2,7
3. Zajam monetarnog fonda	9,0	—
4. Zajam Exim Banke	55,0	21,5

1 Podaci Narodne banke FNRJ

5. Zajam E.C.G.D.London	47,6	5,6
6. Holandski zajam	4,2	4,2
7. Egipatski zajam	8,0	/
8. Njemački zajmovi	58,0	56,0
9. Francuski zajam	14,3	/
10. Belgijski zajam	14,0	14,0
11. Austrijski zajam	10,0	10,0
12. Norveški zajam	0,3	/
13. Švajcarski avansi	16,1	16,1
U k u p n o	267,2	159,1

Iz ove tabele vidljivo je da smo ukupno dobili u inostranstvu zajmova 267,2 miliona dolara. Iz ranije navedenih podataka slijedi da smo na ime pomoći (uključujući ovamo čak UNICEF, pomoć organizacije KCR, Crveni krst i tako dalje a ne računajući, naravno, UNRRA-u) dobili ukupno 286,6 miliona dolara. To znači da možemo cjelokupno pomoć iz inostranstva (bilo u vidu besplatne pomoći bilo u vidu zajmova), koju smo primili u ovih teškim godinama, označiti brojkama 553,8 miliona dolara.

Vanredni naši naponi iznosili su, kao što je to već navedeno u ranijim tabelama odnosno brojkama, slijedeće sume: šteta zbog ekonomske blokade od strane SSSR-a i njegovih satelita najmanje 429 miliona dolara, povećani utrošak u svrhu narodne odbrane, kao posljedica agresivnog pritiska od strane SSSR-a i njegovih satelita, 1 milijardu 407,5 miliona dolara, posljedice elementarnih nepogoda 880 miliona dolara, - ukupno 2 milijardi 716,5 miliona dolara. Iz toga slijedi da smo, bilo zajmovima bilo besplatnom pomoću, dosad bili pomognuti za oko 20% vanrednog utroška, dakle, da smo oko 80% vanrednog utroška ili 2 milijarde 161,2 miliona dolara ponijeli na svojim sopstvenim leđima i kod toga uspjeli izvršiti još i investicije u visini od 5 milijardi 623 miliona dolara. (Aplauz)

Mislim da će biti korisno ako ovdje navedem iznose američke pomoći drugim evropskim zemljama, da bi se moglo izvršiti upoređenje sa pomoći datoj našoj zemlji ¹:

(u milionima dolara)

1. Velika Britanija	2866
2. Francuska	2577
3. Zapadna Njemačka	1317
4. Italija	1315
5. Holandija (i Indonezija)	1001
6. Austrija	635
7. Grčka	614
8. Belgija - Luksemburg	547
9. Danaka	266
10. Norveška	242
11. Turska	177
12. Iruka	146
13. Švedska	119
14. Jugoslavija	62
15. Portugalijsa	51
16. Trst	33
17. Island	27
18. Evropska platna unija	350

Gornja pomoć data je od 1948 do kraja 1951 godine (uključuje Maršalovu pomoć, program pomoći za uzajamnu bezbjednost i vojnu pomoć).

IZVRŠENJE I POMJERANJE PETOGODIŠNJEG PLANA

U pogledu izvršenja i pomjeranja Petogodišnjeg plana stanje stoji ovako: prvo, mi smo, ne računajući vojnu industriju, postigli obim kapaciteta industrijske proizvodnje predviđene Petogodišnjim planom ove godine sa 101%, a računajući vojnu industriju mi smo postigli 108%; drugo, treba naglasiti da postignuti

1 Podaci su uzeti iz Monthly Report for the Public advisory Board "NSA".

kapaciteti još uvijek zaostaju u slijedećim granama: u proizvodnji električne energije, u proizvodnji nemetala, u elektroindustriji, u građevinskoj industriji, u industriji papira, u tekstilnoj industriji i industriji gume; treće, s potpunim izvršenjem ključne kapitalne izgradnje postići ćemo obim kapaciteta industrijske proizvodnje u iznosu 122% prema Petogodišnjem planu, ne računajući vojnu industriju, a računajući i nju u iznosu 133%, četvrto, nakon izvršenja ključne kapitalne izgradnje kapaciteti će još uvijek zaostajati u proizvodnji električne energije, u građevinskoj industriji, u industriji papira, u tekstilnoj industriji, u industriji gume (ovo zaostajanje i nakon završetka ključne kapitalne izgradnje posljedica je izvjesne promjene u strukturi Petogodišnjeg plana, koju smo morali izvršiti dobrim dijelom zbog gore iznijetih teškoća, a jednim dijelom takođe i zbog početničkih grešaka u Petogodišnjem planu); peto, sadašnja proizvodnja ne iskorištava oko 30% postignutih kapaciteta i kreće se oko 70% Petogodišnjeg plana, što je u prvom redu posljedica platnog debalansa sa inostranstvom. Sam platni debalans sa inostranstvom je posljedica činjenice da mi još uvijek zaostajemo - u najvažnijim granama - sa završavanjem ključne kapitalne izgradnje, prije svega, da se teško i sa ogromnim naporima borimo oko nabavke opreme iz inostranstva, dok u građevinskom pogledu, uglavnom, više-manje ispunjavamo rekorde.

Jedan od najosnovnijih zadataka naše daljnje privredne izgradnje jeste likvidacija platnog debalansa sa inostranstvom i omogućavanje da naša industriju u dovoljnoj mjeri iskorištava tako teško postignute i tolikim naporima izgrađene kapacitete. U tu svrhu treba, na sadašnjem stepenu našeg privrednog razvika, posvetiti glavnu pažnju u kapitalnoj izgradnji upravo ovom cilju, to jest postignuću platnog debalansa sa inostranstvom, što će nam omogućiti da naša zemlja u punoj mjeri uživa rezultate izvršenja Petogodišnjeg plana.

Postoje objektivni uslovi da se takvim pravcem završavanja ključne kapitalne izgradnje i dovoljnim investicijama u poljoprivredi u narednim godinama (uključujući 1953 godinu) - naravno, ako ne bi van naših snaga nastupila potreba novih vanrednih izdataka - platni bilans sa inostranstvom potpuno izravan do ekonomske godine 1954/55. Mi bismo ga izravnali već za ekonomsku godinu 1953/54 da nije nastupila ovogodišnja suša sa svojim teškim posljedicama i da su nam zapadne države dale na vrijeme i onu pomoć koju smo tražili radi izravnavanja debalansa, to jest da su nam umjesto odobrenih 99 miliona dale 146 miliona dolara, koliko smo i tražili.

Rezultat izvršenja Petogodišnjeg plana pokazuje, s obzirom na sve teškoće koje smo imali u ovim godinama a koje su ilustrirane ranije iznijetim brojkama, dvije stvari: prvo, da je naš radni narod pod rukovodstvom svoje Partije uložio sve svoje snage da postigne cilj i da ih je ulagao s velikim uspjesima; drugo, da se generalna linija naše privredne izgradnje bila pravilna, što je naročito potvrdila uspješna borba s gore iznijetim teškoćama. Iznijete brojke jasno dokazuju kako su bile klevetničke priče o nerealnosti koncepcije naše privredne izgradnje koju su zastupale naša Partija i vlada.

Jednovremeno valja na ovom mjestu istaći nedostatke prvog Petogodišnjeg plana, koji, kako iz objektivnih razloga tako i zbog pozanjanja iskustva na pojedinim sektorima, nisu baš bili mali.

Prije svega treba istaći da smo, u vezi s raskidom investicionih ugovora i boreći se protiv toga da ne bismo izgubili rokove, morali skoro sve objekte započeti bez razrađenih projekata, što je mnogo puta prouzrokovalo neekonomičnost izgradnje i docnije ispravke koje su nas koštale teške milione. Ovaj nedostatak dobrim dijelom je objektivnog karaktera, s obzirom na

situaciju u kojoj smo se nalazili. Međutim, bilo je i subjektivnih slabosti, jer su mnogi projekti mogli biti gotovi ranije nego što su bili. Uбудuće, bez prethodno dobro razrađenih projekata i svestrano provjerenog ekonomskog računa, ne treba započinjati krupniju kapitalnu izgradnju. Ako je u teškoćama prvih godina ovakva izgradnja bila donekle još opravdana, to ona sada apsolutno više nije i značila bi neodgovorno trošenje narodne imovine.

Nedostatak prvog Petogodišnjeg plana je i u tome što niz objekata nije imao dovoljnu ekonomsku računicu i u pogledu platnog bilansa sa inostranstvom i u pogledu unutrašnjeg ekonomskog dejstva. Osnovna koncepcija pokazala se kao pravilna i cjelishodna, a na mnogim pojedinim objektima ospoljila se pozenuta greška.

Teži nedostatak je u tome što je u konkretnom izvršavanju kod mnogih objekata prevladala grandomanija, koju je trebalo ispravljati kad je već bila nanijeta krupnija šteta. Uбудuće se treba oštro boriti protiv takozvanog širokog fronta i započeti samo one krupne objekte za koje dokazano postoje novčana i materijalna sredstva u zemlji i u inostranstvu i za koje je izvršena prethodna precizna ekonomska i tehnološka provjera. U republikama se počelo graditi mnogo objekata iz nekih autarhičnih republičkih tendencija. Uбудuće treba ovo spriječiti, ne samo zato što to protivurječi svakoj socijalističkoj privrednoj koncepciji, nego i zato jer to znači rasipanje sredstava i oduzimanje istih od najvažnijih ključnih objekata.

Drugovi i drugarice, ovo o čemu sam naprijed govorio vrlo je ozbiljna stvar i Kongres treba o tome da donese svoju odluku, koju onda neće moći svako da mijenja ili krši. Naša industrijalizacija se mora posmatrati kao jedna cjelina i prema tome se ne mogu dozvoliti autarhične tendencije i narušavanje orgđeg plana industrijalizacije. (Aplauz.)

NAŠI BUDUĆI PLANOWI INDUSTRIJALIZACIJE

S obzirom na to da ćemo uskoro završiti posljednjih nekoliko ključnih objekata neophodno za našu daljnju industrijalizaciju i razvitak zemlje i s obzirom na ogromne teškoće i napore koje smo morali dosad izdržati, smatram da ćemo u bližoj i daljoj perspektivi morati naše planove prilagoditi našim materijalnim, umnim i fizičkim mogućnostima. Izgradnja industrije neće biti tako velika kao prvih 5-6 godina naše kapitalne izgradnje, ali će se znatno morati povećati investicije za poljoprivredu, saobraćaj i društveni standard. Daljnja naša investicijska izgradnja osloniće se u prvom redu na sopstvene proizvodne snage, na ono što već naša bazična industrija proizvodi i što će uskoro proizvoditi. Perspektivni razvoj osnovne kapitalne izgradnje bazira se na iskorištavanju domaćih sirovina, na obezbjeđenju energetske baze i usklanjanju zaostalosti pojedinih narodnih republika, kao i zaostalosti pojedinih privrednih grana, u cilju povećanja aktivnosti trgovinskog bilansa.

Da bi se obezbijedila dovoljna količina elektroenergije, predviđena je izgradnja slijedećih elektrana: nove HE Kokin Brod sa oko 400 miliona KWH godišnje proizvodnje; nove HE Peruča u sistemu rijeke Cetine u Dalzaciji s 96 miliona KWH, čija je brana i akumulacija sastavni dio velike HE Split, koja će imati snagu od 350 MW i godišnju proizvodnju od oko 2 milijarde KWH. Dalje, predviđena je nova HE Vuhred na rijeci Dravi, koja će davati godišnju proizvodnju od 280 miliona KWH; nova HE Jajce, koja koristi vode rijeke Plive, daće 230 miliona KWH godišnje. Izgradnja sistema Cornja Zeta sastoji se iz veće HE Peručica i tri manje, HE Bjeloševine, HE Glušje i HE Liverovići; cijeli sistem će davati godišnju proizvodnju od 846 miliona KWH.

Osim toga, vrše se studije i istraživanja za hidroelektrane koje će se postepeno uzimati u posao, i to: HE Crvene Vode na Drini, sa 630 KWH godišnje proizvodnje, koja će služiti

elektrifikaciji zapadne Srbije i služiti elektrifikaciji Like, Gorskog Kotara i zapadne Hrvatske; HE na Savi kod Krškog, sa 160 miliona KWH, koja će omogućiti snabdijevanje Zagreba; HE Rama sa oko 500 miliona KWH i HE Konjic sa oko 400 miliona KWH, koja će snabdijevati bosansko-hercegovačko industrijsko područje i Dalmaciju, HE Vardar i HE Crna Reka, koje će snabdijevati električnom energijom područje Makedonije. U projektu je, osim toga, da se izgradi još niz termoelektrana na ležištima lignita, kao što su Kolubara, Šoštanj, Kakanj i tako dalje.

Dalje, za povećanje produkcije uglja i poboljšanje kvaliteta u projektu je izgradnja separacije u rudniku Banovići sa kapacitetom od 2 miliona tona uglja, separacija u Brezi sa kapacitetom od 800 000 tona, kao i sušara uglja u Valenju sa kapacitetom od 650 000 tona, a s obzirom da naša proizvodnja koksa neće biti dovoljna da podmiri potrebe crne metalurgije, biće potrebno podići nova preduzeća za dobijanje koksa.

Radi iskorištavanja otpadnih SO_2 gasova iz topionica bakra i cinka i radi dobijanja sumporne kiseline u superfosfata, što je naročito važno za našu poljoprivredu, a i za industriju, moraće se izgraditi postrojenje za dobijanje tih produkata.

Uslijed naših ogromnih deviznih izdataka za sirovine tekstilne industrije, nama je neophodno da što prije izgradimo fabriku viskoze sa kapacitetom od 20 000 tona vještačkog vlakna, čime ćemo uštedjeti 7 milijardi dinara u devizama.

U vezi s potrebom unapređenja poljoprivrede, biće potrebno proširiti kapacitete fabrike traktora i izgraditi nove fabrike za proizvodnju vještačkog đubriva i tako dalje.

OBOJENA METALURGIJA

S postepenom izgradnjom rudnika bakra u Majdanpeku dobiće se u prvoj fazi 15 000 tona bakra godišnje.

U 1953 godini završiće se u Strnišću izgradnja fabrike gline, s godišnjim kapacitetom od 50 000 tona gline, a takođe i prva etapa fabrike aluminijuma s godišnjim kapacitetom od 15 000 tona aluminijuma, a u 1955 godini kapacitet će se povećati za daljih 15 000 tona, tako da će se dobijati godišnje 30 000 tona aluminijuma.

SAOBRAĆAJ

Isto tako, u budućem planiranju moraće se posvetiti najveća briga transportu i komunikacijama. Sa sve većom mehanizacijom transporta posebno je što prije popravljati i stvarati za to odgovarajuće puteve, jer inače već i danas trpimo ogroman štetu zbog brzog uništavanja motornih vozila na lošim putevima. Isto tako i naš željeznički, pomorski i vazduhoplovni saobraćaj zahiti jeva što prije najveću brigu, jer je već prilično zastario i dotrajaao.

POLJOPRIVREDA

Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku, vidi se da poslijeratni razvitak poljoprivrede daleko zaostaje za razvitkom naše industrije i ostale privrede. Ali to nije zbog nekog svjetskog zanemarivanja i potežnjivanja poljoprivrede, već je to posljedica objektivne nužde u prvom periodu naše izgradnje. Mi smo se morali najprije posvetiti izgradnji naše bazične industrije, da bismo na taj način stvorili potrebne uslove za mehanizaciju naše poljoprivrede.

Sa završavanjem ključnih objekata imaćemo potrebne uslove za daljnji razvitak poljoprivrede. Već 1953 godine biće investi-

rano u poljoprivredu 25 milijardi dinara. Ove će investicije iz godine u godinu rasti.

Osnovni pravac investicije u poljoprivredi treba da bude slijedeći: prvo, dalja mehanizacija i snabdijevanje traktorima; drugo, proširivanje upotrebe vještačkog đubriva, u koju svrhu treba davati potrebne kredite, naročito zadrugama; treće, podizanje stočnog fonda; četvrto, popravljivanje stanja vinogradarstva - obnavljanje loza, novo krčenje i tako dalje; peto, postepeno ali sistematsko izgrađivanje sistema navodnjavanja; šesto, izgrađivanje male prehrambene industrije na principu socijalističke planske proizvodnje u samoj poljoprivredi, što će sprečavati propadanje ogromne količine voća i povrća (što se danas nažalost dešava) i omogućiti podizanje kvaliteta finalnih proizvoda i zapošljavanja suvišne radne snage, koja se s mehanizacijom oslobađa u poljoprivredi.

Da se zadruge ne bi postepeno pretvarale u neka preduzeća u kojima bi jačao, umjesto da slabi, kapitalistički element u proizvodnji i raspodjeli, vlast će morati dobro kontrolisati kreditiranje u poljoprivredi, jer se događa da se krediti rasipaju u neproduktivne svrhe, da se ne troše prvenstveno za prioritete potrebe, koje omogućavaju podizanje poljoprivrede u što kraćem roku sa ekstenzivne na intenzivnu obradu, već se ponekad čak vrše i špekulacije s kreditima.

Zadrugarstvo je za nas još jedno od najvažnijih pitanja. Ono pretstavlja najvažniji element pobjede socijalizma na selu. Bez pobjede socijalističkog sektora na selu ne može biti ni konačne pobjede socijalizma u našoj zemlji. A ta pobjeda se sastoji u visokom standardu života - materijalnom, kulturnom i tako dalje. Radi se samo o tome kako ćemo mi to postignuti. Kao god što moramo učiniti sve napore da ne zavisimo stalno od vremenskih prilika u poljoprivredi, gdje nas često pogađaju razne elementarne nepogode, tako ne možemo dopustiti ni da zavisimo od

dobre ili loše volje privatnih proizvođača na selu. Kao god što moramo preduzeti efikasne mjere za odbranu od prirodnih sila i obezbijediti od njih poljoprivredu, tako isto moramo stalno preduzimati mjere da obezbijedimo prehranu stanovništva i pravilan razvoj socijalizma, da ga obezbijedimo od haotične proizvodnje i raspodjele u poljoprivredi, koje su uslovljene desetinama hiljada sitnih individualnih gazdinstava.

Kod nas se još premalo vodi računa o raznim oblicima stimulacije za uvlačenje seljaka u zadrugu.. U početku se postupilo suviše kruto, kako u stvaranju zadruga tako i u njihovom unutrašnjem organizacionom sistemu. Sada se u tom pravcu stanje počelo malo popravljati, ali još uvijek ima dosta slabosti koje se moraju ispraviti. S druge strane, neki drugovi postali su obeshrabreni zbog izvjesnog otpora seljaka u nekim krajevima da ulaze u zadrugu, zbog pokušaja neprijatelja da razbiju već stvorene zadruge i tako dalje. Da, nije lak in brz posao stvaranje socijalizma na selu. Tu su najjači korijeni starog, najjači korijeni privatnog vlasništva, korijeni zaostalosti, starih običaja i shvatanja. Samo jačanjem našeg socijalističkog industrijskog potencijala mi ćemo postepeno savladati teškoće i na ostvarenju socijalističkog načina proizvodnje na selu.

Od nas će zavisiati da li će rasti ili slabiti socijalistički sektor na selu. On ne može rasti ako mu mi sami za to ne budemo pružali hranu i ako budemo pravili gluposti.

Drugovi i drugarice, ja sam o našim ekonomskim problemima govorio suviše malo da bi se u detaljima dobila potpuna slika. Nisam mogao biti opšitniji zbog sanog prostora u mom referatu i vjerujem da će me drugovi u diskusiji dopuniti, da će o nekim problemima dati više cifara. Ja sam samo, u vezi s našim općim razvitkom, htio dati približnu sliku da bi se bar donekle shvatile sve teškoće s kojima se borimo i s kojima ćemo se, vjerovatno, još jednim dijelom boriti. Ali sve to ipak pokazuje krupne

uspjehe u našim naporima i uliva povjerenje u našu daljnju izgradnju. Više i rječitije nego sve ove suhe cifre pokazuje naša stvarnost - naše fabrike i proizvodi koje one već daju, naša ogromna radilišta i građevine. Jednom riječju, nestalo je one stare zaoštale Jugoslavije i niče sve brže i brže nova, napredna u svakom pogledu zemlja. (Aplauz)

IV

RAD I RAZVITAK KPJ U PERIODU OD V KONGRESA PARTIJE DO DANAS

Peti kongres naše Partije imao je ogroman značaj za njen daljnji razvitak i rad kao vodeće društvene snage u izgradnji socijalizma. On je ojačao redove Partije i omogućio da se iz nje odstrane tudi, izdajnički i kolebljivi elementi koji su u sudbonosnim danima za našu zemlju i njene narode pošli putem izdaje interesa zemlje i naroda, služeći kao oruđe u rukama moskovskih imperijalista za postizavanje njihovih vraćnih ciljeva prema zovoj Jugoslaviji.

Napad SSSR-a i ostalih informbirovskih partija na rukovodstvo KPJ nije imao nikakvih posljedica za njen razvoj. Naprotiv, može se reći da se Partija još više očeličila i da je broj njenih članova počeo brzo da raste, tako da je od juna do konca decembra 1948 godine porastao od 448 175 na 530 812 članova, u 1949 godini do decembra 1950 godine na 607 443 člana, do decembra 1951 godine na 704 617 članova, a do 30 juna 1952 godine na 779 382 člana.

Odmah poslije Kongresa otkrilo se da je rukovodstvo SKP(b) imalo u redovima naše Partije nekoliko svojih agenata, kao što su bili Arsa Jovanović, Radonja Golubović, Vlado Dapčević, Branko Petričević, Moma Đurić, Voja Srzentić, Slobodan Radulović i drugi, koji su bili zavrbovani od NEVD-a i od kojih su neki izali zadaću da na Kongresu istupe protiv politike CK KPJ. Ali jedno-

dušnost delegata na Kongresu u osudi pisama Staljina i Molotova i rezolucije Informbiroa dejstvovala je kao hladan tuš na te izdajnike i oni se nisu usudili da izađu sa svojim sjepačkim stavom pred Kongres. To je bio nov krupan poraz sovjetskih rukovodilaca, poslije slučaja s Hebrangom i Žujovićem, u pokušaju da razbiju jedinstvo Partije i naroda naše zemlje. V kongres je jednodušno odobrio odgovore Politbiroa na pisma Staljina i Molota, a isto tako i naš stav u vezi sa odlaskom na sjednicu Informbiroa u Bukarešt. Ali je na V kongresu, odnosno u rezoluciji o tom sukobu, izražena nada i želja da se učini sve kako bi se odnosi između naše Partije i SKP(b) nekako popravili i sukob na drugarski način riješio.

Bilo je više razloga zašto je V kongres zauzeo takav stav. Prvi je bio u tome što skoro čitava pozadina toga sukoba još nije bila poznata u redovima članova Partije, a kamoli u narodu; drugi je bio u tadašnjem našem položaju - političkom, ekonomskom i idejnom, odnosno u stepenu svijesti ne samo širokih masa radbenika naše zemlje, nego čak i mnogih članova Partije, jer je naša Partija kroz dugi niz godina razvijala vjernost i ljubav svojim članovima i naroda prema Sovjetskom Savezu, kao jedinom istinskom savezniku na koga se naša zemlja može osloniti u teškim časovima. Prema tome, i tada, kad se na djelu pokazalo da je sve to bila samo jedna strašna zabluda, kad je nama na rukovoditeljskom položaju postalo već potpuno jasno što hoće SSSR /Tu je vrinjeno u oba izdajah (čitaj: Staljin)/ u odnosu na našu zemlju i u svojoj vanjskoj politici uopće, - mnogim članovima Partije i narodu to još nije bilo jasno. Njima je teško bilo da vjeruju da SSSR /Tu je zopet vrinjeno - (čitaj: Staljin)/ ima tako nepoštena ciljeve prema nama, kao što je to kasnije praksa pokazala.

Iluzije o SSSR rušile su se postepeno, a taj proces ubrzavali su sar. Sovjetski Savez i Informbiro svojim psovkanama i klevetanjem svega onoga na šta su naši narodi bili najviše ponosni.

Ubrzavao je to pritisak SSSR-a na našu zemlju, njegova ekonomska blokada, provokacije na granici i ubijanje naših graničara, vojne prijetnje, otimanje djece roditeljima koja su do sukoba bila poslata na školovanje u SSSR, kao i mnogi drugi neprijateljski postupci prema našoj zemlji. Oni su otvorili oči svakom poštenom čovjeku u Jugoslaviji.

Provokacije na granici prema našoj zemlji rapidno su rasle iz godine u godinu. Dok su 1949 godine sovjetski sateliti izvršili 936 provokacija, već 1951 godine broj provokacija dostiže 1517, a samo za devet mjeseci ove godine broj provokacija iznosio je 1530, tako da je do danas poginulo oko 40 naših graničara i građana. Sve to, kao i nasilno ibacivanje čitavih tona raznog klevetničkog propagandnog materijala, poslužilo je raskrinkavanju njihovih neprijateljskih namjera prema našoj zemlji, a ne samo prema rukovodstvu Partije, kako su to oni ispočetka htjeli proturiti.

Ma da je ovaj pritisak Sovjetskog Saveza i satelitskih zemalja prema našoj Partiji i narodu bio od samog početka neobično žestok i stalno pojačavan u raznim oblicima, on ipak nije uzdrmao redove naše Partije, u šta su se nadali Staljin i ostali rukovodioci SSSR-a i Informbiroa. Mogu, drugovi i drugarice, smjelo kazati da ni jedna druga partija na svijetu ne bi izdržala takav pritisak. (Buran aplauz. Delegati ustaju i skandiraju: "Tito - Partija" "Mi smo Titovi - Tito je naš!" "Heroj Tito!") A zašto mogu to kazati? Mogu kazati zbog toga što ni jedna druga partija nije u posljednja dva decenija prošla takvu surovu školu, kao što ju je prošla KOJ u revolucionarnoj predratnoj praksi i u ognju oružane narodne revolucije. Prema tome, samo tako prekaljena revolucionarna partija mogla je odoljeti olujama i izaći iz te borbe sa sovjetskim revizionistima još jača i monolitnija. (Dugotrajan aplauz)

U svakodnevnoj neprekidnoj borbi protiv sovjetskih i drugih revizionista i njihove agresivne propagande prema Jugoslaviji,

kao i protiv neprijateljskog stava zapadne reakcije prema nama, prekaljivali su se kadrovi naše Partije, rastao je i zaošttravao se njihov idejni i politički nivo.

Peti kongres postavio je pred članove Partije krupne zadatke u vezi sa izgradnjom socijalizma uopće, a u vezi sa izvršenjem Petogodišnjeg plana napose. Te zadatke fiksirane su u Programu Partije, koji je usvojio V kongres i u kome se pozivaju članovi Partije da založe sve svoje snage u radu na rješavanju takvih krupnih problema naše socijalističke zajednice kao što su: učvršćenje ravnopravnosti naroda Jugoslavije - Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca i osiguranje prava nacionalnih manjina; zatim, pretvaranje Jugoslavije u razvijenu industrijsku i naprednu poljoprivrednu zemlju; učvršćenje i usavršavanje Jugoslovenske armije, učvršćenje nezavisnosti naše zemlje, podizanje životnog standarda radnih ljudi, podizanje prosvjete i kulture, rad u raznim društvenim organizacijama i tako dalje.

Mogu sa ovog mjesta danas pred vama, drugovi i drugarice, potvrditi da su članovi Partije časno izvršavali svoje obaveze prema Partiji i narodu. (Aplauz) Komunisti su bili uvijek na vrhuncu teže gdje je bilo najteže i najpotrebnije. Ako zimi nije bilo ugljena za fabrike, željeznice i ogrev, članovi Partije iz fabrika, kancelarija, raznih ustanova i sa sela išli su hiljadama na rad u rudnike po više nedjelja i mjeseci, a ako je zapelo na nekom radilištu, članovi Partije su išli da pomognu; ako nas je zadesila neka elementarna nezgoda, članovi Partije bili su prvi u pružanju pomoći i tako dalje. Takvih primjera ima na hiljade.

Sve je to doprinijelo da je Partija postala narodu još bliža, da je narod još više učvrstio svoje povjere u nju i u stvar za koju se Partija bori - u socijalizam. (Aplauz.)

PREDSEDAVAJUĆI: Dajem kratak odmor

(Odmor je dat u 11,45 časova.)

Nastavak referata druga Tita

IDEJNO-VASPITNI RAD

Do VI plenuma CK PKJ čitavim idejno-vaspitnim radom rukovođeno je pretežno iz centra. Tematika, pa čak i oblici rada, određivani su počev od Agitpropa CK KPJ, tako da su mnoge osnovne partijske organizacije i niža partijska rukovodstva postali pasivni. Osim toga, bilo je i drugih slabosti, a jedna od najkrupnijih bila je zastarjelost problematike pojedinih planova i programa, koji su se sporo mijenjali u odnosu na konkretne potrebe.

Danas je, uglavnom, stanje izmijenjeno. Težište rada i inicijativa prenijeti su na osnovne partijske organizacije i partijska rukovodstva na terenu. Kurs demokratizacije oblika idejno-vaspitnog rada uglavnom je pravilno shvaćen, ali ipak ima još dosta slabosti. Osnovna slabost je u tome što su mnoge partijske organizacije prepuštene same sebi, bez ikakve pomoći pri prelazu i pripremama, tako da je u mnogim partijskim organizacijama na selu rad na idejno-vaspitnom podizanju članova zastao i zanemario se. Prema tome, zadaća je danas u mnogim partijskim organizacijama da se što prije oživi idejno-vaspitni rad, a posebno rad na ličnom osposobljavanju pojedinih članova, naročito rukovodilaca.

Ali je decentralizacija idejno-vaspitnog rada dala već dobre rezultate u mnogim organizacijama. Partijska rukovodstva brže shvataju probleme koji im se u svakodnevnom radu nameću, kako partijske tako i političke i opće društvene. Ipak, u nekim partijskim organizacijama ima još zaostajanja i neshvaćanja; neke organizacije, naročito one nerazvijene, ne organizuju pravovremenu i sistematsku borbu u masama protiv tuđih, klerikalnih, buržoazijskih i kominformističkih shvatanja i uticaja.

Ako mi danas možemo konstatirati da je u posljednje vrijeme primijećen sve jaši uticaj raznih socijalizmu tuđih shvatanja,

naročito na selu, onda je to jasan dokaz da komunisti ne rade ni dovoljno ni pravilno na suzbijanju takvih pojava. A baš u tome i jeste njihova najvažnija zadaća. Nekim članovima Partije uslijed nedovoljne idejne i političke izgrađenosti i slabe partijnosti, neki problemi nisu jasni, ne reagiraju na njih pravilno, ili uopće ostaju pasivni prema takvim pitanjima kao što su na primjer: strah za našu nezavisnost, strah za sudbinu socijalizma u svijetu, stanje u međunarodnom radničkom pokretu ili vjera da će SSSR jednog dana uvidjeti svoju pogrešku i sve popraviti i tako dalje. Naročito moram ovdje podvući, da je u posljednje vrijeme bilo dosta pojava da su partijske organizacije bile neosjetljive i neaktivne protiv sve jašeg klerikalnog i religioznog uticaja u nekim krajevima, kao na primjer u Sloveniji, pa i u Hrvatskoj. Osim toga, ne vodi se dosta odlučna i sistematska borba protiv pojava šovinizma, koji se počeo javljati tu i tamo pod uticajem reakcionarnih elemenata koji svoju borbu protiv novog društvenog sistema nastoje da vode pod tim vidom. Razlog tome je nedovoljna osjetljivost članova Partije prema tim pojavama i nereagovanje na vrijeme i energično. Moram da naglasim da je tu i tamo bilo i u redovima članova Partije pojava šovinizma, koje su se pretvarale u kominformizam i u nepirjateljski stav prema našoj zemlji uopće (slučaj Duško Brkić, Rade Žigić, Čanica Opačić i tako dalje).

Za razliku od partijskog rada na selu i njegovih slabosti rad u fabrikama i preduzećima bolje napreduje, naročito poslije uvođenja novog privrednog sistema. Privrednim pitanjima posvećuje se prilično vremena i pažnje. Radnici su neobično zainteresirani za te probleme, ali u radu partijskih organizacija po preduzećima postoji tendencija jednostranosti. To ima svoje slabe strane, jer se zanemaruje idejno-politički rad i razni drugi problemi, koji su sa stanovišta naših društvenih potreba važni. Partijske organizacije u fabrikama i preduzećima moraju znati da privuku radnike i da ih zainteresiraju za sva društvena pitanja. Plan rada se mora postaviti mnogo šire. Radnici se mora-

ju upoznati sa cjelokupnom linijom partijske politike, a principa za koje se Partija bori i tako dalje.

Sada, kada više neće biti kandidatskog staža, naročito će biti važno da se više sistemski rad s masom radnika, radi njihovog privlačenja u Partiju. Rad njihovog idejno-političkog i ekonomskog obrazovanja treba odbaciti ponekad gledanje da radnici nisu kadri shvatiti komplikovane ekonomske probleme u cjelini, da je za njih teoretska naobrazba preteška stvar i tako dalje. Baš sada, kad radnici sami upravljaju preduzećima, bilo bi pogrešno ograničavati se na vaspitanje i osposobljavanje uskog kruga radnika, već to treba proširivati na sve veći i veći krug radnih ljudi. Prema tome, naravno, traže se i bolji kvaliteti idejnog i političkog rada i sposobni članovi Partije za taj rad. Česta praksa da se idejno-politički rad sprovodi samo među članovima Partije skroz je pogrešna i s njom se mora prekinuti.

Pošto među radnicima postoji vrlo jaka i proširena težnja da podignu svoj nivo općeg obrazovanja, treba učiniti sve da im se to omogući, jer će samim tim lakše ići i ideološko obrazovanje, za koje je svakako potrebno izvjesno predznanje.

PARTIJSKE ŠKOLE

Vaspitavanje partijskog kadra, koje je vršeno kroz partijske škole, kurseve, seminare i tako dalje, dalo je dosta dobre rezultate. Od V kongresa do polovine ove godine prošlo je kroz Višu partijsku školu, redovne seminare i razne kurseve 21038 slušalaca; i to: kroz Višu partijsku školu 560 slušalaca, kroz srednju partijsku školu 3016 slušalaca, kroz nižu partijsku školu 14 180 slušalaca, a kroz partijske kurseve 3 282 druga i drugarica, i to uglavnom iz sreskih i ostalih rukovodstava.

Do 1949 godine programi naših škola i kurseva Partije bili su pod jakim uticajem ruskih šablona, ali se od toga vremenom prekida s tom praksom. Velikim zalaganjem partijskih kadrova koji

su prošli kroz škole i kurseve postignuti su vrlo lijepi rezultati u savlađivanju postojećeg materijala; školovanje je mnogo koristilo u savlađivanju raznih zadataka u praktičnom radu na terenu.

U vezi s daljnjim društvenim razvitkom pokazala se potreba da se mijenja i sistem vaspitanja našeg partijskog članstva. Odlučeno je da se za osnovni rukovodeći kadar stvori sistem povremenih seminara, na kojima će se upoznavati s teoretskim problemima koje postavlja naša praksa. U tu svrhu izgrađuju se odgovarajući nastavni program, prema kojima bi trebalo da slušaoci dobiju osnovno znanje iz političke ekonomije, osnove iz naučnog socijalizma, u cilju lakšeg razumijevanja i savlađivanja zadaća i bolje orijentacije u socijalističkoj izgradnji zemelje. Isto tako potrebno je i upoznavanje sa savremenim međunarodnim političkim razvitkom, a naročito upoznavanje stanja u međunarodnom radničkom pokretu.

Drugovi i drugarice, ako bih ja u ovom izvještaju govorio detaljnije o raznim slabostima u našoj Partiji u periodu koji je ovdje obuhvaćen, to bi svakako zauzelo dosta mjesta. Ja ću se zaustaviti samo još na nekim od tih slabosti.

Prvo bih želeo da se zadržim na liku člana Partije, na liku komuniste. U toku posljednje dvije godine počela su se kod jednog, na sreću malog kruga ljudi - članova Partije, pa i pojedinaca iz nekih rukovodstava u Partiji, unositi nakaradna shvatanja o ličnom životu i moralu, koja su prelazila svaku granicu dopuštenog. Najčešće je bio slučaj izvjesne idejne demoralizacije kod ljudi, a naročito moram podvući da su u tome izvjesnu ulogu odigrala poznata pisma SKP (b), u kojima se naša Partija optužuje da se miješa u lični i porodični život članova Partije, da im ograničava slobodu u ličnom životu i tako dalje. To ja tvrdim zbog toga što je kod jednog dijela ljudi, koji su imali shvatanja da je lični život potpuno nezavisan od partijskog,

došlo do političke demokratizacije i uslijed toga do skretanja na informbirovske pozicije. CK je bio prisiljen da po tome naj-oštrije udari i preduzme čitav niz mjera, da se takve stvari više ne događaju. Mogu ovdje kazati da su te mjere CK odlično odjeknule u redovima članstva Partije, jer su bile i pravilne i efikasne.

Druga slabost, ista takva ili još mnogo opasnija koja se pojavila istovremeno s prvom, bila je u tome što su u redove partijskog članstva počela prodirati razna Partiji tuđa shvatanja - idejna, politička a i kulturna. Otkuda i zašto to? Uslijed nevjerovatno brzih promjena kod nas u pravcu demokratizacije cjelokupnog društvenog života, počeli su razni elementi koji ne vole socijalizam, izgleda, krivo shvatati našu demokratizaciju i dizati glave, pojavile su se razne teorije o slobodi ovog ili onog. Osjetilo se to na raznim poljima kulturnog, a i političkog života. Takva shvatanja su čak imala uticaj na neke članove Partije koji se ne mogu smatrati naročito partijsno čvrstim. To je počelo zamagljivati i rasplinjavati idejnost ne samo izvan već i unutar Partije.

Kad smo načisto s tim da uloga KPJ nije danas u komandovanju, da se ona ne miješa u sve i svašta kao neki vrhovni arbitar i sudija, koji o raznim problemima društvenog života - naučnim, privrednim i drugim, donosi svoj sud kao nešto neopovratno i nepogrešivo, onda je jasno da se uloga KPJ sastoji u najvažnijoj njenoj zadaći - u idejno-vaspitnom rukovođenju, u njenoj budnosti da se socijalističko društvo kod nas razvija normalno i pravilno; to jest - uloga komunista sastoji se u prevaspitavanju i vaspitavanju građana naše zemlje u socijalističkom duhu.

Sve življe i jače veze sa zapadnim zemljama, umjesto da su bile transmisije naše stvarnosti na Zapad, postajale su sve više transmisija raznih, socijalizmu tuđih, preživjelih ideja za infiltraciju u naš društveni život. Protiv toga je takođe

CK preduzeo ozvjesne mjere, ali se pokazalo da će tu borba biti teža. Tu se ne radi o Partiji, već samo o pojedincima, a uglavnom o licima koja djeluju u raznim porama društvenog života van Partije. Ali ja vjerujem, ako budemo čuvali redove naše Partije idejno čistim i disciplinovanim, da ćemo lako savladati i te pojave, koje mogu da nam nanesu ozbiljne štete u našem pravilnom razvoju, a naročito u prevaspitavanju ljudi u socijalističkom duhu. Mi ne bismo bili ni komunisti ni revolucionari ako ne bismo znali na vrijeme i pravilno suzbijati takve pojave, koje su u svojoj suštini ne samo štetne već i kontrarevolucionarne. Kontrarevolucionarno je sve ono što svjesno ometa revolucionarni razvitak, pa makar neko to krstio kakvimgod krilaticama. (Aplauz.)

Želeo bih na kraju još jedanput da obratim pažnju da je za Partiju na ovoj etapi demokratizacije našeg društvenog života najopasniji pokušaj infiltriranja raznih tuđih uticaja u naš rod, a naročito u Partiju. Što demokratizacija ide šire, tim mora biti veća i budnost članova Partije prema takvim pojavama, bilo da one nađu svoje mjesto u štampi ili usmenoj propagandi, u formi nekih akcija i tako dalje. Takve pojave treba odmah razkrikati kao pokušaje razbijanja našeg idejnog jedinstva i slabljenja jedinstva u narodu uopće.

Prema tome, borba za dostojan lik člana Partije i u današnjoj fazi razvitka na putu izgradnje socijalizma (pri čemu se moramo čuvati svih mogućih Scila i Haribda), predstavlja jednu od najvažnijih zadaća naše Partije, jer samo besprijeorno ponašanje komunista, njihovo stalno idejno uzdizanje, njihova disciplina i poštovanost, vjernost narodu i Partiji čini ih dostojnim da budu idejni i politički inspiratori stvaranja novog - socijalističkog društva. (Aplauz.)

V

DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

ULOGA I RAD SINDIKATA

Veliki zamah naše industrijalizacije i sve veći priliv radnih ljudi sa sela u fabrike postavio je pred naše sindikate krupne zadaće. Pod uslovima izgradnje socijalizma u našoj zemlji, te su zadaće sasvim drugog karaktera no što su bile, recimo, u predratnoj Jugoslaviji, ili što su danas u kapitalističkim zemljama. Pošto su se odnosi radnika prema sredstvima za proizvodnju promijenili ukidanjem kapitalističkog načina proizvodnje, na mjesto koga je uspostavljen socijalistički način, to su se u vezi s tim promijenile i zadaće naših sindikata.

U kapitalističkom sistemu, odnosno u kapitalističkom načinu proizvodnje, sindikati imaju zadaću da brane interese radnih ljudi od kapitalističkog izrabljivanja. Oni se nalaze na čelu organizovane mase radnih ljudi i vode brigu za poboljšanje radnih i drugih uslova radnika i namještevika. A u prelaznom revolucionarnom periodu, - to jest onda kad je već uspostavljena vlast radnog naroda i stari sistem uništen, kad su sredstva za proizvodnju podružtvljena, ali još nisu predana na upravljanje radnim kolektivima, već se nalaze u rukama države, - u tom periodu sindikati imaju zadatak da, štiteći interese radnih ljudi, ne zaboravljaju ni na interese revolucije, na općedruštvene interese. U skladu s postojećim materijalnim sredstvima, sindikati pozadu i utiču na narodnu vlast da se što je moguće bolje regulišu i poprave uslovi radnika i namještevika. Pod uslovima upravljanja preduzećima i fabrikama od strane radnih kolektiva, uloga sindikata se opet donekle mijenja. Sada je njihova zadaća mnogo komplikovanija i veoma važna.

Kulturno-prosvjetno, moralno-političko, ideološko i stručno vaspitavanje stotine i stotine hiljada radnika - to je krupna

zadaca sindikata. Sada, kada pitanje nagrađivanja zavisi većim dijelom od samih radnika, sindikati imaju vrlo veliku odgovornost da se to pravilno i pravedno odvija. Ta njihova odgovornost mnogo je komplikovanija, jer više nije jednostrana, već dvostruka - pred radnicima u preduzeću i pred čitavom socijalističkom zajednicom.

Sindikati su dosad postigli krupne uspjehe u vaspitnom radu, kao i u borbi za savlađivanje raznih ekonomskih teškoća, za odstranjenje posljedica ekonomske blokade SSSR-a i njegovih satelita, za izvršenje Petogodišnjeg plana. Oni su bili organizatori borbe za veću produktivnost rada, za socijalističko takmičenje, za udarništvo i racionalizatorstvo. Sve su to bile vrlo važne zadace u našem društvenom razvitku i savlađivanju teškoća u našim najtežim danima, u danima svih mogućih pritisaka i prijetnji.

Na čelu organizovanih trudbenika naše zemlje sindikati su kod nas odigrali krupnu ulogu u raskrinkavanju pred trudbenicima kontrarevolucionarnog napda na našu zemlju od strane SSSR-a /Tu je vrinjeno: (čitaj: Staljina)/ i njegovih satelita.

Sa odumiranjem državnih funkcija u upravljanju proizvodnjom raste i rasti će uloga sindikata u mnogim pitanjima, kao što su: sistem nagrađivanja, reorganizacija socijalnog osiguranja, biranje radničkih savjeta, društveni plan, donošenje raznih uredbi, pravilan i pravedan postupak kod određivanja stope akumulacije i slično (za pojedine fabrike i preduzeća, a i uopće).

Interesantno je gledanje u inostranstvu, - ne samo u redovima reakcionara već i kod nekih rukovodećih ljudi u socijalističkim sindikatima, - na ulogu naših sindikata, prema kome su sindikati kod nas, kako kažu oni, čisto državna, totalistička organizacija, a ne slobodni sindikati. Moram kazati, da sam ja lično već mnogo puta objašnjavao strancima koji su dolazili kod

mene šta su naši sindikati i kakvu ulogu imaju i našem društvenom životu. Da, ali oni to samo značajno slušaju, smiješeći se, i misle pri tom: pričaj ti kome hoćeš, ali mi ti svejedno ne vjerujemo. Kapitalista misli pri tom: ah, kako ste vi u Jugoslaviji sretni što možete pomoću sindikata obuzdavati radnike da ne traže veće plate i manje radno vrijeme! - a onaj desni socijalista opet (ja kažem desni socijalista zbog toga što mnogi socijalisti, i to baš lijevi, razumiju ulogu naših sindikata), na osnovu svoje koncepcije mirnog prerastanja kapitalizma u socijalizam iz čisto ideološke animoznosti prema revolucionarnom preobražaju, gdje postoje i moraju postojati metodi prinude, ne vjeruje da sindikati kod nas nisu sredstvo totalitarnog sistema, kako on naš sistem i shvata.

Kod nas su već u prvoj fazi izgradnje socijalizma sindikati igrali važnu ulogu učestvujući direktno u donošenju svih za radbenike važnijih uredaba i propisa, kao i u pripremanju zakona prije podnošenja Narodnoj skupštini na pretres i tako dalje.

Prebacuju nam da kod nas sindikati stoje pod uplivom Komunističke partije, kao da na Zapadu sindikati ne stoje pod idejnim i političkim uticajem socijalističkih ili drugih partija. Svakako je logično da partija radničke klase i sindikati, boreći se za iste konačne ciljeve, budu i čvrsto povezani u toj borbi. Prema tome, jasno je da su kod nas i Komunistička partija i sindikati čvrsto povezani u jedinstvenom cilju - izgradnji socijalizma. Osim toga, nije pravilno da se zaboravlja, da je kod nas pod rukovodstvom Komunističke partije vođen oslobodilački rat i izvršena Revolucija, da se danas pod idejnim rukovodstvom Komunističke partije izgrađuje cjelokupni društveni život i tako dalje. Eto, u tome je vodeća uloga naše Partije. A ta se vodeća uloga razvija sve više u pravcu vaspitača građana naše zemlje u socijalističkom duhu.

/V obeh zgoraj omenjenih izdajah izpuščen odstavek, ki pa ni označen s...../

Poslije famozne rezolucije Informbiroa i bjesomučnih napada i pritiska na našu zemlju od strane SSSR-a i satelita, a isto tako i zbog pokušaja sovjetskih hegemonista da pretvore Svjetsku sindikalnu organizaciju u instrument svoje vanjske politike, naročito u borbi protiv naše zemlje, - naši sindikati su istupili iz te međunarodne sindikalne organizacije i time doprinijeli raskrinkavanju kontrarevolucionarne uloge SSSR-a u međunarodnom radničkom pokretu. Izolacija naših sindikata, koju su pokušali SSSR i njegovi sljedbenici, nije uspjela. Upostavljene su mnogobrojne veze, ne samo sa sindikatima iz evropskih zemalja već i sa sindikalnim pokretom u Aziji, Africi i tako dalje. Postoji živa saradnja između naših i radničkih sindikata u drugim zemljama. Kroz tu saradnju naši sindikati upoznaju međunarodnu radničku i naprednu javnost uopće s našom socijalističkom stvarnošću i razbijaju sovjetsko-informbirovske klevete i laži o skretanju naše zemlje s puta socijalizma.

No u vezi sa sadašnjim komplikovanim zadacima sindikata, ja mislim da sindikalni funkcioneri, srednji i viši, moraju mnogo raditi nad sobom. Oni moraju izučavati zakone političke ekonomije na osnovu Marksovog, Engelsovog i Lenjinovog učenja, i to ne apstraktno, već u skladu s razvojem naše socijalističke izgradnje. Ako to ne bi činili, sindikati neće moći odigrati onu ulogu koju društvo od njih danas očekuje. I to zbog toga što se u dosadašnjoj praksi upravljanja preduzećima od strane radnih kolektiva neke sindikalne organizacije nisu snašle i zauzimala su u nekim pitanjima manje pravilan stav nego radnički savjeti, ili upravni odbori, a to dokazuje da nisu dovoljno ušle u suštinu problema. Iz toga se vidi da neodgovorno pričanje, da će sindikati u novom sistemu proizvodnje izgubiti svoju važnost, nema nikakve osnove i samo može izazvati zbrku i štetu.

NARODNI FRONT JUGOSLAVIJE

U periodu od V kongresa do danas uloga Narodnog fronta u našoj izgradnji socijalizma došla je do punog izražaja. Učešće Narodnog fronta u političkom, privrednom, kulturnom i drugom životu bilo je od presudne važnosti za realizaciju uspjeha koje smo dosad postigli na tim poljima djelatnosti.

Naročito se mora podvući da je baš Narodni front omogućio da se široke mase naroda naše zemlje što prije upoznaju sa suštinom sukoba između nas i SSSR-a. U prvim godinama poslije izlaska rezolucije Informbiroa, u vrijeme ekonomske blokade i pokušaja Sovjetskog Saveza (čitaj: Staljina) da stvori zabunu u redovima naših naroda, Narodni front je najveći dio svoje političke aktivnosti posvetio objašnjavanju suštine sukoba i namjera SSSR-a (čitaj: Staljina) prema našoj zemlji i energično poveo borbu protiv informbirovštine.

/Iz obeh izdaj opušćeni odstavak./

Razne klevete i druga nedjela SSSR-a i drugih kominformovaca prema našoj zemlji bili su na frontovskim konferencijama osuđivani i zbilja se može reći da u redovima Narodnog fronta skoro i nije bilo kolebanja po liniji Informbiroa.

U tom radu posvećena je u Narodnom frontu, to jest u njegovim organizacijama, naročita pažnja razvijanju odlučnosti da se brani zemlja od agresije i da se u vezi s tim učvrsti vjera u našu sopstvenu snagu. Blagodareći takvom intenzivnom političkom radu, uspjelo se do danas potpuno objasniti najširim masama, naših građana sovjetske (staljinske) imperijalističke namjere prema našoj zemlji.

Dalje, Narodni front je bio vrlo aktivan u političkom radu na objašnjavanju neophodnosti našeg društvenog preobražaja, izvršenja Petogodišnjeg plana i tako dalje, a uporedo s tim vršena je i mobilizacija članova Fronta za dobrovoljne radne akcije.

Aktivnost Narodnog fronta bila je svestrana: u objašnjavanju raznih privrednih mjera vlade, u agitaciji za stupanje u seljačke radne zadruge, pri otkupu, ubiranju i razrezivanju poreza, ispunjavanju planova sjetve, pri sprovođenju u život Zakona o zabrani no enja zara i feredže i tako dalje.

Naročito je važna bila uloga i rad Narodnog fronta na učvršćivanju bratstva i jedinstva među našim narodima. Budnost većine frontovaca prema pojavama šovinizma, u onim krajevima gdje se nekada raspirivala nacionalna mržnja, sprečavala je većim dijelom sa uspjehom ponavljanje takvih šovinističkih pojava. Ali moramo da naglasim da ipak nije u svim takvim mjestima Narodni front posvetio dovoljno pažnje tom pitanju, a to je obično tamo gdje frontovske organizacije nisu bile politički aktivne, gdje je uslijed nepravilnog shvatanja uloge Narodnog fronta na sadašnjjoj etapi našeg društvenog života zamro politički rad. Ja smatram da je borba protiv šovinizma sastavni dio političkog rada frontovaca. Ta borba mora da se odvija i u samom Frontu sistematski i neprekidno, jer smatram da je baš Narodni front danas takva najmasovnija politička formacija naše socijalističke zemlje u kojoj se mora i jedino može sa najvećim uspjehom iskivati i čeliliti naše nacionalno, političko jedinstvo i državna monolitnost.

U dosadašnjem radu i uspjehu u idejno-političkom prosvjećivanju pokazalo se da baš Narodni front postaje najmasovnija škola za širenje socijalističke misli u našoj zemlji. Kod širokih masa frontovaca pokazuje se sve veća žed za učenjem i ovladivanjem socijalističkim idejnim, političkim i kulturnim znanjem. Frontovskim organizacijama je u posljednje vrijeme omogućeno i prepušteno da same iznalaze najzgodnije forme za prosvjećivanje svojih članova. Razumiye se da im pri tom treba pomoći u pogledu organizacije i izrade odgovarajućih aktuelnih programa i planova za ideološko, političko i kulturno vaspitanje. Naročito su u tome važna predavanja iz raznih oblasti nauke, po mo-

gućnosti što kvalitetnija, a naročito ona koja imaju aktuelni karakter u našoj socijalističkoj stvarnosti.

Takav rad će se moći uspješno razvijati kroz razne forme, kao što to već organizacije Narodnog fronta su i počele da rade, kroz kružoke, kurseve narodne univerzitete, organizacije biblioteka i čitaonica i tako dalje. Mnoga predavanja koja je Narodni front dosada organizirao, s temama o svim aktuelnim problemima današnjice, dala su velike rezultate, ali se još nisu dovoljno iskoristile sve mogućnosti koje se pružaju u toj našoj najmasovnijoj društveno-političkoj organizaciji. Krivnja za to uglavnom leži na partijskim organizacijama, koje u nekim mjestima potcjenjuju u ulogu i rad Narodnog fronta. Treba imati stalno u vidu da je našoj Partiji baš kroz Narodni front stvorena široka mogućnost za prevaspitavanje ljudi u novom, socijalističkom duhu.

Prije izvjesnog vremena bilo je došlo u nekim krajevima do mrtvila u radu frontovskih organizacija. To se sada donekle popravilo, ali još nedovoljno, i treba preduzeti energične mjere za svestrano oživljavanje rada u organizacijama Narodnog fronta.

Do tog mrtvila došlo je i zbog pogrešnog shvatanja uloge Narodnog fronta. Mnogi članovi Partije mislili su, a neki još i danas misle, da je Narodni front potreban samo radi raznih radnih akcija na privrednim sektorima. Naravno da je Narodni front veoma mnogo učinio za savlađivanje privrednih teškoća, ali to je samo jedna od njegovih uloga i zadaća.

Ja ću ovdje dati letimičan pregled samo nekih radnih akcija i njihovog efekta za našu privredu. Od 1948 do 1950 godine Narodni front mobilizirao je svoje članove na mnogobrojnim dobrotvornim radovima, kao što su radovi na krupnim ključnim objek-

tima, u rudarstvu, u šumarstvu, na putevima, na raznim lokalnim građevinskim radovima, na pošumljavanju i drugo. Samo u 1949 godini učestvovala su u radnim brigadama 1 011 353 člana Fronta na ključnim objektima, izvršivši radove u vrijednosti od 7 milijardi dinara. Na lokalnim radovima radilo je te godine 30 906 radnih brigada koje su dale 319 153 808 radnih časova, ili vrijednost od 4 841 900 000 dinara. Prostor mi ovdje ne dozvoljava da nabrojim sve glavine akcije i efekat rada članova Narodnog fronta. Osim toga, mislim da je tu najvažniji moralno-politički efekat za našu zemlju.

Narodni front će igrati i mora igrati sve važniju ulogu ne samo kao politička asocijacija naših društvenih organizacija i socijalističkih građana unutar naše zemlje već mora igrati važnu ulogu i van nje, kao politički predstavnik. Zbog toga Narodni front mora dobijati sve čvršću organizacionu formu i ideološku sadržinu. Njegova afirmacija kao udruženja socijalističkih građana naše zemlje, odnosno kao socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, biće vrlo važna za još brže i lakše uspostavljanje veza i korisne saradnje s naprednim pokretima na Zapadu, a naročito sa socijalističkim partijama.

Kama se stalno prebacuje da nemamo višepartijski sistem, da je veliki, odnosno najveći i daleko pretežni, dio naših građana lišen mogućnosti da pripada nekoj političkoj organizaciji i tako dalje. Ništa ne pomaže što se mi pozivamo na Narodni front. To za Zapad izgleda nešto labavo, manifestaciono i tome slično. A šta bi u našim uslovima zapravo značio višepartijski sistem i šta on uopće znači?

Višepartijski sistem znači više partija i programa o društvenom životu i razvitku. To znači da nosioci revolucije i društvenog preobražaja dopuste organizovano rušenje tekovina revolucije za koje je već prolivena krv, za koje je već riješena oru-

žana bitka između starih preživjelih i novih revolucionarnih snaga koje u društvenom razvoju donose progres. Koja je prava i dosljedna revolucija u historiji dobrovoljno dala pobijeđenom protivniku oružje natrag u ruke, da se bori protiv uspjeha revolucije? Nijedna. Eto, ovu historijsku istinu neće da razumiju tamo na Zapadu, ili je razumiju, pa hoće da nas navedu na tanak led. Treba pokušati - misle oni - pa ako uspije, vrlo dobro, a ako ne uspije, nije ništa izgubljeno. Čak i neki socijalisti sa Zapada postavljaju nam pitanja zašto nemamo višepartijski sistem. A s druge strane, sviđa im se pravi socijalizam, ali ne mogu da razumiju da se kod nas do socijalizma ne može doći putem višepartijskog sistema, već protiv takvog sistema.

Prema tome, u novim uslovnima, u uslovima kad se revolucija uglavnom ostvari i društveni preobražaj već kreće na viši stepen, to jest kad država već preda sredstva za proizvodnju u ruke radnik kolektiva i na taj način počnu da odumiru funkcije države, moraju se imati i novi oblici organizirane, masovne političke snage kao što je to kod nas Narodni front, čija organizaciona forma i namjena su već zastarjele, ali koji udružuju socijalističke trudbenike sela i grada radi ostvarenja najveće zadaće koja se ostvaruje revolucionarnim putem - socijalizma. Razumije se da takva organizirana masovna snaga mora imati i jedinstven program. A da bi se imao neophodan jedinstveni program, ne može se imati višepartijski sistem, i to je ono što ne mogu ili neće da shvate na Zapadu.

Drugovi i drugarice, pošto su komunisti isto tako i članovi Fronta, ja preporučujem da Narodni Front dobije onu političku sadržinu i organizacionu formu koja njemu i odgovara na sadašnjoj etaip i u vezi sa sadašnjim našim međunarodnim odnosima i potrebama saradnje. To je tim više potrebno što je ta naša općenarodna, politička organizacija postala u velikom stepenu svjestan politički i idejni organizam, koji je kadar da igra krupnu ulogu ne samo u našoj zemlji, u pravcu izgradnje našeg novog sis-

tema - socijalizma, već i na međunarodnom terenu - u pravcu pobjede socijalističke misli. (Aplauz.)

NARODNA OMLADINA

Pošto je našoj Narodnoj omladini određena vrlo važna uloga u našem društvenom životu i da bi se pravilno usmjerio njen razvoj u duhu naše nove stvarnosti, ukazala se potreba da se izvrši promjena u organizacionom pogledu.

Poslije V kongresa Partije održan je zajednički Kongres SEOJ-a i Narodne omladine, gdje je prema preporuci Kongresa Partije izvršeno spajanje ove dvije omladinske organizacije u jednu jedinstvenu - Narodnu omladinu Jugoslavije. To je imalo vrlo pozitivne rezultate i Narodna omladina izrasla je u snažnu organizaciju mladića i djevojaka sa 1 500 000 članova. Danas je već čitavom svijetu poznato kakav je besprimjeran radni heroizam pokazala naša Narodna omladina, a pokazuje ga i danas, dajući svoj bogati prilog našoj socijalističkoj zajednici.

Omladina je preuzela na sebe i ostvarivala velike obaveze, kao što su naši dosada najkrupniji objekti: željezničke pruge, u dužini od 422 km, autoput Beograd-Zagreb, velike tvornice kao što su fabrika mašina alatlika u Železniku, fabrika šamota u Arandelovcu i tvornica parnih kotlova i hidrauličnih strojeva u Zagrebu. Omladina je, dalje, radila na izgradnji hidrocentrala u Jablanici, Mavrovu, Vlasini i Vinodolu, na izgradnji industrijskih objekata u Zenici, Varešu, Goraždu, Željezari Nikšić, valjaronici bakra u Sevojnu, fabrici kablova u Svetozarevu, tekstilnoj fabrici u Novom Pazaru, fabrici magnezita u Rankovićevu i mnogim drugim objektima. 966 420 omladinaca i omladinki radilo je na 54 objekta, ne računajući rad omladine na lokalnim objektima gdje je radilo oko 500 000 omladinaca i omladinki. (Aplauz-)

Ove radne akcije omladinskih brigada nisu samo dale krupan materijalni doprinos našoj socijalističkoj izgradnji već i doprinos moralno-političkom, ideološkom i kulturnom uzdizanju omladine, koja je na zajedničkom radu i sama sebe izgrađivala. Stotine hiljada omladinaca iz cijele zemlje, seoska omladina, gradska, iz privrede i škola, upoznavala se međusobno, vidjela razne krajeve i napore naših naroda, ogromne uspjehe, jedinstveno gledanje svih naših naroda na potrebu da se što prije izvučemo iz zaostalosti i riješenost da budemo sami gospodari na svome. Na radnim akcijama odvijao se vrlo intenzivan prosvjetni rad. Oko 65 000 omladinaca i omladinki naučilo je da čita i piše. Održavani su kursevi na kojima je vaspitavana naša omladina, naročito seoska. Učestvovanje seoske, školske i omladine iz privrede u zajedničkom radu doprinjelo je mnogo da se dobiju pravi pojmovi o radu u socijalističkoj zemlji. Rad je dobio značaj koji mu pripada - da bude ponos čovjeka u novom društvu, da bude potreba za čovjeka, a ne, kao što je u kapitalističkom društvu, mužno zlo i nešto čega se viliki dio ljudi ponekad i stidi.

Zajednički život omladine iz raznih republika na radnim akcijama učinio je mnogo na učvršćenju bratstva i jedinstva među našim narodima, a i na upoznavanju sa omladinom van naše zemlje, koja je, inspirisana radnim elanom naše omladine, došla i lično na te radne akcije i postala sama naš prijatelj, a poslije, u svojim zemljama, i propagator prijateljstva prema novoj Jugoslaviji.

Na zajedničkim radnim akcijama probudio se, naročito kod seoske omladine, veći interes za sport i kulturu uopće i na taj način omladinci su postali u svojim selima, među masama, nosioci svega onog što su naučili.

Mi danas imamo oko 85 fakulteta, visokih i viših škola, prema 23 prije rata, odnosno 1938/1939 godine, što pokazuje vrlo nagli razvitak. Godine 1948 imali smo jih 68, što znači da

se otada povećao broj fakulteta i visokih škola za 17. U školskoj godini 1951/52 na našim univerzitetima studiralo je 49059 redovnih i 9 081 vanrednih studenata, dok je broj studenata u posljednjoj predratnoj godini iznosio svega 17 734. Ipak, uprkos svih napora naših vlasti, kapaciteti visokih škola i fakulteta nisu dovoljni za toliki broj studenata, a da i ne govorimo o teškoj stanbenoj situaciji naših studenata, koju mi uporno nastojimo da šro prije riješimo.

U vezi sa odlukama III plenuma CK KPJ stanje na univerzitetima i visokim školama znatno se sredio. Sada je u pripremi novi zakon koji će regulisati odnose i rukovođenje na univerzitetima u skladu s principima naše socijalističke demokratije.

Učenje u posljednje dvije godine znatno se popravilo. Porastao je opći nivo znanja, a osim toga je pooštren kriterij na ispitima. 1948/49 godine diplomiralo je 2 233, u 1949/50 - 3 218, u 1950/51 - 5 663 studenta, što pokazuje da se broj diplomiranih stalni penje a time stalno raste priliv školovanih kadrova u našu privredu. Ali bez obzira na ove rezultate, još uvijek ima dosta slabosti u pripremama za ispite i polaganju istih.

U novembru 1951 godine izmijenjen je sistem stipendija za studente. Do toga je moralo doći, u skladu sa općim promjenama u našem privrednom sistemu. To je, osim toga, dobro djelovalo na savjesniji i ozbiljniji rad studenata. Na ime stipendija i dječjeg dodatka, u školskoj godini 1951/52 država je studentima pružila pomoć u visini od 1 milijarde i 92 miliona dinara.

Partijske organizacije na univerzitetima imaju veliki broj članova, - svaki četvrti ili peti student je član Partije, ali moram kazati da se prvih godina nije mnogo pazilo na to ko se prima u Partiju. Zbog toga se, poslije famozne rezolucije, i dogodilo da su se baš na univerzitetu pojavile nezdrave in neprijateljske grupice i pojedinci, ili po liniji inforabiroa, ili po liniji zapadnjačkih tendencija u redovima prikrivenih četničkih, ustaških i drugih elemenata. I jedni i drugi ujedinili

su se protiv Partije i njene linije i nastojali razbiti jedinstvo univerzitetske omladine. Naime, ovdje su pod firmom Informbira radili, osim raznih kolebljivaca, i četnici, i ustaše, i razni avanturisti i tako dalje. CK KPJ morao je oštro intervenirati i ukloniti iz Partije sve takve neprijateljske elemente, a vlast je, da bi se na univerzitetima mogao nesmetano razvijati rad, uklonila s visokih škola takve neprijatelje naše socijalističke stvarnosti i preduzela protiv njih kaznene mjere, bilo da su upućeni na društveno-koristan rad, ili da je o njihovim djelima rješavao redovan sud. Informbirska propaganda drečala je da je to teror protiv "zdravih elemenata", da je to znak snažnog razvoja proinformbirovskih pokreta u zemlji, nezadovoljstva naroda i tako dalje, a reakcionarna propaganda je opet govorila, da je to mijenjanje kursa u pravcu pooštrevanja diktature i borbe protiv demokratije. I jedni i drugi pripisivali su sve te heterogene elemente sebi, to jest bilo Informbira ili zapadnoj reakciji.

Poslije preduzimanja tih mjera, stanje na svim visokim školama se popravilo, redovi Partije na univerzitetima su učvršćeni, moralno-politički i ideološki nivo je porastao i tako dalje.

Ne manje je važno pitanje naših srednjih škola i obuke u njima. Uslijed silnog porasta broja srednjih škola, obuhvaćen je u njima ogroman broj omladine, naročito radničke i seljačke. sastavljena iz raznih društvenih slojeva i ta omladina je velikim dijelom pod stalnim udarom raznih tuđih uticaja i shvatanja. Još uvijek ima dosta slabosti u pogledu udžbenika; neki udžbenici ne odgovaraju našoj stvarnosti - ne samo da su zastarjeli već sadrže ponekad i stvari protiv kojih se mi borimo. Osim toga ponegdje loše stojimo i u nastavnim kadrovima, u kvalitetu nastavnika. Među njima ima ljudi koji su potpuno tuđi našoj stvarnosti i više štete no što koriste društvu. Sve to ima negativne posljedice na vaspitanje srednješkolske omladine, koja će sutra s tim posljedicama otići na univerzitete i visoke škole.

Ali moram, nažalost, kazati da je na univerzitetima stanje u tom pogledu još gore.

Mislim da ćemo tome morati mnogo više brige posvetiti i preduzeti mjere u pogledu vaspitavanja srednješkolske omladine, da bi od nje, danas-sutra, zaista mogla postati prava socijalistička inteligencija. Ako to prije učinimo, prije ćemo iskorijeniti razna tuđa shvatanja iz redova naše inteligencije i imati siguran oslonac u izgradnji novog društva.

Krup u ulogu u razvijanju kolektivne socijalističke svijesti u redovima naše srednješkolske omladine imali su dosad svakako razne radne akcije, na kojima su održavana razna predavanja o našoj stvarnosti i kursevi koji su obuhvatili veliki broj omladine. Ali ja smatram da će se, čim budu završeni najvažniji objekti, takve radne akcije postepeno morati smanjivati i dobijati sasvim drugi karakter. Već sada bi se morale preduzeti izvjesne organizacione mjere koje će onemogućiti razne negativne pojave na radnim akcijama. Naročito je važno da se omladina na radnim akcijama ne odvađa od nastave.

Naša industrijalizacija zahtjeva sve veći priliv radne snage sa sela, naročito omladine. U tom pogledu radne akcije su dale vrlo dobre rezultate. Sa raznih omladinskih radilišta pošlo je u fabrike i preduzeća, to jest u redove radničke klase, 80 000 seoskih mladića i omladinki. Oni su većim dijelom pošli kao učenici u privredi, ili su se specijalizirali već na samom radilištu kao zidar i drugi građevinski i stručni radnici.

Iako je posljednjih godina rad među seoskom omladinom postao malo življi, ipak tu ima još mnogo slabosti, naročito tamo gdje su najsvjesniji omladinci i djevojačke napustili selo i otišli u privredu. U mnogim našim krajevima klerikalizam, odnosno razni popovi, ponovo postaju sve agresivniji u širenju svog negativnog uticaja na omladinu, naročito na selu. Borba za našu omladinu mora biti stalno živa i intenzivna. Mi ne smijemo dopustiti da se naša omladina na selu truje i stvara od nje ne-

prijatelj novog društvenog sistema. Socijalistički preobražaj našeg sela tek je u povoju, on se teško odvija iz mnogih razloga, i baš to mora nas potstaknuti da učinimo sve za pravilan razvoj naše omladine na selu.

POLOŽAJ I ULOGA ŽENA U NOVOJ JUGOSLAVIJI

Mi smo već više puta istakli da je uloga žena u našoj revoluciji bila od ogromne važnosti. Podvlačili smo i to da je u daljem revolucionarnom razvoju njihova uloga od ne manje važnosti u cjelokupnom društvenom životu: političkom, kulturnom, ekonomskom i drugom.

Ove naše konstatacije nisu se zasnivale na nekoj potrebi demagoške propagande, već na stvarnim činjenicama, na tome da su naše žene svoju društvenu vrijednost pokazale na svim poljima djelatnosti, i to ne manje od muškaraca. Pa ipak se već danas može kod nas konstatirati izvjesno potcjenjivanje uloge žena, naročito u privredi. Nije rijetka pojava u posljednje vrijeme da razna preduzeća otpuštaju žene - radnice i uzimaju muškarce, pod izgovorom da je muškarac fizički otporniji i sposobniji za razne specijalizacije nego žena, i slično. Te se pojave naročito događaju poslije predvanja fabrika i preduzeća na upravljanje radnim kolektivima. Kako je došlo do toga da radni kolektivi dopuštaju da se žene tretiraju kao manje vrijedna radna snaga? To proizlazi odtuda što u masama radnika, nažalost, još nije napušteno zastarjelo i nesocijalističko gledanje na sposobnost i ulogu žene u društvu, to jest shvatanje da je žena stvorena samo za kuhinju, uzgajanje djece i vršenje kućnih poslova.

Razumije se da je prvih poslijeratnih godina ženska radna snaga neplanski zapošljavana i na onim radnim mjestima gdje ona zaista, zbog fizičke kondicije i opasnosti po ženu kao buduću majku, nije trebalo da bude. Tu je trebalo da se, iz čisto zdravstvenih razloga, žene zamijene jačom, muškom radnom snagom. Ali, ta se zamjena vršila i na lakšim poslovima, kao što je ugostiteljstvo, trgovina, laka industrija i tako dalje.

Takva praksa je apsolutno protivna našim principima o ravnopravnosti žene. Ravnopravnost nije ženama poklonjena, to je tekovina naše revolucije, u kojoj su naše žene i sam dale bogat prilog u krvi i životima u pozadini i kao borci. (Aplauz.) Takva praksa se kod nas ne smije više ponavljati.

Navodim cifre koje najbolje pokazuju nepravilan odnos prema ženama: 1939 godine učestvovalo je u privredi 197 736 žena; u 1947 godini taj se broj popeo na 199 236, u 1948 godini na 376 836, a 1949 godine na 465 166; međutim, u 1950 godini broj zaposlenih žena iznosio je 434 222, u 1951 godini već je spao na 375 166, a u 1952 godini taj se broj sugurno još smanjio za koju hiljadu, ali o tome još nema podataka.

Poznat je radni heroizam naših žena na dobrovoljnim akcijama omladine i Narodnog fronta. One su tu davale i još danas daju svoj dragocjeni prilog izgradnji naše socijalističke zemlje, ali se, kad se radilo o tome poslu, još niko nije sjetio da kaže da su žene nesposobnije na dobrovoljnom radu od muškaraca.

Tačno je da u našoj socijalističkoj zajednici žena ima jednu od najčešćijih zadaća - da daje i odgaja društvu nove naraštaje. Ali sve žene nemaju djecu i ne mogu se sve iz materijalnih razloga posvetiti samo odgoju djece. Ne vidjeti to, znači nemati smisla za socijalnu jednakost i pravdu.

Slična je tendencija i u pogledu žena u narodnoj vlasti. I tu se pokazalo da broj žena u narodnim odborima skoro u svim narodnim republikama opada, iako se stalno penje broj žena koje učestvuju na izborima. Dok je na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1945 godine glasalo 80% žena, već 1950 godine za Narodnu skupštinu FNRJ glasalo je 90,29% žena, a od ukupnog broja birača koji su glasali na izborima za republičke narodne skupštine glasalo je 52,8% žena. Dakle, svijest žena u njihovoj dužnosti prema novoj društvenoj zajednici bila je u nekom pogledu čak i ja-

Ča od svijesti muškaraca.

Naše ženske organizacije razvijale su i sve više razvijaju svoj rad na zbrinjavanju djece i majke. U tome su one postigle lijepe rezultate. Isto tako su učinile prilično mnogo na prosvjeđivanju žena, u ideološkom i političkom vaspitanju; ali moram da kažem da ima još dosta slabosti u prosvjeđivanju žena na selu. U mnogim krajevima naše zemlje, zbog slabog rada ženskih organizacija, seljanke sve više padaju pod uticaj popova, pod uticaj religioznih predrasuda i svakakvih sljeparija, što naravno onda ima negativan uticaj i na odgoj djece. Ako hoćemo spasiti djecu i osigurati da sutra budu korisni članovi našeg socijalističkog društva, mi danas moramo spasavati majke koje odgajaju tu djecu. Ta dužnost pada u prvom redu na ženske organizacije.

Ja sam malo, ili skoro ništa, kazao o raznim formama rada i o uspjesima ženskih organizacija u tome radu. To prepuštam samim drugaricama u diskusiji. Moj cilj je bio da ukažem u prvom redu na neke negativne pojave u odnosu na ulogu žena i na najopasniju slabost u radu ženskih organizacija - na rad na selu, jer smatram da je to toliko važno pitanje da mu naše ženske organizacije moraju hitno posvetiti najveću pažnju.

NEŠTO O RADU SAVEZA BORACA

Organizacija boraca iz oslobodilačkog rata, koja danas broji 1 328 792 člana, pokazala je od osnivanja, to jest od 1947 godine do danas, vrlo dobre rezultate na rješavanju svih onih problema radi kojih je i bila osnovana.

Ovekovječenje i osvježavanje uspomena na borbe i žrtve oslobodilačkog rata, bilo je, prošle i ove godine, ulgavnom djelo Saveza boraca. Proslave godišnjica ustanka, formiranja brigada,

oslobodjenja pojedinih mjesta i tako dalje obuhvatile su milione građana naše zemlje, što pretstavlja krupan moralno-politički uspjeh.

Do danas je podignuto i otkriveno oko 2 000 spomenika, spomen-ploča i kosturnica palim borcima oslobodilačkog rata u čitavoj Jugoslaviji,

Savez boraca posvetio je veliku brigu zbrinjavanju i pomaganju djece i nemoćnih roditelja palih boraca, brzom i pravilnom rješavanju invalidnina, i tako dalje.

Jedan od najvažnijih zadataka kojoj Savez boraca posvećuje veliku pažnju jeste vanarmijsko vaspitanje. Za predvojničku obuku odbori Saveza boraca daju stručni nastavni kadar. Posebna forma masovnog vanarmijskog vojnog vaspitanja jesu: partizanski marševi, zajedničke taktičke vježbe, na kojima ponekad učestvuje do 50 000 učesnika, kao što je to bio slučaj u Ludbregu i tako dalje.

Zajedno sa Savezom ratnih vojnih invalida Jugoslavije, Savez boraca je postao član Svjetske federacije bivših boraca, koja broji oko 14 miliona članova. Na II kongresu te federacije u Beogradu, prošle godine, donesena je rezolucija kojom se osuđuje agresivna politika SSSR-a i njegovih satelita prema Jugoslaviji.

Kao što se vidi, Savez boraca dao je dobre rezultate u svom radu na nekim najosnovnijim problemima, ali njegov rad još nije širokog zamaha, nije svestran. Uzmimo samo čuvanje tekovina velike oslobodilačke borbe, za koje je palo stotine hiljada boraca: prezalo je posvećeno pažnje borbi protiv pojava šovinizma, pete kolone, vjerske zaostalosti, protiv rovarjenja socijalizmu neprijateljskih elemenata i tako dalje. Voditi borbu protiv tih i sličnih pojava, znači izvršavati zavjet prema onima koji su pa-

li za pobjedu današnje stvarnosti, za socijalizam. A ko je više pozvan da brani tekovine revolucije od onih koji su sami u njoj učestvovali?

SAVEZ RATNIH VOJNIH INVALIDA

Savez ratnih vojnih invalida, koji broji 320 000 ličnih i porodičnih invalida, igra važnu ulogu u radu i životu naše društvene zajednice. Pravilnim i pravednim rješavanjem invalidskog pitanja, koje je odmah poslije rata pristupila naša narodna vlast a i samim aktivnim zalaganjem Saveza invalida, učinjeno je da ta organizacija danas djeluje kao koristan faktor u privrednom, političkom i kulturnom životu naše zemlje.

Već od samog početka naši invalidi su težili da budu što manje, ili da uopće ne budu na teretu državi, odnosno narodu. Za njih nije bilo toliko važno pitanje materijalnog obezbjeđenja od strane države, koliko pitanje da im se omogući da budu i dalje korisni članovi zajednice. Invalidi su slali na dobrovoljne radne akcije sve one svoje članove koji su bili koliko-toliko sposobni za fizički rad. Samo 1949 godine invalidi su dali 7 631 427 radnih časova na raznim gradilištima. Postajali su udarnici i stotine ih je dobilo visoka odlikovanja, kao orden rada i druga. Oko 2 000 invalida nosi zvanje udarnika. Isto tako invalidi su i na selu aktivni u političkom i privrednom radu, na stvaranju radnih zadruga i drugo.

Savez invalida mnogo je učinio na prekvalifikaciji i školovanju invalida putem raznih kurseva i škola. Preko 21 220 invalida uključeno je u privredu.

Da bi invalidi mogli razviti sve svoje fizičke i umne sposobnosti i osjećati se u punoj mjeri ravnopravni i korisni, država je Savezu invalida omogućila osnivanje privrednih preduzeća u onim granama koje planska privreda nije mogla još obuhvatiti i u kojima ratni invalidi mogu najlakše raditi. Kasnije

su ta preduzeća toliko ojačala i postala značajna da su se uključila u plansku socijalističku privredu naše zemlje. Već 1951 godine privreda Saveza invalida uplatila je državi oko 352 miliona dinara na ime poreza i 622 miliona dinara na ime tržne dobiti. A ove, 1952 godine, Savez invalida je već uplatio državi 500 miliona dinara. Do danas je Savez invalida predao na upravljanje radnim kolektivima 300 uređenih preduzeća.

Tako je rješavala invalidsko pitanje naša socijalistička vlast i zato našim ulicama ne puze i ne prosjače oni koji su dali svoje zdravlje na bojnem polju za sretniji život svēga naroda, kao što se to redovno vidi na ulicama gradova Sovjetskog Saveza.

KULTURNO-PROSVJETNI RAZVITAK

Brz razvoj cjelokupne naše industrijalizacije i privrede uopće zahtijeva paralelno i brz kulturni razvitak, zahtijeva više napora u širenju kulture. Za pravilan i uspješan razvoj socijalizma potrebno je da civilizacija i socijalistička kultura idu naprijed. Visoki stepen materijalne kulture i društvenog razvoja zahtijeva i visoki stepen svestrane duhovne kulture. Samo kada je to usklađeno, onda imamo pravilan razvoj društvenog preobražaja.

Zato je izgradnja socijalizma u jednoj industrijski zastaloj zemlji mnogo teža no u jednoj industrijski visoko razvijenoj zemlji, pa ma ova bila u pogledu duhovne kulture i na nižem nivou, jer danas ima zemalja koje su na vrlo visokom stepenu materijalne kulture, a u kojima opće kultura nije na zavidnoj visini.

Prema tome, naša socijalistička vlast polaže ogromnu važnost na kulturno uzdizanje širokih masa naših građana. Kod nas mora biti takvo prosvjeđivanje i kulturno uzdizanje koje će pokretati

naš društveni razvoj naprijed, a ne da se dozvoli da taj razvoj stagnira, jer svako stagniranje u društvenom razvoju znači i nazadovanje.

Naravno da je za kulturni razvoj i prosvjeđivanje na širokom planu potrebno imati i materijalnu bazu, potrebno je imati materijalnih sredstava, - a to i jeste ono o čemu sam naprijed već rekao - da je socijalizam u zaostaloj zemlji mnogo teže izgraditi. Ali mi smo ipak, odmah u početku industrijalizacije, učinili i činimo ogromne napore na polju prosvjete i kulture. Peti kongres naše Partije posvetio je tome pitanju veliku pažnju i stavio ga u osnovne zadatke KPJ.

Ukupni izdaci za prosvjetu i kulturu za posljednjih nekoliko godina iznose prosječno više od 10 milijardi dinara godišnje. Školska mreža silno se povećala. Ako uzmemo indeks 100 u 1938/39 godini, onda je do 1950 godine bio slijedeći porast: osnovne škole 142, srednje škole 301, strične škole 160, visoke škole 272 (u odnosu na 1939 godinu).

Ali dok naša vlast daje tako velika sredstva za škole, univerzitete, institute i drugo, sredstva koja su rezultat upornog rada naših trudbenika, - mi još uvijek imamo velike muke sa raznim subjektivnim teškoćama u nastavi. Po univerzitetima i institutima, pa i u srednjim i nižim školama, ima još priličan broj ljudi sa starim shvatanjima, koji više štete no što koriste, jer misle da je nastava nešto van naše socijalističke izgradnje. Ponegdje, kao na primjer na univerzitetima, ima pojedinih profesora koji daju jak otpor novim socijalističkim, odnosno marksističkim shvatanjima u nastavi. Oni nastoje da proturaju i dalje stare pojmove i na taj način ometaju nam pravilan razvoj naše socijalističke kulture. Takvim pojavama nije se uvijek i na vrijeme energično učinio kraj. Ali mi nemamo pravo da trošimo ogromna sredstva u tu svrhu, a da pri tom strogo ne vodimo računa

čuna da se prosvjeta i kultura razvija onako kako je to u interesu naše socijalističke zajednice. (Aplauz.)

Kad govorimo o našoj socijalističkoj kulturi, razumije se da ne mislim time reći da treba odbaciti pozitivne tekovine kulture iz prošlosti. Ne, to bi bilo potpuno nepravilno. Naprotiv, mi nastavljamo našu socijalističku kulturu baš na tim pozitivnim tekovinama, oplemenjujući ih naučnim tekovinama marksizma iz oblasti društvenog razvitka. Mi samo moramo odbaciti ono što ne spada u novi društveni sistem: ono što je moralo umrijeti sa starim društvenim sistemom, ono što koči daljnji razvitak.

Dalje, dok je 1939 godine stara Jugoslavija imala svega 4 radio-stanice sa 45 KW, mi već u 1951 godini imamo 18 radio-stanica u jačini od 529,5 KW.

Isti slučaj i sa filmskom industrijom i kinematografijom.

Kulturni i prosvjetni rad naročito je zabilježio velike uspjehe i rezultate unazad godinu dana, kada se počela sprovesti decentralizacija i na tim poljima, čime su i tu onemogućeni birokratski metodi i kočenje inicijative nižih organa.

Pred našom Partijom prosvjeta i kultura moraju i ubuduće biti među najvažnijim zadacima, i to u prvom redu rad među masama trudbenika, u vezi s njihovom sve većom ulogom u društvu.

RAD U ARMII

Naša Partija je naročitu brigu posvećivala političkom i teoretskom radu u armiji u periodu od V kongresa do danas. Intenzivno je objašnjavan karakter sukoba između nas i SSSR-a. /Iz obeh zgoraj omenjenih izdaj izpušćeni odstavci./

To je bilo tim više potrebno, što smo znali da su sovjetski agenti još u toku rata nastojali da uhvate čvrste pozicije putem vrbovanja slabijih i kolebljivih komunista-oficira. Znali smo i

da će naročito poslije sukoba njihovo težište biti usmjereno na razbijanje naše armije, kao glavnog oslonca naših naroda za očuvanje nezavisnosti. I to se pokazalo kao tačno, ali - bez rezultata za njih: u postizanju navedenog cilja. Oni su uspjeli do V kongresa Partije da zavrbuju samo nekoliko oficira višeg ranga, kao što je bio Arso Jovanović i drugi, i to za vrijeme školovanja na raznim vojnim učilištima u SSSR. Ti su agenti u našoj armiji bili postepeno otkriveni i nisu imali vremena da izvrše svoje špijunske zadaće i razbiju jedinstvo naše narodne armije. Mi smo, razumije se, u vezi s tim pojačali budnost i politički i teoretski rad, s jedne strane, a s druge strane otstranili smo iz armije sve kolebljive i sumnjive elemente koji su bili načeti informbirovskim revizionizmom, tako da je naša armija ostala monolitna i snažna udarna sila, spremna da brani našu slobodu, nezavisnost i mirnu socijalističku izgradnju i protiv sovjetskog pokušaja porobljavanja naše zemlje. (Dugotrajan aplauz i usklici: "Tito - Partija!" "Tito - Armija!")

Za ideološko-politički rad u armiji godišnje je organizirano oko 650 kurseva, na kojima je predavan dijalektički i historijski materijalizam, politička ekonomija, ekonomika naše zemlje, historija međunarodnog radničkog pokreta, historija KPJ, partijska izgradnja i stvaranje i razvoj naše Jugoslovenske narodne armije. 140 000 oficira, aktivnih podoficira i vojnih službenika završilo je sa uspjehom navedene predmete.

Ali ne samo da se posvećuje najveća briga podizanju ideološko-političkog, stručnog i elementarnog znanja oficirskog i podoficirskog kadra, već partijska organizacija u armiji posvećuje isto tako veliku brigu i prosvjećivanju vojničkog sastava. Naročita se važnost pridaje u tom radu upoznavanju današnje naše stvarnosti, pitanju sovjetskih namjera prema našoj zemlji i potrebi jačanja odbranbene snage radi očuvanja naše nezavisnosti i tako dalje. U vezi s tim, u armiji se godišnje održi za vojnike oko milion političkih informacija i 700 000 političkih diskusija. U vojničkim bibliotekama ima preko 2 600 000

knjiga i desetine hiljada dnevnih listova, časopisa i tako dalje, koji se daju na čitanje vojnicima.

U vezi s odlukama V kongresa, i u armiji je bio plodan rad na primanju novih članova. Od V kongresa do danas primljeno je novih 90 948 članova u Partiju. Danas naša armija ima 140 193 člana KPJ.

Pri primanju novih članova u Partiju ima i grešaka: s jedne strane, ne vodi se dovoljno računa o kriteriju za primanje u članstvo, nedovoljno se vodi računa o potrebnim kvalitetima da neko postane član Partije. A s druge strane, bilo je i još uvijek ima u nekim vojnim jedinicama pojava suvišnog sektaštva i krutosti: ne daje se mogućnost da u Partiju uđu oni koji to zaslužuju u svakom pogledu, jednom riječju, zatvaraju se vrata pred onima koji si dostojni da postanu članovi Partije.

Cilj partijskog rada u armiji je da se ona stalno osposobljava, ne samo stručno već i u moralno-političkom i ideološkom pogledu, da postane svjestan oružani organizam za odbranu razvika novog društvenog sistema - socijalizma. Taj rad mora biti usmjeren u pravcu stalnog jačanja vojne discipline, - ne slijepe, već svjesne discipline, koja proističe iz saznanja svakog pripadnika armije o njegovoj dužnosti prema svojoj socijalističkoj zemlji, iz njegovog saznanja da mora učiniti sve što je potrebno da što više doprinese jačanju armije kao branioca tekovine revolucije.

U periodu od 1948 godine uspjeli smo u armiji odbaciti sve ono negativno, šablonsko - bilo u administraciji bilo u nastavi - koje su htjeli sovjetski instruktori nakalemiti na naše uslove i mogućnosti. Oni su s potcenjivanjem govorili o našem iskustvu iz oslobodilačke borbe i nastojali preko nekih obožavalaca samo njihove vojne nauke da spriječe izučavanje tog iskustva na našim vojnim učilištima i akademijama.

Stručno usavršavanje naših vojnih rukovodilaca, da bi mogli odgovarati potrebama savremene ratne tehnike i nauke, dosiglo je visok stepen. Mi danas imamo 15 škola za aktivne oficire, 4 više vojne akademije i 25 oficirskih škola za daljnje stručno usavršavanje. Isto tako imamo 13 škola za prvo školovanje podoficirskog kadra, a i mnogo kurseva za njihovo usavršavanje. Od 1. avgusta 1948 do 1. oktobra 1952. godine završio je vojne škole i akademije 21.171 oficir. U tom periodu završilo je 9.556 slušalaca razne fakultete i tako dalje.

Evo tako raste i razvija se naša narodna armija pod rukovodstvom naše Partije, ona je danas postala jedna od najjačih u Evropi, sa sposobnim stručnim kadrovima. (Aplauz.)

Osim usavršavanja same sebe i svoje bojne gotovosti, armija je prava škola za razne kvalifikacije, tako da je od 1948. godine dala našoj privredi 278.000 novih mehaničara, šofera, traktorista, električara, zidara, mašin-bravara, telegrafista i bolničara. To je krupan doprinos u pogledu širenja tehničkog znanja u širokim masama, naročito na selu.

Mislim da je danas već dovoljno poznato koliko je naša armija dosad ukazala pomoći našoj privredi svojim učešćem na raznim radilištima. Ona je od 1948. godine dala na raznim radilištima preko 5.600.000 radnih dana, učestvujući i na svim najvećim našim gradilištima, objektima Petogodišnjeg plana.

Drugovi i drugarice, mogao bih još mnogo govoriti o ulozi naše armije i njenom učešću u cjelokupnom društvenom životu, ali se nadam da će drugovi u diskusiji to obuhvatiti. Ja samo hoću da kažem na kraju, da naša armija nije samo faktor bezbjednosti naše zemlje već da ona i sama učestvuje u izgradnji socijalizma i sama sebe izgrađuje svestrano u tom duhu.

Narodna armija Jugoslavije danas je spremna i sposobna da

brani našu zemlju od svakog neprijatelja koji bi htio da posegne za našom nezavisnošću i slobodom, za tekovinama naše revolucije. Naša armija predstavlja snažnu i svjesnu udarnu snagu revolucionarne armije. (Aplauz.)

Drugovi i drugarice,

Dozvolite mi da na završetku još jedanput pomenem i podvučem neke zadaće koje stoje pred našom Partijom u daljnjem periodu naše socijalističke izgradnje. Kao što ste već i naprijed vidjeli, te zadaće nisu ni malobrojne ni lake, ali su po svom karakteru i u vezi s današnjom situacijom u kojoj se naša zemlja nalazi, kao i u vezi s našim općim mogućnostima, danas, ipak mnogo lakše no što smo ih imali da izvršavamo dosada.

Da bi se ostvarenje socijalizma kod nas normalno razvijalo, bez raznih potresa i prevelikih teškoća, moraju komunisti biti na visini. A da da bi oni bili na visini, moramo učiniti još više za njihovo uzdizanje, to jest za političko i teoretsko vaspitanje. To je naročito potrebno još više ubuduće, zbog toga što, prvo, naš socijalistički razvoj postaje sve složeniji i zato zahtijeva sve više umješnosti članova Partije u radu; drugo, zbog toga što je našoj Partiji pala u čast krupna historijska uloga da vodi borbu protiv informbirovsko-sovjetskog (čitaj: Staljinskog) revizionizma marksističke teorije i prakse i na međunarodnom planu.

(Vse podčrtano izpušćeno v obeh omenjenih knjigah)

U vezi s tim nareće nam se zadaća da pojačamo idejnu borbu protiv revizionističkog skretanja SSSR-a i informbirovskih partija, da pojačamo borbu na otkrivanje sovjetskih manevara i ciljeva, ne samo prema našoj zemlji, već i uopće.

Treba uporno raskrinkavati lažnu sovjetsku propagandu za mir i stalno ukazivati na provokatorsku i ratnohuškačku propagandu i praksu Sovjetskog Saveza i njegovih satelita prema socijalističkoj Jugoslaviji. Neprekidne krvave provokacije mađarskih, rumunjskih, bugarskih i albanskih satelita prema našoj zemlji vrše se pod utica-

jem sovjetskih rukovodilaca i imaju za cilj: s jedne strane, stalno uznemiravanje i držanje u napetosti naroda naše zemlje, i na taj način ometanje stvaralačkog rada na izgradnji socijalizma, - a s druge strane, provociranje nekog većeg sukoba na našim granicama.

Isto tako treba pojačati budnost i borbu protiv raznih otvorenih i prikrivenih fašističkih i profašističkih reakcionarnih elemenata na Zapadu, koji pod vidom krstaškog pohoda protiv komunizma nastavljaju svoju ratnohuškačku propagandu i ugrožavaju mit u svijetu radi postizavanja imperijalističkih ciljeva.

U vezi sa situacijom u kojoj se naša zemlja nalazi uslijed sovjetskog pritiska i u vezi sa općom međunarodnom situacijom, naša vanjska politika treba da bude i dalje usmjerena u pravcu preduzimanja svih potrebnih odbranbenih mjera za osiguravanje naše nezavisnosti i sprečavanje novih agresija, ne samo u ovom dijelu već i u Evropi uopće, jer svaka agresija u Evropi pa i u svijetu imala bi danas za posljedicu novi opći rat, koji bi neminovno zahvatio i našu zemlju. Prema tome, potrebno je da svaka mjera, mjera naše vlade u tom pravcu, u pogledu osiguranja naše nezavisnosti, bude jasna našim članovima Partije, radi objašnjavanja u masama. S druge strane, članovi naše Partije treba uvijek i na vrijeme da tumače narodu i naš principijelan stav u pojedinim pitanjima, koji se ponekad razlikuje od stava zapadnih, nesocijalističkih država, naročito kad se radi o kolonijalnim i sličnim pitanjima, jer mi ne možemo napustiti svoje principe u tim pitanjima. Naša vanjska politika i ubuduće mora biti usmjerena u cilju jačanja snaga mira, ali u isto vrijeme i u pravcu čuvanja naše zemlje, jer jačanje mira ne može se postići žrtvovanjem opravdanih interesa jedne zemlje.

Prema tome, svestrana saradnja naše zemlje sa svim miroljubivim zemljama, zemljama koje žele da ta saradnja bude na ravnopravnoj osnovi, - to je naš princip u vanjskoj politici, jer samo takva politika omogućava da se uspješno odupremo sovjetskim (Staljinovim) namjerama prema Jugoslaviji i da omogućimo nesmetani razvoj naše industrijalizacije i izgradnje socijalizma uopće.

Dalje, kao što sam već naprijed rekao, ubuduće treba pojačati našu saradnju s progresivnim pokretima u svijetu, a naročito sa socijalističkim pokretima. Ta saradnja sa socijalističkim pokretima trebalo bi da ubuduće dobija sve više organizovani karakter, jer treba imati u vidu da je naša praksa u ostvarenju socijalizma u jednoj zemlji ponovo vratila vjeru u redovima socijalističkih pokreta (i ne samo socijalističkih, već i naprednih pokreta u svijetu uopće) u mogućnost ostvarenja istinskog socijalizma bez sovjetskih (staljinskih) metoda, kojima je svijet zaplašen.

Govorio sam već o unutarnjim razlozima promjena u Narodnom frontu. Ali i vanjski razlozi naročito daljnje saradnje sa socijalističkim i naprednim pokretima sile nas na to. Da bi se takva organizirana saradnja olakšala i ostvarila, biće potrebno izvršiti kod nas izvjesne organizacione promjene u Narodnom frontu, kao važnom političkom faktoru ne samo u našoj zemlji već i na međunarodnom planu. KPJ je kadrovska partija; ona na ovoj etapi već mora imati sve izrazitiju ulogu idejnog vaspitača, koji pravilno usmjerava i organizira cjelokupan naš društveni život. Prema tome, ona je kao avangarda trudbenika naše zemlje u prvom redu orijentirana u pravcu izgradnje socijalizma u našoj zemlji i u pravcu borbe protiv revizionizma, kako u teoriji tako i u svakodnevnoj praksi, koji danas vrše sovjetski i informbirovski rukovodioci ili koji bi došao ma sa koje strane.

U vezi s tim što se uloga Partije na ovoj etapi našeg socijalističkog razvitka do izvjesnog stepena mijenja, što ona postaje još odgovornija, - jer daljnji uspješni razvoj našeg socijalističkog sistema zavisi u velikom stepenu od nivoa svijesti građana naše socijalističke zemlje, a ne samo od materijalnih uslova, - što se masovna baza za socijalističko vaspitavanje u ogromnom opsegu proširila, što je baš socijalističko vaspitavanje jedno od najvažnijih i najodgovornijih polja rada za komuniste, i tako dalje, ja mislim, drugovi i drugarice, da bismo se mi na ovom Kongresu morali pozabaviti i pitanjem promjene naziva naše partije. Ime Partija više ne odgovara. Po mom dubokom uvjerenju, bilo bi u svakom

slučaju tačnije, i odgovaralo bi sadašnjoj etapi i perspektivi daljnjeg razvitka, da se ona nazove Savez komunista Jugoslavije. (dugotrajan aplauz.) To nije ništa novo, jer je to ime već dao Karl Marks. To, razumiye se, neće uticati na organizacionu strukturu Partije, na njen demokratski centralizam i tako dalje. Ovakav naziv bio bi u skladu sa onim što sam već naprijed govorio, to jest s osnovnim i najvažnijim smjernicama budućeg rada komunista.

Kad sam kazao da je ubuduće najvažnija uloga KPJ idejno-vaspitnog karaktera, nisam time mislio da sve druge rukovođeće funkcije prestaju. Nel Prvo, one ostaju u onoj mjeri ukoliko komunisti po sposobnosti odgovaraju za ovu ili onu funkciju; drugo, rukovođea uloga komunista ne može biti neka društvena privilegija, već ona mora biti prožeta idejnim uticajem u rukovođenju i efikasnošću toga uticaja na pravilan socijalistički razvoj. Prema tome, Savez komunista Jugoslavije ne samo da ne smanjuje avoju ali odbacuje izvjesne štetne metode koji vuku svoje tragove iz sovjetske (stalinjske) prakse, a koji su u SSSR doveli komunističku partiju u položaj pomoćnog žandarma birokratskog upravljanja. (Izpuščen zadnji del stavka.)

Prema tome, u saradnji na međunarodnom planu važnu ulogu treba da igra i Narodni front, odnosno ako se primi moja sugestija -- Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije, kao najmasovnija društvena organizacija naše zemlje, u kojoj su udružene sve naše društvene organizacije, grupe i pojedinci, uključivši i komuniste, (aplauz) -- organizacija koja sa svojih 8 miliona članova pretstavlja jednu od najkrupnijih političkih organizacija u svijetu. Takva organizacija, koja pretstavlja udruženje svejsnih graditelja socijalizma, može u tijesnoj saradnji sa ostalim socijalističkim pokretima u svijetu igrati važnu i korisnu ulogu za čitavo čovječanstvo. (Aplauz).

Naročito su važne naredne zadaće koje stoje pred KPJ u privredi. One su na tom sektoru najkomplikovanije i veoma osjetljive, oso-

bito u vezi s decentralizacijom i demokratizacijom rukovođenja u privredi, gdje je potrebna stalna podrška rukovodiocima za pravilan rad, i to kako u privrednim računima tako i u organizaciji proizvodnje, u planiranju i drugim zadaćama. U izvršavanju ovih zadaća najčešće greške i slabosti, što se već i dosad pokazalo u praksi, jesu pojave i tendencije lokalističkog karaktera. Ljudi, pa i neki članovi Partije, zaboravljaju ponekad na cjelinu, na opće interese zajednice, na to da je naša ekonomika nedjeljiva cjelina i da prema tome ona zahtijeva i da se vodi računa o općim planovima i potrebama.

Naši ljudi ponekad ne vode dovoljno računa o daljnjoj perspektivi našeg ekonomskog razvitka, o nužnim kapacitetima i asortimanima i tako dalje. Treba i te kako voditi računa da ne bude jednih fabrika suviše, a drugih premalo, da ne bude neke potrošne robe suviše, a druge premalo, jer u tom će slučaju i radni kolektivi i čitava društvena zajednica imati štete, a ne koristi. Prema tome, naši drugovi moraju voditi strogo računa o našim ključnim objektima, od čijeg bržeg ili sporijeg završetka zavisi brži ili sporiji razvoj naše industrijalizacije, brže ili sporije savlađivanje naših teškoća u regulisanju naših obaveza prema inostranstvu, odnosno uravnoteženje našeg trgovinskog bilansa i drugo.

Baš u vezi s gore navedenim teškoćama, mi se moramo u našim budućim planovima uglavnom osloniti na svoje sopstvene mogućnosti. Prema tome, moramo u prvom redu postepeno izgrađivati one fabrike koje su neophodne za rad već izgrađenih bazičnih objekata, a i one za koje imamo sirovine kod nas i za koje smo minimalno zavisni od inostranstva.

Naprijed sam već govorio koje će grane u našoj privredi imati ubuduće prioritet, pa je prema tome dužnost svih rukovodilaca, članova Partije, da to imaju u vidu i da ne dozvoljavaju da se opet ide neodgovorno u širinu.

Kad je riječ o vođenju računa o našim mogućnostima, onda treba naročito posvetiti veliku pažnju ptednji, jer rasipanje kod nas nije baš rijetka pojava. Moram da kažem da se kod nas malo vodi računa o posljedicama ovogodišnje suše i ponegdje se troši kao da je bila dobra godina. I ne samo da se troši, već ima slučajeva da se rasipa. A odakle ćemo uzeti sredstva za nabavku namirnica iz inostranstva, za orehranu do nove ekonomske godine? Partijske organizacije moraju preduzeti oštru borbu za štednju i protiv rasipništva.

Vrlo važna i trajna zadaća naših partijskih organizacija jeste da se pojača i ubuduće budnost prema eventuelnim šovinističkim i partikularističkim pojavama, ne samo van Partije već i kod komunista, ma u kom se obliku one ispoljavale.

Treba pojačati budnost Partije protiv raznih kolebljivih i nezdravih elemenata u Partiji, ali se pri tom ne smije postupati kruto i pod tim vidom izbacivati ljude koji su inače vjerni Partiji, ali ponekad pogriješe. Takvima treba dati pomoć, pa bila ona i u formi partijske kazne, koja će na njih vaspitno djelovati.

Isto tako treba pojačati borbu protiv gnjile familijarnosti u Partiji i stalno jačati kritiku i samokritiku, jer je u tom pogledu dosada bilo dosta slabosti, a to se onda vrlo loše odražava na kvalitet partijnosti komunista, koji uslijed toga postanu nedostojni da budu članovi Partije. Treba posvetiti naročitu pažnju liku komunista. Vjernost Partiji ne održava se samo u učlanjenosti u Partiji već i u cjelokupnom životu i radu ličnosti.

U Partiji treba u vezi sa svim tim pojačati kontrolu za redovan i pravilan rad partijskih organizacija.

Iznad svega, drugovi i drugarice, treba čuvati čistotu i molitno jedinstvo naše Partije, da bi ona bila sposobna da savlada sve naprijed nabrojane i još mnoge druge zadaće na našem teškom ali

slavnom putu ostvarenja sretnijeg života naših radnih ljudi - socijalizma.

Drugovi i drugarice, time sam završio svoj referat, koji, razumije se, nije mogao obuhvatiti detaljnije sve probleme našeg društvenog života. Vjerujem da će to drugovi u diskusiji nadoknaditi, da bi se na taj način dobila što vjernija slika naših uspjeha i naših slabosti, a i naših daljnjih zadaća.

Mi se danas još rveno s velikim teškoćama, ali, drugovi i drugarice, treba da smo i ubuduće prožeti čvrstom vjerom da ćemo mi i te teškoće uskoro savladati. Ako pomislimo kakve smo mi ogromne zapreke morali savladivati na svom putu izgradnje socijalizma od V kongresa do danas, onda zaista možemo biti i ponosni i sretni zajedno sa našim narodima. Mi smo do danas postigli takve rezultate i pod takvim uslovima, da možemo s dubokom vjerom očekivati skoru, potpunu pobjedu onih ideala u našoj zemlji za koje smo se borili i za koje su pali mnogi sinovi naših naroda. (Aplauz.)

Ja sam smatrao za potrebno da mnogo više govorim o našim teškoćama i slabostima, a manje o našim uspjesima, koji zaista nisu mali. Želio sam da dam više sliku surove strane naše stvarnosti do sada, da bismo onda ubuduće lakše savladali sve teškoće na našem putu, koji je već osvijetljen sijajnim rezultatima stvaralačkog rada naših ljudi i jasno nam nagovještava da nas vodi u veliku i sretnu budućnost.

Kraj referata druga Tita delegati su pozdravili dugotrajnim aplauzom, poklicima i skandiranjem: "Tito-Partija!" "Heroj Tito!" i pesmom:

Druže Tito, mi Ti se kunemo

Da sa Tvoga puta ne skrenemo.

GOVOR U SMEDEREVSKOJ PALANCI

Drugovi i drugarice,

Prije svega vas najsrdačnije pozdravljam.

Neobično sam srećan i zadovoljan što sam danas mogao doći u vašu sredinu, u prvom redu zbog toga što sam i ja nekada ovdje radio kao radnik, ali pod drugim, mnogo gorim uslovima nego što vi danas radite. Danas radnička klasa ima sve mogućnosti razvitka, ona danas nije najamni radnik, ona je svijestan proizvođač, svijestan član društva koji proizvodi za sebe, za društvo i zajednicu. Drugi razlog koji me je doveo ovamo jeste taj što ste me izabrali za delegata vaše partijske organizacije na VI kongresu Komunističke partije i prema tome, razumije se, dužnost mi je da dođem i položim račun o svom radu na Kongresu.

Pošto je sastanak ovako širok, i partijaca i nepartijaca, drugova i drugarica, radnika i namještenika, govoriću o nekim problemima o kojima smatram da je potrebno da govorim na ovom skupu.

Prije svega, htio bih da naglasim, drugovi i drugarice, da je VI kongres imao ogroman značaj ne samo unutar naših granica, za razvitak naše Partije, za razvitak naše zemlje u svakom pogledu, nego i u međunarodnom razmjeru; imao je i međunarodni karakter po svojim

odlukama, po svojim temama koje su bile pretresane. Vi ste vidjeli iz referata i diskusije da su na dnevnom redu bili vrlo važni problemi, o kojima se diskutovalo i na osnovu kojih je preko dvije hiljade delegata donijelo jedinstven zaključak, jedinstven stav naše Partije, koji je, razumije se, akceptiran i od cjelokupnog radnog naroda Jugoslavije. Međunarodna javnost zabilježila je ovaj Kongres. Ja nisam nikada u svojoj političkoj praksi vidio da je ijedan kongres na svijetu imao toliki publicitet kao što je imao naš Kongres. Za to ima više razloga. Prvi razlog je taj što se taj Kongres održavao u toku ogorčene i žestoke ideološke borbe sa revizionizmom sovjetskih rukovodilaca. Drugo, što se on držao u jednoj teškoj međunarodnoj atmosferi, kad avet rata još uvijek lebdi nad glavom čovječanstva. Ogromno interesovanje koje vlada u svijetu za našu zemlju, za naš unutrašnji razvitak, za cjelokupno naše gledanje na svijet, sve je to bilo razlog da je međunarodna javnost sa ogromnom pažnjom pratila rad našeg Kongresa i očekivala od njega rezultate.

Naša je zemlja, blagodareći visokoj svijesti naših naroda, stekla ogroman ugled u svijetu i u toku rata, kad se borila u tvrđavi fašizma u Evropi sama, ogorčeno i uporno, kada su naši narodi prolivali krv i za sebe i za druge, za dobro svoje i za dobro čitavog čovječanstva, i dalje, kad su naši narodi, poslije svršetka rata, ne čekajući da im pomoć padne s neba, sopstvenim snagama počeli izgrađivati ono što je porušeno, otpočeli industrijalizaciju zemlje i činili ogromne i natčovječanske napore da se podignu iz zaostalosti koja ih je vjekovima pritiskivala. Dostojanstveni stav našeg naroda u svim pitanjima, kad se radi o biti ili ne biti, kad se radi o nezavisnosti, slobodi i časti, uliva poštovanje svakom naprednom čovjeku u svijetu prema našim ljudima, prema našoj zemlji. Sve je to uslovalo da se danas na našu zemlju gleda kao na snažan faktor u svijetu, faktor pozitivnog, konstruktivnog, naprednog karaktera, koji se bori i za svoj slo-

bodan život, i za mir u svijetu, i za ravnopravnost među narodima.

Na VI kongresu mi smo osvijetlili dosadašnji međunarodni položaj i stav naše vlade i naših naroda po međunarodnim pitanjima. Delegati su odobrili rad Centralnog komiteta i prihvatili njegov stav kao stav čitave Partije i svih naroda naše zemlje. Naša vlada, naša narodna vlast nastojala je da uvijek dostojanstveno brani interese naše zemlje, da ne trguje interesima naših naroda; mi smo, uprkos pritisku izvana i uprkos raznim prijetnjama, čvrsto stajali tamo gdje nas je narod postavio i borili smo se za naša prava, za naše mjesto u društvenoj zajednici u svijetu.

Drugovi i drugarice, jedno od glavnih pitanja bilo je pitanje naše borbe protiv sovjetskog pritiska, protiv pokušaja da se ugrozi naša nezavisnost, da se ponovo porobe narodi naše zemlje. Na Kongresu se utvrdilo, a to može da vidi svaki naš građanin, da smo mi iz te borbe izašli kao pobjednici; iako smo po broju mnogo i mnogo slabiji, mi smo moralno mnogo i mnogo jači.

Danas je prošlo vrijeme kada smo morali ubjeđivati svijet na čijoj je strani istina i pravda. Danas čitav svijet zna da ona nije na njihovoj strani nego na našoj; i danas svaki pošten i pametan čovjek može da vidi da ne ugrožavamo mi njih nego oni nas, jer je logično da petnaest miliona ne mogu ugrožavati trista miliona, a oni su stalno vikali i viču da mi njih ugrožavamo. Ne, mi smo branili sebe, a branićemo se i ubuduće, ali ćemo raskrinkavati i ukazivati na sve ono što kod njih ne valja i na sve što unosi smutnju, ne samo unutar njihovih zemalja nego i u čitavom svijetu. Iako smo mali narod, mi imamo moralno pravo da kažemo i onome ko je brojem jak i velik da ovo ili ono radi nepravilno, imamo pravo da kažemo da čovječanstvo ne čini napore da bi ponovo zavladao srednji vijek, nego da se među narodima, među ljudima, stvore bolji, ljepši i ravnopravniji odnosi. Ja danas mogu sa ovog mjesta kazati da smo mi tu džinovsku borbu koju vodimo, iako smo daleko slabiji i u propagandnim i u drugim sred-

stvima, vodili s uspjehom baš zbog toga što naša zemlja, nova Jugoslavija, i naši narodi imaju mnogo i mnogo, i svakoga dana sve više i više prijatelja u čitavom svijetu. Danas je Jugoslavija jedan svijetao primjer svim porobljenim narodima, onima koji još nisu slobodni, kako može jedan mali narod, ako je našao samog sebe, ako je svijestan svoje snage, da brani i odbrani svoju slobodu, svoj razvitak i svoj miran život. Našu zemlju čini privlačnom to što je ona mnogim ljudima, naročito trudbenicima u čitavom svijetu, ponovo vratila vjeru da ipak ima mogućnosti da se stvori bolje društveno uređenje, bolji društveni odnosi, bolji život za one koji danas pate, jer je bilo vrijeme kad je Sovjetski Savez, poslije propasti Hitlera, počeo da pritiskuje nas i druge narode i kada se ponovo nadvila noć srednjovjekovnog života i ljudi počeli da gube vjeru da će se moći stvoriti nešto bolje i ljepše. Danas je mala Jugoslavija pokazala da ljudi, ako su složni, ako teže i rade u jednom pravcu da stvore bolji život za sebe, mogu poslužiti kao primjer drugima da i oni idu tim putem. Primjer Jugoslavije ponovo je uspostavio vjeru kod ljudi, koju je bio srušio Staljin svojim postupcima.

Drugovi i drugarice, osim toga, mi smo na Kongresu govorili i o našim unutrašnjim problemima. Mi smo ih pretresli, analizirali smo čitav naš ekonomski razvitak. Mi nismo tamo ništa preuveličavali, nismo gledali da se hvališemo i da pokazujemo samo dobre rezultate, već smo govorili i o našim teškoćama, o slabostima, o svemu onome što nam stoji na putu da još snažnije idemo naprijed nego što smo išli. I kad smo na kraju sumirali ogromne teškoće koje su stajale pred nama, i uspjehe koje smo postigli, pokazalo se da smo mi i tu, u toku ove džinovske neprijateljske propagande protiv nas, iznijeli pobjedu, da smo odoljeli ekonomskoj blokadi, da smo stvorili i da ćemo stvarati sa onim narodima koji su to htjeli, koji to hoće i koji će htjeti, dobre ekonomske, pa i kulturne i političke odnose, i da je prošla opasnost da naša zemlja bude izolirana, da naši narodi budu prepušteni sami sebi. To je druga velika pobjeda koju smo izvojevali

i koja je došla do izražaja u našoj diskusiji i referatima na Kongresu.

Dalje, drugovi i drugarice, mi smo na Kongresu donijeli zaključke na osnovu dosadašnjeg razvitka u našoj Komunističkoj partiji, na osnovu toga na kojoj se etapi naša zemlja danas nalazi, na kome je stepenu danas svijest naših naroda, naših trudbenika i naših ljudi uopšte, i odredili smo nove zadatke i mjesto naše Partije u opštem društvenom razvitku.

Mi smo promijenili ime Partije: dali smo joj ime Savez komunista Jugoslavije. Mi nismo to učinili da bi izbljedita uloga i lik komunista, nego da bismo digli taj Savez na viši stepen, da bismo mu dali onaj pravac koji on mora da ima na današnjoj etapi razvitka naše zemlje, razvitka u pravcu demokratizacije čitavog društvenog života. Danas se kod nas radi svim silama u pravcu demokratizacije, u čemu je već učinjen ogroman napredak, jer su radnici dobili preduzeća na upravljanje u svoje ruke, i oni su gospodari u proizvodnji, a u administraciji i svugdje vrši se decentralizacija. Sve su to demokratske mjere koje su svojstvene jednoj istinski socijalističkoj zemlji. Na toj etapi komunisti imaju nove specifične zadatke kao učitelji, kao instruktori, kao nosioci čisto socijalističke ideje u masama, ne administrativnim komandujućim putem, nego putem ubjeđivanja, putem davanja ličnog primjera. Oni koji govore da mi skrećemo i da se odričemo komunizma — varaju se. Ne, mi ga se ne odričemo, nego hoćemo da ga pokažemo ljudima i narodu onakvog kakav ustvari jeste, a ne kao što je to u Sovjetskom Savezu gdje se poslije jedne velike revolucije pošlo pogrešnim putem. Mi hoćemo da pokažemo da komunizam nije stvar pojedinih ljudi nego da pretstavlja u budućnosti sreću za čovječanstvo.

Mi smo još daleko od komunizma. Kamo sreće kad bismo ga već danas mogli imati. Jer šta znači komunizam? Komunizam znači materijalno blagostanje. Mi moramo stvoriti dovoljno sredstava za potrebe ljudi, da damo svakom prema potrebama, a ne kao što je još danas — zato

što premalo imamo — prema zaslugi. To je prva etapa. Druga etapa jeste dalja budućnost. I mi komunisti, ja govorim komunistima u sredini naših socijalističkih građana koji su ovdje prisutni, moramo da kažemo da mi nemamo nikakvog prava da od sebe pravimo neke nadljudi. Mi smo samo ljudi koji treba i moraju da budu što više svijesni da naš rad mora biti posvećen našem narodu, našoj zemlji. Mi nemamo nikakvog prava na neke specijalne nagrade za te napore. Mi se borimo, mi radimo ne zato da stičemo za sebe neke beneficije, nego da stvorimo sve što je moguće da što više sami doprinesemo sreći naših građana, sreći čovječanstva. Kad ne bismo tako mislili, kad bismo radili kao što radi birokratija u Sovjetskom Savezu, mi ne bismo bili komunisti, nego kasta ljudi koji žele privilegije, ljudi koji jašu na tuđim leđima i žive od znoja drugih, a mi to nismo i ne smijemo biti.

Drugovi i drugarice, ako informbirovske zemlje i njihove satelitske partije i agenture u drugim zemljama u propagandi hoće da prikažu kako mi otstupamo od komunizma, onda je to zbog straha od toga što mi ne otstupamo. Mi smo za njih savjest, a te savjesti se oni boje i zbog toga nas tako grde, kleveću i nabacuju se na nas svim mogućim blatom. Ako na Zapadu reakcija misli da je naš put u demokratiju, koji je danas jasan svakom poštenom čovjeku koji dolazi u našu zemlju, dokaz da smo mi dosad grijeshili i da hoćemo to da ispravimo, onda se vara. Mi stvaramo drukčiju demokratiju nego što je njihova. Njihova demokratija je njihova unutrašnja stvar. Imaju oni i dobrih stvari, ali demokratiji kod njih nedostaje još mnogo. Njihova demokratija je deklarativna. Ona nema onoga što je bitno u demokratiji. Ona ne pruža bezbjedan život svakom čovjeku. U njihovoj demokratiji radnici strepe kad će ih izbaciti iz preduzeća ako dođe do neke krize. U njihovoj demokratiji radnici pred vratima čekaju u gomilama da nekolicina bude primljena na rad. U njihovoj demokratiji imate, doduše, pune magacine i dućane, na najljepši način uređene.

u njima imate svega, ali gladni i slabo obučeni ljudi defiluju pored njih i ne mogu ništa da kupe. U njihovoj demokratiji nisu osigurani svi građani u starosti. Jednom riječju, mnoge i mnoge socijalne mjere kod njih nisu sprovedene, a ipak oni misle da je to demokratija. Kad tako misle, oni se varaju, jer jednog dana će ljudi i sami vidjeti da to nije prava demokratija. Naša demokratija, međutim, ima ekonomsku osnovu. Ona u prvom redu treba da pruži sredstva za život. Ona mora da bude ne samo politička nego i ekonomska. Čitava zajednica mora da vodi brigu o svakom pojedincu, i svaki pojedinac mora da bude svijestan i disciplinovan i da kao član zajednice radi u njenom interesu, a samim tim i u sopstvenom interesu. Naša demokratija zahtijeva dvoje. Prvo, da vlast bude svjesna šta je to demokratija i da ostvari građanima sva socijalna, kulturna i druga prava. U takvoj demokratiji kakva je naša ne može biti parazita koji bi živjeli na tuđ račun. Ako ih ponegdje još ima, to su rijetke pojave koje će u našoj demokratiji jednog dana nestati. Drugo, isto tako mora da postoji u svakom čovjeku svijest o tome da, ako on ima pravo da traži demokratski postupak, onda ima i dužnost da se demokratski odnosi prema zajednici. Da me bolje razumijete, hoću da kažem ovo: pojedinci moraju biti disciplinovani članovi zajednice. Oni ne smiju živjeti samo za sebe, ne smiju biti ljudi kojih se ne tiču interesi čitave zajednice. U tome je demokratija. Demokratija i svijest ljudi moraju da se prožimaju među sobom.

Sve su to, dakle, elementi koji našu demokratiju razlikuju od zapadne. Razumije se, mi se ne osvrćemo na pričanja koja se čuju s ove i s one strane i idemo svojim putem naprijed. Bez demokratije nema socijalizma. Mi bismo željeli da je u našoj zemlji još mnogo šira i dublja demokratija nego što je danas. Ali, drugovi i drugarice, dozvolite mi da još nešto kažem osim onoga što sam rekao o tome šta uslovljava demokratiju. Htio bih još da obrazložim ono što sam naprijed rekao: demokratiju uslovljava svijest ljudi. Naši narodi su stotine i sto-

tine godina živjeli pod nedemokratskim uslovima i svijest naših ljudi nije se razvijala u demokratskom pravcu. U svijesti naših ljudi još uvijek se ogleda prošlost u reakcionarnom obliku. Kod mnogih naših ljudi još nema one discipline prema zajednici. Ali to nije slučaj samo s nama, već je to slučaj sa svima zemljama koje su zaostale i koje su se kroz stoljeća i stoljeća razvijale u lošim materijalnim i političkim uslovima. U takvim uslovima nije mogla sazreti demokratska svijest ljudi. Zbog toga i postoje izvjesni elementi prinude u zemlji kakva je naša, gdje se gradi socijalizam, — ali to nije prinuda manjine nad većinom nego većine nad manjinom. A to je demokratski. Bilo bi nedemokratski kad bi jedna mala grupa ugnjetavala i prisiljavala ljude da bi im utuвила u glavu ono što je za njih bolje. To bi bilo pogrešno i ne bi bilo demokratski. Ali kad većina primi ideju o boljem društvenom uređenju, onda je demokratski ako ona želi da ubijedi manjinu. Ako manjina osjeća prinudu, i potrebno je. Niko joj tu ne može pomoći. Zašto nije svijesna da se staro više ne može vratiti.

U razvitku društva, isto tako kao i u biljnom svijetu i u cjelokupnom razvitku u vasioni uopšte, važi jedan zakon: ono što je staro mora da izumre i da ustupi mjesto novom, nečemu što je na višem stepenu, što je bolje i ljepše. Zamislite kako bi to izgledalo kad bi stari hrastov panj htio da raste među novim granama! On nikad ne bi mogao izrasti, nego bi trulio dok ne bi potpuno istrulio. Tako vam je, drugovi i drugarice, i u društvu. I niko nema prava da nam soli pamet izvana kako kod nas ovo ili ono nije demokratski. Oni koji to rade, ili ne razumiju uopšte šta znači društveni razvitak, ili ako razumiju, a tih malo ima, čine to iz pakosti. To su reakcija, katolička crkva, i drugi. Ali ogromna većina ljudi u svijetu, napredni ljudi, željno i sa nestrpljenjem očekuje da postignemo što bolje rezultate, da se u Jugoslaviji na praksi pokaže da se može stvoriti bolji život u svijetu.

Eto, drugovi i drugarice, tako smo mi, u vezi sa cjelokupnim razvitkom i u vezi s pitanjem demokratije.

pretresali i pitanje našeg novog sistema, pitanje upravljanja u privredi, i drugo. Osim toga, jedno od vrlo važnih pitanja bilo je i pitanje prerastanja Narodnog fronta u Socijalistički savez radnog naroda. Mi smo imali Narodni front, prekaljeno udruženje radnih ljudi naše zemlje, u toku rata, čak i prije rata donekle ali naročito u toku i poslije rata, u najtežem periodu našeg razvitka. No, on je u današnjoj fazi našeg opšteg razvoja postao pomalo i suvišan. Ovakav kakav je bio više nije imao opravdanje za svoj opstanak. Ljudi su se pasivizirali. Ranije su oni morali da učestvuju svim svojim snagama u izgradnji zemlje. Ali, mi smo taj period već prošli. Ranije se radilo dobrovoljno; sada već imamo sredstava da platimo rad. Zašto da ljudi rade badava? Mislilo se da je uloga Narodnog fronta samo u tome da mobiliše ljude da uzmu krampove i lopate, pa da kopaju. A nije samo u tome njihova uloga. Mi hoćemo da od ove velike političke organizacije stvorimo jedan svijesni politički organizam, organizam svijesnih građana naše zemlje koji grade socijalizam. Ne moraju oni biti komunisti. Ja tu ne pravim veliku razliku kad se teži socijalizmu. Ja sam rekao šta je osnovna uloga komunista: njihov je zadatak da taj front bude na što većoj idejnoj i političkoj visini. Dakle, taj naš novi narodni front pretvara se sada u novu organizaciju, u ogromnu društvenu organizaciju sa političkim zadacima, u socijalističku organizaciju u kojoj će biti i komunisti i drugi, koja će i prema vani i prema unutra igrati značajnu ulogu. Na vagu međunarodnih odnosa stavljamo našu novu društvenu organizaciju, Socijalistički savez radnog naroda, kao snažan uteg koji može odigrati znatnu ulogu u daljem razvitku međunarodnih odnosa. Mi možemo snažno uticati na međunarodne odnose i ne nametati nego našom praksom dokazivati vrijednost naših metoda i našeg društvenog sistema. Eto, i o tome je bilo riječi na Kongresu. Kao što vidite, drugovi i drugarice, taj Kongres je imao pred sobom historijske probleme i na njemu su donesene historijske odluke.

Drugovi, dozvolite mi sada da kažem nekoliko riječi o našim sadašnjim vanjskopolitičkim problemima. Mi govorimo često o međunarodnim pitanjima, pišemo o njima, dajemo intervjue, i tako dalje, i svakog momenta ocjenjujemo situaciju onako kakva je ona u datom momentu. Razumije se da bi bilo pogrešno misliti da se od onog dana kad je održan Kongres pa do danas bitno izmijenila međunarodna situacija i za nas. Isto tako bi bilo pogrešno misliti da se ništa nije izmijenilo. Situacija se stalno mijenja. Dozvolite mi da sada ovdje kažem nešto o onome što se u izvjesnom smislu izmijenilo, pa da čak podvučem i ono što se nije izmijenilo, iako smo očekivali da će se izmijeniti.

Kad govorimo o odnosima naše zemlje sa drugim zemljama, onda u prvom redu treba podvući da su se naši odnosi sa mnogim zapadnim zemljama još više učvrstili. Naime, odluke VI kongresa su pokazale tim zemljama s kim imaju posla. S jedne strane, pokazale su im da ne mogu računati na odstupanje od naših ideja, od našeg sistema. Tu im je stvorena jasna granica: ne mogu očekivati da ćemo se mi jednog dana vratiti na stari društveni sistem. S druge strane, oni su vidjeli riješenost koju smo pokazali na ovom Kongresu, vidjeli su da smo mi iskreni u onome što smo dosad govorili, da ih nismo lagali kad smo govorili da ćemo se braniti i da ćemo učestvovati na strani onih sila koje su protiv agresije. A jedan kongres donosi ozbiljne odluke. To su baš oni očekivali. Njima je sada jasno da smo mi jedna ponosna zemlja, jedna socijalistička zemlja; jasno im je da nema nikakve nade da ćemo se vratiti natrag, na stari sistem.

Ali, drugovi i drugarice, ja mogu da vam kažem da se štošta promijenilo nagore u našim odnosima sa jednom zemljom — s Italijom, u vezi sa pitanjem Trsta. Vi svi vidite da se to pitanje poteže već od 1945 godine i da se ni za jotu nije maknulo s mjesta poslije Tripartitne deklaracije, i da se danas baš u vezi s tim razulareno vodi u čitavom svijetu jedna neodgovorna kampanja protiv naše zemlje. Sva međunarodna reakcija, sa Vatikanom na čelu, i

sve njene glavešine u raznim zemljama ogorčeni su i smrtni neprijatelji naše zemlje baš kad se radi o našim interesima. Talijanski listovi svakodnevno, pa i odgovorni talijanski ministar Pačardi, otvoreno pozivaju zapadne saveznike da ne daju Jugoslaviji ni vojnu ni drugu pomoć, jer — kažu oni — ako zapadni saveznici ne uskrate svoju pomoć, neće uspjeti da nas pridobiju da odustanemo od pitanja Trsta. Oni kažu da nama treba staviti nož pod grlo i ne dati nam hljeba ni oružja, pa ćemo mi Talijanima dati Trst, a ko zna, kasnije, možda još i nešto više. Ali mi nismo ljudi koji imaju tako škakljivo grlo da bismo se bojali noža. Mi nismo tako strašljivi ljudi i nas to mnogo ne uzrujava. Mi smo kazali i dokazali, i stalno dokazujemo: ako ste protiv agresije, za mir, mi smo s vama. Mi imamo najjaču armiju u Evropi. Neka pričaju razni neprijatelji da naša Armija nije jaka. Neka pričaju ovo i ono. Mi im poručujemo da se ovog puta ne bi isplatila nikakva avantura i proba naše odbranbene »slabosti«.

Kleveću našu Armiju i pokušavaju na taj način da pridobiju saveznike za njihovu tezu da ne treba da nam pomognu dok mi ne odustanemo od naših interesa. Mi nismo nikada drugom naturali silom svoje savezništvo. Ko nas hoće za saveznika, ko dobro misli o nama, bićemo mu dobri saveznici, a ko se koleba, na svoju štetu se koleba. Mi ne paradiramo nekim brojkama, nekom silom. Kod nas je to realnost, stvarnost. Ko hoće to da vidi, može da vidi. Ali, drugovi i drugarice, kad se ovakva propaganda vodi u nekoj zemlji, mi možemo, razumije se, postaviti pitanje: hoćete li vi nas za saveznike ili nećete? Hoćete li da mi budemo saveznici ili nećete? Neka nam odgovore. Mi silom nećemo biti ničiji saveznici.

Ako nas ovaj ili onaj neće za saveznika, mi imamo i drugi izlaz. Ne da krenemo natrag, ne da prijetimo Sovjetskim Savezom i njegovim sljedbenicima, jer nam i oni stavljaju nož pod grlo, nego imamo drugi izlaz iz toga, dok ne uvide da su na pogrešnom putu.

Ja ne vjerujem da će saveznici na Zapadu prihvatiti talijanski prijedlog, da će praviti pritisak na nas, jer mi

ne popuštamo ni pod kakvim pritiskom. Mi znamo dobro dokle se može ići, a i odakle dalje ne možemo ići. Mi kažemo da Zapad treba da vodi računa o našim interesima kao što vodi o talijanskim. Nije to moj stav ili stav dva-tri druga iz rukovodstva, već je to stav čitavog našeg naroda. Ja moram da govorim ono što misli naš narod, a naš narod neće da se njegovim interesima trguje.

Talijanska propaganda kaže da se oni nalaze u prvoj liniji. Jesu, ali u prvoj liniji pozadi. Kad se s druge strane gleda, oni su prvi, ali kad se gleda sa strane protivnika, oni su na zadnjoj strani. Mi se nećemo nadmetati s njima ko je u prvoj a ko u drugoj liniji, ali mislimo da bi im bilo teško da se nalaze na našem mjestu, da bi oni tada radije živjeli na Siciliji.

Drugovi i drugarice, vidite, vodi se propaganda kao da se nama čini neko naročito dobro time što nam se pruža pomoć, a da mi ništa ne dajemo. Itekako mi mnogo doprinosimo. Jeste, nama je pomoć dobrodošla, ali mi znamo zašto se ona daje, mi znamo da dajemo veliki prilog učvršćenju mira u svijetu, da se obuzda agresor, a to oni zaboravljaju ponekad. Kakve ogromne žrtve mi dajemo! Niko na svijetu ne žrtvuje toliko koliko naša zemlja daje za odbranu svoje nezavisnosti. Mi to ne krijemo. Ogromne milijarde dinara, preko 22 otsto našeg nacionalnog dohotka, idu u odbranbene svrhe, i to ne samo za nas nego i za opštečovječansku potrebu da se sačuva mir, da ovaj dio svijeta ne postane žarište novog rata koji bi zahvatio čitav svijet. Što nas onda ucjenjuju? Mi nismo prosjaci, mi ne tražimo milostinju, mi tražimo samo onda kad imamo pravo na to.

Drugovi i drugarice, uzmimo jedan drugi primjer. Mi smo uspjeli da s Grčkom i Turskom uspostavimo dobre veze. Ovi odnosi se sve bolje i bolje razvijaju. Bez obzira na njihov unutrašnji sistem, naši su interesi zajednički kad se radi o čuvanju nezavisnosti, jer su baš te dvije zemlje isto tako ugrožene kao i mi. Ali talijanskim, informbirovskim i fašističkim glavešinama ne sviđaju se naši odnosi sa Grčkom i Turskom nego svim silama rade

da pomute to što smo mi postigli. Blagodareći iskustvima koja su imali u prošlosti, narodi ovih zemalja im ne vjeruju. U ovim zemljama je takođe dobro poznata ona stara rimska »divide et impera« — »zavadi pa vladaj« — a znate i vi da Rimljani koji su danas na vlasti, Talijani, nisu zaboravili stara lijepa rimska vremena kad su se širili ovdje, po Grčkoj, Aziji, pa čak i Engleskoj. Oni još imaju megalomanske misli, a prva im je misao naša zemlja. Mislite li da je to slučajno? Talijanski vrhovi misle na Dalmaciju, na Sredozemlje i zato hoće da mi budemo u njihovoj interesnoj sferi. A ko su oni da mi budemo u njihovoj interesnoj sferi? Kakva moralna prava oni imaju na to, čime nas mogu usrećiti, šta imaju?

Eto, drugovi i drugarice, veći su to apetiti nego što su Trst i zona »B«. Veći su, ali ih mi dobro poznajemo. No, kad se zdjela dobro čuva ne može neki lakomac zadovoljiti svoje apetite kako misli. Mi znamo da branimo svoje interese i odbranićemo ih.

Mi želimo da budemo i sa njima u dobrim odnosima, stalno im pružamo ruku, ali je oni ne prihvataju. Neće da prime pruženu ruku već nas vrijeđaju. Pa dobro, čekaćemo još, i možemo im reći: Mi nismo nervozni, ali vi nikada nećete dočekati da se mi umorimo u čekanju i da vam damo dijelove naše zemlje. Ne zaboravite da smo mi drukčiji danas, da ovdje nije Aleksandrova već nova Jugoslavija, da su danas naši građani svijesni svoje uloge ne samo u zemlji nego i u svijetu. Siti su oni prošlih mučnih dana kada se trgovalo na račun naše zemlje.

Drugovi i drugarice, dozvolite da vam kažem nekoliko riječi o propagandi Vatikana. Vatikan vodi talijansku imperijalističku politiku. Oni se dopunjuju. Talijanska vlada doprinosi vatikanskoj dominaciji šireći reakciju u svijetu, a Vatikan pomaže talijanske imperijalističke aspiracije prema Jugoslaviji, i druge. Osim toga, Vatikan je ispunjen velikim ogorčenjem prema našoj socijalističkoj zemlji, on mrzi socijalizam i radi sve moguće protiv nas. On je bacio na nas i takvu uvredu da je ratnog zločinca Stepinca proglasio za kardinala i hoće da mu stavi kardi-

nalski šešir. On je tim postupkom uvrijedio čitavu našu zemlju. Zar nema u Jugoslaviji još i drugih biskupa — ima ih starih kao Metuzalem — ali ovo je politički biskup. On je poslužio u aranžmanu između Aleksandra i Vatikana prilikom Konkordata i postao je biskup preko noći. Nije on to postao zbog neke svetosti i velikih zasluga, kao što bi to mogao reći papa, nego je to i onda bilo političko pitanje kao što je i danas. Ali oni neće dočekati da Stepinac bude biskup u Zagrebu, ja im to garantujem.

Vidite, drugovi i drugarice, to je jedan nov elemenat u cjelokupnoj propagandi zapadne reakcije protiv socijalističke Jugoslavije. Sjećate se, mi smo na VI kongresu govorili o jačanju reakcije na Zapadu. Kako smo sjajno predvidjeli kako će se razvijati cjelokupna ova hajka protiv naše zemlje. Vi znate da smo mi, pored ostalih zemalja, razvili i učvrstili odnose sa Engleskom, od koje smo dobijali pomoć. Želja je engleske vlade da se ti odnosi još učvrste, a to je i naša želja. Gospodin Iden je bio ovdje i razgovarao sa mnom o mnogim svjetskim pitanjima, a naročito o problemu mira i agresije, u čemu smo se potpuno složili. On mi je ponudio da dođem u Englesku. Ja sam prihvatio ovu ponudu. Zašto da ne? Da, ali je Vatikan pokrenuo sve popove i biskupe, pa je čak i anglikansku crkvu angažovao, i sada se vodi bijesna hajka protiv mog dolaska. Istina, sada tamo postoje dvije strane: jedni su za to da dođem, a drugi su protiv, i izgleda kao da sam ja htio, i to silom, da dođem u Englesku. Nije to moja stvar, to je stvar naše zemlje i stvar Engleske. Kad bih ja znao da u Engleskoj ima pedeset otsto stanovnika koji su protiv mog dolaska, ja ne bih htio da idem tamo ma koliko inače želio da se nađem i porazgovaram sa gospodinom Čerčilom, ma koliko ja želio da pokažem najbolju volju za dalje produbljivanje odnosa između naših zemalja.

Ja vjerujem da ovo neće pokvariti naše odnose. Ali, radi se tu pomalo o pitanju koje ima karakter jednog kulturnog odnošenja. To što čine ti krugovi u Engleskoj, koji

su neprijatelji naše zemlje, nekulturno je. U Engleskoj je bilo više naših drugova, imamo tamo i ambasadora, i nikad nije protiv njih vođena nikakva hajka. Da li sam ja bolji ili gori od njih? No ne radi se ovdje o meni, radi se o našoj zemlji, radi se o socijalizmu. Oni znaju da ja dolazim kao predstavnik jedne socijalističke zemlje i smatraju da treba pokazati sve svoje nezadovoljstvo, da treba tražiti neke koncesije, da se puste osuđeni popovi na slobodu, da im se daju masne plate i da se Stepinac postavi za nadbiskupa u Zagrebu, da mu se stavi kardinalski šešir. Nećete, brate! Ne idem ja u Englesku da vama pravim koncesije, niti da sa takvima razgovaram. Ja, kad pođem u Englesku, znam zašto idem, i nemam potrebe da s njima razgovaram o našim unutrašnjim pitanjima koja se amo nikoga ne tiču.

Eto, drugovi i drugarice, tako izgleda sadašnja situacija. Mi imamo velikih teškoća, neprijatelja imamo ne malo, ali mi smo čvrsti i složni da izdržimo te teškoće, i izdržaćemo ih, jer imamo još mnogo prijatelja u inostranstvu. U Engleskoj takođe imamo mnogo više prijatelja nego što ima onih koji su protiv naše zemlje. Ljudi su u inostranstvu saznali šta znači nova Jugoslavija, oni znaju da je ona mnogo jača nego Jugoslavija koja bi bila dobro naoružana ali bez jedinstva. Oni znaju da u njoj vlada nov duh, nov moral, riješenost i nova volja. I novo, čovječansko osjećanje prožima srca naših ljudi — za mir, za mirnu saradnju sa svakim poštenim čovjekom u svijetu, bez obzira iz koje zemlje bio. Nova Jugoslavija je ponosna na svoju slobodu, ponosna je na svoja dostignuća, ponosna je na svoja stradanja, ponosna je, ako hoćete, i na teškoće koje imamo.

Predugo bi bilo da vani govorim o našim unutrašnjim problemima, jer ih vi poznajete. Ja bih time završio. Želio bih da se na ovom mjestu, gdje danas vidimo objekte socijalističke izgradnje, namjesto starih baraka koje su još tu, izgrade novi i sjajni objekti u kojima će radbenici naše zemlje graditi sve što se može za sreću naše

socijalističke zemlje. Svijesni svoje uloge u izgradnji, svijesni svojih zadataka prema zajednici, vi ćete time, razumije se, podići i svoj životni i kulturni standard, vi ćete tako i sami biti srećni. Nema srećne zajednice bez srećnih pojedinaca. To je, drugovi i drugarice, istina, a ta istina mora biti dokazana u Jugoslaviji, tako da u njoj ne bude nesrećnih ljudi, nesrećnih pojedinaca.

Neka živi naša socijalistička zajednica!

16 decembra 1952

GOVOR NA MITINGU U BEOGRADU

Drugovi i drugarice,

Dozvolite mi da vas najprije sve skupa srdačno pozdravim i da zahvalim građanima Beograda na ovom veličanstvenom mitingu.

Vraćamo se iz Velike Britanije praćeni prijateljskim savezničkim željama britanskog naroda, koji je pun divljenja prema našoj zemlji i žrtvama koje je ona dala.

Drugovi i drugarice, mi smo išli u savezničku Britaniju poslije toliko godina od rata, u vrijeme kad je naš rad na učvršćenju prijateljske saradnje s Velikom Britanijom već urodio rezultatima.

Ja neću ulaziti u ono što je vama već poznato: kako smo se mi tamo proveli, kako su nas primili i narod i najviši organi državne vlasti. Ali bih htio da podvučem jednu stvar, o kojoj sam već juče u Splitu govorio: mi smo ovog puta u inostranstvu razgovarali kao ravni sa ravnima. To je ono što je nama ulilo još više povjerenja u same sebe i što je pokazalo, na kraju krajeva, da je upornost našeg naroda u pogledu ostvarenja ravnopravnosti među velikim i malim nacijama već djelimično postigla rezultate. U Engleskoj se gleda na našu zemlju kao na savezničku zemlju, gleda se na naše narode kao na narode koji su, uz Engleze i ostale saveznike, dali najveće žrtve u ratu, koji su mnogo stradali, ali koji su se oduprli svakom pokušaju da se napadne na našu nezavisnost i slobodu, kako za vrijeme rata tako i poslije rata.

Mi smo tamo govorili uglavnom o problemima koji se tiču naše dvije zemlje, i ne samo o njima nego i o učvršćivanju mira u svijetu, o međunarodnim problemima. Prva važna tačka našeg razgovora bila je kako i šta treba da radimo da bi se osigurao mir u svijetu, da bi se u Evropi još više učvrstilo povjerenje i onemogućila svaka agresija.

Mene i moje drugove naročito je radovalo što smo tamo naišli na puno razumijevanje naših stavova u tim pitanjima. O pitanju lokalnog ili opšteg rata, koje je mnoge naše ljude mučilo i bilo kao problem razmatrano i u međunarodnoj diskusiji kroz štampu, bilo je svakojakih nađanja.

Nas su uvjeravali najviši državni autoriteti u Velikoj Britaniji da ne može biti lokalnog rata, a sam predsjednik vlade Čerčil, na jednoj večeri, u zdravici, izjavio je sljedeće: »Mi smo vaši saveznici; ako naša saveznica Jugoslavija bude napadnuta, mi ćemo ginuti zajedno sa vama!« Za mene i za sve nas to je bila jedna svečana

zakletva i nama je to dovoljno, nama nisu potrebni potpisani ugovori.

I, razumije se, kad se dođe do te tačke da između dvije zemlje — između jedne velike države kao što je Engleska i jednog hrabrog naroda iako male Jugoslavije — dođe do takvih međusobnih izjava i razumijevanja, onda je pitanje rata pomaknuto mnogo dalje, onda je opasnost rata u znatnoj mjeri smanjena. Mi bismo bili srećni kad bi čovječanstvo danas zbacilo sve te razne sitnice koje svakodnevno taru pojedine narode, kad bi uzelo jedan kurs: očuvati mir, — i kad bi u tom pitanju svi bili čvrsto riješeni da, bez ikakvih uslova, kažu: nama je potreban mir, mi smo protiv svake agresije, mi smo za mirnu saradnju, mi smo iskrvarili u prošlom ratu, mi hoćemo mirno da izgrađujemo ono što je porušeno i osim toga novo, i u tom pogledu mi idemo zajedno, pa ćemo sve drugo rješavati na miran način. To bi bila sreća za čovječanstvo. A ja mogu da kažem ovdje da su nama baš razgovori s odgovornim državicima u Velikoj Britaniji ulili još više čvrstog ubjeđenja da mi moramo produžiti u svojoj spoljnoj politici u pravcu uporne borbe i rada na učvršćenju mira i saradnje sa svim zemljama koje žele mir, koje su protiv agresije. To je jedan snažan korak koji smo mi ovog puta učinili svojim odlaskom u London, i mi ćemo nastaviti tim putem.

Mogu reći ovdje da smo i u drugim pitanjima recimo u pogledu preventivnog rata — koji je takođe za naše narode jedan od vrlo važnih problema: šta će biti ako jednog dana dođe do preventivnog rata koji bi se pretvorio u opšti rat — naišli na saglasnost odgovornih britanskih državnih funkcionera, to jest na shvatanje da jedan preventivni rat pretstavlja zaista opasnost opšteg svjetskog rata i da se treba čuvati tog koraka, da treba preduzimati razne druge mjere, koje mogu biti efikasne, da bi se očuvao mir i da bi se mogli riješiti međunarodni problemi koji još stoje neriješeni. Čovječanstvo može da ih riješi, i, jednog dana, oni koji danas misle da se bez oružja ne mogu riješiti sporna pitanja moraju i sami doći

do ubjeđenja da je došlo vrijeme da se postojeća sporna pitanja između pojedinih zemalja počnu rješavati na miran način.

Drugovi i drugarice, kad govorim ovdje o toj saglasnosti na koju smo mi tamo naišli, o tom punom razumijevanju našeg stava u pitanjima kao što je, naprimjer, pitanje Atlantskog pakta i tako dalje, hoću da istaknem da svi s kojima smo mi razgovarali — kako vojni i državni funkcioneri tako i drugi ljudi — imaju isti stav kao što ga imamo mi: naime, da nije potrebno da mi ulazimo u Atlantski pakt da bismo mogli efikasno sarađivati u pitanjima odbranbenih mjera i da je glavno da smo saglasni u principijelnim pitanjima koja se toga tiču i u mjerama koje treba preduzimati protiv pokušaja agresije.

Jugoslavija je danas u punom zamahu svog unutrašnjeg bujnog života i socijalističke izgradnje, i vani imaju razumijevanja za razne teškoće na koje mi nailazimo. Ja mogu da kažem ovdje da su se prevarili svi oni koji su nagađali — u našoj zemlji više nego vani, oni malobrojni protivnici našeg socijalističkog života — da će na nas u Engleskoj vršiti neki pritisak, pa ćemo mi morati da učinimo ovo ili ono. Nikakvog pritiska tamo nije bilo. I ako oni očekuju neki pritisak, oni će prije svi pomrijeti nego što će taj pritisak doći. Ljudi shvataju jednu osnovnu stvar — i državni rukovodioci i narod — da u zemlji u kojoj je narod tako monolitno zbijen oko svoje vlasti, i tako jedinstveno manifestuje svoj stav u najvažnijim međunarodnim problemima, ne može biti riječi da se nekim podrivačima tog jedinstva dozvoli da mogu vršljati i činiti šta hoće. Jer, međunarodnoj zajednici naroda koji žele mir potrebna je jedna jaka, jedinstvena Jugoslavija, a ne iznutra izrovana nacionalnim ili kakvim drugim pitanjima. I to neka bude pouka za sve u našoj zemlji koji se nadaju da će doći nešto „novo“.

Drugovi i drugarice, mi smo mislili da u Engleskoj običan čovjek malo zna o Jugoslaviji. Međutim, mogu kazati, na svoju veliku radost i radost svih nas, da oni

znaju mnogo o nama, da oni znaju i šta smo radili u toku rata i šta radimo poslije rata. Kome je bilo usmjereno to veličanstveno prijateljstvo koje se tamo manifestovalo prilikom našeg dolaska? Vama, narodima naše zemlje, žrtvama koje je ona dala, jer oni cijene žrtve date za zajedničku stvar da se čovječanstvo spase od katastrofe.

Sada mi dozvolite, drugovi i drugarice, da dodirnem jedno pitanje koje interesuje mnoge u inostranstvu, a sigurno i kod nas. I nas su pitali šta mislimo o tome šta će biti poslije Staljinove smrti, da li će biti gore, da li neće biti rata, da li će možda biti bolje i tako dalje. Dozvolite mi, drugovi, da ja ovdje izrazim svoje lično mišljenje, koje sam već izrazio vani. Staljin je umro. Jasno je da smo mi imali velikih teškoća i da je nama baš od njega došlo ono najteže u našoj historiji, da smo mi bili osamljeni, da je tada, pod njegovim rukovodstvom, sovjetska uprava htjela da zdrobi Jugoslaviju, da je podjarini, da je potčini. Ja vjerujem da je on ubrzo uvidio da se prevario, da su se i drugi prevarili. Mi nemamo običaj, razumije se, kad o mrtvom protivniku govorimo, da ga kritikujemo i kudimo, ali to su činjenice, to su historiske činjenice koje se ne mogu izbrisati. Međutim, bila je jedna stvar u koju smo i ja i mnogi od mojih saradnika vjerovali, a to je: dok je Staljin živ, on neće početi jedan rat koji bi mogao dovesti do svjetskog sukoba, jer je on u tom pogledu bio pametan čovjek da bi odlučio da zagazi u tako nešto. Ali, on je svom snagom vodio hladni rat i rukovodio njime, naročito protiv naše zemlje. Postavlja se pitanje: šta će biti poslije njegove smrti, sada kad su došli novi ljudi, Maljenkov i drugi, u rukovodstvo? Neće li oni sada, pošto su mlađi i temperamentniji, činiti neke nepromišljenosti i možda zagaziti u rat?

Ja mogu ovdje kazati: prorok nisam, prorokovati ne mogu; ali, na osnovu poznavanja ljudi i činjenica tamo, na osnovu objektivnog, svestranog prosuđivanja mogu reći da ne vjerujem da će oni to učiniti. Ja mislim da će oni, videći da su snage miroljubivog svijeta sve jače i jače, nastojati da ipak na neki način nađu izlaza iz ovog polo-

žaja u koji ih je dovela njihova poslijeratna međunarodna politika. Ja vjerujem u to.

Mi u Jugoslaviji bili bismo srećni kad bi oni jednog dana priznali da su pogriješili prema našoj zemlji. Nas bi to radovalo. Mi ćemo čekati, mi ćemo vidjeti.

S druge strane, mogu da kažem da ne vjerujem da će oni prestati sa hladnim ratom tako brzo. Vjerovatno da će oni hladni rat još produžiti. Ali drugovi i druga-
rice, svaki hladni rat, ma koliko bio skup, mnogo je i mnogo, hiljadama i hiljadama puta jeftiniji nego oružani rat koji može čovječanstvo dovesti u katastrofu. Ja vjerujem da će jednoga dana, — kada se uspostavi i ta oružana ravnoteža, koja je danas takoreći uspostavljena (a naročito je ekonomski potencijal na strani miroljubivih nacija), — ljudi i na Istoku pravilno shvatiti i potražiti put da se nađe neki izlaz iz teškog položaja u koji su sami dospjeli.

Mi u Jugoslaviji možemo gledati mirno u svoju budućnost. Mi smo danas, razumije se, mnogo jači nego što smo bili 1948 godine, mnogo i mnogo jači u svakom pogledu. Naš prestiž i naše pozicije u međunarodnim razmjerama, među miroljubivim narodima, silno su ojačali, bez obzira šta neka piskarala u nekim državama pišu iz neprijateljskih pobuda prema nama, jer to nije odraz mišljenja ogromne većine ljudi tih zemalja. Naša je zemlja silno ojačala i ona je danas postigla već ogroman ugled u čitavom svijetu. Kad smo to vidjeli u Londonu, ja sam se duboko u svojoj duši riješio da svim snagama radimo i čuvamo taj ugled koji je naša zemlja postigla, da budemo dosljedni u svojim stavovima u najvažnijim međunarodnim pitanjima, da budemo uvijek spremni, bez ikakvih manevara, da kažemo da ćemo mi, ako negdje dođe do agresije, biti na strani onih koji se bore protiv agresije.

Samo nešto bih htio ovdje još da pomenem. Ja bih želio da kod nas ljudi imaju malo više obzira prema interesima cjelokupne naše zajednice, a manje prema lokalnim ili individualnim interesima. Mi moramo stvoriti od naše socijalističke zajednice, zajednice koju sačinja-

vaju nekoliko narodnosti, jednu čvrstu, jedinstvenu državu, koja neće samo prema vani predstavljati monolitnu stijenu, nepobjedivu tvrđavu, nego koja će i iznutra biti snažna. Mi imamo mnogo štošta da uradimo. Nama nije lako. Nas muče mnoge brige. Mi imamo još mnogo i mnogo teškoća. Mi još uvijek dobijamo i treba da dobijamo pomoć izvana, ali mi moramo tu pomoć koju dobijamo iskoristiti tako da oni koji daju pomoć vide da su je dali ljudima koji su tu pomoć upotrebili za opšte dobro naroda, da su dali pomoć u dobre ruke. Međutim, mi moramo u prvom redu sami sebi pomoći. Naša zemlja i naši ljudi stvorili su toliko da mogu graditi dalje. Mnoge i mnoge fabrike stavljene su već u pogon. Mi već imamo bazu s koje možemo snažno da idemo naprijed, da sami sebi pomazemo i da dođemo u takav položaj da sami pomazemo onima van naše zemlje kojima će pomoć biti potrebna. Ja željno očekujem taj čas kada će Jugoslavija moći pomoći onima kojima je pomoć potrebna.

Drugovi i drugarice, moralno-političko jedinstvo naših naroda zaista je čvrsto, monolitno. Ja samo apelujem na radne ljude, naročito sa sela, da uvijek imaju u vidu u prvom redu interese zajednice. Naša vlast osluškuje uvijek glas naroda i nikada ne ide protiv toga glasa. Kad vidimo da ogromna većina naroda nečim nije zadovoljna, to znači da ne ide sasvim onako kako treba i da moramo promijeniti ovo ili ono. Mi smo i mijenjali, ali nikada nismo promijenili osnovni pravac; trebalo je samo ispraviti greške do kojih može doći u radu, naročito u tako komplikovanom državnom sistemu, u kome je dosad u državnim rukama bila koncentrisana i ekonomika i sve ostalo. Zato smo mi pošli putem decentralizacije, pošli smo putem davanja fabrika radnicima na upravljanje i prenošenje iz državnih ruku u ruke naroda, onako kako je to u socijalističkom društvu potrebno.

Na kraju, drugovi i drugarice, htio bih da vam kažem i da time završim: ja vjerujem da će ovaj naš put i rezultati toga puta i onoga što smo vidjeli, o čemu vi znate, još više učvrstiti jedinstvo naših naroda, još više pokazati

lik pojedinih naroda u njihovom pravom svijetlu i učiniti da naši narodi ne smatraju da u nekoj zemlji zbog nekakvih piskarala postoji prema nama frontalno neprijateljstvo, nego da cijene i uvažavaju narod koji isto tako radi, muči se i žrtvuje kao i mi sami.

Sa ovog mjesta još jedanput zahvaljujem vama i cjelokupnom narodu naše zemlje na svoj bezgraničnoj brizi koju ste pokazali za sve vrijeme našeg puta.

Neka živi naša Federativna Narodna Republika Jugoslavija!

31. marta 1953

GRADSKOJ KONFERENCIJI ZAGREBAČKE ORGANIZACIJE SKH

Dragi drugovi,

Primio sam poziv da dođem na Četrnaestu redovnu konferenciju Zagrebačke organizacije Saveza komunista Hrvatske. Ja bih svakako vrlo rado došao da mi je to moguće, ali, nažalost, ni vaša a ni moja želja se ni ovoga puta ne može ispuniti, jer mi to vremenski ne odgovara zbog neodložnih poslova.

Koristim ovu priliku da uputim delegatima vaše Konferencije i svim ostalim komunistima vaše organizacije nekoliko riječi.

Želio bih da rad vaše Konferencije bude što sadržaj-niji, jer pred vašom organizacijom, kao i pred svim komunistima naše zemlje, stoje mnogi i važni zadaci — sprovođenje u život odluka Šestog kongresa Saveza komunista Jugoslavije. To nije nimalo lak ni kratkotrajan posao. Tu se radi o tome da naši komunisti potpuno shvate duh i dalekosežnost tih odluka, ne samo u cilju izgradnje socijalizma u našoj zemlji već i u pogledu njihovog uticaja na dalji razvitak u svijetu uopšte.

Poslije onoga što se otkrilo 1948 godine, to jest za vrijeme napada udruženih informbirovskih partija na čelu sa Staljinom na našu Partiju i zemlju uopšte, mi smo morali poći svojim sopstvenim putem u izgradnji

socijalizma i na osnovu naučnog marksizma pronalaziti kod nas one metode i forme za preobražaj naše zemlje i društva uopšte, koje su kadre dati najbolje i najbrže rezultate u vezi sa našim cjelokupnim historiskim razvitkom i u vezi sa našim sadašnjim postojećim specifičnostima, kako ekonomskim i kulturnim tako i nacionalnim, političkim itd.

Jedna od najpozitivnijih osobina naših komunista, mislim ogromne većine, u tome je što su se brzo snašli u tom periodu sukoba sa Informbiroom i odbacili šablonske i zastarjele recepte onih koji su okrenuli putem revizionizma, pa pravilno sprovodili liniju naše Partije u svakodnevnoj praksi naše socijalističke stvarnosti. Ali ipak moram da naglasim da ima pojedinaca koji se teško snalaze kad se pokaže da nešto ne valja ili da je zastarjelo nešto od onoga što se dosad radilo. To je zbog toga što su takvi drugovi više spremni da kritički posmatraju ono što ide za ispravljanjem onog što ne valja ili onih mjera koje pokreću naprijed, nego ono što nije valjalo i što je smetalo da se kreće naprijed.

Zato je danas potrebno da drugovi komunisti, koji imaju ogromnu ulogu u prevaspitavanju i pripremanju naših građana za socijalizam, sami u prvom redu izučavaju sve pojave i prodiru u suštinu svih naših mjera koje idu za jednim jedinim ciljem, a taj je da krećemo naprijed — u socijalizam.

Ja ću navesti ovdje samo jedan markantan primjer koji je zbunio neke drugove. To je Uredba o reorganizaciji seoskih radnih zadruga. Ti su drugovi mislili da mi idemo natrag. Ali mi nismo išli natrag, već smo pošli da ispravimo ono što smo u jednom zaletu htjeli preskočiti. Mi nismo pošli natrag, već smo uzeli takvu polaznu tačku koja će nas sigurnije dovesti do cilja, to jest do socijalizma na selu. Društveni preobražaj nije prosta stvar, naročito ne na selu u zaostaloj zemlji. Tu se moraju vrlo brižljivo uzimati u obzir svi elementi koji uslovljavaju takav preobražaj. Jedan od najbitnijih elemenata na selu jeste prevaspitavanje ljudi. A ko će to raditi

ako ne komunisti? Ali, vidite, komunisti su kod nas na selu bili više naučeni da komanduju, a onaj ko na selu hoće da komanduje nema uslova da bude prevaspitač.

Prema tome, tu se treba potpuno otresti starih metoda i početi raditi u duhu odluka Šestog kongresa Saveza komunista Jugoslavije. To isto važi i za ostale sektore našeg društvenog razvitka.

Ja sam uvjeren da će Zagrebačka organizacija komunista na svojoj Četrnaestoj konferenciji temeljito prodiskutovati sve slabosti i svojim odlukama i njihovim sprovođenjem u djelo zauzeti ono mjesto u Savezu komunista Jugoslavije koje joj i po historiskoj zaslugi pripada.

Drugarski pozdravljam delegate na Konferenciji.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

«Borba», 10 maja 1953

ODGOVORI NA PITANJA PRETSTAVNIKA OMLADINSKE ŠTAMPE HRVATSKE

PITANJE: Prošle godine, a i ove, mnogo se govorilo o iskustvima i poukama omladinskih radnih akcija. Međutim, da li u današnjim uslovima — kada su mnogi objekti završeni i kada se izgradnja ostalih krupnih objekata privodi kraju, kada je potreba za radnom snagom ublažena, pa čak postoje i suvišci radne snage — treba organizovati omladinske radne akcije? Vi ste, druže Pretsjedniče, rekli jednom prilikom da će se taj rad organizovati na drugoj osnovi. Pošto to pitanje naročito zanima svu našu omladinu, da li biste nam mogli nešto reći o tome?

ODGOVOR: Ja sam već jedanput rekao da će pitanje radnih akcija morati da se posmatra malo drukčije. Mislim na sam dosadašnji sistem. Jedan je razlog u tome što mi sada toliko ne oskudijevamo u radnoj snazi, a drugi u tome što završavamo one najveće krupne objekte, na čijoj je izgradnji trebalo angažovati veću masu radnih ljudi, a naročito omladine koja je svojim elanom učinila da budu postignuti tako dobri rezultati.

Ali ja ne mislim da treba uopšte prestati s radnim akcijama. Treba samo naći druge forme, a u našoj zemlji ima još toliko radova koje treba izvršiti. Mi treba da zasadimo velike teritorije šumom. Treba da podignemo parkove, treba da završimo čitav niz drugih sličnih stvari u kojima omladina treba i može da učestvuje. A sve to ne može se postići običnom radnom snagom, već treba

da bude urađeno uz učešće omladine. Razumije se da omladina ima i svoje druge, redovne obaveze, kao što je predvojnička obuka, koja je osposobljava da uvijek bude spremna za odbranu zemlje, u slučaju da to bude potrebno. Ali ona može, u isto vrijeme, ukoliko dozvoljavaju i njene druge obaveze, u prvom redu škola, da se posveti tome radu.

Osim toga, nije isključeno da ćemo mi pristupiti izgradnji i nekih objekata većih razmjera, onda kad budemo imali sredstva, u kojima će omladina moći da pomogne, ali angažujući se u kraćim rokovima. To je potrebno i zato što treba razvijati i ljubav prema radu, što u radu treba gledati nešto što podiže dostojanstvo čovjeka, a što je vrlo važno za mladu generaciju koja tome treba da se privikava. Dakle, razloga za učešće omladine u takvim javnim radovima opšteg značaja ima više: taj je rad koristan i kao odgojno sredstvo i kao ekonomska pomoć unapređenju naše zemlje.

Ja vam sada ne bih mogao konkretno kazati gdje će se i šta graditi uz učešće omladine, ali vam mogu reći da se svaki dan javljaju nove potrebe i nameću nova pitanja, tako da ćemo, čim budemo završili objekte koji se sada dovršavaju, moći da pristupimo izvršavanju novih zadataka.

Smatram da već danas ima mnogo raznih radova na kojima bi se omladina mogla angažovati i dati svoj doprinos; ali našim omladincima nisu bili dati zadaci koji su se mogli rješavati i ne čekajući na neka veća budžetska sredstva. Kao primjer bih naveo Novi Beograd, gdje je moguće, iako se privremeno zastalo s radovima na objektima, podizati parkove i zelene površine. To se može učiniti s malo sredstava, ali taj zadatak nije dat omladini.

Slične radove, a naročito zasađivanje drveća i podizanje parkova, omladina može vršiti u svim gradovima i selima.

Kad već govorimo o ovakvom angažovanju omladine, ja ne ispuštam iz vida njihove obaveze prema školi i zato smatram da, s obzirom na oštiji kriterij ocjenjivanja,

treba voditi računa o vremenu potrebnom za učenje i izvršavanje drugih zadataka koje omladina ima, pa tek onda koristiti pomoć omladine u ovakvim radovima opšteg značaja.

PITANJE: Društveni odnosi u našoj zemlji i radničko samoupravljanje znače realnu osnovu za svestrani razvitak učenika u privredi. No i pored stvorenih uslova, činjenica je da već duže vremena stoje neriješena veoma ozbiljna pitanja radničkog podmlatka. Jedno od tih je nedostatak raznih industrijskih škola. Mnogo omladine završava i želi da završi industrijske škole, ali mogućnosti nisu toliko. Kako riješiti tu disproporciju između želje i mogućnosti školovanja i zaposlenja učenika u privredi?

ODGOVOR: To zavisi od potreba, jer danas je sve na privrednom računu. Fabrike same stvaraju škole koje su im potrebne. Druga je stvar da li će država i republička vijeća, ako smatraju za potrebno, stvoriti izvjesne škole. Ja nemam ništa protiv toga, jer bi to bilo korisno. Mi se naročito brinemo o tome da dobijemo stručnjake, srednje i visokokvalifikovane radnike, koji su nam još uvijek potrebni. Nama se dešavalo da nam fabrika bude gotova, a nemamo dovoljno stručnog kadra. Ti stručni kadrovi trebaće nam sve više i više i želja omladine za stručnim osposobljavanjem može se realizovati. Pitanje je samo kakvoj struci ko hoće da se posveti, jer ako se svi posvete pretežno jednoj, onda će u njoj doći do hiperprodukcije i svi neće moći da se zaposle. Ima struka koje omladina smatra manje vrijednim, takvima kojima ne bi trebalo da se posvećuje. Po mom mišljenju, nema ni jedne struke koja služi društvenoj zajednici a koja nije važna i kojoj čovjek ne bi trebalo da se posveti.

Nama su potrebni kadrovi na svim područjima, a ta ravnoteža još nije uspostavljena. Zašto? Zato što ljudi još danas gledaju na to koja je struka bolje plaćena. Međutim, to nije ništa trajno, to je samo rezultat nestabiliziranog i neuravnoteženog platnog sistema u našoj privredi. Ima struka kod nas koje bi trebalo da budu bolje plaćene u odnosu prema nekim drugima. Sad je tako trenutno, ali će postepeno i to biti regulisano. Zato

omladina treba da se posvećuje raznim strukama, jer ako su, naprimjer, agronomi ili farmaceuti danas slabo plaćeni, to nije razlog da se te grane ne studiraju. Mi ćemo morati da popravimo životni standard ljudi iz tih i takvih kategorija. Ja se slažem s tim da su oni zasad još slabo plaćeni, ali mogu reći da će se to jednog dana uravnotežiti.

PITANJE: Jedan od uzroka istupanja iz seljačkih radnih zadruga su neživljena sitnovlasnička shvatanja starije generacije našega sela. Naravno, ovo se pitanje može jednostavno, odnosno dekretom riješiti. Međutim, mlada pokoljenja našeg sela nisu bremenita tim ukorijenjenim shvatanjima. Ona lakše prihvataju novo, to jest reorganizaciju poljoprivrede u pravcu socijalizma. Šta Vi mislite u vezi s odgojem tih ljudi? Šta omladinska organizacija treba da čini u vezi s odgojem budućih proizvođača na selu?

ODGOVOR: Sitnosopstvenički mentalitet, koji ste istakli u svom pitanju, nije bio jedini razlog za izlaženje iz zadruga i za slabosti zadruga uopšte. Razlog je bio slab organizacioni sistem tih zadruga, metod pristupanja, i mnogo drugoga. Razumije se da je jedan od glavnijih razloga i sitnosopstvenički mentalitet.

Međutim, mi nismo ništa naročito izgubili što će se one zadruge koje nisu bile sposobne za život reorganizovati, i što će mnogi dosadašnji članovi izaći iz nje, jer mi ćemo morati socijalizam na selu graditi drugim putem, sporijim tempom, ali s više sistema, naročito kad zemljišni fond, koji stvara država, bude dat na upravu zadrugama, odnosno seljačkim radnim kolektivima, koji će raditi na onoj bazi na kojoj rade industrijski radnici. Dakle, ne u formi stvaranja svojinskog prava na zemlju, nego u formi rada na toj zemlji i životu od tog rada.

Jasno je da jedan dio seljaka neće htjeti da ide u zadruge, uglavnom zbog toga što klasni neprijatelj dosta intenzivno radi protiv zadrugarstva uopšte. Ali mi nećemo stati na pola puta, mi ćemo polako ići dalje i okupićemo sve one koji hoće da idu u zadruge, različitih tipova ali zadržnog kolektivnog sistema obrađivanja. To je potrebno ne samo radi opšte zajednice nego i radi samih seljaka, jer država će imati sve više sredstava kojima će olakša-

vati rad ljudi i povećavati prinos. Seljaci će se prilagođavati upotrebi i primjeni tih boljih tehničkih sredstava. A čim ta sredstva budu primjenjivali, seljaci će vidjeti da im je individualno obrađivanje nerentabilno, odnosno da se ne isplati, jer će zadruga imati dvostruko veće prinose nego seljaci bez tih sredstava, na istoj površini, sa zaostalom obradom.

U tome treba odgajati i našu omladinu na selu, da ona shvati da je socijalizam na selu potreban, kao i socijalizam u industriji, da proizvodnja na selu mora dobiti postepeno socijalistički karakter. To je potrebno ako hoćemo da socijalizam što prije pobijedi u praksi, a ne da se ostaci kapitalističkih elemenata održavaju dugo vremena. Jer privatna svojina uvijek vuče ljude na stari način shvatanja.

Zakonom će biti uređen način upravljanja, kolektivna obrada, i površina zemlje individualnog vlasništva, a upotreba tuđe radne snage biće zabranjena. Kad to bude uređeno, onda će čitav taj problem izgledati sasvim drukčije, jer jedno domaćinstvo koje ima tri ili četiri člana neće moći da obrađuje veću površinu zemlje svojom vlastitom snagom.

Omladinu treba odgajati da se oslobodi sitnosopstveničkih tendencija i da vodi računa o opštim interesima zajednice, da se odgaja u socijalističkom duhu. Omladina treba i dalje da bude ta koja će podržavati duh socijalističkog načina obrade u poljoprivredi, jer je to budućnost, a ne individualni način.

PITANJE: Na V kongresu Narodne omladine Jugoslavije donesena je rezolucija koja je upućena Saveznom izvršnom vijeću, a u kojoj se traži da se od kampanjskog načina prosvjeđivanja na selu prijede na određeno sistematsko prosvjeđivanje. Omladinski forumi smatraju da treba povesti borbu za to osnovno znanje, da prosvjetne vlasti treba da izgrade sistem i program rada, kao i da angažuju prosvjetni kadar. Omladinska će se organizacija založiti da omladina poluča te dobrovoljne produžne škole. Šta Vi mislite o tome koliko to odgovara našim mogućnostima, i šta država može učiniti u tom pogledu?

ODGOVOR: Mislim da će osmoljetke omogućiti da ljudi prošire svoj horizont, da upoznaju bar u osnovi razne

oblasti ljudskog znanja. Ali ima ljudi i omladinaca koji nemaju ni to osmogodišnje školsko obrazovanje; za njih treba priređivati sistematske kurseve iz raznih grana ljudskog znanja, kao što i one koji su završili osmogodišnje škole treba dalje razvijati u upoznavanju svih za život važnijih oblasti znanja. U tome ne treba imati neki kruti sistem, ali treba naći način da se prošire znanja i vidici ljudi. Treba provjeravati znanje ljudi, i početi od nekog nižeg nivoa, pa ići na viši. Potreba za takvim radom je neophodna. Razumije se da se u vezi s tim postavlja i pitanje kadrova. O tome bi trebalo da se pobrine omladinska organizacija zajedno s narodnim odborima, i da vidi kako bi se taj rad mogao organizovati. Ima danas mnogo pitanja, mnogo problema koje ljudi treba da znaju, a koje u školi, s obzirom na određeni način i obim nastave, ne mogu dovoljno upoznati. Zato je potrebno da se po izlasku iz škole potpunije obavijeste o tim najvažnijim stvarima.

Našu omladinu na selu trebalo bi upućivati naročito u agrarne probleme, a i u toj oblasti ima čitav niz pitanja koje ona treba da zna. Kad ih budu znali, naši će omladinci lakše postati dobri agitatori i zastupnici dobrog sistema privrede na selu.

PITANJE: U javnosti i u omladinskoj štampi mnogo se raspravlja o pitanju slobode učenika da iznose svoja mišljenja o nekim odlukama nastavnika, odnosno školskih vlasti. Omladina zahtijeva poštovanje slobode ličnosti učenika, što nikako ne treba shvatiti kao narušavanje autonomije škole. Međutim, ima veliki broj primjera koji pokazuju da školske vlasti, premda se to ne može reći za sve, nisu spremne da sa simpatijama dočekuju ovakva mišljenja. Nedavno se desio slučaj da je jedna učenica izbačena iz škole, jer je u omladinskoj štampi, i to potpuno opravdano, kritikovala postupke nekih nastavnika. Kako Vi gledate na odnose između nastavnika i učenika u našim današnjim uslovima?

ODGOVOR: To je malo osjetljivo pitanje i ja bih u tom pogledu imao prigovora i jednoj i drugoj strani. Ako đaci prilaze nastavnicima da nauče što više u pozitivnom smislu, da budu onakvi kakvi treba da budu đaci, u pogledu ocjene, u pogledu ponašanja i držanja, onda će

sigurno biti manje grešaka kod njihovih nastavnika. S druge strane, treba imati u vidu da kod nas još ima nastavnika sa starim shvatanjima, koji primjenjuju grube odgojne mjere iz prošlih vremena. Nastavnici treba da čaka smatraju više ravnopravnim, a ne kao dijete koje samo treba da sluša, i da nema prava ni na šta, jer to djeluje ponižavajuće na mladu generaciju. Razumije se da kod mladih ljudi ima ponekad suviše mladičkog nesavlađivanja, jer smatraju da im niko ništa ne može. Ne, učenik treba da sluša svoga nastavnika u svim pitanjima koja mu omogućavaju da dobije lik novog obrazovanog čovjeka i potrebno znanje. Sve to treba da prima, ali ako nastavnik postupa nepravilno, omladinci imaju pravo da na odgovarajući pravilan način, preko svoje organizacije, istupaju protiv toga. Jer narodna vlast ne može administrativnim putem da se miješa u te odnose. To treba da dođe odozdo. Ja vjerujem u zdravo gledanje naše omladine, vjerujem da ona neće pogrešan stav jednog učenika hotimično uzeti kao pravilan i podržavati ga, nego da će se truditi da kroz omladinsku organizaciju ukloni ono što je pogrešno, nastojeći da se takvim pojedinim nastavnicima kaže da su prošla stara vremena i da oni imaju zadatak da odgajaju mladu generaciju u novom duhu, da joj daju ona znanja koja ona treba da dobije u školi, i da imaju takav odnos prema omladini kakav odgovara današnjem naraštaju.

...

Vi znate da smo mi prije oko tri godine reducirali stipendije. Razlog za to bila je, prije svega, naša manja ekonomska mogućnost, a zatim i želja da se drukčije stimulira volja za učenjem. Vi znate da neki đaci nisu najbolje učili i da su dosta slabo spremni izlazili iz škola, a neki od njih nisu htjeli da žure sa završavanjem studija.

Ali obustava stipendija nije uzeta kao trajna mjera, i mi ćemo morati, kad ekonomski ojačamo, da stvorimo našoj studentskoj omladini bolje uslove života i učenja. Naročito ćemo nastojati da riješimo stanbeno pitanje i pitanje ishrane, da osiguramo to što je najvažnije onima koji

to nemaju, ali koji hoće da rade i rade pod teškim uslovima.

To je pitanje aktuelno, i ja znam da među našim omladincima ima takvih kojima je i vrlo teško. Mi ćemo to imati u vidu i čim bude moguće, a ja mislim da će to biti u najkraćem vremenu, mi ćemo morati da olakšamo položaj takvih naših mladih ljudi. Naša omladina treba da očekuje bolje uvjete nego što ih sada ima, a mi ćemo nastojati da to bude u što skorijoj budućnosti.

-Vjesnik-, 22 maja 1953

IZ SJEĆANJA NA PREDRATNI ILEGALNI RAD

(Odgovori na pitanja urednika Radio Zagreba)

PITANJE: Molim Vas, druže Pretsjedniče, da nam ispričate nešto iz perioda 1937 godine, kad ste se vratili u zemlju sa zadatkom da sredite stanje u Partiji. Kako ste putovali iz Sovjetskog Saveza, na koji ste način dobili vezu s drugovima, s kim ste se prvo sastali. Kako ste, s obzirom na provale i frakcijske borbe, uspjeli da očistite Partiju i da ocijenite koji su drugovi zaista vrijedni da im se povjeri Partija. Zatim, iz perioda 1940 godine, kada je Politbiro CK KPJ imao sjedište u Zagrebu, ko je donio odluku i zašto da sjedište Politbiroa CK KPJ bude u Zagrebu. Kako ste, druže Pretsjedniče, u uslovima teškog policijskog terora, kad ste bili ilegalac, održavali veze s drugovima i sastanke Politbiroa. I konačno, molim Vas da nam kažete nekoliko riječi o V zemaljskoj konferenciji, koja je 1940 godine održana u Zagrebu. Iz kojih ste razloga Vi lično rukovodili organizacijom i svim pripremama za Konferenciju. Kakve su mjere bile preduzete da se osigura najstroža Konspiracija. Koji su bili rezultati V zemaljske konferencije.

ODGOVOR: Ja sam se zapravo vratio iz Sovjetskog Saveza godine 1936 kasno u jesen, naime poslije jedne sjednice u Kominterni na kojoj je bilo postavljeno i riješeno pitanje da se smijeni staro rukovodstvo i obrazuje novo. U isto vrijeme ja sam stavio prijedlog da Politbiro KP Jugoslavije — ako mislimo imati uspjeha — ne smije više biti u inostranstvu, nego u zemlji. Dimitrov, koji je pretsjedavao toj sjednici, bio se složio s mojim prijedlogom, ali su ostali članovi, Manuilski i neki drugi, bili protiv toga da se taj prijedlog u cjelini

prihvati. Bio je primljen samo djelimično, to jest da pola Politbiroa bude u zemlji, a druga polovina s politsekretarom Gorkićem u inostranstvu. Naime, ja sam bio izabran kao organizacioni sekretar naše Partije, s tim da mogu da radim u zemlji i u drugim forumima unutrašnjeg rukovodstva, koji će obavljati poslove u našoj zemlji.

Došao sam najprije u Prag, preko Poljske. Put nije bio riskantan, jer sam vrlo lako došao tamo. Išao sam vozom. U Pragu sam najprije imao da raščistim sa starim rukovodstvom, da neke druge koji su dobro radili u rukovodstvu uputim u Španiju, a neki su bili smijenjeni iz rukovodstva. Poslije sam otišao u Beč, gdje sam bio vrlo kratko vrijeme, tako da sam 1937 uproljeće došao u Zagreb.

U Zagrebu je obično tada bio moj »punkt«, moja tačka gdje sam se javljao, Stevan Galogaža. Preko Steve Galogaže povezao sam se s drugovima u Zagrebu, sa Radom Končarom i drugima, a preko njih dalje, s drugovima u Beogradu. Prvi drugovi koji su bili tamo i za koje sam smatrao da se na njih mogu osloniti — koje sam poznao kad sam bio na robiji — bili su sekretar omladine Lola Ribar, student Beogradskog univerziteta, iz Beograda, a u Zagrebu Rade Končar. Povezao sam se i s nekim drugovima iz Slovenije. Ne mogu se sjetiti koji su bili prvi drugovi iz Slovenije s kojima sam se povezao... Drug Kardelj je tada još bio u inostranstvu.

Pitali ste me kako sam ja ovdje uopšte našao te drugove, kako sam se obratio baš na njih, vjerujući da su oni odani, jer je prije toga bilo u našoj Partiji raznih provala, konfidenata, provokatora itd.

Obratio sam se na drugove s kojima sam dotle radio, koje sam vrlo dobro znao, koji su bili na robiji sa mnom. To su sve bili provjereni drugovi, u koje sam imao puno povjerenje.

Bilo je naročito važno da u prvo vrijeme bude rukovodstvo u Zagrebu, jer je Zagreb bio centar gdje je policija mogla manje prodirati u redove komunista nego u Beogradu, gdje je imala sposobne policajce koji su znali da

ubace provokatore u redove komunista, tako da je već godine 1928 u našoj Partiji bio otkriven čitav niz ljudi ubačenih od beogradske policije. Ja sam u Zagrebu i zbog toga mogao da budem siguran jer sam poznavao ljude — masu ljudi koji su mi bili ostali bezuslovno vjerni i mogao sam se kretati ilegalno, maskiran. To mi je omogućilo da radim mnogo efikasnije nego u bilo kojem mjestu Jugoslavije.

Kad se radilo o tome da se sredi Partija, da se očisti od raznih elemenata, razumije se da to nisam mogao sve raditi u Zagrebu. Taj sam posao uglavnom obavljao u Parizu, jer sam u Zagrebu bio vrlo kratko vrijeme i odmah išao natrag u inostranstvo, u Pariz. Ja sam, uglavnom, radio u Parizu s rukovodstvom, s ostatkom rukovodstva. Tamo, u Parizu, mogao sam više da se posvetim radu na provjeravanju ljudi koji su dolazili s robije, ljudi koji su bili na robiji, radu na čišćenju raznih provokatora i frakcionaša, tako da sam već prije nego što sam išao u Pariz imao jedno jezgro. Tu su bili Ranković, Lola Ribar, Rade Končar, Josip Kraš, Franc Leskošek i drugi, čitav niz drugova koji su mogli po mojim direktivama nastaviti posao u zemlji. Često sam bio u inostranstvu, više puta sam putovao iz Zagreba u Pariz, iz Pariza u Jugoslaviju. Od 1937 tri puta sam dolazio u Jugoslaviju, i odlazio. Isti je slučaj bio i 1938 i 1939 godine, tako da se čitav moj rad svodio na to da očistim Partiju od raznih sumnjivih elemenata, od čitavog niza provokatora koje je policija ubacila. Razumije se da su se mnoge stvari otkrile u inostranstvu. Naprimjer, kad su drugovi odlazili u Španiju, i tom prilikom su se mogli otkriti neki ljudi. Mogu da kažem: otada, od 1937, od početka pa nadalje, čim smo počeli čistiti Partiju, čim smo počeli energično da sprovodimo našu propagandu među radnicima, vrlo brzo su se pokazali vidni rezultati.

Jedan od najtežih problema koje sam u to vrijeme imao bilo je frakcionaštvo na robiji u Mitrovici. Tamo se pojavio jedan od osuđenih, pod imenom Petko Miletić, za koga se znalo, o kome je štampa u inostranstvu —

i komunistička — pisala, a i mi smo svi radili na tome da ga populariziramo. Bio je mnogo populariziran. Čak se u Španiji jedna baterija zvala njegovim imenom. U Americi su skupljali potpise, novac i drugo. Napredna američka štampa pisala je o njemu kao velikom komunističkom heroju. Meni je čitava stvar bila sumnjiva. Moja sumnja pala je na njega uslijed toga što je htio na robiji da uništi najbolje i najzaslužnije naše ljude, kao Mošu Pijade, koji je stari revolucionar, i druge. On je svim silama nastojao da stare kadrove diskreditira pred drugovima koji su bili na robiji. Tamo je bila velika grupa naših mladih ljudi, koji su, ne znajući njegov pravi lik, išli za njim, i on je uspio prilično mnogo da nam napakosti na robiji. Ljudi koji su izlazili sa robije bili su zadojeni »petkovštinom«. I oni koji su išli u Španiju nisu htjeli čuti ni za koga koji bi nešto značio u našoj Partiji osim za Petka Miletića. Meni je to sve palo u oči i ja sam posvetio veliki dio svog vremena — a to je bilo vrlo teško — raščišćavanju i raskrinkavanju toga. Prikupio sam materijal, materijal je dolazio s robije. Razumije se, najprije je dolazio u ogromnim količinama materijal koji su slali Petko Miletić i njegova grupa. Ja sam ga dobijao i od Moše Pijade i tako sam bio stalno u kursu kakva je situacija bila na robiji. Ja sam tu stvar analizirao, proučavao i jednog dana morao sam da donesem oštru odluku, kad je Gorkić bio pozvan u Moskvu. Napisao sam pismo Moši Pijade i u ime CK ovlastio sam ga da ima mandat za rukovođenje partijskom organizacijom u Mitrovici. To je spaslo situaciju tamo, jer je Moša Pijade energično uzeo stvar u ruke. Tu je bio čitav niz drugova koji su išli s njim i mi smo tu situaciju polako raščišćavali.

Ja sam kasnije bio takođe pozvan u Moskvu. Gorkić je otišao i u Moskvi bio uhapšen, a isto tako skoro svi Jugosloveni, tako da ja, kad sam došao tamo, nisam nikoga našao osim Čopića i nekog učitelja iz Srbije, koji je inače bio policijski špijun. Meni je u Moskvi bilo vrlo teško, jer su tada sumnjali na svakoga. Dok sam živio u Moskvi, nisam se ni s kim družio; učio sam i radio

u Kominterni, išao iz Kominterne u hotel »Luks« i natrag i uopšte nisam nikuda odlazio. Bila je to, da tako kažem, moja dobrovoljna izoliranost. Htio sam da iskoristim maksimalnu mogućnost, jer sam tamo imao dosta knjiga, da ono što mi je na robiji nedostajalo nadoknadim. To što nisam imao ni s kim naročitu vezu — ni s našim ljudima — spaslo me zapravo da nisam pao u onaj spisak po kome su oni sve odreda pohapsili.

U Moskvi sam dobio zadatak da prevodim »Historiju SKP(b)«. Bio sam u redakciji. Trojica smo bili u redakciji: Čopić, ja i još jedan. No, poslije redakcije prve glave, njih dvojica su bili uhapšeni, a ja sam ostao sam s Historijom. Morao sam da radim tri mjeseca uporno, noć i dan. I kod prelamanja sam morao biti u tiskari, i dok to nisam dovršio, nisu me pustili odande. Kam sam i to svršio, krenuo sam godine 1939 preko Turske u Jugoslaviju.

Ali dok sam još bio u Moskvi, jedna grupa Bugara — na čelu s Damjanovom, koji je kasnije bio ministar vojni u Bugarskoj, a tada šef balkanskog odjeljenja Kontrolne komisije — uspjela je da na svoju ruku, bez moga znanja, dovede iz Jugoslavije Petka Miletića. To je meni bilo čudno. Nemoguće je bilo doći u Sovjetski Savez. Strahovito su ljude provjeravali. Ali on je uspio dovesti Petka Miletića. Ja nisam znao kad je Miletić došao, nego su me kasnije obavijestili neki drugovi iz ruske partije (koji su znali da je Miletić tamo), da piše izvještaj protiv mene da sam trockist i da je već napisao ogroman materijal. Jednog dana sreo sam u autobusu Miletića, koga nisam znao lično, i kada sam otišao u Kominternu, pitao sam Damjanova (»Belova«, kako se gore zvao):

— Odakle vam ovaj Petko Miletić ovdje? Ko ga je doveo ovamo?

— Ja nje znaju.

— To nije istina! Vi ste ga doveli ovamo. Opet ste se umiješali u unutrašnje stvari Partije u Jugoslaviji, gdje ćete nam onemogućiti da izvršimo konsolidaciju. Vi znate da je to frakcionaš, da nam je razbio organizaciju.

On je kazao da ništa ne zna o tome.

— Dobro, rekoh, vidjećemo!

I poslije izvjesnog vremena Miletić je bio uhapšen. Uhapsio ga je NKVD, koji je opet imao druge špijune, isto tako u vezi s beogradskom policijom, koji su mu javili da je Petko Miletić na policiji sve izdavao kad je bio u Beogradu. Tek kasnije, kad smo došli u Beograd i kad je drug Ranković kao ministar unutrašnjih poslova preuzeo sve te arhive, našlo se u njima da je Petko Miletić bio zapravo zavrbovan od policije, da je on sve na policiji izdavao, da je dosta ljudi upropastio, da je policija aranžirala da on bude heroj komunisti da bi istovremeno mogao lakše vršiti policisku službu. Tako sam ja imao prilično dobar instinkt da s njim nije nešto u redu. Moram da kažem da su to bili moji najteži časovi uopšte u cjelokupnom radu u Partiji; naročito to što sam doživio 1939 u Moskvi za onih par mjeseci, jer se tada sve hapsilo — i ko je kriv i ko nije kriv. Ni ja nisam bio nikad siguran da neće i mene jednog dana pokupiti, jer su oni tamo svakoga pratili. Ali, blagodareći tome što nije bilo nikakvih dokaza da sam se bilo s kim od tih ljudi družio, nisam bio uhapšen. Osim toga, mogu da zahvalim i tome što je Dimitrov imao prilično povjerenje u mene, što je smatrao da ja treba da primim cjelokupno rukovodstvo u ruke, da budem generalni sekretar, da idem u zemlju i da sredim Partiju. Bilo je tamo ljudi koji su bili protiv toga da ja uopšte idem natrag u zemlju, ali Dimitrov je kazao:

— Ako ga ne pustimo u zemlju, moramo raspustiti Partiju. Mi tamo ne znamo druge ljude.

Tako je pobijedila teza Dimitrova i još nekoliko mojih prijatelja — drugova.

Ja sam otišao u zemlju godine 1939. A konsolidacija Partije, kao što sam već rekao, bila je vršena od godine 1936, kad sam prešao u Jugoslaviju preko Poljske i Praga.

Osim toga, moram da kažem da sam nekoliko puta bio u Moskvi za to vrijeme. Samo, najteže mi je bilo godine 1939, u vrijeme kad je tamo uopšte došla kulminacija čišćenja.

Kasnije, bilo je teško i pripremanje V konferencije. Razumije se, ja sam tu primio ogromnu odgovornost na sebe. Nije bilo lako pripremiti konferenciju prvi put u zemlji poslije toliko godina, s tako velikim brojem ljudi, jer je na konferenciji učestvovalo 110 drugova. To nije bio lak posao. Nikada prije u Jugoslaviji za vrijeme ilegalstva nije održana takva jedna konferencija s tolikim brojem ljudi. Uzeo sam cijelu stvar u svoje ruke. Glavni su mi pomoćnici bili Rade Končar i još neki drugovi iz Zagreba. Konferenciju je trebalo održati u Zagrebu, jer se, po mom mišljenju, tu mogla najlakše organizirati. Ja sam sâm hodao okolo i tražio kuću u kojoj bi se održala. Bio sam u Sloveniji i na granici Slovenije i Hrvatske i iznajmljivao tamo čitave vinograde i kuće, gdje sam mislio da bi se mogla održati, ali sam onda prešao na drugo mjesto, jer je tu bilo premalo kuća da bi se mogao maskirati dolazak tolikih ljudi. Definitivno sam riješio da iznajmim u Zagrebu jednu kuću, i to dolje u Dubravi. Ta se kuća danas zna, uređena je kao muzej. Preko novina sam saznao da se izdaje i otišao sam tamo, predstavio sam se kao inženjer Babić i rekao da radim kod Koporčića u fabrici. Vlasnik te kuće bio je Šomod, ili tako nekako... Mislim da je bio predsjednik organizacije jugoslovenskih rezervnih oficira, orjunaš inače... Pogodio sam se s njim za kuću, na ime Koporčića, vlasnika fabrike, a ja sam kao njegov inženjer i namještenik stanovao neko vrijeme u njoj. I namještaj sam kupio i sve. Tu smo sada radili i pripremali konferenciju ja, Kardelj i drugi drugovi. I onda smo je tamo održali.

Kasnije, kad se Konferencija srećno svršila (a naši su kuriri doveli i odveli sve delegate tako da ni jedan nije pao policiji u ruke), imali smo toliko povjerenja u te delegate, njih 110, da smo riješili da održimo tamo partijsku školu. I dvadeset dana u ovoj kući, u istoj sobi gore, radila je partijska škola. Tu sam i ja predavao i dolazio tamo iz Stenjevca, gdje sam stanovao. Skrbio sam svakog dana dolazio kolima. Kupio sam jedan mali auto za partijske svrhe, koji smo nazvali »Miki Maus«.

Bio je to novi »Ford«, koji su poslije ustaše zaplijenile kad su došle u Zagreb.

Evo, tako se svršila prva faza cjelokupnih naših priprema na čišćenju i jačanju Partije, na biranju novog rukovodstva. Jednom riječju, mi smo intenzivno radili da pripremimo našu Partiju za velike događaje koji su dolazili, a znali smo da će jednog dana doći red i na Jugoslaviju. I mi smo zaista u tih par godina izvršili ogroman posao. Razumije se, to se riječima tako kratko ne da opisati. To je čitava historija kad bismo te stvari sve obuhvatili, ali smo uglavnom na toj Petoj partijskoj konferenciji pokazali da imamo snažnu Partiju, uslijed toga što imamo vjerne, revolucionarne rukovodioce, mlade doduše, ali pune elana i energije, s kojima sam vjerovao da ćemo moći okupiti mase, ako dođu teški časovi, da ćemo moći poduzeti i veće akcije. I to se obistinilo. pokazalo se kao tačno.

Nažalost, kad su Nijemci došli u Jugoslaviju i ustaše s njima i Talijanima, mi smo izgubili veliki broj najodanijih ljudi, sposobnih rukovodilaca. U Kerestincu nam je palo oko stotinu tako dragocjenih ljudi da je danas prosto teško zamisliti kako smo se poslije mogli oporaviti od tog udarca. To je bio najveći udarac koji nam je zadan za vrijeme okupacije, to jest kad su Nijemci i ustaše došli u našu zemlju. Padali su i kasnije, razumije se, naši ljudi u ruke Nijemaca i ustaša, ali su to ipak više bili pojedinci, više ljudi sa strane i na manje odgovornim mjestima, nego ovi što su pali u početku, među kojima je bilo i dobrih i sposobnih partijskih rukovodilaca, starih komunista i ljudi od pera, sposobnih, kao što su bili Prica, Cesarec, Keršovani i čitav niz drugih.

No, kao što se poslije pokazalo, mi smo nekako prebrodili i to i uspjeli smo sačuvati veći dio naših kadrova za onaj teški period, kad smo počeli Narodni ustanak. U Zagrebu smo imali jednu grupu nevjerovatno sposobnih ljudi, koje policija nije mogla da uhvati prvih dana. To su bili Rade Končar, Bakarić, Butorac i nekoliko drugih sposobnih ljudi, koji su tamo mogli da rade.

To bi bili glavni momenti u periodu do početka Narodnog ustanka. Bio je tu, razumije se, niz raznih epizoda usko povezanih sa čitavim našim partijskim radom, važnim odlukama itd.

Ja sam u zemlji, kad sam dolazio iz inostranstva, ostajao po nekoliko mjeseci, a inače sam u Parizu imao glavno sjedište. U zemlji sam održao više raznih manjih konferencija, a sastanke sam zakazivao s drugovima preko kurira. Kuriri su nam bili studenti i studentkinje s univerziteta, ili radnice i radnici. Sastanke sam radije održavao van Zagreba, jer nisam htio riskirati da u Zagrebu kompromitiram kuće. Otišao bih, naprimjer, u Sloveniju i zakazao sastanak na Lisci ili drugdje, i pozvao drugove iz Srbije, Hrvatske, Slovenije i drugih krajeva. Na Lisci je bio turistički dom, visoko, mislim, blizu 1000 metara. Bila je jesen, i kad sam pošao, u Zagrebu je bilo oblačno i hladno. Počeo je pomalo padati i snijeg, pa sam zbog toga uzeo skije, obukao se skijaški i otišao u Sloveniju. A tamo sunce, nigdje ni traga snijegu. Idem u onom skijaškom odijelu i skijama, a tamo toplo, možeš u košulji hodati, — i seljaci u čuđu gledaju.

I tako je često bilo ... Razne kamuflaže koje sam upotrebljavao ponekad su me mogle više kompromitirati nego što su mi pomogle, pošto nikad nisam mogao sigurno znati kakvo će vrijeme biti. A drugovi su počeli praviti viceve kako ih ja učim planinarenju, jer iz Beograda nikada nisu voljeli da idu tako visoko gore. Ja sam, međutim, uvijek radije išao negdje visoko, makar i naporno, jer smo tamo sigurno mogli raditi po dan-dva.

Tako sam održavao sastanke po raznim mjestima Jugoslavije, a naročito i najviše u Sloveniji.

Išao sam i u Crnu Goru na partijsku konferenciju koja je godine 1940 održana u Zabljaku. Bilo je vrlo interesantno. Išao sam avionom i kad sam došao u današnji Titograd, tada Podgoricu, bila je velika vrućina. Dođem na javku i kada sam tamo rekao jednome da sam taj i taj — nisam rekao ko sam, nego: »Došao sam« i kazao pseudonim, na osnovu koga je trebalo da jave dalje — on

se najednom okrene i svim ostalima nešto šapne, tako da to nije znao samo jedan nego svi. Tada su se razletjeli svi koliko ih je tamo bilo. I poslije, vidim ja, jure oni po placu, a dremljivi seljaci koji prodaju bostan samo gledaju i čude se: kakav je to stranac došao? Jedan šofer odvezao me onda autom u Žabljak. Bio je to auto koji sam s obje strane morao držati rukama da se ne raspadne na putu, jer je šofer brzo vozio, a on se sav klimatao. Tako sam došao u Žabljak, gdje se nalazio Cerović, nećak pokojnog Cerovića koji je bio član AVNOJ-a i umro u ratu. On je bio na javki, u hotelu svojeg ujaka. Njemu sam se javio i on me je smjestio. Sutradan došao sam na partijsku konferenciju.

Bio je i čitav niz drugih vrlo smiješnih zgoda, koje su mi bile neobične ali vrlo vesele — i zato ih se čovjek rado sjeća.

Eto, tako se to redom odvijalo. U Beogradu sam bio na konferenciji koja se održala na Čukarici. Jedino u Bosni nisam onda bio, jer su odatle dolazili drugovi. Ali u svim drugim pokrajinama kretao sam se tada.

To je u glavnim crtama ono što ste tražili da vam kažem.

«Vjesnik u srijedu», 27 maja 1953

SJEĆANJE NA BORAVAK U SRBIJI USTANIČKIH DANA 1941

(Iz razgovora s urednikom Radio Beograda)

Ja sam se u vrijeme okupiranja Jugoslavije nalazio s drugovima u Zagrebu, gdje smo gledali ulazak Nijemaca, ustašku hajku na rodoljube i drugo. Sve smo vidjeli, razumije se i vrlo brz poraz jugoslovenske vojske. Ali baš zbog toga što nam je poslije dolaska Nijemaca i ustaša u Zagreb postalo nemoguće da ostanemo tu i da odatle rukovodimo daljim akcijama naše Partije u borbi protiv okupatora, preselili smo se u Beograd iako je on bio strahovito postradao i porušen. Tamo smo tada imali više mogućnosti, jer je on bio privremeno oslabljen, kažem privremeno zbog toga što nije bilo neke vlasti. Jugoslovenska vlada bila je pobjegla, a okupator još nije imao organizovanu domaću kvislinšku vlast koja bi mogla vršiti službu žandarima protiv onih koji su se borili protiv okupatora.

Početkom maja preselili smo se u Beograd. Jedan dio drugova, Rade Končar i drugi, ostali su u Zagrebu, a mi smo počeli odmah da vršimo pripreme. Ja sam se povezao, upravo povezali su me tada sa dr Ivanom Ribarom i još nekim ljudima iz takozvanog opozicionog bloka (samostalnim demokratima i drugim), da bismo vidjeli kako oni gledaju na borbu protiv okupatora. Oni su se složili sa našim gledanjem na čitavu situaciju. Za nas

je i iz formalnih razloga bilo vrlo važno da ne istupamo sami kao komunisti, nego da odmah u početku prikupimo i što više nekomunista, to jest naprednih demokratskih elemenata, pošto smo bili svjesni da će borbu početi zapravo onaj najbolji dio, komunisti, koji su na to bili spremni. Ali u jednoj daljoj perspektivi mi smo vodili računa o tome da teret borbe ne mogu snositi samo komunisti, već da ga moramo prenijeti na što šire narodne mase. Mi smo u Beogradu razdijelili tada proglas, bez obzira na to što nijedna komunistička partija na svijetu nije bila prekoračila svoje obaveze prema Sovjetskom Savezu koji je u to vrijeme još imao sa Nijemcima ugovor o nenapadanju i prijateljstvu. Izdavanje toga proglasa bilo je zapravo, u izvjesnom smislu, protiv linije koju je imala Kominternu pod rukovodstvom Staljina. No mi smo odmah, od početka, još 1938 godine, u vrijeme okupacije Austrije, prvi zauzeli stav u pogledu borbe protiv fašizma, prvi smo upozorili na dalju ekspanziju fašističkih sila, na dalju agresiju, i prvi smo u Kominterni tražili da se sve snage koncentrišu i za iduće borbe koje će neminovno doći. Što nije nijedna partija u Evropi, pa ni u svijetu digla svoj glas u ono vrijeme kada smo mi to učinili, bilo je zbog one krute podređenosti svih tih partija Kominterni. One nisu ništa učinile prije nego što bi odande bila data direktiva. A sovjetski rukovodioci su se opet čuvali da išta učine što bi moglo da razdraži Nijemce, jer su još uvijek vjerovali da je nemoguće da će ih Nijemci napasti poslije svega što su se s njima dogovorili. Ja to vrlo dobro znam, jer sam se nekoliko dana prije, ne sjećam se datuma, bio sastao u Beogradu s jednim sovjetskim savjetnikom, to jest s vojnim atašecom, kome sam rekao da mislim da trupe koje sada kreću natrag iz Srbije, prema mađarskoj granici, idu na Sovjetski Savez. On je rekao da mu je to teško vjerovati. Oni nisu vjerovali skoro četrnaest dana prije napada da će ih Nijemci napasti! Možda su mislili da je to samo strateški potez za osiguranje.

Proglas koji smo mi tada izdali bio je u skladu sa linijom naše Partije da apsolutno damo otpor okupatoru pa ma kako on bio jak, da se ne damo porobiti, da ne damo da se naša zemlja mirno porobi.

S odlukom CK KPJ od aprila 1941 mi smo upoznali Moskvu. Moskva je na to gledala s dosta nepovjerenja, jer nije vjerovala u našu snagu, jer nije vjerovala da naša Komunistička partija ima neki naročiti uticaj u narodu. Vjerovala je da taj naš proglas neće mnogo naškoditi njihovim odnosima, premda su se Nijemci, izgleda, žalili Moskvi zbog nepokornosti Jugoslovena. Oni su citirali jedno mjesto iz našeg proglasa... ne znam da li iz tog ili jednog drugog, Moskva nije na to reagovala...

...

I četvrtog jula mi smo pretresali situaciju. Ali, još nisu bile izvršene sve pripreme. Mi smo, kao što sam rekao, još vodili neke razgovore s bivšom opozicionom grupom Ribara o zajedničkim akcijama. Mi komunisti nismo mislili da sami preduzmemo neki avanturistički poduhvat, jer bi za nekoliko mjeseci mogao da splasne i samo bi donio narodu štetu. Naša je linija bila odmah od početka stvarati, ma i polako ali sigurno, bazu za jedan dugotrajan otpor protiv okupatora. Moram da kažem da se mi nismo zanosili iluzijama kao mnogi u Jugoslaviji koji su mislili da će napad Nijemaca na Sovjetski Savez skrahirati za mjesec dana, da će njih Rusi slomiti. Mi se tim iluzijama nismo zanosili. A kasnije, ujesen, već smo vidjeli da će to biti dugotrajna borba... Tako smo se mi već u početku orijentisali na jednu dugotrajnu borbu s okupatorima.

Poslije 22 juna, kad smo donijeli proglas, i poslije još jedne sjednice Centralnog komiteta, mi smo poslali nekoliko drugova na razne terene. Otišli su u Šumadiju, Istočnu Srbiju itd. Sjećam se da smo poslali Rodoljuba Čolakovića, Grulovića, Crnog i još nekoliko drugova... Koča Popović je otišao u Mačvu, u Posavinu, da organizuje partizanske odrede... Jednom riječju, mi smo odmah slali ljude van, da uz pomoć mjesnih organizacija i dru-

gova na terenu počnu organizovati diverzantske grupe i partizanske odrede ...

Sreća je što smo se mi odmah ispočetka orijentisali na slanje ljudi van, suprotno onome što su radili u Francuskoj i u nekim drugim zemljama gdje se smatralo da glavna borba treba da se vodi u gradu, a ne na periferiji. Seljaštvo, provincija, bila je naša linija. To je bio onaj element koji može da nosi dugotrajnu borbu na svojim leđima. Tada je to kod nas već bilo sazrelo i mi smo, na našu sreću, slali naše ljude van, a to nam je poslije omogućilo onaj brzi porast partizanskih odreda — i to da gdje nije bilo politički dovoljno izgrađenih ljudi uvijek dodamo one koji su došli iz gradova i ljude koji su imali ideološku pripremu, koji su već bili prekaljeni borcei itd.

Naša linija bila je da u gradovima, doduše, vodimo borbu, ali da to, ukoliko je moguće, bude diverzantska borba. A kad smo vidjeli kako se Nijemci drakonski razračunavaju s ljudima, mi smo mislili da to treba da ima drugostepeni karakter, jer je dotada, do našeg odlaska, borba u Beogradu bila strahovito nejednaka. Omladinci su pravili čuda od herojstva, ali su najčešće i stradali. Nama je bilo žao da ljudi ginu. Mislili smo da je to dovoljno kao protest, kao demonstracija protiv okupatora, a da borbi treba prići mnogo efikasnijim metodama, tako da budemo manje-više ravnopravni. Jer ako on ima mitraljez a ja pušku, ipak je to izvjesna ravnopravnost. Zato smo mi glavno težište već onda usmjeravali van. S tim diverzijama po gradovima ne bismo mnogo daleko otišli ... Diverzije su nam bile mnogo važnije na željeznicama, na važnim industriskim objektima koje su oni mogli koristiti itd. Ali ipak, herojska borba omladinaca u Beogradu nevjerovatno je podigla moral i u provinciji. Narod u provinciji bio je, takoreći, o svemu obavještan. Ubijanja rodoljuba u Beogradu, ili izvlačenje van, imala su odjeka u čitavoj Srbiji ... I onaj bijes ogorčenja ljudi protiv zvjerstava koje je okupator činio rastao je ...

Mi smo riješili u kući iza Voždovca da svi pređemo na slobodnu teritoriju. Dotle smo rukovodili iz Beograda, gdje su redovno dolazili izvještaji izvana. Rankovića smo tada već bili oslobodili... On je radio opet pod strogim ilegalnim okolnostima, preko drugova koji su bili u Beogradu. Oni su dobijali izvještaje i slali ih meni, a ja sam u Nenadovićevoj kući prvi put počeo izdavati biltene Vrhovnog štaba.

Imao sam sve karte-specijalke iz čitave Srbije i studirao sam gdje ćemo usmjeriti našu osnovnu ofanzivu. Razgledajući konfiguraciju terena Srbije, vidio sam da je za nas najpovoljniji pravac Zapadna Srbija, za orijentaciju naših borbenih snaga, za organizaciju naših partizanskih odreda i stvaranje izvjesne slobodne teritorije. Doduše, mi ispočetka nismo vjerovali da ćemo tako brzo stvoriti tako veliku slobodnu teritoriju. Ja sam taj pravac našao prvo zato što je to brdski teren i šuma, a drugo, što je tu borben element i što je bilo poznato da su u tom kraju ljudi koji su svakom okupatoru dali jak otpor. U Beogradu smo izdali par biltena Vrhovnog štaba koji se sastojao od nas nekoliko. Inače, ja sam u vili Nenadovića bio sam, bez svakog aparata i bez svega.

Ali taj listić, Bilten Vrhovnog štaba, rađen na vrlo malom formatu nevjerovatno je brzo stekao popularnost, jer su ljudi vidjeli da naša borba u Jugoslaviji ima od početka organizovan karakter i tendencije jedne centralno dirigovane akcije, jednog organizma koji se već stvara. Doduše, niko nije znao i niko nije ni mislio da mi tu imamo i generalštabne oficire i drugo... Ali, mi smo već od samog početka tako postavljali organizaciju da ona može sve dalje da se razvija.

Onda smo riješili da idemo u onaj dio oko Valjeva koji su bile oslobodile partizanske snage, pošto su partizanski odredi brzo rasli poslije pucnja prve puške u Beloj Crkvi. Nas je bilo nekoliko. Sjećam se, bili smo ja, Ranković, Lola Ribar, Ivan Milutinović. Išli smo sa legitimacijama koje nam je dao neki pop Milutinović iz Ivanjice, inače

Ribnikarev prijatelj. On je sam udario pečate na te legitimacije.

Poslije, kad smo pozvali sve drugove i riješili da se sazove konferencija, odnosno vojno i partizansko savjetovanje kod Krupnja u Stolicama, krenuli smo u Stolicu i tamo se smjestili u jednoj kući i tu čekali dok svi drugovi dođu. Moram reći da me je nevjerovatno prijatno iznenadilo što su mogli doći i drugovi iz Slovenije. Zamislite, onda, u ono vrijeme kad je svaki korak tako reći bio opasan po život čovjeka, kad je strahovito teško bilo kretati se, došli su drugovi iz Slovenije, Hrvatske, Bosne i svih krajeva... Na savjetovanju su bili najodgovorniji ljudi u našoj Partiji i Narodnom ustanku.

Ja smatram vojno i partijsko savjetovanje u Stolicama jednim od naših najznačajnijih savjetovanja, na kome su donesene i najznačajnije odluke. Tu smo već riješili da stvaramo Vrhovni štab. Prije je to bilo više onako, a tu smo riješili da se stvore glavni štabovi Hrvatske, Slovenije itd. Tu je bila izvršena analiza čitave unutrašnje političke situacije uopšte, pa, koliko smo znali, i međunarodne situacije. Tu je takođe bilo mnogo diskusije o kratkotrajnom i dugotrajnom ratu. Tu je većina već tada, a to je prihvaćeno od svih, smatrala da će rat trajati duže vremena. Tada su Nijemci već brzo išli prema Moskvi i bili su svi izgledi da će rat dugo trajati. Odluke koje su tamo donesene djelimično su već poznate, tako da ja o njima ne bih sada govorio...

Vrhovni štab je riješio da krene za Užice, koje je već bilo palo u naše ruke i da se smjesti u Užicu, da tu bude i politički i vojni rukovodeći centar, pošto je tada već bila stvorena jedna šira, velika oslobođena teritorija. Krenuli smo automobilom, naime, ja sam dobio kola koja mi je poslao Koča Popović, luksuzni automobil koji je zaplijenio od Nijemaca. Neki su išli kamionom, a svi smo krenuli preko Mačkovog Kamena na Ljuboviju, pa na Užice. U Užicu smo se, razumije se, lako smjestili, jer grad nije bio jako razrušen. Smjestili smo se u zgradi Narodne banke. U toj banci bilo je otprilike oko 60 miliona

dinara, od čega oko 12 miliona u srebru i 48 miliona u papiru. Tada je taj novac još važio, tako da smo mi njime mogli plaćati ono što je trebalo platiti i koristiti ga za vođenje rata.

U Užicu smo imali izvjesne fabrike, bilo je kože i tekstila, mogli smo ljude već malo oblačiti. Imali smo i fabriku oružja. Nijemci su je, doduše, bombardovali, ali smo mi brzo dali prenijeti mašine koje nisu bile razlupane (a većina nije bila razlupana) u banku, u one podzemne trezore, i tu smo instalirali čitavu fabriku. Ona je počela rad i radila vrlo intenzivno. Radilo se, po prilici, 400 do 450 pušaka dnevno, a rađena je i municija.

Kad smo se smjestili u Užicu, počeli smo ozbiljno misliti i na stvaranje narodne vlasti. Mi se nismo mogli više oslanjati na pretsjednike opština. Naš prvi cilj bio je uopšte uništiti svu staru vlast. I uništavana je tako temeljito da je to i nama štetilo, pošto su mnoge arhive i katastri spaljivani, a nije trebalo sve uništavati.

Male žandarmerijske stanice bile su prve baze za snabdijevanje puškama i oružjem. Napadali smo ih, da bismo od njih uzeli puške i svoje naoružali! Tako je to išlo...

U Užicu se odigravalo sve što je imalo dalekosežan značaj za čitavu našu zemlju. Užice i čitavu tu slobodnu teritoriju zvali su »Užička Republika«. Ja smatram da to nije bez razloga. Sve je to bilo tačno. Jer zaista, tu je narodna vlast i revolucionarna vojska rasla, tu su već i naši partizanski odredi bili ne obične grupe partizana, nego lijepo vojnički obučeni bataljoni, čete i vodovi, sa mitraljezima, sa po kojim topčedom i drugim.

Čim je bilo moguće, mi smo već davali čisto vojni oblik tim našim jedinicama, čisto vojni lik. Bilo je tu prilično mnogo, ali ja sada u cifre ne bih ulazio... Vodila se neprekidna borba. Prva neprijateljska ofanziva je propala, ali je druga bila širih razmjera...

Za vrijeme dok smo još bili u Krupnju, kada je, pripremama Prva ofanziva, došli su iz Mačve neki drugovi rukovodioci, koji su vodili borbe oko Šapca, i kazali

da je i pšenica i sve drugo dobro rodilo i da će sve to dohvatiti okupatori. Mi smo tada riješili i dali naređenje da se pokupe sva kola i da se sve što se može pokosi i požnje, pa da se sve žito nosi gore prema brdima, prema Peckoj i Užicu. Da ste vidjeli samo kako su seljaci tada ne samo žito već i stoku dovlačili. To naše naređenje bilo je tako bukvalno sprovedeno da sam se ja prosto iznenadio kakav je to narod, kakav je to seljak. Vidjele su se čitave kolone kola za kolima koja voze žito... Onda nismo imali neke silose, nego smo prosto sipali u kuće. Nakupili smo mnogo žita i zatim smo ga razašiljali u pasivne krajeve. Tako smo Nijemce u Posavini prilično osakatili, a dobili smo i konja i stoke.

Užice je imalo ogroman značaj za vođenje borbe u čitavoj zemlji, jer je to bila opštepoznata stvar, to je ulivalo moral ljudima. Štaviše, i u krajevima gdje nije bilo ničeg moglo se brzo stvarati. Ljudi su počeli dobijati vjeru da su se poslije onoga kraha stare Jugoslavije ipak našle snage koje su dotle bile latentne, a koje brzo rastu. To je imalo ogroman značaj. Još i danas ljudi ne mogu dovoljno ocijeniti ogroman značaj baš tog užičkog perioda 1941. godine.

...

Nas nikada, za čitavo vrijeme što smo bili van Srbije, nije napustila misao da moramo, čim za to budu stvoreni uslovi, doći natrag u Srbiju, koju smo smatrali vrlo važnim faktorom za završetak Oslobođilačke borbe. Mi smo znali da ćemo tamo moći da skupimo najveći broj ljudi u jednu snažnu armiju.

Srbija nam je bila važna iz više razloga. Prvi razlog je bio taj što je bilo mnogo kvislinga koji su zaveli strahoviti teror protiv naroda. Drugo, mi smo smatrali da se borbom koju smo vodili — a to se vidi iz naših akata i govora u toku rata — vodi socijalna borba za novi društveni sistem protiv starog sistema, i da će nam, ako u Srbiji ostavimo one reakcionarne elemente koji su ostali uz pomoć Nijemaca, biti vrlo teško, pošto mi u Srbiji gledamo jedan od najglavnijih faktora naše

nacionalne zajednice, po njenom broju, i inače. Mi smo nastojali da u Jugoslaviji Srbija ne bude Vandeja i da reaktionari ne naprave od nje jedno žarište koje bi kasnije moglo dovesti do strahovitog građanskog rata. Zato smo mi uvijek i svakom prilikom, gdje god je to bilo moguće, vodili brigu o Srbiji. Mi smo s njom i kuririma bili povezani.

Bilo je u nekoliko navrata kod naših drugova mišljenja da se vratimo u Srbiju. Jedna takva misao rodila se kod nekih drugova 1942. godine na Tjentištu, kada smo u Trećoj ofanzivi bili izbačeni iz Crne Gore. Predlagano je da sa pet brigada krenemo u Srbiju. Ja sam tada odlučno bio protiv toga i drugovi su se odmah složili. Rekao sam da u Srbiji nemamo uslova da ratujemo sa pet brigada, da tamo uslovi nisu takvi, da bismo se istopili. Naša bi elita izginula, — pet brigada, punih politički visoko svijesnih i zrelih ljudi. Rekao sam da treba ići tamo gdje ćemo ih omasoviti, gdje je žarište najjačeg partizanskog razmaha, a to je zapadna Bosna.

Mi smo tačno znali šta stoji dalje. U zapadnoj Bosni, pored toga što je bio ogroman polet, bio je zadat na Kozari snažan udarac neprijateljima koji su u tom momentu već bili počeli unositi demoralizaciju u redove partizana. Ja sam rekao da ćemo mi sa pet brigada, ovako vojnički, ratnički prekaljenih, moći tamo ogromno mnogo da učinimo, da ćemo moći popuniti brigade i stvoriti više vojske. Pošli smo u zapadnu Bosnu i naša zamisao i plan potpuno su se ostvarili. Stvorili smo tamo snažnu vojsku. Popunili smo brigade, stvorili smo nove brigade, divizije i korpuse i krenuli u Četvrtu ofanzivu. Kad smo se morali povlačiti, pošli smo sa pet divizija, krenuli smo prema Crnoj Gori i poslije Pete ofanzive, kad smo se opet našli u istočnoj Bosni, ponovo je kod nekih drugova nikla misao da idemo preko, u Srbiju. Opet sam rekao da ne idemo jer situacija nije bila zrela za to. Ni pet divizija nisu bile dovoljne, jer je to bio najosjetljiviji teren za Nijemce, koji su preko Srbije imali komunikacije i za Afriku, i za Grčku, i za Rusiju. Rekao sam da će

GOVOR NA TREĆEM VANREDNOM

oni to čuvati i da će tu baciti velike snage da nas razbiju. A jedan naš poraz u Srbiji imao bi strahovit efekat na našu dalju borbu. Mislio sam da će biti najbolje da idemo opet u zapadnu Bosnu, a naročito zbog toga što sam vidio da će Talijani skoro kapitulirati i da zato moramo biti bliže jadranskoj obali... Mi smo uvijek morali paziti da naša vojna strategija bude strogo prilagođena vanjskim i unutrašnjim zbivanjima i razvoju stvari. Tako sam ja tek kasnije, kad smo već bili u Drvaru, 1944. godine, poslao dvije divizije, a onda tri... Prve dvije imale su vrlo tešku situaciju kad su došle blizu Valjeva, a naročito na Medvedniku i Maljenu. Tu su bile došle u težak položaj. Bilo je zimsko vrijeme, a na njih su neprijatelji navalili sa svih strana kao stršljeni. Iako su te divizije bile odlično naoružane i snažne jedinice, ipak još nisu mogle uspjeti zbog velike premoći neprijatelja... Jer, tada su tamo bili i Bugari, i Nijemci, i četnici, i ljotiće-
 ćevci — sav vrug je bio. One su se, doduše, povukle, ali ne mnogo i stajale su tu opet uz granice. Kasnije, kad je došlo vrijeme da se ide, uputio sam drugu grupu s Pekom Dapčevićem na čelu, preko Peštera prema Vranju, prema Javoru, preko Tera, gore... Bilo je vrlo važno da obuhvatimo i one dijelove, da bismo što više stanovništva mogli uzeti u našu armiju i stvoriti bazu za jedan snažan razvitak armije. To se pokazalo kao tačno.

Dakle, tek ovaj treći pohod sa dvije strane (jedan od Goražda dolje prema Zlatiboru, i drugi obuhvatni) stvorio je efekat, čim smo mi na vrijeme izvršili naše namjere u vojnom pogledu. Jer, ipak, morala je odgovarati izvjesna politička situacija da bi se mogli izvršiti vojni zadaci. Najteže je jednoj vojsci, makar to bila i narodnooslobodilačka, makar to bila svoja, ako ta vojska kad dođe na jedan teren ne uliva stanovništvu dovoljno povjerenja u svoje snage. Onda stanovništvo zna — to je istina, to je stvarnost — da skoro neprijateljski gleda na tu vojsku, ne kao na svog neprijatelja, ali ni kao na svog brata. Ono zna da će stradati kad se ta vojska povuče i to stvara kod njega neraspoloženje. Mi smo morali

u ratu uvijek, poslije svakog poraza u borbi, obezbijediti da brzo slijedi uspjeh. Brzo je morao da slijedi uspjeh, da bi se moral ponovo digao. I tu je, u tome je tajna svih naših uspjeha, u tome je suština naših uspjeha...

Na kraju, želio bih da uputim cjelokupnom srpskom narodu svoje najsrdačnije čestitke i pozdrave povodom 7 jula, tog velikog dana kada je srpski narod sam sebe ponovo našao.

•Borba-, 7 jula 1953

GOVOR NA TREĆEM VANREDNOM PLENUMU CENTRALNOG KOMITETA SAVEZA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE

Drugovi i drugarice,

Otvaram Treći vanredni plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, sa slijedećim dnevnim redom:

Slučaj druga Milovana Đilasa i pitanje sprovođenja odluka VI kongresa Saveza komunista Jugoslavije.

Drugovi i drugarice,

Htio bih da kažem nekoliko riječi u vezi s tim zašto smo morali da sazovemo ovaj Plenum, htio bih da kažem koji su bili osnovni uzroci da smo morali sazvati vanredni Plenum.

Prije svega, razumije se, kad bi to bilo u normalnim prilikama, kad bi se radilo o izvjesnim sitnim stvarima koje ne bi zadirale u odluke VI kongresa, mi bismo tu stvar drukčije riješili. Ali, pošto su članci druga Milovana Đilasa bili takvog karaktera da su išli za tim da se odluke VI kongresa ne sprovedu u onom duhu i smislu u kome su donesene, pošto su bili takvog karaktera da su se te odluke o krupnim unutrašnjim pitanjima Saveza komunista i daljeg razvoja socijalizma — o kojima može da rješava samo jedan novi kongres — iznosile na javnu diskusiju, to jest pred jedan vanpartijski auditorijum, ra-

zumije se da je sve to skupa imalo za posljedicu da smo morali sazvati ovaj Plenum.

Članci druga Milovana Đilasa bili su njegov sopstveni proizvod, njegova sopstvena mišljenja. Postavlja se pitanje zašto mi prije nismo nešto poduzeli, jer on je bio član IK CK SKJ, da bi sa manje galame, sa manje potresa i štete došli do izvjesnog rješenja.

Kad se pitanje tako postavi, moram priznati da smo mi u tom smislu do izvjesnog stepena krivi. Jer, drug Đilas je i prije pisao članke i kad me je jednom prilikom ove jeseni pitao: »Kako ti, Stari, gledaš na moje pisanje, šta misliš o njemu?« — rekao sam: »Znaš šta, ima izvjesnih stvari sa kojima se ja ne slažem, ali uglavnom ima dobrih stvari i mislim da ono drugo ne može da bude razlog da ne pišeš, piši dalje.« Govorio sam tako zbog toga jer je on u svojim člancima iznosio i ono što smo mi, mnogi, već kazali ili pisali o tome.

I tek kasnije, u decembru mjesecu, kad sam čitao te članke, vidio sam da je drug Đilas otišao mnogo daleko. Onog momenta kad sam vidio da je on u člancima napao zapravo Savez komunista (ja neću iznositi razne teoretski pogrešne stavove, neka o tome govori drug Kardelj), ja sam vidio da se tu radi i o likvidaciji Saveza komunista, da se radi o razbijanju discipline, da se tu radi o stvarima koje mogu nanijeti ogromne štete ne samo jedinstvu naše Partije, nego i jedinstvu naše zemlje. U tome se nisam prevario. Bila bi naša sreća da smo se prevarili, ali našažalost nismo. Rezultati svega toga pokazali su se vrlo rđavi i imali bismo nedoglednih posljedica ne samo za naš Savez nego i za našu zemlju uopšte.

Ne može se reći da drug Đilas nije imao kritike, oštrije kritike na te svoje članke od pojedinih drugova, i, uopšte, neslaganje pojedinih naših drugova. To će kazati oni sami. A ja, kad sam vidio da drug Đilas i poslije tih kritika u ličnim kontaktima i razgovorima produžuje tim pravcem, pa još i više zaoštrava stvari u svojim člancima, moram da vam kažem da sam, — pošto sam se tada nalazio van Beograda, u Sloveniji, na liječenju, — morao energično i oštro reagirati i tražio sam da se njegovi

članci smjesta dalje obustave, da se ne štampaju, dok se ta stvar ne riješi na našem najužem forumu Saveza komunista.

Drug Dilas je znao moje negativno mišljenje prije nego što je objavio onaj posljednji članak u »Novoj misli«. Izdao ga je na brzinu. A šta se njime htjelo postići? Ja bih mogao da sumnjam da se zapravo radilo o tome da se pomoću toga članka mi, onaj »krug« koji je on napao u »Novoj misli«, onemogućimo u moralnom pogledu da diskutujemo na ravnopravnoj nozi i s nekim punim pravom protiv nekih njegovih idejnih i drugih postavki, u kojima on napada birokratiju, ili bolje reći gdje juriša na otvorena vrata u pogledu likvidacije birokratije kod nas.

Ja ne mislim ovdje diskutirati ili govoriti o tome članku; taj je članak opskuran pamflet. Za mene to nije bitno. Za mene je bitno ono što je on prije pisao. Kuda je to vodilo i šta se time htjelo postići? Moram da kažem odmah, da bi bilo suviše oštro i teško kad bih ja rekao da je sve to bilo rađeno sa punom sviješću i da se unaprijed imalo u vidu kakve sve to posljedice može imati za naš Savez komunista i našu zemlju, za izgradnju socijalizma u našoj zemlji. Ja mislim da je baš to nepoznavanje suštine našeg razvitka (i nerazumijevanje šta iz svega toga može izići) bilo jedan od elemenata koji je njega tjerao da dalje piše, uprkos našem neslaganju s njim.

Da li su članci koje je on pisao u »Borbi«, i to brzinom od po tri nedjeljno, neka nova, originalna teorija, da li su to nove misli o našem razvitku, o razvitku naše stvarnosti? Nisu, drugovi! I kad nam danas kažu neki naši drugovi: »Pa što ste ga napali, zašto vanredni plenum, kad tu ima stvari o kojima ste i vi govorili«, ja odgovaram: tačno je da tu ima i mojih i Kardeljevih misli i formulacija i misli niza drugih drugova o kojima smo javno govorili na zborovima. Ja sam prvi govorio o odumiranju Partije, o odumiranju Saveza, ali nisam rekao da to treba da bude kroz šest mjeseci, godinu ili dvije, nego da je to jedan dugotrajan proces. Prije nego što i posljednji klasni neprijatelj bude onemogućen, prije no što socija-

listička svijest obuhvati najšire mase naših građana, ne može biti ni odumiranja, odnosno likvidacije Saveza komunista, jer je Savez komunista odgovoran za ostvarenje tekovina revolucije, kao što je bio odgovoran u vrijeme revolucije za njenu pobjedu. On mora da postoji, i ne samo da postoji nego i da bude idejno jači, da bude svijestan ogromne uloge koju ima.

To nisu nikakve originalne stvari, ali je sada pitanje u onome što je drug Đilas iznio u svojim mislima, u svojim »filozofskim« idejama, kako on kaže. Kakve je zaključke on pravio u tim svojim »filozofskim« razmatranjima, kad je pominjao baš te tačne stvari koje su zbilja u toku našeg razvitka dolazile do izražaja i pomoću kojih su već postignuti uspjesi, u pogledu razbijanja birokratije i u pogledu sve savršenijeg i savršenijeg formiranja našeg društvenog bića? On je time htio zaodjenuti onu svoju koncepciju koju je propovijedao i o kojoj je pisao, to jest likvidaciju Saveza komunista, drugovi, i restauraciju kapitalizma, ne onakvog kao što je bio prije, ali kapitalističkih formi, jer u formama zapadne demokratije neminovna je i društvena forma uopšte.

On nam nije propovijedao novi tip demokratije, socijalističku demokratiju, nego apstraktnu demokratiju, demokratiju koja je sama sebi dovoljna, demokratiju koja pretstavlja zapravo anarhiju.

A šta je za nas demokratija? Ona je za nas sredstvo za postignuće glavnog cilja, socijalizma, u kome je, sama po sebi, već sadržana i najdemokratskija forma vladavine, jer nema prave demokratije bez socijalizma ni pravog socijalizma bez demokratije. A propovijedanje i pisanje o demokratiji radi demokratije, i to one zapadnog tipa, formalističke demokratije, kretanje je nazad u stare forme društvenog sistema, a ne naprijed kao što kaže drug Đilas. Zašto? Ono što on tamo piše mi smo već čitali kod mnogih revizionista i najpoznatijih reformista. On, prema tome, ne može pretendovati u tim svojim »filozofskim« razmatranjima da nastavlja dalje razvijanje naše demokratije i da smo svi mi drugi, stari komunisti, zapravo kočnica tog brzog razvitka, pa da nas treba na neki način one-

moгуćiti. Po njemu, mi smo oportunisti, a zapravo smo u revolucionarnom gledanju na razvitak društva tako daleko od onoga što on piše kao što je nebo od zemlje. Jer, on ide daleko natrag — i ja se ne bih upuštao u to da li tu ima konfuzije ili ne, pošto zbilja ima i jednih i drugih krajnosti. Ali ona krajnost reformistička, revizionistička, najvidljivija je iz njegovih članaka.

Mene ovdje jedno zabrinjava, drugovi i drugarice. Zabrinjava me nevjerovatno nizak idejno-politički nivo mnogih članova naše Partije, koji su u tome gledali neku novu teoriju daljeg kretanja našeg socijalističkog razvitka, naše stvarnosti. Iznenaduje me i čudi, i to je ono najosnovnije što treba svakog svijesnog komunistu da zabrinjava i što nam nalaže da moramo malo drukčije gledati na unutrašnji život komunista u Savezu.

Nije čudo što je onda samim tim nastala i velika zbrka. Ja moram otvoreno da vam kažem da ni u kom slučaju ne bih išao tako daleko da predložim drugovima da se sazove Plenum, da nisam vidio nevjerovatno štetne posljedice koje su se počele valjati prosto kao grudva južnog snijega sa krova. Meni je, da vam pravo kažem, bilo dovoljno kad sam na stranicama biltena »Tanjuga«, u decembru, pročitao šta pišu strane agencije, kad sam vidio kako su se brzo svi uhvatili za tu Đilasovu teoriju i kako su se poveselili svi protivnici naše socijalističke stvarnosti. Oni kažu da se ipak vidi da je demokratija otišla mnogo dalje nego što su mislili, jer danas već može jedan teoretičar da zauzme takav stav da govori o apsolutnoj potrebi likvidacije toga i toga, i da se Jugoslavija na taj način, kako se tamo piše, približila zapadnoj demokratiji. Tačno je da postoji približavanje Jugoslavije zapadnoj demokratiji, ali ne u pitanju unutrašnjeg sistema, već u pitanju saradnje na vanjsko-političkom planu.

Zašto se drug Đilas razišao sa svojim starim drugovima s kojima je sarađivao sedamnaest godina? Drug Đilas je imao uvijek mogućnosti da u našem krugu kaže sve što je htio, pa i više nego što je napisao. Mi smo

ga svi znali i mi smo međusobno diskutirali. I šalili smo se, a čovjek u šali može svašta da kaže. Ali ta pitanja nisu u našem krugu diskutirana u ovoj formi kao što su štampana, niti je on poslije smatrao za potrebno da na jednom sastanku Izvršnog komiteta, pa čak i Sekretarijata, kaže o toj svojoj zamisli da piše u tom pravcu. Razumije se, mi mu ne bismo dali da to piše, jer to, kao što sam vam naprijed rekao, drugovi i drugarice, može samo kongres da riješi, a nikako se u javnosti, u dnevnim novinama ne može raspravljati. I neka izvinu svi oni koji onako, iz nekih gnjiloliberalističkih motiva zastupaju tendenciju slobodnog izražavanja misli; mi nismo nikad, a naročito ne u posljednjim godinama, poslije 1948 godine, sprečavali slobodno izražavanje misli, — ali te misli moraju imati svoje mjesto, moraju biti plod zajedničke diskusije, moraju biti progresivne, napredne misli koje kreću našu stvarnost naprijed.

I svaki onaj između nas koji bi pretendovao da sam daje najzrelije misli iz svoje glave, kao feniks ptica, taj se vara, toga nema. Mi smo dosad radili kolektivno i ne može biti drukčijeg nego kolektivnog rada, međusobne izmjene mišljenja, međusobne oštre diskusije — i ono što većina smatra da je najpravičnije treba da se prihvati. Taj princip treba da ostane i ubuduće u našoj sredini, u Savezu komunista. Time se on i razlikuje od svih drugih udruženja i partija, baš time što je u njemu takva disciplina da je ono zrelo i najbolje što većina drugova smatra da je potrebno. Jednog sveznajućeg kod nas nema i niko od nas nema prava pretendovati na to. Niko nije ni imao mogućnosti da iziđe i da se uzdigne iznad svega, a mislim da Đido ima vrlo malo prava da na to pretenduje. Jer, on je bio van naše stvarnosti, on ne zna u čemu je suština razvitka socijalizma, on ne poznaje naše uredbe, ne zna svu muku i težinu stvaranja naših zakona, ne zna svu težinu, svu mukotrpnu historiju o tome na osnovu kakvih elemenata dolazi do naših zakona, sa čim se sve u tome mi sukobljavamo i na kakav smo težak način došli do toga što danas imamo.

Drug Đido nije sagorijevao i sagorio kao što je naš pokojni drug Kidrič sagorijevao i sagorio na radu, i kao što sagorijevaju na radu oni koje je on proglasio birokratima u svakodnevnoj praksi, jer smatra da je to običan, sitan prakticistički rad. A to je socijalistički razvitak, to je socijalistički rad, to je pravi rad. Iz toga se sastoji socijalizam, a ne iz nekih apstraktnih ideja koje bi izmišljao neko od nas, u ovom konkretnom slučaju drug Đido. Nije u tome socijalizam. Ko ne poznaje suštinu našeg razvitka ne može pretendovati da piše i da pravilno tretira i sa filozofske strane našu stvarnost. A drug Đilas je van toga. Očekujem da će to i on sam kazati.

Osim toga, drugovi, u svjetlosti odluka VI kongresa, on je u tim svojim člancima ostao odlučno i protiv odluka II plenuma na Brionima, kada smo govorili o štetnosti raznih tuđih, nakaradnih, nazadnih i preživjelih formi i shvatanja u našem društvenom životu. On je i to prekršio.

To su, drugovi i drugarice, bili elementi koji su nas tjerali da ovo moramo i možemo riješiti samo na Plenumu. Razumije se, ja neću govoriti o tome kakvih sve protivrječnosti ima u tim razmatranjima druga Đilasa; neka o tome govori drug Kardelj, koji o tome treba da dá i referat. Ja bih htio podvući još jednu stvar prije nego što produžim. To bi, donekle, moglo biti opravdanje onoga što sam prije rekao na naš račun, da nismo bili dovoljno budni, ali ne u punoj mjeri i samo do izvjesnog stepena. Mislim da bi bilo teško prije riješiti to pitanje, da bi bilo teško riješiti pitanje druga Đilasa i njegovog shvatanja prije nego što ih je on crno na bijelo svojevoljno iznio pred javnost, jer ljudi ne bi razumjeli i mislili bi da je to neka unutrašnja klikaška borba za vlast i da se ne zna šta se radi, da se već tada, sa njegovim prvim člancima, postavilo pitanje druga Đilasa i njegovog opstanka u rukovodstvu Saveza.

Po mom mišljenju, ipak je bolje što je to sada izašlo van. Neka se i tu vidi naš demokratski postupak i demokratska tolerancija, ako hoćete, neka se vidi da smo

mi čekali do krajnjih mogućnosti, ali da se, kada je došlo do kraja, kazalo: stop, neka CK kao cjelina kaže što treba i šta misli o tome. Mislim da to ipak neće imati tako velike štetne posljedice, a sve štetne posljedice do kojih je došlo, došle su samo njegovom a nikako ne našom krivicom.

Interesantna je jedna stvar, drugovi i drugarice. Vrlo je upadljivo u člancima druga Dilasa i uopšte u čitavom njegovom gledanju, što on ni jednom riječju ne pominje radničku klasu, kao da je nema. Dakle, glavnog nosioca cjelokupne naše predrevolucionarne pripremne borbe, i revolucionarne borbe, i poslijerevolucionarne izgradnje naše zemlje — radničku klasu — on ne pominje, nego u tim svojim »filozofskim« razmatranjima izjednačava i bivšeg buržuja eksploatatora i bivšeg ministra, bivšeg buržuskog žandarma i svijesnog radnika i svakoga sa svakim — sve je to kod njega sada jednako.

Kuda to vodi? Vodi u anarhiju, u jednu strahovitu neizvjesnost. Jer, kad bismo mi to dozvolili, za godinu dana ne bi bilo naše socijalističke stvarnosti, ne bi bilo, ja to kažem, bez krvave borbe. To bi bio rezultat takvog shvatanja i širenja tih ideja u našoj zemlji u kojoj ima još nevjerovatnih zaostataka i svih mogućih shvatanja. To se najbolje vidi sada, kad je za kratko vrijeme, za ovih par dana, počelo da vri, kad su reakcija i svi kolebljivi i nezdravi elementi u zemlji počeli da dižu glavu, da i ne govorim o onoj reakciji na Zapadu koja smatra da on nosi zastavu demokratije u našoj zemlji.

Razumije se da ja ne sumnjam u svijest ogromne većine komunista, ali ima još hiljada i hiljada takvih koji bi povećali redove kolebljivaca i raznoraznih avanturista i napravili ogromne štete. Naša bi zemlja izgubila ne samo u prestižu, nego bi ponovo morala da osvaja ono što je jednom već osvojeno.

Eto, te i takve posljedice drug Dilas nije vidio. Ja mislim da je on kao dugogodišnji rukovodilac u našoj Partiji imao dovoljno vremena da razmisli kuda to vodi, kao što je imao vremena da razmišlja o drugim stvarima.

I kad se sada postavlja pitanje ima li zbilja toliko neshvaćanja kod njega ili je to pozadina nečeg drugog, ja prepuštam Plenumu neka riješi je li to svijesno sistematsko pripremanje likvidacije najrevolucionarnijeg faktora, koji je zapravo nosilac širenja socijalističke svijesti u našim redovima.

Dakle, drugovi, kao što sam prije rekao, on zaboravlja baš radničku klasu koja je nosilac toga svega, on je uopšte ne pominje. Nije li to pokušaj cijepanja intelektualaca i radnika? Nije li to ili potsvijesno ili svijesno cijepanje redova našeg Socijalističkog saveza? Meni padaju na um takve misli i to treba da se raščisti, jer danas već imamo tendenciju da mnogi govore: šta će tu radnici, ne mogu to oni, nisu oni nikakvi teoretičari, imaju oni svoje fabrike i neka u njima rade kao što su i dosad radili, s tom razlikom što sada i upravljaju. Sada su pozvani razni kafanski diskutanti, politikanti, ljudi oko raznih redakcija, neki književnici itd. — iz tih redova, iz redova malograđana, iz redova svih onih koji su zbog bilo čega već odavno zaslužili da ne budu u našim redovima, nego da budu izbačeni van. To, dakle, treba da bude elita daljeg nosioca naše socijalističke svijesti i razvitka naše socijalističke izgradnje, naše socijalističke stvarnosti.

Zašto ja u Đilasovim člancima vidim revizionizam, nije teško pogoditi, drugovi. Mislim da ste ga vi svi tu vidjeli i prosto mi je teško vjerovati da on to nije vidio. Tu je pitanje demokratije po svaku cijenu, pitanje formulacija koje se potpuno podudaraju sa Bernštajnovom formulacijom cilja (što će najbolje drug Kardelj da objasni) i čitavog niza drugih formulacija koje su na Zapadu kod nekih revizionističkih krugova naišle na vanredno odobravanje. A drug Đilas to ne vidi, ne vidi da je to revizionizam, i to onaj najgori tipa: reformistički oportunistizam, a ne revolucionarni dinamizam, kako bi on htio da proizilazi iz njegovih članaka. Nema tu nikakvog revolucionarnog dinamizma. To je vučenje revolucionarnog historiskog točka natrag, a ne guranje naprijed i, neka me izvini što moram prilično drastično da se izrazim, to

znači da se drug Đilas odvojio od nas ne da bi pošao brže naprijed, nego da naglavce juri nazad, u staru prošlost.

Sad je samo pitanje da li je on toga svijestan ili nije, da li on to vidi ili ne. Ako je svijestan, znači da je zamislio stvar odavno; ako nije svijestan, nadamo se da će se jednog dana moći u to ubijediti.

Uticaji koji se osjećaju kroz Đilasove članke raznog su karaktera. Jedan je onaj koji sam već naveo: odvojen od sadašnje stvarnosti, odvojen od svojih drugova, našao je drugo društvo i imao je to drugo društvo; zatim, uticaj sa Zapada, odlazak u inostranstvo, — i svi mogući drugi uticaji sa strane, samo ne uticaj iz naše stvarnosti, iz naše revolucionarne prošlosti i revolucionarnog iskustva u historiji uopšte.

Kaže se da revolucija ima svoju logiku i da se mnoge stvari ponavljaju. Iz ovog slučaja čovjek vidi da je to tačno. Dok u prvom periodu revolucije, u oružanom sukobu, kad se ogromne mase pokrenu, revolucija nekako lakše ide naprijed; dok mase idu da ruše ono što je preživjelo sebe, što je zastarjelo i što im je stvorilo nesnosne uslove života, manje ima takvih potresa ili su vrlo rijetki, a prosto su pojedinačni takvi slučajevi da ljudi ispadaju iz kola revolucije. Ali u mirnodopskom revolucionarnom razvitku, to jest poslije oružanog sukoba i pobjede revolucije, kad se ljudi koji su nosioci te revolucije susreću i sukobljavaju sa svim mogućim podvodnim stijenama Scile i Haribde, kad postane vrlo teško, tada, a naročito kad ne ide tako lako i brzo kako su neki utvarali i uobražavali da može ići, tada slabići polagano dižu ruke, bacaju koplje u trnje ili traže da se ide brže, ne pitajući uopšte da li se može ići brže, — i nalaze sve moguće izgovore, teorijice i filozofije kako bi osudili takav spor razvitak društvenog preobražaja.

To je ovdje, konkretno, slučaj druga Đilasa. On je jedan od onih kojima je dodijalo u našoj mukotrpnjost stvarnosti, u našem teškom radu, u razvitku naše socijalističke stvarnosti. Tu se njemu ne sjedi, tu je on došao u suprotnost sam sa sobom, sa svojom prirodom, i sada

traži druge izgovore, optužujući nas bez ikakvog prava da smo kočnica daljeg, bržeg razvitka. Ima li i jedne revolucije u kojoj su njeni rukovodioci toliko smjelo likvidirali ono što su smatrali da već ne valja a što su do juče radili, da bi učinili nešto novo i bolje? Da li je igdje bilo revolucije u kojoj su njeni rukovodioci tako smjelo priznavali svoje griješke da bi cijeli razvitak išao naprijed, kao što je to kod nas bio slučaj? Nema! Zašto onda on daje sebi pravo da osuđuje to, kako on kaže, kao »učmalu baru«, u koju on baca kamen da bi se valovi širili i brže tjeralo naprijed.

Ne znam, drugovi, otkud uopšte takvih misli o prebacivanju neke konzervativnosti i oportunizma nama, nama koji smo na odgovornim mjestima. To je, očigledno, rezultat nepoznavanja ovoga što mi radimo, nepoznavanja uslova u kojima mi radimo, nepoznavanja historiske uslovljenosti baš takvog razvitka u jednoj zaostaloj zemlji kao što je naša, razvitka najsavremenijeg društvenog sistema u jednoj zaostaloj zemlji sa svim mogućim shvatanjima kojima je opterećen veliki dio našeg stanovništva. To znači ignorantski se odnositi prema svemu tome.

Razumije se da je onda, na kraju krajeva, sve to što on piše obično jurišanje na otvorena vrata, iako su i drugi to govorili. Ja se slažem da smo i mi o tome govorili, ali kad smo govorili o odumiranju Saveza odnosno Partije i države — mi nikad nismo rekli da će to biti sutra, prekosutra ili za godinu-dvije, već da je to dugotrajan proces koji će se teško i mučno razvijati.

Jedina pozitivna stvar koja je u čitavom tom slučaju sa člancima druga Đilasa izbila na javu jeste u tome što nam je prilično otvorilo oči i lupilo po glavi nas, pa i mnoge naše ljude, to u šta mi nikad nismo sumnjali, ali nismo ni vjerovali da u tolikoj mjeri ima onih koji su mislili (a naročito drug Đilas) da je kod nas već likvidiran klasni neprijatelj. Kod njega nema klase, nema klasnog neprijatelja, svi su sada jednaki. A nje-gov slučaj baš pokazuje koliko je opasan klasni neprijatelj kod nas. Klasni neprijatelj postoji i to se jasno vidi

poslije Dilasovih članaka, njega ima i u Savezu komunista, on se u raznim oblicima ispoljava. Pozitivno je to što ćemo morati malo više voditi računa o tome da niko ne misli da je pitanje klasnog neprijatelja i njegove likvidacije stvar oružane borbe i svršetka te borbe, već da je jedan dugotrajan proces, sve dok postoji izgradnja socijalizma i dok ne pređemo u višu etapu, u komunizam. To je dugotrajan proces i nama će se sve moguće neprijateljske sile suprotstavljati u raznim formama i stavljati nam u točak svoje štapove, naročito ako uzmemo kakvih uticaja ima sa Zapada.

Doduše, drug Dilas, koji baš ima običaj da u omladinu polaže najveće nade, išao je i tu za likvidacijom. Ne treba ni omladine! To je razumljiva stvar. Kad se likvidira Savez komunista, kad ostanu samo neki komunisti koji mogu po grupicama, u birtijama, u kafanama, po ćoškovima i sobama da diskutuju i među sobom se natežu, — onda je razumljivo što je tu išao za likvidacijom i Saveza omladine.

On čak nije našao ni mjesto za sindikate kod nas. Ja bih htio da čujem čime to opravdava, kad znamo da sindikati kod nas imaju još ogroman zadatak i da će još dugo i dugo vremena imati zadatak da pomažu i šire svijest, socijalističku svijest među proizvođačima.

Drugovi i drugarice, htio sam ovako sa par riječi ukratko da iznesem moje gledanje na griješke druga Dilasa, koje je učinio. To su ogromne griješke u pogledu našeg jedinstva uopšte u zemlji, a štete nam i van nje. Trebalo je na kraju da podvučem to, ali mogu i sada da kažem da smatram da bi bilo apsolutno štetno, da bi bilo ne samo nekorisno nego i štetno kad bi sada mi iz Saveza komunista, i mi i naše članstvo, pali u drugu krajnost, pa postupili kao što smo morali postupati u danima oštrevolucionarne borbe. Jer, mi smo danas toliko jaki da možemo na sasvim drugi, nov način, na naš način da vodimo borbu protiv takvih pokušaja i da ne idemo za tim da ljude koji pogriješe, pa čak i najkrupnije griješke učine, slistimo i uništimo, nego da im omogućimo da uvide

svoje griješke i da dalje čine koliko mogu da bi donekle ispravili ono što su učinili.

Ja znam druga Đilasa kao takvog. Ja ga smatram komunistom koji treba i mora da uvidi šta je učinio i da, ako je pravi komunist, primi svaku kritiku i svaku kaznu od Partije, i da onda dalje radi, da ne ispadne iz redova onih koji grade socijalizam, već da radi dalje i da pomogne da se ispravi ono što je naštetio našoj zemlji i Savezu komunista.

Ja bih time završio i želio bih da ova diskusija uzme takav pravac, da drug Đilas nije ovdje kao lice protiv koga jedino treba da se okrene kritika; kritika treba da se okrene i prema čitavom našem današnjem stanju i u Savezu i van Saveza. Moram da kažem da je i prije Đilasovog slučaja bilo dovoljno mnogo materijala i dokaza da je trebalo energičnije da istupamo protiv svih onih koji su pod plaštom demokratije htjeli da napakoste našoj socijalističkoj zemlji i koji su sada uslijed Đilasovih članaka mislili da je u CK došlo do rascjepa i da mogu da rade šta hoće. Ova diskusija treba da ima taj pravac da takve ljude onemogućimo i da dokažemo da, iako je došlo do ovog nemilog slučaja, iako imamo ogromne štete, ne smijemo praviti nove griješke prelazeći u drugu krajnost, već donositi takva rješenja koja će nam omogućiti da idemo uporno u pravcu dalje demokratizacije našeg sistema, i da ni u kom slučaju ne mijenjamo naš kurs daljeg normalnog razvitka u socijalizam, u socijalističku demokratiju. To je. Neka to bude ne kao neki alarm da sada treba ponovo da promijenimo naš kurs zato što smo pogriješili kad smo njime išli; mi treba da idemo tim putem demokratizacije u socijalističkoj izgradnji, ali mnogo budnije i pažljivije, da ne bismo poslije kazali da smo opet bili slijepi. To sam htio da kažem.

Beograd, 16 januara 1954

GOVOR PRED AKTIVOM KOMUNISTA IZ ISTRE

Drugovi i drugarice,

Juče sam izrazio želju da iskoristim svoj boravak na Brionima, dok se nalazim na liječenju, da dodem kod vas i da vam iznesem naše gledanje na međunarodne probleme, koji su danas vrlo zamršeni.

Vi čitate novine, ali se u njima ne može sve iznijeti i svestrano osvijetliti. Naročito se u novinama ne osvjetljavaju uzroci onoga što se danas zbiva u Mađarskoj, kao i u Egiptu, gdje je došlo do izraelsko-francusko-engleske agresije. Situacija je danas prilično zamršena i ne možemo reći da nema izvjesne opasnosti da dođe i do većih sukoba. Ali, miroljubive snage u svijetu, među koje spada i naša zemlja, pokazale su u Ujedinjenim nacijama da svojim upornim i neumornim zalaganjem mogu smanjiti mogućnost međunarodnog sukoba i već su dovele do toga da se svijet može nadati da će mir ipak biti sačuvan.

Htio bih, prije svega, da se osvrnem na ovo što se danas događa u Mađarskoj i što je bilo u Poljskoj, da bismo mogli imati tačnu predstavu o tim zbivanjima, koja su veoma komplikovana, — naročito u Mađarskoj, gdje je krivicom bivših rukovodilaca, Rakošija i drugih, došlo do toga da se jedan veliki dio pripadnika radničke klase

i naprednih ljudi s oružjem u ruci borio na ulicama protiv sovjetskih oružanih snaga. Može se reći da je žalosno i tragično što je reakcija tu mogla da nađe veoma plodno tlo i da postepeno stvari skreće u svoje vode, iskorišćujući za svoje ciljeve opravdani revolt koji je bio izražen u Mađarskoj.

Vi znate, uglavnom, koji su uzroci doveli do događaja u Poljskoj i Mađarskoj. Potrebno je da se vratimo na 1948 godinu, kad je Jugoslavija prva dala energičan odgovor Staljinu i kazala da želi da bude nezavisna, da želi da gradi svoj život i socijalizam prema specifičnim uslovima u svojoj zemlji i da ne dozvoljava nikome da se miješa u njene unutrašnje stvari. Tada nije došlo do oružane intervencije protiv nas, jer je Jugoslavija bila jedinstvena, a razni reakcionarni elementi u zemlji nisu mogli da izvrše provokacije zbog toga što smo mi njihovu glavnu snagu likvidirali za vrijeme Narodnooslobodilačkog rata. Mi smo imali veoma jaku, jedinstvenu i monolitnu Komunističku partiju, prekaljenu i u predratnom periodu i za vrijeme Narodnooslobodilačkog rata, imali smo i snažnu i prekaljenu armiju, i, što je najvažnije, imali smo jedinstvo naroda koje je sve to oličavalo.

Kad je istina o našoj zemlji pobijedila i kad je nastao period normalizacije odnosa sa zemljama koje su s nama prekinule odnose poslije zloglasne rezolucije, rukovodioci istočnih zemalja izrazili su želju da ne pominjemo više ono što se činilo prema nama, da zaboravimo što je bilo — i mi smo to prihvatili, samo da bi se odnosi s tim zemljama što prije popravili. Ali, vidjećete kasnije da je itekako potrebno da se opomenu izvjesni ljudi koji danas ponovo počinju klevetati našu zemlju a koji stoje na čelu komunističkih partija u istočnim zemljama, pa i u nekim zapadnim zemljama — na ono što su radili prema Jugoslaviji za ovih četiri, pet i više godina, kad je Jugoslavija stajala sama oči u oči sa ogromnim propagandnim aparatom, kad smo se morali boriti na svim stranama da bismo očuvali tekovine svoje Narodne revolucije, da bismo očuvali ono što smo već počeli graditi, temelje socijalizma, —

da bismo, jednom riječju, izbrisali ljagu koju su nam oni htjeli nanijeti raznim klevetama, i da bismo dokazali gdje je istina. Treba da ih opomenemo i da kažemo da su tada ti isti ljudi na sve moguće načine optuživali našu zemlju da je fašistička, a nas da smo krvoloci i da uništavamo svoj narod, za koga su oni govorili da nije sa nama, itd. Treba da ih opomenemo, da se sjete i da imaju to u vidu danas, kad hoće da krivicu za događaje u Poljskoj i Mađarskoj bace na naša leđa. Ova perfidna tendencija potiče od onih okorjelih staljinističkih elemenata koji su u raznim partijama uspjeli da se još održe na svojim položajima i koji bi ponovo htjeli da učvrste svoju vladavinu i da te staljinističke tendencije nametnu svojim narodima, pa i drugim. Na to ću se ja kasnije vratiti. Sada bih htio samo da vam kažem da događaje u Mađarskoj moramo danas gledati u svjetlosti čitavog tog razvitka.

Mi smo sa Sovjetskim Savezom, po njegovoj želji i inicijativi, normalizovali odnose. Kad je Staljin umro, novi sovjetski rukovodioci su vidjeli da je Sovjetski Savez, blagodareći Staljinovim ludostima, došao u dosta tešku situaciju, kako u spoljnoj politici tako i u unutrašnjoj, — a, svojim popovanjem i forsiranjem staljinskih metoda, i u drugim zemljama narodne demokratije. Oni su shvatili gdje leži glavni uzrok svih tih teškoća i na XX kongresu osudili su Staljinove postupke i njegovu dotadašnju politiku, ali su pogrešno postavili čitavu stvar, kao pitanje kulta ličnosti, a ne staljinskih metoda i prakse.

Od samog početka mi smo govorili da se tu ne radi samo o kultu ličnosti već o metodima ili praksi koja je omogućila stvaranje kulta ličnosti, govorili smo da tu leže korijeni, da po tome treba neprekidno i uporno udarati, a to je najteže. Gdje su ti korijeni? U birokratskom aparatu, u načinu rukovođenja, u ignorisanju uloge i težnji radnih masa, u raznim Enver Hodžama, Šehuima i drugim rukovodiocima nekih zapadnih i istočnih partija koje se odupiru demokratizaciji i odlukama Dvadesetog kongresa i koji su mnogo doprinijeli da se Staljinov sistem učvrstio,

a danas rade na tome da on ponovo oživi i zavlada. Tu leže korijeni i to treba ispravljati.

Što se nas tiče, mi smo prilično daleko otišli u odnosima sa Sovjetskim Savezom. Poboljšali smo te odnose i zaključili čitav niz ekonomskih aranžmana, veoma korisnih za nas, pod veoma povoljnim uslovima, itd. Donesene su i dvije deklaracije, jedna u Beogradu, a druga u Moskvi. Obje deklaracije trebalo je zapravo da imaju značaj ne samo za naše uzajamne odnose nego i za odnose između svih socijalističkih zemalja.

Kad smo mi u Moskvi stvarali Deklaraciju o našim partijskim odnosima, uglavnom o odnosima između SKJ i KP Sovjetskog Saveza, to je išlo malo teže. Mi se tu nismo mogli potpuno složiti, ali je ipak donesena deklaracija koja je, po našem shvatanju, namijenjena širem krugu osim Jugoslavije i Sovjetskog Saveza. Mi smo upozoravali da tendencije koje su ranije izazvale tako snažan otpor u Jugoslaviji postoje u svim zemljama i da jednog dana i u njima mogu doći do izražaja, pa će se to onda mnogo teže popraviti.

Vi znate da je Hruščov bio ovdje na odmoru. Tom prilikom mi smo razgovarali i ovdje, a u Beogradu mnogo više. Pošto smo ja i drugovi Ranković i Pucar bili pozvani na Krim, otišli smo tamo i nastavili razgovore. Vidjeli smo da će stvar ići dosta teško u pogledu drugih zemalja, prema kojima sovjetski rukovodioci imaju druge stavove, odnosno izvjesno pogrešno i defektno gledanje na odnose prema tim zemljama, prema Poljskoj, Mađarskoj i drugima. Ali, mi to nismo primili tako tragično, jer smo vidjeli da to nije stav čitavog sovjetskog rukovodstva, već samo jednog dijela koji je do izvjesnog stepena nametnuo takav stav drugom dijelu. Vidjeli smo da su taj stav nametnuli oni ljudi koji su prilično stajali, a i sada stoje na staljinističkim pozicijama, ali da još uvijek ima mogućnosti da u rukovodstvu Sovjetskog Saveza unutrašnjom evolucijom pobijede oni elementi koji su za snažniji i brži razvoj u pravcu demokratizacije, za napuštanje svih staljinskih metoda i za stvaranje novih

odnosa između socijalističkih država. Vidjeli smo da će razvoj u tom pravcu ići i u spoljnoj politici. Iz izvjesnih znakova, a i iz razgovora, vidjeli smo da ti elementi nisu slabi već da su jaki, ali da je taj unutrašnji proces razvitka u progresivnom pravcu, u pravcu napuštanja staljinskih metoda, ometan i od strane nekih zapadnih zemalja, koje se svojom propagandom i neprekidnim ponavljanjem potrebe za »oslobođenjem« tih zemalja miješaju u njihove unutrašnje stvari i smetaju brzom razvoju i poboljšavanju odnosa između tih zemalja. Jer, Sovjetski Savez smatra, s obzirom da je to miješanje u unutrašnje stvari uzelo prilično široke razmjere u propagandi preko radija, slanju materijala balonima itd., da bi moglo doći do nezgodnih posljedica ako bi oni potpuno napustili te zemlje i dali im, recimo, status koji ima Jugoslavija. Oni se boje da bi u tim zemljama moglo tada da dođe do pobjede reakcionarnih snaga. Drugim riječima, to znači da nemaju dovoljno povjerenja u unutrašnje revolucionarne snage tih zemalja. Po mom mišljenju, to je pogrešno i korijen svih kasnijih griješaka leži u nedovoljnom povjerenju u socijalističke snage tih naroda.

Kad je došlo do poznanjskog slučaja, vi ga znate, kod sovjetskih ljudi promijenio se odjedanput stav prema nama. Počeli su bivati hladniji. Mislili su da smo za to krivi mi, Jugosloveni. Da, mi smo krivi zato što živimo na svijetu, što smo takvi kakvi jesmo, što smo stvorili takvu Jugoslaviju kakva jeste, jer ona djeluje i van naše zemlje. Čak i kad mi ne bismo htjeli, naša zemlja djeluje, i to vrlo pozitivno i korisno. Blagodareći tome što je u Poljskoj, uprkos svim progonima i staljinskim metodama uništavanja kadrova, ipak ostalo jedno jezgro s Gomulkom na čelu, koje je na VIII plenumu umjelo da snažno uzme stvari u svoje ruke, da smjelo udari pečat novom kursu (to jest kursu ka demokratizaciji, ali i ka dobrim odnosima sa Sovjetskim Savezom) i da odlučno daje otpor miješanju u njihove unutrašnje stvari. — blagodareći tome, u Poljskoj nisu mogle da dođu do izražaja reakcionarne snage, koje svakako postoje i koje su se nadale da će u jednom

sukobu između komunista moći da izbiju na površinu. Zahvaljujući zreloom razmišljanju i odnosu sovjetskih rukovodilaca, koji su na vrijeme prestali da se miješaju, u Poljskoj su se stvari zasad prilično stabilizirale i prilično se dobro razvijaju.

Ne mogu reći da je ovaj pozitivan razvoj u Poljskoj, koji je mnogo sličan našem, naišao na neku radost u drugim zemljama socijalističkog lagera. Ne, njega kritikuju, i to više potajno i među sobom, ali donekle i javno. Kod ovih zemalja Poljska nije naišla ni na onoliku podršku na koju je naišla kod sovjetskih rukovodilaca, koji su pristali na takav stav Poljske. Kod tih raznih rukovodećih ljudi u nekim zemljama socijalističkog lagera, a i u nekim komunističkim partijama na Zapadu, Poljska nije naišla na razumijevanje zbog toga što tamo još uvijek sjede staljinistički elementi.

Kad u Francuskoj neki profesor historije drži predavanje i govori da je Jugoslavija podmukli agent imperijalizma, kad u KPF sjede ljudi koji u tako tragično i teško vrijeme takođe istupaju s ovako teškom optužbom pred stotinama i stotinama ljudi, zar to može biti garancija da će se stvar socijalizma razvijati pravilno u budućnosti? Ne može. Za ovakve ispade takvih neodgovornih i dekadentnih elemenata krivi su rukovodioci te partije. Ili, naprimjer, kad takav vajni marksist kao što je Enver Hodža, koji zna samo kazati marksizam, lenjinizam, revizionizam — a dalje ni riječi, piše članak o Jugoslaviji, ne pominjući je ali udarajući po Jugoslaviji i Poljskoj, u kome odlučno osuđuje tendencije sopstvenog puta i razvitak prema specifičnim uslovima, pa ide čak i protiv onoga što su Hruščov i drugi sovjetski rukovodioci priznali — da postoje specifični putevi u socijalizam ... Taj čovjek usuđuje se ne samo da kleveće i ustaje protiv Jugoslavije i još jedne druge velike socijalističke zemlje, nego i da udara na same sovjetske rukovodioce. Takvi staljinistički elementi se nadaju, ne bez razloga, da će se u Sovjetskom Savezu naći ljudi koji će im dati podršku da se održe na grbači svog naroda. To je, drugovi, fatalno.

Kad smo bili u Moskvi, razumije se, bilo je govora i o Poljskoj i o Mađarskoj i drugim zemljama. Mi smo kazali da Rakošijev režim i sam Rakoši nemaju nikakvih uslova da vode mađarsku državu i da je dovedu do unutrašnjeg jedinstva, nego, naprotiv, da mogu dovesti do vrlo teških posljedica. Nažalost, sovjetski drugovi nisu nam vjerovali. Oni su rekli da je Rakoši stari revolucionar, da je pošten itd. Da je stari tačno je, ali to nije dovoljno. Da je pošten ne bih mogao potvrditi, koliko ga poznajem, naročito poslije Rajkovog procesa i svih drugih stvari. Za mene to nisu poštene ljudi. Sovjetski drugovi su rekli da je on pametan, da će uspjeti i da ne znaju na koga drugog bi se mogli osloniti u toj zemlji. Baš zbog toga što je naša politika, kako državna tako i partijska, protiv miješanja u unutrašnje stvari drugih, i da ne bismo došli ponovo u sukob sa sovjetskim drugovima, mi se nismo dovoljno angažovali kod sovjetskih rukovodilaca da se ukloni takva ekipa kao što su Rakoši i Gere.

Kad sam išao u Moskvu, bilo je veliko iznenađenje zašto nisam putovao preko Mađarske. Baš zbog Rakošija nisam htio da idem preko Mađarske. Rekao sam da ne bih išao preko Mađarske čak i da je putovanje triput kraće. Kad je u ovoj zemlji počelo sve jače i jače da izbija nezadovoljstvo u redovima samih komunista i kad su oni tražili da Rakoši ode, sovjetski drugovi su vidjeli da se tako dalje ne može i složili su se da se on ukloni. Ali, napravili su griješku što nisu dozvolili da se ukloni i Gere i druge Rakošijeve pristalice koje su se kompromitovale kod naroda. Oni su uslovili odlazak Rakošija obaveznim ostankom Gere. A to je bilo pogrešno, jer Gere se ničim nije razlikovao od Rakošija. Vodio je istu politiku i istu krivicu snosio kao i Rakoši.

Šta smo mi sada, drugovi, mogli? Mi smo vidjeli da stvari ne idu dobro. Kad smo bili na Krimu, tamo se »slučajno« našao Gere i mi smo ga »slučajno« sreli. Razgovarali smo s njim. Gere je osuđivao raniju politiku i rekao da je bila pogrešna, da su oni klevetali Jugoslaviju, jednom riječju posipao se pepelom i tražio da uspostavimo dobre

odnose, obećavajući da će sve ranije griješke popraviti i da se više neće vratiti staro. Mi smo htjeli da pokažemo da nismo osvetoljubivi, da nismo uskogrudni, pa smo se složili da razgovaramo s Gereom i delegacijom PMT koja će doći u Jugoslaviju. Htjeli smo da uspostavimo odnose sa Partijom mađarskih trudbenika.

Ali stvari su bile već prilično daleko otišle, što mi nismo znali, i dolazak Gere u Jugoslaviju i naša zajednička deklaracija nisu više mogli pomoći. Ljudi u Mađarskoj bili su apsolutno protiv staljinističkih elemenata, koji su još bili na vlasti i tražili su njihovo uklanjanje i prelazak na put demokratizacije. Kad se mađarska delegacija s Gereom na čelu vratila u svoju zemlju, Gere je, došavši u tešku situaciju, opet pokazao svoj prijašnji lik. On je one stotine hiljada manifestanata, koji su tada još bili manifestanti, nazvao ruljom i uvrijedio je skoro čitav narod. Zamislite, kolika je bila njegova sljepoća i kakav je on rukovodilac. U jednom takvom kritičnom momentu, kad sve vrije i kad je čitav narod nezadovoljan, on se usuđuje da nazove ruljom taj narod, među kojima su u ogromnom broju, a možda i u većini, bili komunisti i omladina. To je bilo dovoljno da se bure baruta zapali i eksplodira. I, došlo je do sukoba.

Nije sada stvar u tome da ispitujemo ko je prvi opalio metak. Vojsku je pozvao Gere. Bila je to fatalna griješka da se pozove sovjetska vojska u vrijeme kad su još trajale manifestacije. Pozvati vojsku jedne druge zemlje da daje lekciju narodu te zemlje, čak i da je bilo neke pucnjave, velika je griješka. To je još više razjarilo taj narod i tako je došlo do spontanog ustanka, u kome su se komunisti, i protiv svoje volje, našli zajedno s raznim reakcionarnim elementima. Reakcionarni elementi umiješali su se u ovaj ustanak i iskoristili ga za sebe. Zar tamo nema dosta hortijevaca? Ko ih je prevaspitao? Zar Rakoši da ih prevaspita? Svi mi znamo da je Horti imao velike fašističke snage u Mađarskoj, te »strelaste krstove«, te razne druge reakcionarne elemente, pristalice Ferencu Nađa itd. Jednom riječju, bio je tu veliki broj ljudi koji nije

za komunizam, koji nije samo protiv Rakošija nego i protiv socijalizma uopšte. I to se sve umiješalo. Ove reakcionarne sile nisu se usudile da prije dignu glave, bez obzira na sve pozive izvana na ustanak i bez obzira na pomoć koju su iz inostranstva dobijale, niti su imale snage i kuraži da ustanu sve dok su mislile da je partija jedinstvena i monolitna. Ali čim su vidjele da se partija pocijepala i da je ogroman dio partijskog članstva ustao protiv Rakošijeve klike i ostataka prošlosti, one su se odmah umiješale.

Te reakcionarne sile su vrlo brzo, kroz dva tri dana, pokazale svoj pravi lik. Kako tadašnje rukovodstvo, u opštenarodnom revoltu protiv svega onog što se u prošlosti radilo, nije pokazalo želju da ukloni elemente koji su revolucionirali mađarski narod i da krene jednim zbilja mađarskim putem razvitka socijalizma, sa svim njegovim unutrašnjim specifičnostima, stvari su ubrzo krenule drugim pravcem i reakcija je sve više počela da dominira. Taj opravdani revolt i ustanak protiv jedne klike pretvorio se u ustanak protiv socijalizma i protiv Sovjetskog Saveza. I komunisti koji su bili u redovima ustanika, hoćeš-nećeš, na koncu su se našli u borbi ne za socijalizam već za povratak na staro, čim je reakcija uzela stvari u svoje ruke. Oni su se protiv svoje volje našli u takvom položaju.

Zar se to sada moglo spriječiti? Izgleda da je već bilo kasno. Da je vlada Nađa bila energičnija, da se nije kolebala čas ovako čas onako, da je odlučno ustala protiv anarhije i ubijanja komunista od strane reakcionarnih elemenata, da je dala odlučan otpor reakciji, i tako dalje, možda bi stvari krenule pravilnim putem i možda ne bi došlo do intervencije sovjetske vojske. A šta je Nađ učinio? On je pozvao narod na oružje protiv sovjetske armije i apelovao na zapadne zemlje da se umiješaju.

Na Zapadu se ova intervencija ogromno iskorišćavala. Iskoristili su je imperijalisti, koji su jedva čekali da napadnu Egipat. Oni su ga baš u toj fazi mađarske tragedije i napali, nadajući se da će Sovjetski Savez biti jako zauzet i da neće moći da interveniše protiv te agresije. U Mađar-

skoj je tako došlo do ponovne borbe. Sovjetske trupe su pojačane. Nađ je pobjegao i stvorena je nova vlada. Mogu da vam kažem, drugovi, da ja znam te ljude u novoj vladi i da oni, po mom mišljenju, predstavljaju ono što je u Mađarskoj najpoštenije. Oni su stradali pod Rakošijem, bili su po zatvorima i istinski su za jedan novi razvoj. I sam program koji je objavio Kadar, a koji ste vi čitali, pokazuje to. Ali, sovjetska intervencija slabi čitav taj program i sama vlada je u vrlo teškoj situaciji.

Postavlja se sada pitanje da li je sovjetska intervencija bila potrebna? Prva intervencija nije bila potrebna. Prva intervencija, koja je došla na poziv Gereaa, bila je apsolutno pogrešna. Druga pogreška bila je u tome što odgovorni ljudi, umjesto što su čekali na drugu intervenciju, nisu učinili smjesta ono što su učinili kasnije, kad je došlo do druge sovjetske intervencije, — to jest stvorili novu vladu i izdali deklaraciju. Da su prije stvorili novu vladu i izdali takvu deklaraciju, vjerovatno bi se radnički i komunistički elementi odvojili od reakcionarnih elemenata i lakše bi bilo izići iz te kritične situacije.

Prije nego što pređem na drugu intervenciju sovjetskih trupa, moram da kažem da je stanje u Mađarskoj uzelo takve razmjere — a vi ste o tome mnogo šta i čitali — da se jasno vidjelo da će tu doći do strahovitog pokolja, do strahovitog građanskog rata, u kome socijalizam može biti potpuno pokopan i zbog koga može doći do trećeg svjetskog rata. Jer, sovjetska vlada ne bi mogla tolerirati miješanje sa Zapada i ponovni dolazak na vlast hortijevaca i stare reakcije.

Šta su radili ti reakcionarni elementi? Ja sam već ranije rekao da su oni vrlo rano pokazali svoj pravi lik. Jasnno je bilo da su oni i u vrhovima uzimali sve više maha, čim su naredili da se ne smije upotrebljavati riječ drug, da se moraju skidati crvene zvijezde. To se jasno vidjelo čim komunist nije smio kazati da je komunist, jer je inače bilo s njim gotovo, a i po tome što su komuniste vješali. Da je to bio jedan slučaj i da su objesili nekog iz policije, koga su po zlu dobro znali, još bi se

moglo reći da je do toga došlo zbog spontanog revolta jedne grupe ljudi. Oni su hvatali ljude po ulicama i ubijali ih ako su imali žute cipele, zato što je žute cipele imala i policija. Upadali su, zatim, u kuće i ubijali komuniste. To je činila razularena fašistička i reakcionarna rulja.

Vlada Nađa nije ništa činila da bi to spriječila. Ona je stalno plakala preko radija i zapomagala za pomoć, umjesto da se bori protiv toga i da na neki način pokaže volju da stane na put pokolju komunista i progresivnih ljudi. Umjesto svega toga, ona je izdala onaj manifest, odnosno deklaraciju kojom se odriče Varšavskog pakta, proglašava svoju nezavisnost itd., itd. kao da je to sada najvažnije, kao da njen izlazak iz Varšavskog pakta nešto znači.

Mnogi ljudi postavljaju sada pitanje zašto je došlo do druge sovjetske intervencije. Mi smo kazali i uvijek ćemo kazati da smo protiv miješanja i upotrebe strane vojne sile. Ali, šta je sada manje zlo? Haos, građanski rat, kontrarevolucija i novi svjetski rat, ili intervencija sovjetskih trupa koje su tamo bile? Ono je katastrofa, a ovo je zlo. Ako to spasi socijalizam u Mađarskoj, tada ćemo moći da kažemo, iako smo protiv miješanja, da je sovjetska intervencija bila nužna. Ali, da su oni prije preduzeli sve što je trebalo, ne bi došlo ni do kakve vojne intervencije. Do ove pogreške došlo je zbog toga, što oni, nažalost, još uvijek misle da vojna sila rješava sve. A ona ne rješava sve. Evo, pogledajte, kako se jedan goloruk i slabo naoružan narod strašno odupire kad ima jedan cilj — da se oslobodi i bude nezavisan. Njega više i ne interesuje kakva će biti ta nezavisnost, da li će se u zemlji restaurirati buržoazija i reakcionarni sistem, samo da bude nacionalno nezavisan. To je prevladalo njegovim umom. Zato ja sada mogu samo da kažem da je ono prvo najgore što se moglo dogoditi, a ovo drugo, intervencija sovjetskih trupa, da je bilo nužno zlo, ali ako dovede do toga da se u Mađarskoj sačuva socijalizam, to jest dalja izgradnja socijalizma u toj zemlji, a isto tako i mir u svijetu, onda će to jednog dana postati pozitivno, s tim da se sovjetske

trupe obavezno povuku onog momenta kad se stanje u toj zemlji sredi i umiri.

Mi smo to sovjetskim drugovima i kazali. Ništa nismo tajili. Sovjetski drugovi su izjavili da će njihove trupe tada otići. Treba znati da se i Sovjetski Savez nalazi sada u teškoj situaciji. Njima je puklo pred očima i vide da se tu ne bore samo hortijevci nego i radnici iz fabrika i rudnika, da se bori narod. Sovjetski vojnici teška srca i nerado idu. U tome je tragedija.

Duboko sam uvjeren da će krv koja je pala u Mađarskoj i ove strahovite žrtve koje je dao mađarski narod imati pozitivno dejstvo i da će drugovima u Sovjetskom Savezu, pa čak i onim staljinističkim elementima, pući malo svijetla pred očima i da će vidjeti da se ovako kao dosad više ne može raditi.

Naša je tragedija — tragedija svih nas skupa — što je socijalizmu zadan jedan strašan udarac. On je kompromitovan. A nismo li mi, drugovi, sjećate se, često govorili da takve metode mogu samo kompromitovati socijalizam? Govorili smo. Ali, ja ne bih htio da se mi sada busamo u prsa, da se radujemo i govorimo: »Mi smo vam kazali da to nije dobro«.

Povodom ove tragedije hoću da kažem jednu stvar — da neodgovorni elementi u raznim komunističkim partijama, koji su se staljinskim metodama još održali na vlasti, predstavljaju vrlo rđavu podršku Sovjetskom Savezu, ako mu savjetuju da postupa onako kako oni misle. Ja mislim da u svim tim partijama ima poštenih komunista koji vide mnogo dalje od tih raznih staljinista. I, ako žele da se tamo stanje popravi, — ne na ovakav način kao u Mađarskoj, već na jedan miran, komunistički način, — onda treba da iskritikuju negativne stvari i da malo osluškuju glas masa, glas članstva partije i čitavog naroda. Jer, ako ovi proroci i savjetnici budu i dalje ovako destruktivno djelovali i nalazili za shodno samo da kleveću našu zemlju, da se i dalje bacaju blatom na nas, onda će, razumije se, socijalizam pretrpjeti još teških časova. Jugoslavija stoji tako čvrsto na svojim nogama i toliko je dosad već uda-

raca izdržala, da je ova klevetanja izvana neće skrenuti s njenog puta. Iako mi još nismo potpuno zadovoljni našim unutrašnjim razvojem — i nastojaćemo da ljudi budu što zadovoljniji — ipak, takvi kakvi smo i kakvi ćemo biti mi ćemo još više djelovati da ovi proroci i savjetnici ne uspiju u svojim namjerama da zaustave proces koji je počeo 1948 godine u Jugoslaviji, a sada se produžuje u Poljskoj, niti da ga skrenu na staljinističke tračnice.

Jednom prilikom rekao sam sovjetskim drugovima da bi se to dogodilo i da Staljin nije umro, da bi se to dogodilo još prije da je on živ. Oni to nisu odricali. Mi ne možemo uzeti pravo da im kažemo da rade ovako ili onako, mi im možemo samo ukazati na pogrešne i negativne rezultate do kojih može dovesti ovakav ili onakav njihov postupak. Ja vjerujem da će događaji u Mađarskoj biti vjerovatno posljednja tragedija, koja će trgnuti i sovjetske drugove i rukovodioce u drugim zemljama koji to još ne vide, tako da učine sve da ne dođe i u drugim zemljama do takve situacije kakva je sada u Mađarskoj.

U pojedinim zemljama i partijama Istočne Evrope neki rukovodioci govore da se to kod njih neće dogoditi, da oni imaju jaku organizaciju, jaku vojsku, snažnu policiju, da je njihovo članstvo već obaviješteno o svemu i da će oni čitavu stvar čvrsto držati. To isto govorio je i Gere, to je govorio i Rakoši. A šta im to vrijedi? Ne vrijedi ništa ako ne promijene metode koje su primjenjivali i ako se narod jednog dana pobuni. Ono što su sijali od 1948 godine pa dalje, sada žanju. Sijali su vjetar, a žanju buru.

Ovi događaji u Mađarskoj potstakli su malo i razne tipove i elemente koji postoje i u našoj zemlji. Njih nema mnogo, ali svašta naklapaju. Ima ih koji priželjkuju neku gužvu, da bi nešto ušićarili. Nikad ja nisam rekao da smo likvidirali i prevaspitali sve ustaše, četnike i one zagrižene vatikanske pripadnike. Ja sam uvijek govorio da će ih samo jedinstvo naroda spriječiti da išta pokušaju i naprave u našoj zemlji. Više nego ikad, danas je potrebno jedinstvo naroda i Partije, ali ne zato što bismo se bojali

da u našoj zemlji može doći do nečega. Jer, Jugoslavija je ipak nešto drugo nego što je bila Mađarska ili ma koja druga zemlja. Mi smo revoluciju izvršili krvlju, kroz Oslobođilačku borbu, i itekako smo dobro počistili našu kuću za vrijeme Revolucije. Zato takve opasnosti za nas nema.

Ja neću reći da je naš narod stoprocentno zadovoljan i da je kod nas sve kako treba. Ni ja sam još nisam zadovoljan. Ali, u Jugoslaviji je sasvim drukčije stanje — kod nas postoji perspektiva i radni ljudi u našoj zemlji stvaraju svakoga dana sve više. Čime još nisam zadovoljan? Sjećate li se, drugovi, da sam ja prošle godine istupio s referatom u kome sam ukazao da je potrebno da se mijenja kurs naše investicione politike. Duboko sam vjerovao da će to shvatiti naši ljudi koji rukovode privredom i da ćemo mi, zbilja, u prvom redu posvetiti pažnju životnom standardu naših ljudi. U tom pogledu učinjena je izvjesna prekretnica, postignuta je izvjesna stabilizacija na tržištu, i zaustavljen je onaj nagli skok cijena koji je tada prijetio inflacijom, ali ipak nije učinjeno sve ono što sam očekivao. Mi smo sada ponovo riješili da još energičnije suzbijemo tendenciju da se samo gradi i gradi. Sada treba da gledamo da povećamo životni standard i da pojačamo odbranu naše zemlje. To su dvije prioritetne stvari i mi ćemo se za njih pobrinuti.

Htio bih sada da kažem nešto o raznim elementima koji postoje kod nas. Oni misle ovako: »Sad je u Mađarskoj došlo do gustog, doći će tamo hortijevci, Vatikan i drugi, i evo prilike za nas«. Jugoslavija će, po njihovom mišljenju, biti ponovo odrezana i opkoljena, pa će moći lakše raditi u njoj. Takvih elemenata još ima, ali ja kažem da se oni ljuto varaju. Jer, kod nas nema 800.000 članova, — ali mi imamo nešto preko 600.000 članova partije, kadrovskih ljudi, koji su se prekalili u Revoluciji i borbi i koji nisu došli u našu partiju s raznim skorojevičkim i drugim tendencijama, već itekako nose na svojim leđima teret izgradnje naše zemlje. Oni će uvijek znati da na vrijeme spriječe svakog ko bi pokušao da rovati u našoj zemlji.

Mi smo zemlja u kojoj postoji Savez komunista, sa preko 600.000 članova, i 7 miliona članova Socijalističkog saveza radnog naroda. Tih sedam miliona ljudi su svijesni graditelji socijalizma, oni imaju svoj program i znaju kome cilju idu. Tih sedam miliona ljudi mogu uvijek da kažu svoju riječ, ako vide da se ovako dalje ne može ići, ako smatraju da ne možemo više ulagati tolika sredstva u kapitalnu izgradnju, ili ako je potrebno ovo ili ono. Razumije se da niko nema prava, ni ja ni čitavo naše rukovodstvo, da se suprotstavi takvoj težnji naših naroda, to jest težnji da se naša zemlja gradi onim tempom kojim danas može da se ide. Znate, drugovi, kad se svakodnevno sukobljava s tim pitanjima, kad se samo gleda i vidi da bi ta i ta fabrika, kad bi se izgradila, dala sutra takve rezultate, da bi odmah bilo bolje, kad se gleda tako da bi samo nekoliko miliona investicija, koje bi trebalo dodati, dali toliko i toliko više produkata, kad se samo te stvari gledaju, onda pomalo izblijedi ono drugo — naš čovjek. Gledaš samo fabriku, a ne vidiš čovjeka!

Jasno je da smo mi još u teškoj situaciji. Mi imamo u spoljnoj trgovini dosta veliki debalans, koji se još uvijek povećava bez obzira na to što smo za posljednju godinu i po dana napravili prilično dobre sporazume, u prvom redu sa Sovjetskim Savezom u pogledu znatnog zajma pod vrlo povoljnim uslovima, sa 2% interesa. Drugo, napravili smo sporazum o plaćanju reparacija od strane Njemačke, Česi su nam izbrisali odnosno izjednačili 100 miliona dolara, a sa Mađarskom će se rješavati dugovi u skladu sa njenim mogućnostima. Svim ovim sporazumima olakšali smo našu situaciju u izgradnji. Na koncu, dobili smo na kredit pšenicu i neke sirovine od Amerike u vrijednosti od oko 100 miliona dolara. Naša situacija nije tako teška kao što neki hoće da je prikažu. Hljeba i hrane će biti. Kod nas je tržište malo neorganizovano, jer ljudi premalo posvećuju pažnju tome da ono bude dovoljno snabdjeveno, iako skoro u čitavoj zemlji imamo vrlo povoljne uslove za to. Uzmimo, naprimjer, samo Beograd, u čijoj se okolini nalazi Pančevački Rit, gdje ima krasnih

uslova za povrće. Ima mnogo srezova i drugih komuna gdje bi se mogle stvoriti ogromne količine potrošne robe za tržište, ali se ne stvaraju. Danas se, naprimjer, nosi povrće iz Ljubljane za Kopar. Pa kakva je to politika, kad je Kopar nekad snabdijevao Trst. Ima čitav niz tih stvari koje kod nas još nisu dobre.

Ja sam se, drugovi, malo udaljio od stvari o kojoj sam govorio. Htio sam da vam kažem da, gledajući sadašnji razvitak u Mađarskoj iz perspektive socijalizam ili kontrarevolucija, mi moramo braniti današnju Kadarovu vladu, mi joj moramo pomoći. Moramo joj pomoći zato jer je u vrlo teškoj situaciji. Mi moramo suzbijati sve one elemente koji sada neodgovorno bacaju svu krivicu na Ruse. Da, sovjetski drugovi snose odgovornost što nisu prije vidjeli i ispravili griješke Rakošijeve vladavine, što nisu prije omogućili da dođu oni ljudi u koje su radnička klasa i čitav narod imali povjerenje. Jer, ne može se neki rukovodilac nametnuti jednom narodu. To je nemoguća stvar.

U Poljskoj se situacija stabilizirala, ali nije baš tako sigurna. Tamo djeluju isti elementi koji su protiv dobrih odnosa između Poljske i Sovjetskog Saveza. Vi znate da oni Poljaci koji imaju reakcionarna shvatanja mrze Ruse i Sovjetski Savez. Treba odvojiti poljski narod od reakcije, koja ne mrzi samo SSSR već i socijalizam uopšte. Jer, radnička klasa i komunisti u Poljskoj imaju širok horizont, širok vidokrug i znaju kakvu im podršku može dati Sovjetski Savez. Naprimjer, bez podrške Sovjetskog Saveza Poljaci će teško moći da odbrane granicu Odra—Nisa, koju Nijemci nisu nikad priznali i koju će htjeti da vrate. Jednom riječju, tu su potrebni međusobno pomaganje i podrška. Potrebno je isto tako da mi radimo u najtežnjem kontaktu sa poljskom vladom i partijom i da im pomazemo koliko možemo. Zajedno sa poljskim drugovima mi ćemo morati da se borimo protiv takvih tendencija koje se pojavljuju u raznim drugim partijama, bilo u istočnim zemljama bilo na Zapadu.

Radi se o tome da li će sada pobijediti novi kurs, ili će ponovo pobijediti staljinski kurs. Jugoslavija ne smije da se začauri sama u sebe, ona mora raditi u svim pravcima, ali ne potkopavanjem tih zemalja iznutra, da tamo dođe do negativnih ekscesa, već na idejnom polju, u kontaktima i razgovorima, da bi pobijedio novi duh. Ne treba prezati od toga da se otvoreno kritikuje ono što ne valja u tim partijama. Vi ste pročitali članak u „Borbi“, koji, po mom mišljenju, kao prvi članak nije loš, ali nije ni dovoljan. O tome će morati još da se piše. A vi, komunisti i rukovodioci koji radite na terenu, dužni ste da objasnite našem članstvu tu stvar.

Dozvolite mi sada da se sa nekoliko riječi osvrnem na agresiju koja je izvršena na Egiptat. Vi ste pročitali kakav je naš stav u Ujedinjenim nacijama, a isto tako i izjavu koju sam dao povodom te agresije. Čitate takođe i našu štampu. Ali, ja bih htio da se osvrnem malo unatrag. Kad sam prvi put bio s Naserom, na povratku iz Indije, on mi je tačno iznio sve njihove teškoće u Egiptu, koji je nerazvijena zemlja, bez industrije, sa veoma niskim standardom života i bez bilo kakve unutrašnje čvrste organizacije, bez neke partije na koju bi se mogli osloniti. Naser je rekao da su rukovodioci Egipta vojnici koji su uzeli vlast da bi služili svom narodu, da bi mu stvorili slobodu i odbranili njegovu nezavisnost. Kad je iznosio sve te teškoće, one su zbilja izgledale skoro nepremostive. Poslije, drugi put, kad smo bili u Egiptu i Kairu, razgovarali smo opet i vidjeli smo da su te teškoće ogromne. Ali, mi smo primijetili da je narod u ovoj zemlji počeo da se budi, da je počeo da dobija nacionalnu svijest, koja je u njemu prije bila utučena i uspavana dugotrajnom okupacijom i francusko-engleskim kolonijalističkim akcijama. Vidjeli smo da Naser i njegova ekipa mogu da se oslone na narod u izvršenju svojih teških zadataka, pod uslovom da bude mir.

Ja sam Naseru otvoreno izrazio svoje strahovanje, rekao sam da teško vjerujem da će ih imperijalisti pustiti na miru i da zbog toga mora da vodi računa da im ni

najmanjim povodom ne da mogućnost da se upletu u stvari na Istoku. Ja mu, razumije se, nisam mogao detaljno kazati šta treba da radi, već samo ukazati na opasnost koja se mogla nazreti. Rekao sam mu da treba da zna da su imperijalisti ljudi bez skrupula, da se još nisu odrekli svojih težnji, da oni smatraju Egipat koji je u tom dijelu svijeta najjača država, najopasnijim za imperijalističke i kolonijalističke posjede u Africi i Aziji i da snažan polet i razvitak Egipta može dovesti u iskušenje imperijaliste i kolonijalne sile da ga spriječe u naporima da se razvije. Naše mišljenje je bilo, a to sam Naseru i izrazio, da oni najprije treba iznutra da ojačaju, da stvore neki unutrašnji politički organizam, da stvore jaku i čvrstu armiju, da se ekonomski podižu, nastojeći da dobiju kredite gdje god mogu i da narodu daju da odmah nešto vidi od nove vlasti, da osjeti izvjesno poboljšanje. To su bile naše sugestije i prijedlozi, koje su oni vrlo rado prihvatili.

Još prilikom prvog susreta Naser nam je govorio da će jednog dana morati da nacionalizuju Suecki kanal, jer Egipat kao nezavisna zemlja ne može trpjeti da stranci upravljaju na njegovoj teritoriji. Razumije se da oni imaju puno pravo na nacionalizaciju, za koju je samo trebalo izabrati pravo vrijeme. Kad je izvršena nacionalizacija Sueckog kanala, došlo je do oštreakcije kolonijalnih velesila Engleske i Francuske, došlo je do prijetnje oružanim napadom, da bi se onemogućila nacionalizacija. Ali, blagodareći Ujedinjenim nacijama, ta prva prijetnja ratom bila je spriječena. Bila je donijeta odluka da se vode pregovori i da se na miran način riješi ovaj problem. Uprkos tome, došlo je do iznenadne agresije. Egipat je prvo napadnut od Izraela, a zatim od Engleske i Francuske. Čitava ova agresija bila je vjerovatno pripremljena zajednički, a momenat napada izabran je kad je došlo do žalosnog slučaja u Mađarskoj. Njima je ova gužva u Mađarskoj samo dobro došla, jer su se bili već pripremili. Engleska i Francuska iskoristile su Izrael, da bi i same imale povod da kažu da moraju osigurati Suecki kanal.

To je najtipičnija agresija koja se ničim ne razlikuje od nekadašnjih klasičnih agresija kolonijalnih sila. Potpuno je ista. Ljudi koji su doveli do ove agresije kaju se danas, po mom mišljenju, jer nisu uspjeli. Oni su mislili: prvo, da će za nekoliko dana slistiti Egipat a Nasera srušiti, — drugo, da je u svijetu takva psihoza da se ljudi neće miješati, da ih Organizacija ujedinjenih nacija neće osuditi jer će u njoj dobiti većinu. Ali, preračunali su se. Dogodilo se obratno. Egipat nije slomljen, iako je pretrpio velike gubitke, njegova se armija dobro borila i intervencionisti nisu uspjeli da zauzmu cijeli Kanal, mada i dalje pripucavaju. Egipatski narod nije srušio Nasera, kako je Idn očekivao. U samoj Engleskoj, laburisti su vrlo oštro istupili protiv agresije i vladine politike. U Ujedinjenim nacijama ogromna većina osudila je ovaj akt agresije i sada je u procesu stvaranje međunarodne policije za Egipat, za šta smo i mi ponudili naš kontingent. Naime, sami Egipćani su za to molili, i vjerovatno da ćemo i mi poslati naš kontingent vojske.

Izrael je ovog puta pokazao da je bio instrument velikih sila i da kao takav predstavlja opasnost za mir. Tačno je da kod Arapa postoji strahovit revolt prema Izraelu zbog toga što je iz tog dijela svijeta istjerano skoro 1,5 milion Arapa, koji sada žive pod strahovito teškim uslovima. Egipat i druge arapske zemlje nisu htjele da zaključe mir niti daju garanciju da će poštovati Izrael kao državu, to jest nisu ga priznali. Oni ga još ne priznaju, ali to ne daje pravo Izraelu da počne s agresijom. To ni u kom slučaju ne daje takvo pravo, kao što to hoće da prikažu Englezi i drugi. Da li će Arapi priznati Izrael zavisi mnogo od mirnih razgovora i ubjeđivanja, od rješavanja još neriješenih problema koji su stalno visili u vazduhu poslije primirja. Po mom mišljenju, ovdje je najtragičnije to što su se francuski socijalisti osramotili i pokazali opet da su najvjerniji službenici krugova koji po svaku cijenu nastoje zadržati stare, klasične forme kolo-

nijalizma. Nikad više oni neće oprati tu ljagu sa svog obraza. Oni su htjeli agresijom na Egipat da riješe ne samo alžirsko pitanje nego i da ušćare i u drugim zemljama Srednjeg Istoka. Vjerovali su da će se taj sukob proširiti na druge arapske zemlje i da će tako ojačati svoje kolonijalne pozicije. Englezi su mislili da će poslije zauzimanja Sueckog kanala čvršće stajati na Istoku, da će, srušivši Egipat, osigurati svoje interese na Srednjem Istoku. Tragično je da je ova agresija dobila podršku većine poslanika u francuskoj skupštini, a samo komunisti i jedan mali dio socijalista bili su protiv nje.

I to nas, drugovi, prisiljava da budemo oprezni. Jer, pokazalo se da su nosioci takozvane zapadne demokratije — Francuska i Engleska — samo na riječima za mir, pravdu i demokratiju, a ustvari to su žarišta koja mogu dovesti do krajnje reakcije i agresivnih poduhvata, ako se za to ukaže prilika. Uvjeren sam da će nesrećni francuski narod morati jednog dana da ispašta baš zbog takve politike koju vode francuski socijalisti, sa Gi Moleom na čelu.

Mi smo htjeli da pomognemo Francuzima u alžirskom pitanju. Kazali smo Naseru da smatramo da je Francuzima teško da izađu iz Alžira i da bi dobro bilo da se nađe neko rješenje u uniji između Francuske i Alžira. Kad smo bili u Francuskoj, rekli smo to i francuskim rukovodiocima. »Umjesto da trošite svaki dan milijardu franaka na vojsku koju držite u Alžiru, dajte polovinu te sume na podizanje životnog standarda tih ljudi, na izgradnju puteva i drugih objekata, i alžirski narod neće imati ništa protiv vas, neće biti protivan da bude sa Francuskom u uniji. Umjesto što trošite milijardu franaka dnevno, a to je trideset milijardi mjesečno, bilo bi bolje da ste pošli tim putem.« Neki francuski rukovodioci priznali su da je tako, dok su drugi rekli da je u pitanju prestiž Francuske. Evo im sada prestiža! Osramotili su se u čitavom svijetu. Čitav svijet osuđuje akt francuske vlade akt agresije.

Drugovi, stvari još nisu raščišćene, još nije jasno šta oni smjeraju i dokle će ići. Ja gledam sa sumnjom na to da će čitava stvar sa međunarodnom policijom ići glatko. Englezi će vjerovatno htjeti da i dio njihove vojske ostane u Egiptu kao policija, što je nemoguće i po Statutu Ujedinjenih nacija, a i zbog toga što su agresori. Oni ne mogu ostati u Egiptu. S tim se Egipat nikad ne bi složio, niti bi se iko pošten mogao složiti. Oni još uvijek mogu naći neki povod da produže svoj agresivni poduhvat. Malo ih je zbunilo i natjeralo na razmišljanje to što se sovjetska vlada jače angažovala u ovom pitanju.

Više nego ikad dosad, mi moramo sve naše snage usmjeriti danas u pravcu očuvanja mira. Jugoslavija je vrlo aktivna i pozitivno djeluje u Ujedinjenim nacijama. Sa svoje strane, mi ćemo učiniti sve da se sačuva mir. Ogromna većina naroda ne želi rat. A ako iko u svijetu cijeni mir, mislim da su to naši narodi koji ga žele da bi mogli mirno da grade svoj bolji život. Mi smo dovoljno ispaštali, dovoljno smo iskrvarili u prošlom i drugim ratovima, da imamo razloga da se borimo svim svojim snagama da se očuva mir u svijetu. Ali, ta stvar je sada prešla van naših granica.

Naša zemlja je jedinstvena, čvrsta i monolitna. Radi se samo o tome da što više popravimo život naših ljudi. Nama su važni naše jedinstvo, ova monolitnost i hladnokrvnost, gledanje na najteže događaje u svijetu bez svake nervoze i hladno rasuđivanje. Mi ne smijemo dozvoliti da razni tipovi, razni elementi svašta brbljaju. Ljudi odozdo, mase, treba da ih učutkaju i da ih spriječe da unose razdor.

Ako vam nešto nije jasno, mi vam uvijek stojimo na raspoloženju, uvijek vam možemo objasniti o čemu se radi. Jasno je da ima nekad stvari koje se ne mogu kazati. Nemojte misliti da sam i ja danas sve kazao, jer to nisam mogao da učinim. Ali mogu da vam kažem da i to što vam nisam rekao ima ogromnu važnost i da je u velikoj mjeri pozitivno. Jugoslavija igra danas u svijetu pozitivnu

ulogu i sa njom se računa. Da bi ona i dalje mogla da igra tu ulogu, mislim da mi moramo nastaviti takvu konsekventnu politiku kakvu smo dosad vodili i sačuvati našu snagu kakvu danas imamo.

Eto, drugovi, to sam htio da vam kažem. Ja sam samo kratko, u najosnovnijim konturama, izložio najvažnije stvari za koje sam smatrao da vam mogu korisno poslužiti u objašnjavanju i radu na terenu.

Pula, 11 novembra 1956

JUGOSLAVIJA SE BORI ZA MIR I ŽIVI NE SAMO ZA SEBE NEGO I ZA SVE POTLAČENE U SVIJETU

Govor u Beogradu

Drugovi i drugarice,

Dozvolite mi da prije svega izrazim ogromnu radost svih nas koji smo se poslije dugotrajne posjete prijateljskim zemljama vratili u naš glavni grad Beograd i da vam zahvalim na ovom veličanstvenom dočeku i na pozdravima.

Dozvolite mi u isto vrijeme da isporučim svima vama i svim narodima Jugoslavije mnogo i mnogo toplih pozdrava i najboljih želja naroda čije smo zemlje posjetili.

Mi smo posjetili zemlje koje naseljavaju blizu 600 miliona stanovnika. Mi smo vidjeli da 600 miliona ljudi imaju jednu jedinstvenu misao: da žive u miru, da grade svoj bolji život. Mi smo u kontaktu sa njima imali puno razumijevanje za njihove teškoće i težnje, kao što su i oni pokazali puno razumijevanje za naše težnje i teškoće.

Mi smo ovoga puta imali za cilj ne samo da odemo u kurtoaznu posjetu zemljama u koje smo bili pozvani nego i da korisno upotrijebimo naše vrijeme za razmjenu mišljenja sa državicima, sa rukovodećim lju-

dima tih zemalja. Mi smo to zaista u punoj mjeri mogli učiniti, jer su i rukovodioci tih zemalja htjeli da čuju nas, kao što smo i mi htjeli da čujemo njih.

Ja neću da govorim o problemima koje smo mi tamo pretresali. To ste vidjeli, uglavnom, iz stvorenih dokumenata, iz dokumenata koje smo mi donijeli. Ali, mogu da rečem da je među nama vladala puna jednostupnost u pogledu svih najvažnijih problema u današnjim međunarodnim odnosima i pitanjima. Mi smo, isto tako, razgovarali sa njima i o učvršćenju naših bilateralnih, naših međusobnih odnosa, o našoj saradnji na ekonomskom i kulturnom polju itd.

Ti narodi čiji smo mi bili gosti — i čije gostoprinstvo i simpatije mi nećemo moći da vam prenesemo riječima, jer je teško opisati kako su nas oni toplo primili — ti narodi gaje prema vama, prema narodima Jugoslavije, velike simpatije. Oni imaju u naše narode ogromno povjerenje.

Vi znate — o tome smo sada na putu već govorili — zbog čega je i otkuda to povjerenje. Ono se zasniva na principijelnom stavu Jugoslavije, na smjelom, mogu da kažem i hrabrom stavu i otvorenom izražavanju mišljenja o svim pitanjima, bez obzira da li se to nekome sviđa ili ne. Ljudima to imponira, jer i oni smatraju da u međunarodnim odnosima treba da vladaju iskrenost i međusobno sporazumijevanje.

Mi smo i ovoga puta imali, razumije se, jedan jedinstveni cilj: da doprinesemo što više jačanju onih snaga u svijetu koje strepe za mir, koje žele da imaju mir i da se mirno razvijaju. I, mi smo vidjeli da su te snage ogromne. Oko 600 miliona stanovnika zemalja koje smo posjetili — pored onih u drugim zemljama, sa kojima je to milijarda ljudi — teže danas ka jednom jedinstvenom cilju: da se spriječi nova katastrofa čovječanstva.

To je bio naš osnovni zadatak na ovom našem velikom i dugotrajnom putu. Mi nismo išli da se provodimo, kao što su to neki naši susjedi govorili. Mi nismo išli da potkopavamo nečiji prestiž. Mi smo išli kao nosioci mira, da djelujemo u pravcu smirivanja u svijetu.

Ako je neko kriv zato što postoji nepovjerenje prema nekim zemljama, onda su to sami rukovodioci tih zemalja. A mi nismo ni jednom riječju govorili ni protiv jedne zemlje, ni protiv jednog rukovodstva, jer to nije u stilu našeg rada. To bi bilo suprotno našoj politici koegzistencije između svih naroda i država, bez obzira na njihove unutrašnje društvene sisteme.

Nas je neobično iznenadio, i moram da kažem i zaprepastio slučaj koji se dogodio za vrijeme naše posjete Indoneziji, kada je jedan kineski državnik apelovao na indonežanski narod da nam ne vjeruje i da nas ne prima toplo kao što nas je primao, jer mi, tobože, radimo u interesu imperijalizma. Razumije se da se narod Indonezije sa čuđenjem pitao: zašto se prema nama tako postupa, kad oni znaju šta smo mi govorili, kad oni znaju šta naša zemlja predstavlja u svijetu, kad znaju da je naša zemlja miroljubiva, i kad se zna da se mi borimo smjelo i u Ujedinjenim nacijama i van njih za mir i međunarodnu saradnju, za bratske odnose među ljudima? Razumije se, mi nismo zbog takve izjave ništa izgubili. Izgubili su oni, jer su time samo posijali još više nepovjerenja prema sebi.

Pitamo se i mi šta je to, zbog čega se taj naš put nije svidao mnogim ljudima na Istoku. Razumije se, na Zapadu su pametnije postupili, pa su čitali o tome. A vjerujem da se u duši ni njima taj put nije svidao.

Tu je prilično jasno došlo do izražaja da njima smeta naša politika — politika koegzistencije, politika uporne borbe da između naroda, između država, budu ravnopravni i dobri odnosi i da se smanjuje međunarodna napetost. Mi zastupamo ideju da je moguća saradnja između država i naroda bez obzira kakvi su

unutrašnji sistemi, a ovima se to ne sviđa. A šta im se još ne sviđa? Oni znaju da Jugoslavija nije neka velsila koja ugrožava te azijske i afričke narode i koja ide za tim da im nametne svoj kolonijalni sistem. Oni to znaju vrlo dobro. Ali šta njima smeta? Smeta im uticaj Jugoslavije, boje se da mi ne »pokvarimo« te narode, pa da i oni budu za koegzistenciju, da i oni budu za ravnopravnost itd. To njima smeta. I to je prilično jasno dolazilo do izražaja u toku čitavog ovog vremena u pisanju štampe i u raznim napadima na našu zemlju i na nas koji smo na tom putu bili.

Ja ne bih danas o tome govorio, ali moram govoriti jer smo mi na sve to čekali tri mjeseca. Tri mjeseca smo mi slušali razne napade na našu zemlju i na našu politiku. Da, drugovi i drugarice, nas su pitali ne jedanput već često, zašto nas tako napadaju, šta je to? Ljudi kažu da to ne može biti samo zbog ideoloških razlika. Ideološke razlike ne spadaju u državne odnose i ne mogu biti razlog za ovako drastične napade. Mi smo, koliko smo najviše mogli, izbjegavali otvorene odgovore na ta pitanja i mislim da su nas ljudi razumjeli, mislim da su razumjeli zašto nećemo, dok smo u tim zemljama, da ulazimo u probleme zbog kojih su naša zemlja i naši rukovodioci stalno napadani i u štampi i u raznim govorima. Ja sam tada rekao da ćemo govoriti kad budemo u svojoj zemlji, na svome tlu, rekao sam da ćemo onda kazati šta mislimo o tim stvarima. A evo, drugovi i drugarice, kad danas pogledamo kakvu vrijednost predstavlja ta propaganda protiv nas i šta se njom postiglo, možemo da kažemo da je to ravno nuli. Ništa se nije postiglo. Naprotiv, prestiž naše zemlje je ojačao, jer ukoliko je ona bila više napadana, utoliko je njen obraz bio svjetliji kod svih miroljubivih naroda u svijetu. Da su ti ljudi bili u svim tim zemljama onda kad smo mi tamo bili i da su vidjeli te narode kako su preko nas izražavali svoje simpatije i svoje ogromno povjerenje našim narodima, nadam se da bi drukčije mislili.

Ne mislim da navodim ni pisanje novina u Pragu, i to komunističkih novina, a neću da pominjem ni šta se u novinama našeg malog susjeda piše, jer to prelazi sve granice — ali hoću da kažem da je bilo listova u zemljama za čije narode ne vjerujem da imaju išta protiv nas, jer su vijekovima bili sa nama u odličnim odnosima, koji su pisali kako smo mi išli po zadatku i kako mi stvaramo treći blok. Treći blok! Ne, drugovi i drugarice, oni znaju da to nije istina. Mi smo uvijek bili protiv trećeg bloka, jer smo protiv svakog bloka. Mi smo i protiv dva, a kamoli da smo za to da stvaramo treći. Mi znamo da to ne bi ništa dobro donijelo i nije ga potrebno stvarati. Jer, između nas, za koje oni govore da smo išli da stvaramo treći blok, i tih naroda koje smo posjetili vlada takva jednodušnost kakva ne vlada ni u jednom od ovih blokova. To je takva moralna snaga s kojom se danas mora računati u svijetu kad se rješavaju krupni međunarodni problemi ili kad dođe do njihovog konačnog rješenja. Mi otvoreno kažemo: ne mislimo niti smo mislili stvarati treći blok, ali hoćemo da stvorimo jedinstvo naroda, da bi se oduprli svim pokušajima da se ponovo naruši mir i da ponovo dođe do katastrofe kao što je bila ova u vrijeme drugog svjetskog rata. Naš je cilj da postignemo takve uslove života i takve međunarodne odnose koji će omogućiti svakom narodu da se razvija prema svojim sposobnostima i prema svojim unutrašnjim potrebama i mogućnostima.

Drugovi i drugarice, ja ću se kasnije vratiti na ova pitanja koja sam dodirnuo, a sada vas molim da mi dozvolite da odgovorim na neke stvari na koje sam dužan da odgovorim. Ja nemam mogućnosti da to učinim, možda, na odgovarajućem mjestu, pošto mi sada ne održavamo kongres, ali bih ipak htio da odgovorim na neke stvari koje su došle do izražaja na XXI kongresu KPSS. Tamo smo mi napadani. Nama su se tamo pripisivali svi mogući grijehovi. Pripisivalo nam se da smo mi oni koji slabe međunarodni radnički pokret,

da mi unosimo razdor među zemlje socijalističkog lagersa, da ubjeđujemo svijet da postoje dva lagera. Ja nikog ne ubjeđujem u to, jer čitav svijet zna da postoji socijalistički lager i da postoji blok zapadnih sila. Ja neću da govorim o Atlantskom paktu i Varšavskom paktu, ali postoje dvije strane koje su svakodnevno i u sukobu i u pregovorima. Prema tome, ja ne treba nikoga da ubjeđujem u to, niti smo mi ma koga i ubjeđivali.

Što se tiče Balkanskog pakta i njihovog tvrđenja da smo mi preko Balkanskog pakta vezani sa Atlantskim paktom, to je izmišljotina. Vi znate na kakvom je stepenu taj Balkanski pakt. Već niz godina on, tako reći, spava i mi ne mislimo da ga oživljavamo, jer, kad bismo to mislili, mi bismo pogazili sve što smo govorili na ovom tromjesečnom putu u daleke azijske i afričke zemlje koje su protiv paktova, a ljudi bi tamo mislili: što vi pričate protiv paktova, a i sami ste u tom Balkanskom paktu. Mi smo tom bivšem paktu, koji je imao i vojne odredbe, dali drugi karakter bolje saradnje, i ta saradnja sada stoji sa Grčkom na nivou kakav treba da bude sa jednom prijateljskom i savezničkom zemljom. Mi želimo, razumije se, da i sa Turskom budu, i na ekonomskom, i na kulturnom i drugim poljima, ista takva saradnja i što bolji odnosi, jer to zaista predstavlja jedan elemenat stabilnosti u ovom dijelu svijeta. Ali mi nismo nikakvi posredni članovi Atlantskog pakta, jer smo uvijek bili, i jesmo i bićemo, i protiv Atlantskog pakta kao takvog, zato što smatramo da paktovi ne donose dobra čovječanstvu, zato što smatramo da su paktovi privremena stvar, da su oni sami po sebi preživjeli i da jedanput već treba preći ozbiljno na pregovore i razgovore, pa ma kako oni dugo trajali, bez zveckanja oružjem i bez trke u naoružavanju. I zbog toga smo mi protiv tih paktova!

Drug Hruščov nam je prebacio niz grijehova. Rekao je i da primamo američku pomoć. A on dobro zna da smo mi tu pomoć primali i prije, i, kada sam mu

ja govorio da je primamo, on je kazao da je dobro što primamo i da treba da je primamo kad nam se daje. A sada, oni ponovo nalaze za potrebno da podvlače kako mi ne možemo badava dobiti tu ekonomsku pomoć i da ima nečeg iza toga. Ničega nema iza toga, to zna svaki naš građanin. Mi smo uvijek otvoreno govorili da nećemo ni od koga primiti nikakvu pomoć, ako ona bude uslovljena bilo kakvim političkim ili drugim uslovima. I, mi dobijamo od Amerike takvu pomoć. A žalosno je to da jedan sovjetski državnik u Americi upozorava američke kapitaliste da su ljudi što nam daju pomoć, jer ćemo ih prevariti, i što osim toga govori da bi nas i oni mogli kupiti za stotinu miliona godišnje. Ne, ni za kakve milijarde se ne mogu kupiti ovakav narod i ovakva zemlja. Mi se kupovati ne damo, i to je odgovor onima koji preduzimaju tako neobičnu, tako čudnovatu akciju protiv naše zemlje.

Govorilo se na XXI kongresu i o tome da smo mi izdali interese radničke klase, da mi razbijamo međunarodni radnički pokret, da umanjujemo ulogu Partije. A neka pogledaju kakvu ulogu ima kod nas Komunistička partija. Komunistička partija ima danas odlučujuću ulogu u izgradnji socijalizma u našoj zemlji, ali ona radi u interesu svog naroda, ona radi onako kako naš narod misli da je najbolje, kako su naši komunisti naučili da rade i kako treba da se radi. Mi, razumije se, ne dobijamo direktive izvana, mi radimo po svom sopstvenom nahođenju onako kako treba da se radi.

Što je najkarakterističnije, drug Hruščov nam prebacuje da mi napadamo kineske komuniste. Zamislite, oni ljudi tamo koji nas napadaju i o nama tako pišu i govore — ovčice su, a mi sada, tobože, njih drastično napadamo. Ono što oni protiv nas pišu i što o nama govore, one pogrdne riječi kojima se na nas nabacuju, to oni neće da vide — ali ako mi s vremena na vrijeme odgovaramo, onda kažu da mi napadamo kipeske komuniste. Ne, mi kineske komuniste ne napadamo. Mi napadamo one s kojima se, vjerujem, ne slaže ni veliki

dio kineskih komunista, mi napadamo samo one koji zauzimaju takav neprijateljski, takav dušmanski stav prema zemlji koja je u svojoj historiji, a naročito najnovijoj, pokazala koliko ona živi ne samo za sebe nego za sve koji su potlačeni u svijetu — i koja je dala i daje za to i svoje žrtve. Ni u tome, a naročito u pogledu internacionalne solidarnosti oni nam ništa ne mogu prebaciti. Mi smo uvijek bili na prvom mjestu kad je trebalo da se konkretno pokaže internacionalna solidarnost. Ko je 1941. godine pokazao svoju internacionalnu solidarnost? Ko je onda, od tih koji nas danas kleveću, pošao da sa »kukom i motikom« vodi borbu protiv najveće opasnosti za čovječanstvo — protiv fašizma? To smo bili mi, to su bili jugoslovenski komunisti, to je bio jugoslovenski narod koji nije gledao kakve će biti žrtve nego je krvario četiri godine i borio se u tvrđavi fašizma! U tome je pravi internacionalizam, u tome što smo mi tada izvršili i u ovome što smo izvršili poslije rata, a i u onome je što ćemo ubuduće činiti. Zato oni nemaju prava da nam u tom pogledu prebacuju.

Osim toga, malo je nelojalno kad nas napadaju, i u štampi i preko radija, i kad nam pojedini ljudi podmeću razne stvari koje nisu tačne, kad nam se imputiraju razne stvari i iznose optužbe koje uopšte ne odgovaraju istini, a pri tome se ne preštampa nijedna riječ iz onih dokumenata koji su zapravo odraz razgovora koje smo vodili i sporazuma do kojih smo došli u zemljama koje smo posjetili. Neka nam pokažu i jedne novine koje su objavile bilo koji od tih komünikea. Nema ih! Zašto? Zato što bi samim tim demantovali ono što pričaju i čime nas kleveću. Zar je to lojalnost, zar je to pravilna i poštena politika? Nije! I nemojte misliti da to vide samo njihovi narodi. To vide i narodi u zemljama u kojima smo mi bili, a to vide i svugdje u svijetu. Ali, vidite, oni tu vrlo kratko misle.

Kad je počela ta kampanja, oni su s velikim nestrpljenjem očekivali kada će Tito da udari po bilo

kojoj zemlji ili po njima svima tamo. Čekali su i čekali — ali uzalud. I kad su vidjeli da od toga neće biti ništa, prešli su oni u napad, sami su udarili. Oni, razumije se, mjere to po svome. Oni, na primjer, posjećuju jedni druge, ovaj posjeti onoga, onda onaj drugi posjeti onih pet, zatim onih pet opet posjete ovoga — i sve samo zbog toga da bi mogli o Jugoslaviji iznijeti čitav niz raznih optužbi i raznih kleveta. A mi nismo takvi, mi drukčije postupamo. Kad mi idemo nekuda, držimo se onako kako se to zahtijeva od gosta koji uživa gostoprимство u drugoj zemlji: da ne radi ni protiv jedne druge zemlje, nego da razgovara i sporazumijeva se o onome što se njih tiče, a ne o onome što se tiče trećih zemalja. Mi nismo činili to što oni čine i otuda taj njihov bijes. Ja znam da će danas i sutra biti mnogo žučnih odgovora na ovaj moj odgovor njima. Ali šta im ja mogu: mi moramo odgovarati, i neka ne misle da ćemo ćutati ubuduće. Ne, mi ćemo sada odgovarati istom mjerom; ne ovako kao oni, ali odgovoraćemo.

Drugovi i drugarice, zaista je smiješno na jednoj strani govoriti kako je jugoslovenski narod dobar, kako je on vodio borbu i kako je on pošten, a na drugoj strani kako njegovi rukovodioci ne valjaju. Kako može valjati narod koji bi držao nevaljale rukovodioce, pitam vas ja? Takav narod ne bi bio dobar. Oni to znaju, oni znaju da neće moći da stave ni prst među nas, u naše jedinstvo. Oni to znaju, ali im to treba za njihove unutrašnje potrebe. Evo, bilo bi mi veoma milo da je juče i danas bio sa mnom neko od njih, pa da gleda svuda kuda smo prošli kakvo je jedinstvo našeg naroda, kakva je čvrsta njegova volja i njegova riješenost da se odupre i da daje otpor svakom pokušaju da se razbije to naše unutrašnje jedinstvo, koje je dosad dalo tako bogate plodove i koje nam je uvijek omogućavalo da savladujemo i najveće teškoće. Zato oni i neće uspjeti ni u tome što sada rade.

Dalje, oni govore da su za mir, za saradnju u međudržavnim odnosima. A zamislite: na jednoj strani

govore da po državnoj liniji treba da sarađujemo, a na drugoj strani nas nazivaju svakakvim imenima, pa čak i fašistima i agentima! Pa kako mogu onda sarađivati sa agentima! Mi nismo samo Partija, mi komunisti, mi smo dio naroda, dio tako čvrsto povezan sa narodom da nas je nemoguće odvojiti. Prema tome, i naši državni poslovi i sve naše akcije usmjerene su po toj jedinstvenoj liniji: jačati našu zemlju iznutra, jačati našu izgradnju, čuvati naše jedinstvo, jačati prijateljstvo s narodima koji žele ravnopravne odnose. Ne mogu oni poboljšavati odnose ako nas kleveću po svim mogućim linijama. Da, mi jesmo za diskusiju ako ima teoretskih razmimoilaženja; samo, ja tu velikih teoretskih razmimoilaženja ne vidim. Ima ih, tu i tamo, onih koja je praksa izbacila, praksa socijalističke izgradnje i kod njih i kod nas. Pitanje je sada da li jednu praksu treba uopštiti pa da bude za cio svijet jedinstvena, ili zaista ima različitih mogućnosti za rješavanje problema socijalističke izgradnje. To je stvar za diskusiju, ali to ne bi smjelo da bude iznošeno sa takvim ogorčenjem, sa takvom mržnjom, u propagandi, kao što se to čini prema nama. Kako oni mogu dozvoliti da negdje — u Albaniji, Bugarskoj ili drugdje — neki rukovodioci tako nekontrolisano, tako neodgovorno, tako dušman-ski, tako ratnohušakački napadaju našu zemlju i naše rukovodioce? Oni mogu to spriječiti — i ja zbog toga ne vidim da oni misle drukčije dokle god to ne spriječe. Tek kad se to spriječi i ne čini možemo govoriti o poboljšavanju odnosa. Jer, mi hoćemo dobre odnose, mi smo realisti, mi vidimo da jednog dana moramo imati dobre odnose. Ali, ne može se govoriti: »Da, mi ćemo imati dobre odnose, kad vi ne budetu tu«. Jer, mi ćemo biti tu dok imamo fizičkih mogućnosti i umnih sposobnosti i dok nas narod tu drži. I niko drugi ne može nas maknuti sa tog mjesta!

Drugovi i drugarice, toliko zasada kao odgovor na te razne optužbe i psovke protiv naše zemlje, a imaćemo još prilike da o tome govorimo. Ja neću danas

šire da govorim ni o onome o čemu sam govorio u Skoplju, već hoću samo da kažem da veoma malo zajedničkog ima sa socijalističkim odnosima i sa internacionalizmom i iredentistička kampanja koju vode razni Enveri. Toga može da bude samo među nekim zadržanim imperijalističkim kapitalističkim zemljama i toga je bilo u prošlosti. Jer, kakvi su to rukovodioci socijalističkih zemalja, koji u odnosu na jednu socijalističku Jugoslaviju počnu da prave aluzije da treba ovo ili ono ispraviti ili da treba otcijepiti ovo ili ono, ili koji čitavoj jednoj naciji osporavaju pravo na njenu nacionalnu individualnost?

Još jednu stvar htio bih ovdje da pomenem. U albanskom parlamentu je pala riječ da će se protiv Jugoslavije pokrenuti u Ujedinjenim nacijama pitanje manjina na Kosovu i Metohiji. Ako bi neko imao nešto da pokrene, onda bi trebalo da mi, Jugosloveni, pokrenemo pitanje neprijateljske, ratnohuškačke kampanje koju vode neki albanski rukovodioci, jer je i njihova zemlja član Ujedinjenih nacija, a tamo, u Ujedinjenim nacijama, postoje odredbe koje to zabranjuju. Ja mislim da ćemo o tome morati jednoga dana da malo ozbiljnije porazgovaramo, ako ova divljačka hajka ne bude prestala.

Drugovi i drugarice,

Dozvolite da se sada ponovo vratim na naše putovanje po zemljama u kojima smo bili i na razgovore koje smo tamo vodili o raznim pitanjima. Što se tiče međunarodne situacije, ti narodi su isto tako kao i mi zabrinuti zbog današnje konfuzije u međunarodnim odnosima. I oni, isto tako kao i mi, žele da doprinesu što više da se to stiša.

To su narodi koji su nedavno stekli svoju nezavisnost i slobodu. Oni imaju vrlo teško iskustvo u historiji svojih odnosa sa onima koji su vladali tim zemljama kao svojim kolonijama. Ali, svi ti narodi žele

da zaborave ono što je bilo, žele da zaborave teške dane kad su čamili u kolonijalnom ropstvu — i da ostvare dobre odnose i sa Zapadom i sa Istokom. Oni isto tako kao i mi smatraju da ne treba činiti diskriminaciju i da treba učiniti sve da se odnosi između njih i Zapada poprave. Ali, razumije se, ima tu dosta toga što se na Zapadu, kod nekih kolonijalnih sila, teško može da izbaci iz prakse. Iako su oslobođene, te zemlje su još nerazvijene. Njima je još mnogo šta potrebno. A one nailaze na teškoće, pa se i onda kad im se daje pomoć uvijek nastoji da se ona nečim uslovi. To je ono što njih zabrinjava i što čini da će one teško uspostaviti povjerenje prema zemljama koje su im mnogo dužne i koje su obavezne da nešto za njih učine. A tim zemljama, koje su sada u prvom stadijumu svoga razvitka, treba mnogo pomoći. Ti narodi čine ogromne napore da nadoknade ono što im je uskratila historija, odnosno što su im uskratili oni koji su bili gospodari u njihovim zemljama.

Mi smo vodili mnoge razgovore sa rukovodiocima tih zemalja o našim bilateralnim odnosima. Razgovarali smo o tome kako i na koji način možemo i u ekonomskom pogledu najbolje sarađivati, na obostranu korist. Jasno je da smo mi obećali da ćemo prema svojim današnjim materijalnim mogućnostima učiniti sve što možemo da im pomognemo. Iako oni kažu da je njima u njihovim težnjama veoma važna i moralna podrška, tu je potrebna i materijalna podrška — ali se ni samo o njoj ne radi. Radi se u stvari o jednoj uzajamnoj ekonomskoj saradnji koja ima velike perspektive i mogućnosti, jer Jugoslavija postaje industrijska zemlja i ima mogućnosti da sarađuje i u tom pogledu s tim zemljama, a te zemlje su veoma bogate raznim proizvodima koji su nama i te kako potrebni — samo se treba orijentisati u tom pravcu. Ali tu bih ja stavio na srce našim ljudima odgovornim za to, da ta ekonomska saradnja mora da ide adekvatno sa političkom saradnjom i da s njom mora

da bude na istom nivou, da mora da bude na obostranu korist, a ne takva da se samo gleda da se nešto ušćari danas, pa sutra šta bude. Hoću da kažem da ti narodi zaslužuju da se s njima radi, da se sa njima sarađuje onako kao što to treba da bude između najboljih prijatelja kakvi se samo mogu zamisliti.

Evo, o tim stvarima smo razgovarali. Mi smo se tamo upoznali i sa raznim njihovim mogućnostima, sa njihovim razvitkom i sa njihovim teškoćama. Mi smo silno obogatili svoje poznavanje tih zemalja, upoznali smo ono što je najvažnije — dušu tih naroda, tih divnih naroda koji žele samo da budu gospodari na svome i da nekako, ako ne brzo onda bar postepeno, dostignu druge razvijene zemlje, da ostvare viši kulturni nivo i viši standard života.

Evo, drugovi i drugarice, to sam ukratko mogao sada da vam kažem, a mogu da dodam i to da smo svi mi koji smo bili na ovom dalekom putu veoma zadovoljni. Želio bih da se vi uskoro uvjerite, i uvjerićete se, da je taj naš put bio od ogromne koristi i za našu zemlju i za očuvanje mira u svijetu — a i tome je bio posvećen ovaj naš daleki i dugotrajni put.

Neka živi naša socijalistička zajednica!

Neka živi prijateljstvo između naroda Azije i Afrike i Jugoslavije!

Neka živi prijateljstvo između svih miroljubivih naroda!

7. marta 1959.

POJMOVANJE PLANIRANJA V GOSPODARSTVU

Od Titove kritike stalinizma je komaj še kakšno področje pomembnejše od njegovega pojmovanja planiranja v gospodarstvu, v katerem je hkrati zaobseženo jedro njegove kritike birokratizma. Predvsem pri njem nikjer ni mogoče najti prepričanja, da je planiranje enako Sezánovič vratom, ki da vodijo iz kapitalizma v socializem in komunizem. V tem obstaja tudi temeljna razlika med Leninom, ki se je odločil za javno in jasno formuliranje "nove ekonomske politike", s katero je bil mogoč epizoden razcvet blagovno-denarnih razmerij po oktobrski revoluciji v Sovjetski zvezi, z vsemi njegovimi konsekvencami, predvsem pa opustitev nazora o vseobsežnem planiranju ekonomskega razvoja, in stalinističnim naziranjem, po katerem je vsak neplanirani ekonomski proces sinonim za ponovno oživljanje kapitalističnih družbenih razmerij. Med planiranjem in blagovno-denarnim gibanjem je v tem naziranju narejena popolna cenzura, ki pa je toliko bolj moralističnega značaja, kolikor je najena podlaga poskus nezgodovinskega ovrnjenja zakona vrednosti. Moralno pojmovanje socialističnih družbenih razmer in njihovo nezgodovinsko pojmovanje sta tu eno in isto. Medtem ko je Lenin v središču vseh revolucionarnih družbenih sprememb javno zagovarjal uveljavljanje blagovno-denarne menjave, ker mu je bil jasen in odločilen njen prehodno zgodovinski značaj, so bili v stalinističnem moralizmu blagovno-denarni binosi formalno izgnani na skrajni rob socialistične družbe, s čemer jim je bil ravno nadet pajčolan nadzgodovinski: vsaj na robu so seveda eksistirali v vsej zgodovini razredne družbe.

V tem moralnem pojmovanju socializma, se pravi v prvi vrsti pojmovanju socializma kot novega moralnega reda, je bilo seveda neizogibno predpostaviti neko človeško in družbeno bistvo, s katerim je treba spraviti v sklad družbena razmerja. In ker je bistvo teoretičen pojem, ni nenavadno, da je bilo odkrito in povzdignjeno v teoriji, ki se tudi sama ni mogla izogniti temu, da ne bi moralno zavezujoče dvignila karalca: "S to zahtevo po bistvu človeka kaže teorija od njegove sedanje slabe pojavnne forme na neko človeštvo, ki s pripadajočini ji dobrinami tako razpolaga, da so razdeljene po dejanskih potrebah splošnosti."

Človeštvo, ki vzame oblikovanje družbenega življenjskega procesa s planiranjem samo v roke in ga ne prepušča slučaju konkurence in slepi nujnosti postvarjenih ekonomskih razmerij."1)

Seveda ni nikakršnih ekonomskih razmerij, ki bi hkrati ne bila "postvarjela", torej razmerja med stvarmi, kajti tudi ljudje, med katerimi edino so ekonomska razmerja mogoča, so sami stvarni ljudje in toliko tudi stvari, če le ne predpostavljamo, da izmoj opravlja le z angeli, ko govorimo o ljudeh. Za moralno naziranje ljudi in družbe je bila sicer ravno to že vedno neprijetna točka, kajti takoj ko so ljudje razumljeni kot stvarna bitja in v stvarnih razmerjih, je tudi njihova moralna "volja" in moralni "čut" neizogibno povezan s "stvarmi", zato je treba za lačnost njihove moralne odločnosti in trdnosti prav toliko iskati stvarne družbene vzroke, kot je mogoče odkriti principiellne človeške vzroke. Človeških razmerij zato tudi ni mogoče ločiti in osamosvojiti od stvarnih razmerij oz. razmerij med stvarmi, če nočemo govoriti o nedejanskih, le v predstavi eksistirajočih ljudeh.

V tem moralističnem pojmovanju pride sicer to dejstvo jasno do izraza, toda le zato, da ga teorija obsodi. Kapitalizem je tu razumljen kot tisti družbeni red, kjer je med stvarmi in ljudmi vzpostavljena zveza negativno, tako da stvari s svojim slepim gibanjem vladajo ljudem. Zdaj gre za to, da se ljudje v zgodovinskem revolucionarnem preobratu te "nadvlade slepega gibanja stvari" otresejo, da sami s planiranjem gibanja stvari te "stvari" obvladajo. V tem pojmovanju so ohranjene vse bistvene karakteristike kapitalizma tudi še v socializmu, le obrnjene so na glavo. Kajti ravno meščani so zainteresirani za poudarjeno ločevanje in osamosvajanje gibanja stvari neodvisno od ljudi in ljudi neodvisno od stvari. Svoboda, enakost in bratstvo so bili v meščanski revoluciji razglašeni ravno za ljudi v takšni osamosvojenosti od gibanja "stvari" v nasprotju z njim. In hkrati so bili ljudje v tej svoji svobodi, enakosti in bratstvu razumljeni ne v svojih stvarnih okoliščinah, ne kot praktična, stvarna bitja, ampak ravno v tisti "splošnosti", katere potrebe naj bi zdaj določale razdelitev "dobrin" med ljudi. Toda ali lahko ima "splošnost" ljudi kakšne druge potrebe od ti-

1) Zeitschrift für Sozialforschung, Jahrgang 5, 1936, DTV 1980, str. 26

stih potreb, ki so potrebe stvarnih ljudi? Nikakor. Pač pa ima čisto določeni ljudje glede na svojo "stvarnost", zato ker eksistirajo kot stvarni ljudje oz. "stvari", in ker eksistirajo v "vnanjih stvarnih" razmerjih, drugačne potrebe od ljudi, katerih stvarnost se od njihove razlikuje. Kantu je v teh okoliščinah uspelo, da je našel neko osnovo "splošnosti" v ljudeh, neodvisno od vsakih njihovih stvarnih razmerij in torej neodvisno od gibanja "stvari" v človeškem umu. V umu je odkril angelsko naravo ljudi, potem ko je negiral vsako njihovo stvarno naravo. Čisto drugače je v socialistični teoriji. Potem ko je odkrita zgoraj omenjena razlika med ljudmi in njihovim bistvom na eni strani in slepo nujnostjo postvarelih ekonomskih razmerij na drugi strani, pa stvarna narava ljudi ne le ni negirana, ampak v predstavi o planiranju tvori podlago za socialistično družbeno ureditev, ki postane dobra pojavnna forma človeškega bistva. Planiranje je potem taken medij in način posredovanja med bistvom ljudi in njihovim stvarnim življenjem. Toda to bornirano pojmovanje planiranja, ki poskuša spraviti ljudi v sklad z njihovim bistvom, ki torej poskuša dejanskost uravnati po svoji predstavi, samo ni nič drugega kot predstava neke bornirane dejanskosti. To dejanskost si je treba ogledati, in ker je ni mogoče najti pri ljudeh in v njihovi neodvisnosti od stvari, če je ne iščemo v nebesih ampak na zemlji, jo je treba poskusiti odkriti v onem denunciranem "slepem gibanju stvari".

Ta izraz ne pove ničesar drugega, kakor da je gibanje blaga v kapitalističnem produkcijskem načinu "slepo" gibanje, da je od ljudi in njihove volje osamosvojeno. Navidez je ta neizrečena identifikacija blaga in stvari čisto ustrezna: blaga pač največkrat navzeajo podobo stvari in so zamenjana kot stvari, ljudje pa morajo biti v kapitalističnem produkcijskem načinu ne le formalno svobodno, ampak se tudi dejansko ne morejo in ne smejo spremeniti v blago, da lahko ostanejo akterji, torej "subjekti" menjave. Toda ta subjektivnost nima neposredno ničesar opraviti s "stvarnostjo" ljudi kot akterjev menjave, ampak le predpostavlja sebičnost njihovega privatnega interesa. Ustvarja se torej napačni videz, da se gibljejo ljudje zavestno in namembno, čeprav je vsebina te zavesti in namena le privatni interes, blaga kot stvari pa da se gibljejo slepo, kakor jih pač sem in tja premetava privatna konkurenca, ki je nihče od njenih udeležencev ne obvladuje in je ravno zato konkurenca. Toda tisto, kar tvori subjektivnost akterjev menjave, tu nima

čisto nič opraviiti z objektivnostjo, stvarnostjo, z njimi kot "stvarmi", akterjev menjave. Nasprotno, takoj ko se človek raskrije kot stvar, ko sam ne "kontrolira" več svojega telesa ampak prepušča to drugim ljudem, kot v "Plesu vampirjev" Romana Polanskega profesor Ambrosius prepušča svoje zmrzlo telo, da ga nesejo kot stvar k ognju, je meščanska zavest konfrontirana z ničnostjo svojega predpostavljenega ločevanja med ljudmi in stvarmi. Meščani so za to ločevanje seveda še kako zainteresirani, ker so v njem ljudje abstrahirani oz. miselno izvzeti iz blagovnih razmerij, v katerih se gibljejo samo stvari, predpostavljeni so torej kot svobodni ne glede na njihovo vsakokratno stvarno ujetost in zasuženjenost. Teoretično abstrahiranje in ločevanje sveta stvari od sveta ljudi ima nekritične korenine v praksi meščanske družbe in zato tudi ne more imeti opravlka z emancipacijo od te družbe, razen takšno, ki je v tej ločitvi praktično zaobsežena: le kot miselna emancipacija ljudi od njihovih stvarnih razmerij.

Toda tudi tisto "slepo" gibanje stvari oz. blaga, ki se opravlja v menjavi blaga, kakor koli je gibanje posamičnega blaga naključno, je bilo v svoji celoti že pri Adamu Smithu razglašeno v takšni meri za vendarle racionalno, da bi naj kot "nevidni prst" kazalo individu, kako naj se ravna v produkciji in menjavi blaga v kapitalizmu. Ta racionalnost, ki je čisto družbenega značaja, kajti velja za vse ljudi, ki menjujejo, in v kapitalističnem produkcijskem načinu lahko eksistirajo le tisti ljudje, ki menjujejo, pa vendar ni ista z racionalnostjo, ki jo je odkril Kant v razumu ljudi. Nasprotno. Kar je odkril Kant, je mogoče označiti kot "racionalnost ljudi", kar pa je odkril Adam Smith, je "racionalnost gibanja stvari". V obeh gre za družbeno racionalnost, ki pa tako kot družba, katere racionalnost je, eksistira ne v svoji enotnosti, ampak le kot protislovje racionalnosti in kot družbena racionalnost v protislovju, torej kot družbena racionalnost v protislovju z gibanjem stvari in kot družbena racionalnost gibanja stvari v protislovju z ljudmi.

Sama diferenca med ljudmi in gibanjem stvari izraža posebni družbeni značaj te delitve, njeno teoretično diviniziranje ne izraža nič drugega kot stvarno odtujitev ljudi v kapitalističnem produkcijskem procesu. S stališča teorije, ki to delitev povzdiguje, in ki ne vidi, da je takšna delitev praktični rezultat kapitalističnega

načina proizvodnje, torej čisto določni zgodovinski rezultat, pa je v pojmu ljudi v abstrakciji in neodvisnosti od gibanja stvari le izražen nedružbeni značaj ljudi kot individuov in njihovih posebnih interesov v menjavi blaga. Kajti družbeni značaj ljudi je mogoče razkriti ne na ljudeh samih, ne v ljudeh kot so "na sebi", ampak šele v njihovih stvarnih razmerjih, torej v razmerjih ljudi do stvari kot blag, v vzajemnih razmerjih ljudi kot "stvari", tako kot je družbeni značaj gibanja stvari mogoče razkriti šele, ko gibanja stvari ne abstrahiramo od ljudi in njihovih razmerij.

Izraz "slepo gibanje stvari" zato ne izraža nič drugega, kot moralno sankcijo nedružbenega posebnega interesa individuov, ki "giblje" v menjavi rezultate deljeno opravljenega dela in ki je stvarno slep za svoj družbeni značaj. Toda v sami delitvi dela je že zaobsežen njegov družbeni značaj, naj si dela zavest v teoriji o tem se takšne iluzije. Individuum v tem procesu kot oseba sicer nastopa svobodno, toda njegova svoboda je omejena na to sfero ljudi ter se neha tam, kjer se začenjajo stvarna razmerja in gibanje stvari. Kakor je abstrakcija in neodvisnost ljudi od gibanja stvari sam zgodovinski produkt in sicer tako produkt dejavnosti teh ljudi samih kot tudi gibanja stvari, v katerem je dejavnost ljudi posredovana, je ravno v tej formi ločitve ljudi od družbenega značaja njihovega dela in življenja v "stvareh", in sicer ne v unišljeni ampak dejanski formi te ločitve, neznansko naprej razvit družbeni značaj procesa dela, in proces dela ni ničesar drugega kot razmerje enotnosti ljudi in stvari, ki je v svojem praktičnem in teoretičnem rezultatu zanikan.

Haug je čisto pravilno odkril, da kategorije delitev dela ni mogoče enostavno vzeti kot enoznačne negativne kategorije, kakorkoli je z njo povezana podvrženost ljudi "gibanju stvari". Tudi zahteva po enostavni odpravi delitve dela ni nič drugega kot iluzija, ker v tej zahtevi ni razumljen zgodovinski značaj delitve dela, ker le izraža njen nezgodovinski značaj. Toda tudi razumevanje njene prehodnosti v svoji abstraktni formi pride do izraza ravno v mistificiranem pojmovanju planiranja. Dejstvo, da je delitev dela hkrati bila opravljena kot delitev lastnine, da so se lastniki

lahko odtegnili tistemu, kar so morali opravljati nelastniki, da je lastnikom pripadlo "usmerjanje" in planiranje produkcije, ali kot pravi Aristotel, da je lastnik moral znati ukazati tisto, kar je suženj moral znati opraviti, izraža nujni prehodni značaj planiranja samega. Planiranje ni nikakršna posebnost socializma, in ga ni mogoče razumeti "za sebe", ampak vedno skupaj s celotnim družbenim procesom dela. Kakor se je ravno v oblikah "slepega gibanja stvari" v kapitalističnem produkcijskem načinu razvilo planiranje proizvodnje, ki je potem prihajalo v protislovje z neplaniranostjo menjave oz. njeno "slepoto", so bili ravno v tej slepoti že zaobseženi prikriti družbeni elementi delovnega procesa, namreč delitve deli v celotni družbi, kakor so tudi posamezni kapitalisti neizogibno razvili v svojih obratih odkrite elemente planiranja.

In vendar ni nič bolj napačnega, kot enačenje teh prikritih in odkritih elementov planiranja, torej enačenje kapitalistične forme planiranja v posamezni tovarni kot posebni privatni lastnini in planiranja v vsej družbi. Gospodarski plan ne more stopiti na mesto vrednostne forme, ker ne spreminja "celične" forme ekonomskih oz. družbenih razmerij. Toda to je v socialističnem gibanju predret najbolj protislovnih nazorov, ker v pojmovanju planiranja uredijo na dan otroške bolezni socialističnega gibanja. W. P. Haug je za celo zgodovinsko tradicijo diviniziranja planiranja formuliral nazor, ki se ni uveljavil le v mišljenju: "Družba privatnih blagovnih producentov mora vendar skupno, le v brezmejno kompleksnejših dimenzijah, rešiti isti problem kot Robinson. Če preveč od vsega časa, ki ga ima na razpolago, porabi za izdelovanje čevljev, ima malo časa za krojaštvo, mizarstvo in poljedelstvo in tako dalje in tako naprej. Problem, ki ga mora razrešiti Robinson, obstoji tudi celokupno družbeno v blago producirajoči družbi. Le da ni nobene glave, nobene zavesti, ki si postavlja rešitev tega problema in vodi potem k planskemu gospodarjenju v celoti. Tako se razreši ta problem vedno šele za nazaj. S stališča praktično posegaajočega, v naprej planirajočega uma je to, kakor da bi gradili hišo brez statičnega izračuna in bi gradili ravno tako dolgo, dokler se nekoč ne zruši, in bi potem izhajali od tega, da je očitno pravilno zgrajena. Noben zidar bi ne prišel na tako absurdno idejo, toda prav tako absurdno

funkcionira ta družba, in sicer v glavnem kljub dodanašnjim posegajočim modifikacijam.¹⁾ Toda kakor se zdi, da daje tu Haug meščanski družbi nadzgodovinski argument proti njeni eksistenci, ni v tem argumentu zaobseženo nič drugega kot teoretično formuliranje enega minljivega obdobja v zgodovini socialistične družbe, ki praktično sovпада najbolj izrecno s časom od leta 1928 do 1953, v katerem je neki Robinson postal glava in zavest, ki naj vodi k planskemu gospodarjenju neke celotne družbe. Ko sta Marx in Engels povsod kritizirala predstavo Robinsona v klasični politični ekonomiji, kajti z njo je lahko utemeljeno le neko nedružbeno pojmovanje zakona vrednosti, kar je protislovje "na sebi", si nista mogla predstavljati, da bi ta bornirana meščanska predstava, ki egoizem meščanskega individua v njegovi osamosvojenosti vzdiguje v nebo, lahko postala ideal za socialistično in komunistično spremembo stare družbe.

In v tem kontekstu se jasneje zarisujejo značilnosti Titovega pojmovanja planiranja in njegovega kratkega stavka, da sta plansko gospodarstvo in njegov uspeh nerazdvojljivo povezana z novo družbeno ureditvijo.²⁾ To pomeni, da je planiranje samo pri njem razumljeno kot prehodni zgodovinski fenomen, ki ga ni mogoče oddvojiti od družbe, v kateri je to planiranje opravljeno.

Nasprotno pojmovanje planiranja kot tistega bistva, ki na mah spreminja vso vsebino družbenih razmerij, uvaža nazaj staro razsvetljenško pojmovanje uma kot vsa praktična družbena razmerja zaobsegajočo obličnost, ki sami ni podvržena nobeni zgodovinski spremembi, je pa tu povzdignjena v kriterij vseh stvarnih družbenih sprememb. Vsak naslednji korak od teko osamosvojenosti "glave in zavesti" družbe, ne izraža potem seveda nič drugega kot obračanje te "glave in zavesti" družbe nazaj k družbi, ki prejema "gotove recepte" tega uma. Tako je prek mehanizma planiranja tudi socialistična družba postavljena na nezgodovinski temelj planiranja, ki pa stvarno ne izreka nič drugega, kot "razsubjektiranje" njenih pripadnikov, njihovo degradiranje iz zavestnih akterjev družbenih procesov v izvrševalce zapovedi "glave in zavesti" vse družbe.

1) W.F.Haug, Vorlesungen zur Einführung ins "Kapital", Pahl-Rugenstein, 1976, str. 166-7.

2) J.B.Tito, Govori i članci, Naprijed - Zagreb 1959, Knjiga III, str. 45.

Če je Tito ugotovil, da "danes sami gradimo socializem v naši deželi, ne uporabljamo več šablon, temveč se opiramo na marksistično znanost in gremo po svoji poti, upoštevamo specifične pogoje, ki obstoje v naši deželi", ¹⁾ potem tu ne gre toliko za to, da je ovrženo razsvetljensko pojmovanje o neizogibnem prenašanju in nekritičnem "presajevanju" tistega, kar se je dogajalo v Sovjetski zvezi v Jugoslavijo, čeprav je bilo to takrat bistveno, in sicer bistveno kot svetovno-zgodovinski akt, temveč gre predvsem za drugače razumljeno in prakticirano planiranje ekonomskih procesov. Kakor lahko je pri Robinzonu videti zavestno delitev dela in substitucijo zakona vrednosti oz. določenosti vrednosti vsakega Robinzonovega izdelka s časom, ki mu je potreben za njegovo proizvodnjo, pa je čisto nemogoče "posplošiti" to odkritje na družbo, kajti pri Robinzonu odkriti zakon vrednosti je zgodovinsko razumljeni zakon vrednosti. Dejansko pa je zakon vrednosti zgodovinski fenomen in njegovo razumevanje ni stvar "zdravega razuma", niti ne tega ali onega "primera", temveč predpostavlja rezultat vse zgodovine znanosti. Planiranja zato tudi ni mogoče razumeti in prakticirati kot določanja družbenih razmerij v vakuumu zgodovinskih okoliščin, tako da ostajajo v socializmu blagovno-denarni odnosi tista izrecna družbena vez med ljudmi, medtem ko je njim nasprotno planiranje utemeljeno na nedružbenem razumevanju "planirajočega uma". To sprevrnjenje razmerij, da se blagovno-denarna razmerja prikazujejo kot družbena vez ljudi, planiranje pa kot naravna, nedružbena vez, ki jo diktira od družbe neodvisni um, zakriva dejstvo, da so bile vse bistvene predpostavke za planiranje zgodovinsko proizvedene z gibanjem blaga, najbolj izrazito z raznosko pospešeno delitvijo dela, ki so jo povzročili razviti odnosi. V tem pogledu je planiranje tudi samo zgodovinski proizvod delitve dela in se ga še vseskozi držijo "znamenja stare družbe", predvsem možnost in celo nujnost, da samo postane temeljna forma delitve dela.

Zato ga je mogoče razumeti le kot stvaren družbeni proces spreminjanja okostenelih družbenih form, toda le pod pogojem, da samo ni transformirano v takšno formo. Tito je razumel planiranje kot spremenljiv zgodovinski fenomen, zato je ravno v njem lahko odkril

1) Tito, Naprijed 1959, Knjiga V, str. 207

možnost tistega, kar je imenoval enega največjih sovražnikov socializma - birokratizem. "Slabost dosedanjega planiranja je bila ravno v tem, ker ni bilo dovolj studioznega pristopa k temu poslu, ker je bil opravljen v uradu, matematično, s poenostavljenimi računicami, in to je bilo vzeto kot osnova za izdelavo perspektivnega plana, ni pa bilo opravljeno tudi na osnovi budnega spremljanja vsakodnevnih praks v našem ekonomskem življenju in na osnovi vseh nepravilnosti in pozitivnih elementov za preteklo obdobje."¹⁾ S tem je pokazal, da šablonsko razumljeno in prakticirano planiranje lahko postane v svoji osamosvojenosti tistega točka družbenih sprememb v socializmu, kjer se koncentrirajo vse bistvene "nepravilnosti". Te nepravilnosti pa seveda niso nekaj, kar bi stalo družbi nasproti in neodvisno od nje, ampak kažejo ravno takrat, ko jih obravnavamo v njihovi konkretni zgodovinski formi, kot birokratizem, da so koncentracija "slabosti" družbe same. Brezdušen odnos birokrata do ljudi ni nikakršen izraz neke psihološke posebnosti ljudi, ki so birokrati, ampak je obratno način ravnanja in razmišljanja, ki v splošni podobi izraža družbeno odtujenost med ljudmi in maskiranje družbene povezanosti ljudi za stvarnimi razmerji, ki niso razumljena kot družbene razmerja. V osebi birokrata so personificirana tako razmerja odtujenosti človeka od človeka kot ljudi od predmetnosti. Na mesto odtujenih ekonomskih procesov stopi v birokratskem planiranju odtujeno odločanje ljudi, ki pa je vendar ogromen zgodovinski korak naprej, kajti razodeva, da ljudje lahko oblikovanje svojih razmerij vzamejo v svoje roke in jih lahko spreminijo.

Planiranje je tu povezano z družbeno kontrolo ekonomskih procesov in se zato lahko v njen in na njegovi osnovi vzpostavi odtujena kontrola družbe, ki se sama vzdigne nad družbo. Zato tudi podivjanih oblik kontrole ljudi v stalinizmu ni mogoče enostavno kritizirati kot "totalitarizma", kar je počela meščanska kritika, niti ne enostavno kot psihološko konsekvenco zaradi osebnega ali kolektivnega občutka ogroženosti socialistične družbe, temveč so bile potrebne nove oblike kontrole tistega, kar se enostavno imenuje produkcijski proces, ki prav toliko zaobsega produkcije razmerij med ljudmi, kot zaobsega njihove odnose do "stvari" in "gibanje stvari".

1) Tito, Naprijed 1959, Knjiga X, str. 304

Socialistična družba nikakor ni idealen teren za ljudi, ki radi dajejo duška svojim strastem po nasilni kontroli drugih ljudi, takih, ki bi si želeli svobodo bolj od vsega drugega, in tu sploh ne gre za vprašanje strasti samih "na sebi", ampak obratno strasti ti spadajo k družbenim funkcijam. Osamosvojenost družbene funkcije so torej prav tako izraz odsotnosti revolucionarnih družbenih sprememb ekonomskega procesa "gibanja stvari", čeprav so hkrati njena druga zgodovinska forma. Tito je imel njihovo odpravo za prav tako bistveno kot odpravo anarhičnosti blagovno-denarnih razmerij, katere princip in duha njihovega osamosvojenost demonstrira že v formi negacije. "Ni resničnega socializma, če proizvajalci ne upravljajo s proizvodnjo, tako da gospodarstvo postane socialistično, se pravi, da imajo glavno vlogo v vodenju tisti, ki so neposredno udeleženi v proizvodnji, in ne državna birokracija."¹⁾

Avtoriteta birokracije seveda ni rezultat neke njene posebne zaslужnosti, ampak je zgodovinska posledica delitve dela in kot taka hkrati način njegovega obvladovanja. Kot je pokazal Engels, je ni mogoče enostavno odpraviti s kakim ukrepom, tudi ne z verbalnim obsojanjem, kajti njene korenine so v procesu produkcije, ki je produkcija "stvari in ljudi" in zato tudi odnosov med ljudmi; birokracije ni mogoče odpraviti z birokratskim aktom, ampak z brezkompromisno kritiko, ki pozna svoje zgodovinske in družbene korenine in ki ve, da šele sprememba produkcijskega načina, načina proizvodnje, lahko odpravi pogoje za nastanek osamosvojenih družbenih funkcij.

Zato se je Tito v svoji kritiki birokratizma oprl na zgodovino marksističnega mišljenja ter pokazal na osamosvojenost birokracije kot tistega dela družbe, ki se vzpostavlja nad družbo, kar pomeni, da je ponovno vzpostavitev družbenosti in zavestnega praktičnega razmerja med ljudmi in k njemu spadajoče praktične kritičnosti ljudi v stvarnem produkcijskem življenjskem procesu tisti teren, na katerem se opravljajo dejanske socialistične spremembe stare družbe. Ugotovil je: "Po Leninu je mogoče videti, da birokratizem cvete zlasti tam, kjer je zaostalost največja. Te besede govore najjasneje o tem, kje moramo iskati korenine birokratizma. Ali to ne pomeni, da birokratizem cvete zlasti tam, kjer ljudje še niso svestni svojih pravic kontrole in odločne borbe proti vsakezu birokratske-

1) Tito, Naprijed 1959, Knjiga V. str. 341.

mu postopku, kjer ljudje še niso svestni, da je birokratizem škodljiv pojav za socializem, ki ga ni mogoče izkoreniniti samo z dekreti od zgoraj, temveč je potrebno, da se proti njemu bori vsak svesten človek v vsakodnevni praksi.¹⁾

1) Tito, Napričed 1959, Knjiga V. str. 230.

O "KOMPLETNEM SAMOUPRAVLJANJU"

Če poskušamo točno opredeliti Titovo teoretsko misel, moramo nujno sprevideti njeno napredovanje od kritike stalinizma v razvijanje koncepta samoupravnega socializma. Prav razmerje med obeh navedenima področjema nam sploh omogoča razumevanje tako enega kot drugega. Sploh to drži za kritiko stalinizma. Te pri Tita ni možno razumeti drugače kot s pozicije samoupravljanja, torej s pozicije, ki šele postavlja zgodovinski okvir, pa tudi aktualnost samega stalinizma. Gledano skozi analogijo, je to isti teoretski postopek, kot Marxovo analiziranje načinov produkcije, ki so predhodili kapitalističnemu načinu produkcije, skozí njega samega. Šele kapital sam, njegova dominacija, njegova univerzalnost, nam omogoča pogled nazaj. In obratno, ko Marx analizira načine produkcije, ki predhodijo kapitalističnemu, takrat historično-analitično zapopada kapitalistični način produkcije sam.

Isto se dogaja s samoupravljanjem. Njegova nastavitve na kritiko stalinizma nam podaja njegove osnovne poteze. Ena od teh je njegova protislovnost narava. V trenutku, ko Titova kritika stalinizma doseže tisto točko, v kateri je le-ta zapaden kot demontaža delavskega gibanja in revizionizem revolucionarne teorije, se določa in razvija tudi koncept samoupravljanja v svojem protislovnem značaju.

Ta protislovnost značaj je najpoprej njegova navezava na blagovno produkcijo v velikem obsegu. To pomeni, da je samoupravljanje določeno tudi z vsemi tistimi zakonitostmi, ki obvladujejo in reproducirajo razmerja blaga. Na tak način se samoupravljanje seveda izvzema iz tistega prostora, ki velja za takozimeno "čisto revolucijo", revolucijo, ki poteka zunaj umazane dejanskosti, ki je plen zgolj svežine misli in žuborenja čistih kategorij.

Toda ravno v tem je temeljni materialistični obrat, obrat, ki znova omogoča montažo razrednega boja proletariata in revolucionarne teorije in to ravno zaradi tega, ker začenja svoj pohod, ne v čistosti mišljenja, temveč v umazani dejanskosti.

Čisto mišljenje se vedno odeva v moralizem in visoko pesen humanizma. Ena takšnih preoblek je tudi tarnanje čez razvoj produkcije - skih sil, oziroma čez uničujoče in odtujevalne učinke razvoja tehnične in tehnološke baze blagovne produkcije v velikem obsegu.

Na primer v spopadu s taylorizmom. Pri tem se zatrjuje:

- da je Taylor po dvajsetih letih raziskav odkril tisti tehnološki postopek, ki je delavcu uropal njegove izvedenosti,
- da je ta tehnološki postopek delavca parcializiral in mu zato omogočil, da je postal plen cenjenih demagogij. Od tu potem nastane možnost, da je fašizem zlomil delavsko gibanje in vpotegnil delavce v fašistični sistem,
- da deformacija, ki jo prinaša taylorizem, onemogoča nastanek "kompletnega samoupravljanja", torej tistega, ki naj bi razvil vse človeške potence.

Če pustimo ob strani, da se v omenjenih trditvah, kot že tolikokrat poprej določen razvoj produkcijskih sil tretira zgolj skozi eksistenco in zlobno genialnost gospoda Taylorja, se moramo, da bi stvar zagrabili v temeljih, vrniti na sam začetek kapitalističnega načina produkcije.

Kapitalistični način produkcije potrebuje za svojo eksistenco vsaj dvoje stvari. Najprej neko minimalno količino kapitala, to je dovolj krepko in svobodno gibajoče se količino kapitala, ki je sposoben zagrabit in zavladati nad že obstoječimi produkcijskimi sredstvi, predvsem pa nad osvobojeno in osvobajajočo se delovno silo. Ta se trga spon svoje samoraslosti z zemljo po eni strani, kot svoje ujetosti v zaprtost in nespremenljivost delovnih postopkov in havad znotraj cehovske produkcije po drugi strani.

Prav to zadnje, ta osvobajajoča se delovna sila, pa je v procesu njene spojitve, oziroma njene vpotegnjenosti v produkcijski proces, ki je kapitalistični produkcijski proces, deležna še ene svojih metamorfoz, da postane, to kar je. Metamorfaze, ki je komplementarna, ki je nujno navezujoča na proces njenega odtrgovanja od zemlje in cehovske organiziranosti, to je na proces nastanka nje same kot kupljive delovne sile. To bazično spremembo opiše Marks na naslednji način: "Naraščanje minimalnega obsega kapitala v rokah posameznega kapitalista ali naraščajoče spreminjanje družbenih življenjskih"

potreba in in proizvodnijskih sredstev v kapital je torej zakon, ki izvira iz tehničnega značaja manufakture. Kakor v enostavni kooperaciji tako je tudi v manufakturi funkcionirajoče delovno telo oblika eksistence kapitala. Družbeni proizvodnijski mehanizem, sestavljen iz mnogih individualnih delnih delavcev, pripada kapitalistu. Produktivna sila, izvirajoča iz kombinacije del, se zdi zato, kakor da je produktivna sila kapital. Prava manufaktura ne podredi samo prej samostojnega delavca poveljstvu in disciplini kapitala, temveč ustvari vrhu tega hierarhično razvrstitev med delavci samimi. Medtem ko pušča enostavna kooperacija način posameznikovega dela v splošnem popolnoma neizpremenjen, ga manufaktura revolucionira iz temeljev in zagrabí individualno delovno silo pri korenini. Manufaktura spremeni delavca v pohabljenca, ker umetno pospešuje njegovo delno spretnost s tem, ko zatira v njen ves ostali svet produktivnih nagonov in talentov, kakor v laplatskih državah zakoljejo celo žival samo zato, da pridobijo njeno kožo ali loj. Pa ne samo, da razdeli posebna dela med različne individue, ampak deli celo individuum sam in ga spreminja v avtomatični mehanizem kaknega delnega opravila in tako uresničuje absurdno basen Menenija Agripe, ki kaže človeka zgolj kot drobec njegovega lastnega telesa. Če delavec prvotno prodaja svojo delovno silo kapitalu, ker mu manjka materialnih sredstev za produkcijo blaga, odpoveduje zdaj njegova individualna delovna sila sama svojo službo, brž ko ni prodana kapitalu. Funkcionira samo še v neki zvezi, ki eksistira šele potem, ko je še prodana, in sicer v kapitalistovi delavnici. Manufaktorni delavec, ki je postal po svojih naravnih lastnostih nesposoben, da bi delal kaj samostojnega, deluje produktivno samo še kot pritiklina kapitalistove delavnice. Kakor je bilo izvoljerenemu ljudstvu zapisano na čelu, da je lastnik Jehove, tako vtisne delitev dela manufaktornemu delavcu pečat, ki ga označuje kot lastnino kapitala.

Znanje, umnost in volja, ki jih razvija samostojen kmet ali roko-delec, četudi v majhnem obsegu, tako kakor izvršuje divjak vso umetnost vojskovanja kot svojo osebno zviždačo, so zdaj potrebne samo še za delavnico v celoti. Duhovne sile produkcije se kopičijo na eni strani, ker izginejo na mnogih drugih. Vse, kar delni delav-

ci izgubijo, se zdaj koncentrira v kapitalu. Manufakturna delitev dela povzroča, da se posameznim delavcem odvzemajo duhovne potence materialnega produkcijskega procesa in da so te sile nasproti njim tuja last in vladajoča sila nad njimi. Ta proces ločitve se pričenja v enostavni kooperaciji, kjer predstavlja kapitalist nasproti posameznim delavcem enotnost in voljo družbenega delovnega telesa. Nadaljuje se v manufakturi, ki je okrnila delavca v delnega delavca. Konča se v veleindustriji, ki loči znanost kot samostojno produkcijsko silo od dela in jo prisili služiti kapitalu.

Pogoj, da v manufakturi kolektivni delavec in s tem kapital obogati na družbeni produktivnosti, je obubožanje delavca na "individualnih produktivnih silah." (Kapital I., str. 410, 412, CZ, Ljubljana 1961).

Kot vidimo se proces delavčeve pohabljenosti in tobožne uropanosti njegove izvedenosti, ne začenja z iznajdbami gospoda Taylorja. Začenja se z nastankom kapitalističnega načina produkcije. Niti ni posledica neke slučajne iznajdbe iz preloma med 19. in 20. st. Je nujni zakon kapitalističnega načina produkcije. Zakon, ki zagotavlja reproduciranje in to v razširjenem obsegu, njegove eksistence. V kolikor se s tragično epizodo človeštva pojmuje celotni revolucionarni razvoj produkcijskih sil, ki ga je s svojo eksistenco vzdrnil in ga še vedno reproducira kapitalistični način produkcije, v toliko se odkriva popolno nerazumevanje zgodovinskega procesa. Kajti proglasiti zakonitost, ki sploh omogoča eksistenco in dominacijo kapitalističnega načina produkcije, oziroma blagovne produkcije v velikem obsegu, zgolj za slučajnost in tragično epizodo v zgodovini človeštva, pomeni gibati se po spolzkem terenu neznanstvenosti in nerealiziranja.

Če sledimo "kritičnim" tezam o taylorizmu dalje, vidimo, da postane parcializacija delavca, ki se, kot smo videli, ni začela s Taylorjem, z njim se je kvečemu radikalizirala in zaostрила, eden izmed glavnih elementov za to, da fašizem zlozi in vpotegne delavstvo v svoj sistem. Najmanj kar bi imeli tu pripozniti je, da delavsko gibanje ne navezuje na posamičnega delavca, temveč da navezuje na proletariat. Ne navezuje na njegovo pohabljenost, temveč

in predvsem na njegovo razredno zavest. In če je fašizem sploh kje dosegel svojo zmago, je ni v tisti točki, kjer ta spontana in kapitalističnemu načinu produkcije v celoti pripadajoča delavčeva zreduciranost prevlada nad njegovo razredno zavestjo, temveč v točki, v kateri naj bi bil proletarijat najbolj razredno zavesten in najbolj organiziran, to je v dejavnosti političnih strank in združenj evropskega delavskega gibanja. Vezati zlom delavskega gibanja v času dominacije fašizma na večjo odprtost proti cenenim dezagogijam, pomeni izogniti se kritiki stalinizma, kritiki social-demokracije in kritiki anarhizma, pomeni skratka capljati daleč za, če rečemo s Heglom, stopnjo, ki jo je dosegel "objektivni duh zgodovine".

Da se seveda vse to izteče v tezo o takoiimenovanem "kompletnem samoupravljanju", ki naj bi omogočil razvoj vseh človeških potenc, izhaja iz narave tega istega miselnega procesa samega. Biti pomembljiv pri historični analizi kapitalističnega načina produkcije, videti v njem samo posameznega delavca in njegovo pohabljenost, po drugi strani pa zahtevati, da samoupravljanje odpravi to pohabljenost in zreduciranost, ne da bi odpravilo tudi zakonitosti, ki to pohabljenost reproducirajo, pomeni pristajati na logiko kapitala. Pomeni po drugi strani pristajati na nek čist koncept samoupravljanja. Pomeni graditi samoupravljanje zunaj dejanskosti in ga potem v njo vsajati in z njo capiti. Vse same poznane in preizkušene metode, ki so in še obvladujejo teorijo, ki nastopa proti marksizmu. Samoupravljanje ni nekaj, kar se konstituira na nekem daljšem brezrazrednem noutu, temveč je nekaj, kar nastaja znotraj umazane dejanskosti blagovne produkcije. Sele s tem se sploh daje možnost, da se to nebo razbere in začenja realizirati v konturah, ki mu jih daje zemlja. Toda, če je temu tako, če priznamo določljivost samoupravljanja z zakoni, ki obvladujejo blagovno produkcijo v velikem obsegu, v čem je njegova osvobajajoča potencia?

Marks pravi: "Če kapitalist zaposli delavca B s presežno vrednostjo, ki jo je produciral delavec A, je, prvič, A dal to presežno vrednost, se da bi mu le za paro prikratili pravično ceno njegovega blaga, in drugič, se ta transakcija delavca B sploh nič ne tiče. Ker B zahteva in ima pravico zahtevati, je, da mu kapitalist plača

vrednost njegove delovne sile....

Res se zdi stvar čisto drugačna, če gledamo kapitalistično produkcijo v nepretrganem toku njenega obnavljanja ter namesto posameznega kapitalista in posameznega delavca gledamo celoto, kapitalistični razred in nasproti njemu delavski razred. Toda tedaj bi merili z merilom, ki je blagovni produkciji popolnoma tuje." (Kapital, I., str. 661, CZ, Ljubljana, 1961).

In prav za to gre. Izgraditi to merilo, ki je tako tuje blagovni produkciji. Samoupravljanje je napredujoči način produciranja te tujosti. Je način vpotegovanja vedno večjega števila posamičnih, reduciranih delavcev v tisto pozicijo, skozi katero se izgublja njihova atomizacija in njihova reduciranost v posamičnem menjalnem aktu in znotraj organiziranega produkcijskega procesa in istopa njihovo združevanje v organiziranju, upravljanju in kontroli nad blagovno produkcijo. Vse to je v bistvu proces zavestnega spoznavanja protislovnosti te produkcije in njihovega položaja v njej, ki se reproducira skozi to protislovnost same. Je proces spoznavanja dejanske nevzdržnosti položaja, ko si obenem gospodar in delavec hkrati. Končno je proces, ki krepi potenco gospodarja in ukinja potenco delavca, na način, da krepi vse tiste elemente, v katerih delavec vse bolj postaja združen samoupravljalec in uničuje vse tiste elemente, v katerih združen samoupravljalec ostaja razpršeni in reducirani delavec.

Toda ta proces ima svoje meje. Kakor se reproducira kot osvobajajoča možnost znotraj še živeče blagovne produkcije v velikem obsegu, tako se tudi blagovna produkcija v velikem obsegu na vsaki njegovi doseženi stopnji reproducira v njem. Vsak njegov razmah, ki naj zmanjša obseg delovanja zakonov blagovne produkcije, je obenem razmah teh zakonov. Takšno problematiziranje samoupravljanja pa je seveda daleč od modeliranja "čistih socializmov", ki so se že tolikokrat do sedaj iztekli v povsem neuporabno trobentanje, izkazujoč zgolj svojo teoretsko nemoč.

Zato je veličina Titove teoretske misli, pa naj se ta še toliko poskuša interpretirati, zgolj skozi njegovo "praktično dejavnost",

ravno v tem, da je samoupravljanje opredelil na primer na naslednji način: "Ne mislimo, da smo našli odgovore na vse sodobne probleme socializma, niti da smo varni pred vsemi problemi, težavami in pozankljivostmi v izvedbi naše politike."

PRIMERJAVA REFERATA TOVARİA TITA NA VI. KONGRESU KPJ (SKJ), OBJAVLJENEGA V VII. KNJIGI JOSIP BROZ TITO, GOVORI I ČLANCI (1.I.-31.XII.1952), izdala založba Naprijed, Zagreb 1959, Z IZVIRNIKOM, OBJAVLJENIM V KNJIGI VI. KONGRES KPJ (SKJ) 2 - 7 novembra 1952, STENOGRAPSKÉ BELEŽKE, izdala založba Kultura Beograd.

(Obenem je to tudi primerjava tega referata z objavljenimi referatom v najnovejši izdaji Titovih tekstov v SR Sloveniji, ki je izšel v knjigi JOSIP BROZ TITO: REFERATI S KONGRESOV KPJ (ZKJ), v izdaji Družne založbe Slovenije, Ljubljana 1978, s predgovorom Branka Mikulića.)

2. izdajo Titovih govorov in člankov iz leta 1959, ki so izšli pri založbi Naprijed, je uredil in pripravil za tisk Tihomir Stanojević. Pri pripravi tekstov za najnovejšo edicijo, ki je izšla v SR Sloveniji pri Družni založbi Slovenije, Ljubljana 1978, pa sta sodelovala Muhamed Filipović in Arif Tanović. Ta zadnja izdaja ima več uredniških opomb in pojasnil k posameznim imenom, dogodkom v tekstih ipd., vendar nikjer ne pojasnjuje (niti v sklepi besedi ne!), zakaj določeni deli npr. Titovega referata na 6.kongresu KPJ manjkajo (ker je v večini primerov označeno s ...), oz. zakaj so določeni deli teksta spremenjeni in zakaj so izpuščeni prav določeni deli teksta (ponekod so narejeni "umetni rezi" celo sredi stavka, kjer misel sploh še ni dokončana). Tak način ponovne izdaje Titovega referata na 6.kongresu KPJ (ZKJ) daje slutiti določeno revizijo njegovega teksta in vzbuja dvom v doslednost celotne izdaje Titovih del, kakršno zahteva tako avtentičnost nekega teksta, kakor tudi potreba po spoznavanju Titovega opusa v celoti, ne pa okrnjenega glede na trenutne politične interese in pragmatičnega reinterpretiranja naše povojne zgodovine. Revizija se tiče zlasti tistih delov Titovega teksta, kjer analizira pojav stalinizma, naš odnos do Sovjetske zveze v najkritičnejših trenutkih povojnega razvoja socialistične Jugoslavije in ker kritizira stalinizem in Stalina osebno. V 2. izdaji Titovih govorov in člankov je na strani 347 (založba Naprijed,

Zagreb 1959) v obrazložitvi navedeno, zakaj so izpuščene določene strani in da je izpuščen tisti del Titovega referata v uvodu, ki zadeva našo zunanjo politiko. Teh strani je v izvirniku 15. Toda tudi v ostalem (preostalem) delu referata, ki naj bi potemtakem govoril le o notranjepolitičnih zadevah, je dosledno izpuščeno vse, kar je vezano na naš odnos do Sovjetske zveze, oziroma, kjer je v tekstu ostra kritika stalinizma, Stalinovih metod in kjer Tito navaja posledice takšne politike Sovjetske zveze za mednarodno delavsko gibanje, zlasti tiste, ki jih povzroča napačno razumljeni "proletarski internacionalizem". Tako ni pravega pojasnila, zakaj so bile te strani izpuščene. Dosledno izpuščanje zunanjepolitičnih komentarjev Tita v tem tekstu bi zahtevalo po isti logiki tudi izpustitev tistih delov, ki se nanašajo na naše odnose z zahodnoevropskimi in drugimi državami. Tak pristop pa je tudi iz teoretskega izhodišča o dialektični povezavi notranje in zunanje politike nedopusten. Pri vsem tem pa tudi ni pojasneno, zakaj je v tistih delih, kjer je govora o Sovjetski zvezi, Stalinu itn., kjer je sicer objavljena blažja kritika stalinizma, namesto "sovjetska politika", "sovjetska metoda" itn., v oklepaju zapisano beri: STALINSKA POLITIKA, oz. beri: STALINSKA metoda itn. S tem je že vnaprej implicirano zgolj enostransko branje Titovega teksta. Tak odnos do Titovega teksta je seveda lahko edino razložljiv in pojasnjen iz okvirov širših družbenoekonomskih in političnih okoliščin, v katerih je bila Jugoslavija leta 1959 (po našem že tretjem zaporednem sporu z gigantom "socializma"), torej v času te izdaje. Manj pa je razumljivo, ali bolje - docela je to nerazumljivo v novejšem obdobju, zlasti v letu 1978, ko je jugoslovanska socialistična revolucija prešla že vrsto faz razvoja prehodne poti iz kapitalizma v socializem, oz. ko ima jugoslovanska teorija in praksa socialističnega razvoja za sabo že vrsto izkušenj, teoretičnih in praktičnih obračunov s prakso in mislijo stalinističnega kova tako v mednarodnem delavskem gibanju, kakor tudi pri nas. Prav razvoj samoupravljanja pri nas, ki ga lahko pojmujejo kot specifičen prehod, kot specifično obliko socialističnega razvoja, kot določeno stapo v razvoju socialističnih odnosov, pozni enega temeljnih mejnikov od prakse stalinizma pri nas.

Tu se pojavlja tudi vprašanje, ali urednike najnovešje izdaje Titovih del Muhamed Filipović in Arif Tanović za te revizije dejansko nista vedela oz. sploh ne vesta, kar je sicer manj verjetno? Menila sta, da je potrebno pojasniti le, da so teksti "doma- la v celotnem obsegu" objavljeni. Medtem ko "mladim bralcem" pojas- njujeta v uredniških opombah in pripombah ob tekstih samih dolo- čene nejasnosti oz. tisto, kar menita, da bi bilo morda mlademu bralcu nejasno, niti z besedo pa ne pojasnita pikic (...), torej praznih lis v tekstu npr. referata na 6. kongresu KPJ (ZKJ). Zato citiramo njuno izjavo na strani 532 in 533 v knjigi Josip Broz Tito: Referati na kongresih in konferencah KPJ in ZKJ, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1978, iz katere je jasno razviden njun odnos do teh vprašanj. "Ker zajemajo referati številne dogod- ke in omenjajo različne ljudi in ker konteksti v samih referatih niso podrobneje pojasnjeni, je bilo nujno na kratko razložiti ime- na posameznih ljudi, določene dogodke ali pojme, ki imajo poseben pomen v marksistični in komunistični tradiciji, da bi današnji bralec lažje razumel, za kaj gre. Razen teh opomb ni ob referatih nobenih dodatnih razlag in pojasnil, nekaj zalega bo bralec našel v tej kratki spretni besedi. Mnenja smo bili, da samiz referatom, ki so v pojasnjevanju razlogov, idej, postavk in argumentov popol- nom jasni in precizni, niso bila potrebna še kakšna dodatna pojas- nila." (podčrt.p.)

Revizija (kakor lahko imenujemo takšne postopke pri objavi določe- nega teksta, na noben način ni opravičljiva, četudi bi morda sam tovariš Tito omenil možnost popravljanja njegovih tekstov. Vendar bi bile takšne njegove želje bolj malo verjetne, če sodimo po nje- govi izjavi, ki jo je publicirala Borba dne 15. maja 1980, ki jes- no opredeljuje njegov odnos do njegovih del: "Ja sam smatrao, da imam pravo da u tim radovima, kao svjedocanstvima, ista mijenjam - da bi današnje stvari možda drukčije izgledale. Ne, smatram, da sam na traku nikakvo poboljšavanje takve vrste. Neka historija i buduća generacije sude o nama onakvima kakvi smo bili i kako smo se razvijali i u kakvom smo se pravcu kretali..."

To je odnos resničnega revolucionarja do svoje in naše skupne pre- teklosti, do zgodovine, katere tvoren akter je bil sam tovariš Tito.

Kadar gre za revizijo tekstov določenega obdobja, določenih dogodkov itn., takrat vedno za takšnimi interpretacijami stojijo določene skupine, določeni boji med različnimi interesi. Takšne skupine v imenu zgodovinske resnice najdejo opravičila za takšna reduciranja že samo s tem, da zamolče določena dejstva, do katerih vedenja bi bilo kasnejšim generacijam onemogočen pristop. S tem "ustvarjajo", ali bolj krojijo zgodovino skozi opcijo svojih trenutnih nagnenj, trenutnih interesov in jo s tem zloračljajo v svoje namene. Tak pragmatizem bi bil utemeljen v znanem reku, da so tudi pota v pekel tlakovana z dobrimi nameni. Zato je nujno, da ohranimo izvirnik, da so "klasiki" brani v originalih, ne pa po kompilacijah in zbornikih. Prav branje izvirnega teksta Titovega referata na 6. kongresu KPJ (ZKJ) danes pomeni dejansko aktualizacijo kritike stalinizma. Zato ne more trenutni interes nekega obdobja otopiti Titove ostre analize stalinizma, eksplicitne kritike, stalno razgaljanje njegovih pojavnih oblik in nakazovanje na današnje razmere, v katerih se te oblike kaj lahko ponovno razvijejo. In v tem je tudi vloga teorije, da tudi predhodni dejanskosti in v tem je tudi vloga zgodovine, da nas vedno znova pouči, da se lahko ponovi, toda vedno v spremenjeni obliki - ali kot tragedija ali kot farsa. Opravičilo ne more biti niti spletena mednarodna situacija, oživljanje blokovskih nasprotij in hladne vojne med državami, niti težnja po ohranitvi stabilnih mednarodnih odnosov, če so le-ti doseženi s pragmatičnim reguliranjem naših strateških ciljev s taktičnimi, ki pa ne sodijo v okvir strateških. Zato je kompleksna predstavitev Titovih del danes nujno potrebna, toda objavljeni bi morali biti integralno. Ne samo zaradi tega, ker tovariša Tita ni več med nami, temveč tudi zato. Preko njegovih del, njegovega ogromnega prispevka k razvoju socialističnih odnosov pri nas, se bomo lažje orientirali v okvirih konkretnega zgodovinskega razvoja jugoslovanske socialistične revolucije, kar je posebej pomembno za nove generacije.

Nazorni prikaz vseh krnitev in popravkov Titovega referata s VI. kongresa KPJ (ZKJ) je razviden iz izbora Titovih člankov pod naslovom "Borba komunistov Jugoslavije za socijalističnu demokraciju".

Pregledali smo tudi tekste v primeru katerih je mogoče slutiti, da so določeni njihovi deli prav tako izpuščeni kot v primeru Titovega referata na 6.kongresu KPJ (ZKJ). Prav tako se v njih pojavljajo prazna mesta, označena s ... To so naslednji teksti:

1. Iz razgovora s rudarima (Knjiga IV. original - Borba, 13/9-1949)
2. Iz razgovora s bivšim talijanskim partizanima (Knjiga IV, Original objavljen v Borbi, 27.oktobra 1949)
3. Zadatak socijalističke države jeste da vodi brigu o ljudima - Govor na 2.kongresu Saveza sindikata Jugoslavije (Knjiga VI, original - Borba 9.oktobra 1951)
4. Odgovori na pitanja pretstavnika omladinske štampe Hrvatske (Knjiga VIII, original v Vjesniku, 22.maja 1953)
5. Sjeđanje na boravak u Srbiji ustaničkih dana 1941 - Iz razgovora s urednikom Radio Beograda (Knjiga VIII, original v Borbi, 7.julija 1953)
6. Sjeđanja na oktobarsku revoluciju (Knjiga XI, original v Borbi, 3.novembra 1957)

Ti teksti so delno skrajšani. Vendar ni nikjer z uredniško opombo ipd. opozorjeno na to, kaj pomenijo prazna mesta. To povzroča, da b bralec nehote pomislil, da bi mu lahko bilo prikrito kaj bistvenega v tekstih.

Po preverjanju originalov pa je mogoče videti, da v teh tekstih Titova misel ni okrajšana namreč v večini primerov gre le za izpuščitev tistih delov tekstov, ki jih tovariš Tito ni sam napisal, kjer gre za dialog z novinarji, kjer so bile v nevnen tisku objavljene uredniške pripombe ali pa krajši komentariji. Pri nekaterih tekstih pa gre tudi za krajše uredniške povzetke delov Titovih govorov in člankov ter intervjujev. Stenografskih zapisov teh govorov pa žal nismo imeli na vpogled. Tiskanje delov teksta, kjer sodelujejo Titovi sogovorniki ipd., bi torej obseg teh tekstov samo povečalo, s tem pa bi se povečala celotna izdaja Titovih del. Tako so v teh izdajah izpuščena tudi vsa tista mesta, kjer so v originalnih virih navedena odobravanja, medkllici, aplavzi in druge oblike krajših opomb, torej vsi odzivi publike (poslušalstva) pri določenih delih Titovih govorov, kar seveda zmanjšujejo avtentičnost samega dogodka.

